Tatjana Ažman

UČENJE UČENJA – KAKO UČITI IN SE NAUČITI SPRETNOSTI VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA

Priročnik za učence, dijake, učitelje, razrednike in svetovalne delavce

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

16.12.

Tatjana Ažman

UČENJE UČENJA – KAKO UČITI IN SE NAUČITI SPRETNOSTI VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA

Priročnik za učence, dijake, učitelje, razrednike in svetovalne delavce

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

701901

Dr. Tatjana Ažman

UČENJE UČENJA – KAKO UČITI IN SE NAUČITI SPRETNOSTI VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA

Priročnik za učence, dijake, učitelje, razrednike in svetovalne delavce

Recenzentki: dr. Sonja Pečjak, Magda Marciuš
Lektor: Tine Logar

Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo
Predstavnik: mag. Gregor Mohorčič
Urednica: Mira Turk Škraba
Oblikovanje ovitka in tipičnih strani: BONS
Priprava in tisk: Utrip Brežice
Naklada: 600 izvodov
Prva izdaja, prvi natis

Ljubljana 2008

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

374(035)

AŽMAN, Tatjana, 1962 -Učenje učenja - kako učiti in se naučiti spretnosti vseživljenjskega učenja : priročnik za učence, dijake, učitelje, razrednike in svetovalne delavce / Tatjana Ažman. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Zavod RS za šolstvo, 2008

ISBN 978-961-234-635-5

235844608

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

20080 5655

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008
Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršen koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije. Delovne liste s CD-ROM-a je dovoljeno natisniti za sprotno uporabo.

> VSEBINA

1 PREDGOVOR 7

2 ZGRADBA PRIROČNIKA 9

3 TEORETIČNI UVOD 11

4 CILJI UČENJA ZMOŽNOSTI UČENJA 15
- 4. 1 Splošno o učenju 15
- 4. 2 Pred učenjem: priprava na učenje 16
- 4. 3 Med učenjem: učinkovito učenje in nadzor 16
- 4. 4 Po učenju: uravnavanje in nadzorovanje učenja 17

5 PODROBNEJŠA OPREDELITEV VLOGE, POMENA IN CILJEV RAZVIJANJA KLJUČNE KVALIFIKACIJE UČENJE UČENJA V POKLICNEM ŠOLSTVU 18

6 RAZVIJANJE SPRETNOSTI UČENJA PRI POSAMEZNIH PREDMETIH 19

7 POSEBNOSTI UČENJA NADARJENIH UČENCEV 20

8 NAVODILA ZA IZVAJALCA: POGOJI ZA IZVEDBO PROGRAMA UČENJE UČENJA 21
- 8. 1 Usposobljenost izvajalca/učitelja 21
- 8. 2 Vloga učencev 21
- 8. 3 Učno ozračje 21
- 8. 4 Metode izvajanja delavnic učenje učenja 22
- 8. 5 Učne oblike 22
- 8. 6 Prostor, učna tehnologija, pripomočki, gradiva 22
- 8. 7 Delovni listi 22
- 8. 8 Izbira delavnic 23
- 8. 9 Nekaj izkušenj glede izpeljave delavnic 23

9 PRAKTIČNI DEL 25
- 9. 1 Splošno o učenju učenja 25
- 9. 2 Pred učenjem: priprava na učenje 60
- 9. 3 Med učenjem: načrtovanje učenja, učenje in nadzor 85
- 9. 4 Po učenju: razmislek o znanju in učenju 118

10 LITERATURA 145

11 PRILOGE – PRIMERI IZDELKOV UČENCEV, KI SO NASTALI PRI DELU V SKUPINAH 149

CD-ROM Z DELOVNIMI LISTI

ZAHVALA

Ta priročnik je v veliki meri nastajal s pomočjo dijakov Gimnazije Vič in zanje. Zahvaljujem se jim za iskrene in odkrite pripombe, za vprašanja, spodbudne odzive in koristne napotke. Delavnic Učenje učenja ne bi bilo brez podpore ravnateljice Irene Perenič, ki je sedem let spremljala njihov razvoj in cenila napore v smeri učenja te spretnosti. Pri izvedbi so tako ali drugače sodelovali vsi učitelji te šole. Hvala tudi njim in staršem dijakov, ki so ob številnih priložnostih podpirali stališče, da je učenje spretnosti vseživljenjskega učenja v šoli velika prednost. Zahvaliti se želim tudi svojim kolegicam šolskim svetovalnim delavkam, ki so nekatere delavnice preizkusile in me spodbujale, naj jih pripravim za objavo, ter Tanji Bezić, svetovalki na Zavodu za šolstvo, za spodbudne besede.

Posebna zahvala gre kolegici Jasni Vesel za kritično prijateljstvo in avtorstvo delavnice.

Hvala vsem, ki ste me učili učiti se, kar še posebej velja za sinove Gašperja, Uroša in Boštjana in mojega kritičnega sopotnika, Branka Ažmana.

1 > PREDGOVOR

Učenje učenja je po mnenju strokovnjakov, ki se ukvarjajo z znanjem za 21. stoletje, ena od ključnih življenjskih spretnosti. Nekateri jo imenujejo veščina, kompetenca, sposobnost, pa tudi pismenost.[1]

V najširšem pomenu se koncept učenje učenja nanaša na vseživljenjsko učenje. Učljivost, pripravljenost in zmožnost za nenehno spreminjanje sebe in sveta okoli nas v času, ko razvoj tehnologije napreduje z vrtoglavo hitrostjo in se število informacij vsakih tri do pet let podvoji (odvisno od področja) ter novi poklici nenehno nastajajo in stari še hitreje izumirajo, medtem ko se povprečna človeška starost podaljšuje, je nujna sposobnost vsakega posameznika za njegov/njen obstoj in razvoj.

Radovednost je izhodišče učenja in je človeku prirojena. Kako vztrajen je majhen otrok, ko se uči hoditi. Kako vztrajen je, ko spregovori in odrasle nenehno sprašuje zakaj. Učenje šolske snovi pa je pogosto težje kot učenje, ki poteka nenadzorovano, »naravno«, zunaj šole, v kateri po navadi zelo poudarjamo vsebine, ki naj jih učenci usvojijo, precej manj pa načine, kako to narediti. Zgodi se, da v nekem trenutku učenec ne sledi več svojim učnim ciljem, za učenje porabi preveč časa in zato se mu slednje upira. Takrat potrebuje pomoč, svetovanje, podporo in nova znanja o tem, kako naj se uči.

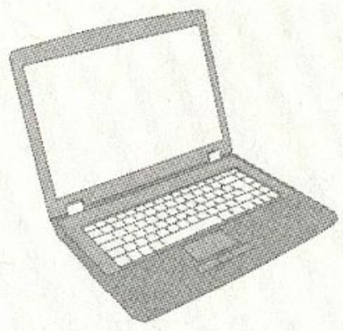
Kako so nastale delavnice učenje učenja

V okviru tečajev učenja na gimnaziji Vič sem v vlogi svetovalne delavke z gimnazijci deset let preizkušala načine poučevanja učenja, ki bi jih učenci sprejeli kot koristne. Delavnice kot način dela so nastale iz nuje, da so učenci čim bolj aktivni pri samospoznavanju, saj drugače tega ni moč doseči, da so zabavne in učence pritegnejo ter da jih spremlja pisno gradivo, ki ga lahko učenci kdaj kasneje znova uporabijo za učenje učenja, kajti časa, namenjenega učenju te spretnosti, v rednem programu ni. Z učenci in predmetnimi učitelji sem jih vsako leto preizkušala, preoblikovala, spreminjala in izboljševala, njihov glavni namen pa je bil, da bi učenec kar najbolje ozavestil sebe v vlogi učenca in se naučil svoje učenje upravljati, torej ga načrtovati, učinkovito izpeljati, ovrednotiti in izboljševati.

Spretnost za vseživljenjsko učenje moramo razvijati ves čas otrokovega in mladostnikovega šolanja tako med posebnimi urami učenja učenja kot pri rednem pouku vsakega in vseh predmetov. V poklicnem šolstvu je ta kompetenca zapisana v posebnem dokumentu. V gimnazijah jo najdemo v cilju, da gimnazija pripravlja dijake za študij. [2] Ta cilj, načini izvedbe in evalvacija morajo biti razvidni iz letnih načrtov dela vsakega učitelja. Obstajajo pa tudi pomembne teme o učenju, ki niso uvrščene v predmetne učne načrte in jih je treba izpeljati posebej. Temu so namenjene delavnice v tem priročniku.

[1] Več o tem v raziskavi Eurodelphi (1993–1996, po Krajnc 1996b, str. 8); Memorandum o vseživljenjskem učenju iz Lizbone (2000, str. 11).

[2] Izhodišča (1996), str. 13–15; Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (1995).

2 > ZGRADBA PRIROČNIKA

Priročnik sestavljata teoretični in praktični del, v prvem so pojasnjena izhodišča spretnosti učenja in cilji ter opisani splošni pogoji za izvedbo delavnic, drugega pa sestavljajo štiri večja poglavja, ki smo jih poimenovali Splošno o učenju učenja, Pred učenjem, Med učenjem in Po učenju. V splošni del smo uvrstili poglavje Portfolio in delavnice, ki se nanašajo na spoznavanje temeljnih zakonitosti učenja in učenca kot posameznika. V poglavju Pred učenjem (priprava na učenje) so zbrane delavnice, v katerih se učenec uči priprave na učenje, v poglavje Med učenjem (učenje in nadzor) so uvrščene delavnice, v katerih se učenec uči tehnik zapisovanja in pomnjenja, v poglavje Po učenju (razmislek, samoevalvacija) pa delavnice, v katerih se učenec uči ovrednotiti naučeno znanje in potek učenja. Razvrstitev delavnic na temo posameznih spretnostih vseživljenjskega učenja na delavnice pred učenjem in med njim je arbitrarna in narejena zaradi boljše preglednosti in lažega izbora delavnic. Zavedam se, da so vse podobne delitve pojavov, tudi učenja, nehvaležne, kajti učenje je celovit pojav, ki pri obravnavi v praksi terja celosten pristop.

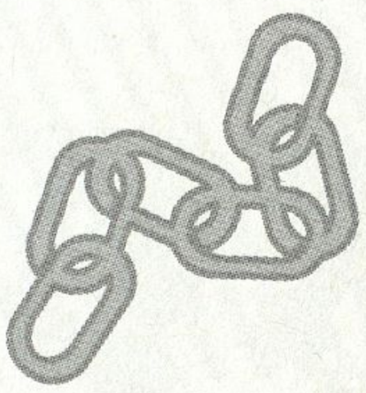
Priročnik je sestavljen iz posameznih delavnic, ki so poimenovane po izbrani temi in oštevilčene. Vsaka delavnica ima dva dela. V prvem delu so navodila za izvajalca delavnic (učitelja), v drugem pa je delovni list za učenca. Teh je pogosto več, da bi bilo med njimi moč izbirati, kajti v praksi se je izkazalo, da različni oddelki in učenci potrebujejo različno oblikovanje navodil, nekateri bolj formalno, drugi bolj ustvarjalno. Delovni listi so na voljo tudi na zgoščenki, saj jih bo izvajalec zagotovo želel prilagajati vsakokratnim pogojem, potrebam in zmožnostim učencev.

V besedilu izraz 'učitelj' pomeni vsakogar, ki delavnice izvaja, ne glede na to, ali je učitelj, razrednik, svetovalni delavec ali kak drug strokovnjak, izraz 'učenec' pa vsakogar, ki se delavnice udeleži.

V navodilih izvajalcu delavnice zaradi večje jasnosti besedila uporabljamo moško obliko samostalnika, v delovnih listih za učenca pa, če je bilo to smiselno, tudi žensko. Navodila in delovni listi za učenca so napisani v drugi osebi ednine, ker tako učenca osebno nagovorijo.

Delovni listi za učenca so v prvi vrsti napisani za srednješolca na začetku šolanja, saj je učenje v srednji šoli drugačno od učenja v osnovni. V času prehoda se učenci pogosto »lovijo« in iščejo nov način učenja. Večino delavnic je moč upo rabiti tudi za prehod učencev iz srednje šole na univerzo. Ob zahtevnejših delavnicah so zapisani predlogi, kako jih je moč skrajšati ali poenostaviti, da bi bile lahko v pomoč tudi osnovnošolcem v zadnjem triletju šolanja in učencem v poklicnih programih.

3 > TEORETIČNI UVOD

Samoregulacijsko učenje obravnavajo številni sodobni avtorji.[3] Ta pristop dobro pojasnjuje vlogo učenca in učenja v postmoderni šoli. Na njenih izhodiščih so zasnovane tudi naše delavnice. Za potrebe tega priročnika koncept slovenimo kot samouravnavanje učenja.

Samouravnavanje se nanaša na tiste internalne in/ali transakcijske procese, ki posamezniku omogočajo, da vodi in usmerja svojo k cilju naravnano aktivnost skozi čas in skozi spremenljive okoliščine (kontekst) (Karoly, 1993, po Vesel 2007).

Samouravnavanje učenja od učenca terja, da se osredotoči na proces pridobivanja zmožnosti nadzora nad doseganjem lastnih ciljev. Vključuje tri vidike:

- **samouravnavanje vedenja**, ki vključuje učenčev nadzor nad različnimi viri, kot so čas, učno okolje (prostor) in socialno okolje;
- **samouravnavanje motivacije in čustev**, ki vključuje učenčev nadzor nad prepričanji glede lastne učinkovitosti in usmerjenosti na cilje ter načine nadzorovanja čustev, in
- **samouravnavanje mišljenja**, ki vključuje učenčev nadzor nad različnimi razumskimi strategijami učenja s ciljem večje učinkovitosti učenja in izboljšanja rezultatov učenja.

Zimmerman (2002) podaja lastni model faz in procesov samoregulacijskega učenja. Z njim opisuje dogajanje v posamezni učni situaciji, ki vedno poteka v treh zaporednih cikličnih fazah. Faza predhodnega razmišljanja (analiza naloge, samomotivacijska prepričanja) zajema procese in prepričanja, ki se dogajajo pred samim učenjem. Faza izvedbe in zavestne kontrole (samokontrola, samoopazovanje) zajema procese, ki se dogajajo med učenjem. Faza samorefleksije (presojanje samega sebe, reakcije na lastno učenje) označuje procese, ki se dogajajo po učenju.

Samouravnavanje učenja poteka torej v treh etapah, ki se med seboj ciklično prepletajo:

1. premislek pred učenjem,
2. nadzorovanje učenja,
3. razmislek o učenju.

Temu izhodišču sledijo tudi poglavja v Priročniku. Delavnice so razvrščene v poglavja Pred učenjem, Med učenjem in Po učenju (ovrednotenje učenja po končanih aktivnostih).

Spretnost samouravnavanja učenja je mogoče učiti, se je do določene mere naučiti in jo nadzorovati. Najlaže se je je učiti s pomočjo samoopazovanja, primerjave različnih lastnih praks in z opuščanjem neuspešnih ter izvajanjem uspešnih strategij vedenja. Pri tem učencu pomaga, da se pogosto vpraša, ali mu neka strategija v konkretni situaciji ustreza ali ne.

[3] Zimmerman, 1989; Garcia, Pintrich, 1994, po http://www.gifted.unconn.edu/siegle/SelfRegulation/section5.html (3. 5. 2007).

Najpomembnejše komponente zmožnosti samouravnavanja so načrtovanje ciljev in samo – nagrajevanja, uravnavanje časa, organizacija učenja, strategije učenja in strategije pisanja testov.

Pri razvijanju in uporabi zmožnosti samouravnavanja učenja so možni razni problemi. Nekateri učenci so v šoli uspešni, četudi niso dobro razvili spretnosti samouravnavanja učenja. Pomagajo jim odlične sposobnosti (talenti, spomin) ali pa je za njih program enostavno premalo zahteven. Drugi so to veščino razvili, pa je nočejo uporabiti zaradi različnih osebnih težav ali težav, ki izvirajo iz okolja. Tretjim te spretnosti morda ni uspelo razviti, ker za to niso imeli priložnosti oz. jih tega ni nihče učil.

Kako se učimo zmožnosti samouravnavanja? Človek lahko spreminja le samega sebe, tisto, kar pri sebi dobro pozna in česar se pri sebi dobro zaveda. Pomembno je, da svoje razmišljanje, čustva in občutke ob neki dejavnosti ozavešča in razvija svojo **metakognicijo**. Kognitivna psihologija poudarja, da je poznavanje sebe prvi pogoj za razvijanje sposobnosti samokontrole, sposobnosti samoregulacije (nadzorovanje procesa) delovanja in ravnanja (Sentočnik, 1999).

V tečaju za učenje učitelj sledi cilju učencem omogočiti refleksijo, ozaveščanje in transformacijo izkušenj v ustreznih pogojih predvsem s pomočjo izkustvenega učenja.

Refleksija je temeljna prvina samospoznavanja. Izraz refleksija pomeni premišljanje, razglabljanje ali usmerjanje zavesti mislečega posameznika na lastne misli in sebe (SSKJ, 1985). Mezirow (1991, str. 104) opredeli refleksijo kot »/…/ proces kritičnega ocenjevanja vsebine, procesa naših naporov in/ali predpostavk o njih, da bi razložili in dali pomen izkušnji«. Poenostavljeno rečeno, je refleksija to, kar počnemo, ko se ustavimo, da bi premislili o vprašanjih kaj, kako in zakaj. Proces refleksije vključuje tako premislek in oceno tega, kar zaznavamo, mislimo, presojamo, čutimo ter počnemo, kot tudi premislek o zavedanju in oceni vzrokov za to (prav tam, str. 106).

Zavedanje Robinson (1974, po Inskipp, 1996) pojmuje kot proces, ki poteka v štirih stopnjah:[4]

Tabela: Zavedanje kompetence za učenje	
1. NEZAVEDNA NEKOMPETENCA	Ne vem, česa ne vem/znam.
2. ZAVESTNA NEKOMPETENCA	Vem, da nečesa ne vem/znam.
3. ZAVESTNA KOMPETENCA	Vem, da nekaj vem/znam.
4. NEZAVEDNA KOMPETENCA	Ne vem več, da nekaj vem/znam.

Čustva, ki se ob tem procesu porajajo, so različna: frustracija, zmedenost veselje. V procesu učenja učenec prehaja od prve stopnje k četrti, z refleksijo pa od četrte znova k tretji oz. drugi. Sošolci mu v procesu učenja lahko pomagajo ozavestiti prvo stopnjo. Vsaki teh stopenj je treba prilagoditi oblike učenja in zanjo izbrati ustrezne načine dela. Cilj je, da vsak postane vseživljenjski učenec, ki se hoče in zna sam učiti.

[4] O tem govori tudi Dubin, 1962, v Dennison, B. in Kirk, R. (1990), str. 22.

Izkustveno učenje upošteva individualno, enkratno osebnost in izkušnje vsakega učenca, aktivnost učenca v procesu refleksije izkušnje in konstrukcije novega znanja, hkrati pa skuša premostiti vrzel med osebno izkušnjo in družbeno stvarnostjo, med teorijo in prakso. Poudarja pomen učenčeve aktivne vpletenosti v celovito izkušnjo, na primer v skupinsko dogajanje, in hkrati pomen njegovega razmišljanja oz. refleksije o tej izkušnji. Omogoča, da je za učenje motiviran.

Kolb (1984) in Jarvis (1998) poudarjata, da je izkustveno učenje proces, ki spreminja posameznika, ta pa spreminja stvarnost okoli sebe. »Izkustveno učenje je proces, v katerem se védenje ustvarja skozi transformacijo izkušnje.« (Kolb, 1984, str. 38) Poudarek je na procesu prilagajanja in spreminjanja, ne na vsebini in ciljih.

Jarvis (1998, str. 46) pravi, da je izkustveno učenje oblika učenja, ki skuša povezati neposredno izkušnjo (doživljanje), opazovanje (percepcijo), spoznavanje (kognicijo) in ravnanje (akcijo) v neločljivo celoto, in dodaja: »Izkustveno učenje je lahko definirano kot proces ustvarjanja in pretvarjanja izkušnje v znanje, spretnosti, vedenje, vrednote, čustva, prepričanja in zaznave. Je proces, v katerem učenci postanejo sami svoji.« (Prav tam, str. 47)

Etape cikličnega izkustvenega učenja po Kolbu (1984) so:

- konkretna izkušnja,
- razmišljajoče opazovanje in analiza izkušnje,
- abstraktna konceptualizacija oz. njena vključitev v model pojmov,
- aktivno eksperimentiranje oz. preverjanje naučenega v dejanski novi situaciji.

Pri vsakem učenju pa ne pride do pravega učenja, do sprememb in transformacije izkušenj. Jarvis (1998) poudarja, da je učenje odvisno od tega, kako učenec svojo izkušnjo skonstruira. Rezultat refleksivnega učenja je lahko prilagoditev ali sprememba. Učenje iz izkušenj razdeli v tri možne vidike načina doživetja izkušnje:

1. učenja ni; ljudje se iz izkušenj nič ne naučimo, če smo globoko v sebi prepričani, da se svet zaradi nas ne bo spremenil. V tem primeru ponavljamo uspešne aktivnosti. Prav tako se iz izkušnje nič ne naučimo, če nanjo nismo pozorni (ker je ne razumemo, o njej nimamo časa razmisliti ali se bojimo posledic). Enako velja, če učenje iz izkušenj zavrnemo;

2. učenje se zgodi brez razmišljanja; učenje brez razmišljanja deli na nezavedno učenje, učenje veščin in memoriranje;

3. učenje poteka z razmislekom; do učenja skozi izkušnjo pride, če je posameznik aktivni udeleženec izkušnje, je nanjo pozoren, jo raziskuje, analizira in pretehta (Boud, Cohen, Walker, 1993). Učimo se iz pravkar pridobljenih ali preteklih izkušenj. Četudi se stara

izkušnja ne spremeni, ji lahko damo nov pomen, jo drugače razumemo. Razumevanje starih izkušenj nam lahko pomaga osvetliti sedanje, te pa vedno vplivajo na novo izkušnjo, določajo, na kaj smo pozorni in na kaj se odzivamo. Pri tem sodelujejo tako naša čustva kot mišljenje, pričakovanja, znanje, prepričanja in stališča. Ljudje sami konstruiramo pomen dogodkov (prav tam, str. 10).

Za **objektivne pogoje**, ki učenje omogočajo, različni avtorji uporabljajo tudi izraz primerno okolje ali spodbudno učno okolje. Slednjega tvorijo (Vosko, 1984; Fulton, 1991, po Merriam, 1997; Marentič Požarnik, 1987):

- fizično primerno okolje, ki zadeva prostor (velikost, svetlobnost, temperatura, vlaga, akustika, način sedenja in tehnologija ter razporeditev učencev, neverbalna komunikacija in osebni prostor);
- psihološko primerno okolje, katerega temeljni vidik je primerno ozračje, ki omogoča pristno izmenjavo. Vodja učencem pomaga, da se počutijo dobrodošli in sproščeni, in je pozoren na njihove strahove, dvome in pretekle izkušnje;
- socialno primerno okolje, v katerem je vodja izobraževanja pozoren na kulturne elemente okolja, ki okvirjajo odnos med njim in učenci (rasa, spol itd.). Izjemno pomembne so usposobljenost in osebne značilnosti učitelja, ki naj bi aktivnost, ki jo vodi, poznal teoretično (značilnosti, logistične zahteve, možni učinki) in iz lastne izkušnje, bil hkrati enakopraven udeleženec s toplim, avtentičnim odnosom do učencev in znal ohraniti pogled in distanco ter produktivno usmerjati energijo učencev.

Najbrž je najpomembnejši pogoj za učenje v skupini prav občutek varnosti, ki nastaja z empatijo in spoštovanjem, ki ga učitelj kot vodja skupine med učenci izraža in spodbuja. Vsak učenec želi biti sprejet in slišan.

4 > CILJI UČENJA ZMOŽNOSTI UČENJA

Temeljni namen usposabljanja učencev v delavnicah učenje učenja je, usposobiti jih do te mere, da bi v času šolanja in tudi potem znali in zmogli uspešno uravnavati lastno učenje.

Učencu želimo v delavnicah učenje učenja omogočiti, da:

- **sebe kot učenca bolje spozna,**
- **se nauči izbirati načine učenja (učne strategije[5]), ki so zanj najbolj učinkoviti, in**
- **razvije zmožnosti načrtovanja, uravnavanja in nadzorovanja svojega učenja.**

Pri vsaki delavnici smo zapisali temeljne učne cilje, zaradi izkustvenega načina učenja in učenja v skupini pa vse delavnice sledijo tudi socialnim ciljem in učenju komunikacije. Učenec namreč v delavnicah z vrstniki sodeluje, izmenjuje mnenja in stališča, se uči strpnosti, poslušanja drugih, izražanja lastnega mnenja, vživljanja v druge in sprejemanja različnosti. Kjer je le mogoče, smo gradivo pripravili tako, da ni enoznačnih odgovorov. Gradivo učence nagovarja k ustvarjalnemu in kritičnemu pristopu; k pogovorom o učenju in reševanju delovnih listov. Teh ciljev ob navodilih za posamezno delavnico ne bomo vedno znova zapisali.

V nadaljevanju bomo cilje bolj podrobno predstavili glede na zaporedje poglavij v tem priročniku. Zaporedna številka pred definicijo je hkrati tudi številka delavnice iz praktičnega dela. Vseh skupaj jih je 45.

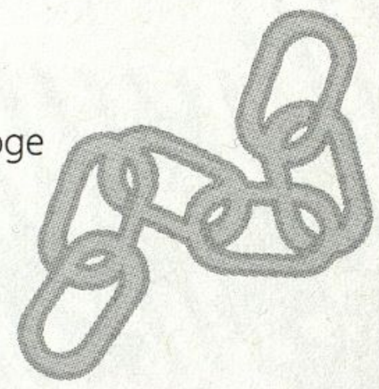
4. 1 SPLOŠNO O UČENJU

Temeljni cilji tega poglavja so, da učenec:

1. spozna namen portfolia, kako se ga izgrajuje in oblikuje, ovrednoti in uporablja po končanem učenju;
2. spozna različne vrste kazal in znanje uporabi;
3. ozavesti in izrazi svoje potrebe in pričakovanja glede tečaja učenje učenja;
4. ponovi in sistematizira znanje o učenju s pomočjo miselnega vzorca;
5. spozna pojem povratne informacije in refleksije in znanje uporabi;
6. se uči iskati informacije o učenju s pomočjo pisnih in spletnih virov;
7. spozna pojma samoocena in samovrednotenje in znanje uporabi;
8. razmisli o svoji komunikaciji in počutju v oddelku;
9. usvoji temeljna znanja o zgradbi in delovanju možganov in informacije poveže z učenjem;
10. ozavesti svoja stališča in prepričanja o znanju in učenju;
11. spozna dejavnike učenja in ozavesti njihov pomen za lastno učenje;

[5]Učne strategije je urejen sistem miselnih operacij z višjimi in nižjimi miselnimi procesi, ki imajo za posledico rešitev naloge (skupina avtorjev, 1990, po Pečjak, 2002, str. 30).

12. spozna značilnosti dobre organizacije zunanjega in notranjega učnega okolja doma in v šoli in zna to znanje uporabiti, pa tudi
13. razširi znanje o spominu in pomnjenju, spozna in uporabi različne tehnike za boljšo zapomnitev.

4.2 PRED UČENJEM: PRIPRAVA NA UČENJE

Globalna cilja sta, da se učenec nauči razmišljati o svojih kognitivnih in motivacijskih učnih strategijah in jih načrtovati.

A) Učenec razmisli o svojih kognitivnih učnih strategijah, in sicer spozna:

14. pomen in vrste ciljev; ozavesti, kaj mu cilji pomenijo, kateri ti so in kako so zanj pomembni;
15. različne učne metode in tehnike, ozavesti in analizira svoje učne strategije;
16. osnovne principe upravljanja s časom; ozavesti kako sam načrtuje čas za učenje;
17. različne načine zapisovanja in organizacije informacij;
18. svoj zaznavni stil in ustrezne učne strategije in
19. svoj spoznavni stil in ustrezne učne strategije.

B) Učenec spozna svojo motivacijo za učenje in ozavesti čustva in občutke, tako da:

20. razširi znanje o motivaciji in oceni svojo motivacijo za učenje;
21. ugotovi, komu ali čemu pripisuje svoje učne uspehe in neuspehe;
22. ozavesti svoje počutje in (negativna) čustva o učenju in spozna tehnike uravnavanja počutja in čustev ter
23. ozavesti svojo zbranost pri učenju in spozna tehnike koncentracije.

4.3 MED UČENJEM: UČINKOVITO UČENJE IN NADZOR

Globalna cilja sta, da se učenec nauči uravnavati svoje kognitivne in motivacijske učne strategije.

A) Učenec načrtuje in uporablja različne kognitivne učne strategije, in sicer:

24. spozna različne strategije načrtovanja in spremljanja ciljev, ozavesti svoje kratkoročne in dolgoročne cilje, določi prioritete;
25. pozna in izbira učne metode in tehnike učenja v skladu s svojimi cilji, predmetom, učno vsebino in lastnimi značilnostmi ter je pri tem ustvarjalen in aktiven;
26. ozavesti, kako preživi dan, razmisli o strategijah, kako lahko učinkovito načrtuje in uravnava svoj čas;

27. se uči povzeti bistvo, spozna različne oblike zapiskov, ovrednoti svoje zapiske in razmisli, kako bi jih izboljšal;
28. ozavesti svojo natančnost pri branju in spozna, kako se učiti iz napak;
29. spozna tehnike hitrega branja in jih preizkusi;
30. spozna eno od tehnik branja (učenje iz učbenika) in jo uporabi in
31. spozna prednosti in slabosti miselnih vzorcev in se jih uči risati.

B) Učenec pri učenju uravnava svojo motivacijo, čustva in občutke, in sicer:

32. ozavesti svoja negativna prepričanja in spozna tehniko spreminjanja negativnih prepričanj v pozitivna;
33. ozavesti svoj učni cilj in motivacijo zanj ter ga ovrednoti;
34. spozna različne tehnike sproščanja in nekatere preizkusi;
35. prepozna svoja čustva, jih poimenuje in spozna strategijo za premagovanje čustvenih ovir in
36. spozna tehnike uravnavanja zbranosti.

4.4 PO UČENJU: URAVNAVANJE IN NADZOROVANJE UČENJA

Globalna cilja sta, da se učenec nauči ovrednotiti svoje kognitivne strategije (znanje, načini učenja) in motivacijske učne strategije (motivacija, čustva, občutki), in sicer:

37. spozna, kako ovrednotiti pot in cilje, ko jih doseže; spozna vrste nagrad in pomen samonagrajevanja;
38. razmisli, ali se na učenje dobro pripravi, izbira ustrezne učne metode in tehnike ter svoje učenje učinkovito spremlja in izboljšuje;
39. s pomočjo refleksije prepoznava posebnosti svojega učenja, spozna devet pomembnih področij učenja v šoli; ovrednoti, katera od teh področij učenja so pri njem močno, povprečno ali šibko razvita, in prepozna področja svojih učnih težav;
40. ovrednoti porabo časa;
41. uporabi teorijo o vrstah znanja na primeru;
42. razmisli o različnih nivojih znanja, ciljih in načinih učenja predmeta;
43. razmisli o svojem učenju in se uči postavljati ustrezna vprašanja za nadzorovanje učenja; ovrednoti, kakšna je bila njegova motivacija za učenje;
44. spozna, kakšne so strategije pisanja testov, razmisli o njih in oceni svojo bojazen pred testom in
45. spozna strategije ustnega ocenjevanja znanja.

5 > PODROBNEJŠA OPREDELITEV VLOGE, POMENA IN CILJEV RAZVIJANJA KLJUČNE KVALIFIKACIJE UČENJE UČENJA V POKLICNEM ŠOLSTVU

V poklicnem šolstvu je bil leta 2003 sprejet dokument, ki opredeljuje ključno kvalifikacijo učenje učenja. Temeljni namen je, da dijaki poleg usvojenega strokovnega znanja in razvitih poklicnih kompetenc postanejo uspešni vseživljenjski učenci, učinkoviti misleci in reševalci problemov. Zato morajo razviti in vzdrževati visoko notranjo motivacijo za nenehno učenje, oblikovati realno pozitivno samopodobo, samospoštovanje in samozaupanje, razviti pozitivna stališča do učenja in izobraževanja, visoko vrednotiti učenje kot osnovo in možnost nenehnega osebnega in družbenega napredka, biti sposobni uporabljati različne strategije, metode in tehnike učenja, nenehno razvijati učne navade, ki jim bodo omogočile uspešno učenje v šoli in tudi zunaj nje vse življenje, in se usposobiti za skupinsko ali samostojno učenje. Učne izkušnje morajo biti primerne njihovim osebnim značilnostim ter vsakokratnim življenjskim potrebam in hkrati osnova za naslednjo stopnjo izobraževanja. Prispevati morajo k ohranjanju pozitivnih stališč do izobraževanja, biti izvor veselja in izpolnitve. Učne izkušnje so del neprekinjene verige življenjskega učenja. Izobraževanje naj vsakemu omogoči spoznati, da so stališča, prepričanja, ideologija, navade in znanja nekaj relativnega, da je zato iskanje resnice in njeno vsakokratno potrjevanje z dejstvi bistvo učenja, da so tveganja in napake del učnega procesa. Cilj je usposobiti učence za prepoznavanje lastnih potreb, za načrtovanje lastnih ciljev ter za samovrednotenje doseženega uspeha tako v šoli kot pri neformalnem in informalnem učenju.

Cilji so, da dijak razvije:

- notranjo motivacijo in čustveno–motivacijske strategije (spoznavanje sebe kot učenca, vzbujanje in ohranjanje motivacije za učenje, obvladovanje negativnih čustev, razvijanje sposobnosti nadziranja in uravnavanja koncentracije med učenjem, sprejemanje odgovornosti za učenje);
- sposobnost razumevanja ožjega in širšega socialnega konteksta učenja v skupini in družbi, osebnostne lastnosti za skupinsko učenje in se nauči ustreznih socialnih spretnosti;
- kognitivne in učne strategije (miselne strategije: procesiranje, razumevanje, povezovanje, strukturiranje, analiziranje, sintetiziranje, konkretiziranje, uporaba, kritično presojanje, selekcioniranje informacij in ustvarjalno mišljenje), metode in tehnike učenja ter razvije sposobnost prepoznati lastni stil spoznavanja ter učni stil in ju prilagajati konkretnim ciljem učenja v različnih situacijah;
- metakognitivne strategije orientiranja, načrtovanja, spremljanja, evalviranja in reflektiranja lastne učne poti (miselnih procesov, procesa učenja in njegovih učinkov).

Način doseganja ciljev (cilji, teme in didaktična priporočila) je opisan v dokumentu Koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja (2003), ki je na voljo na Centru za poklicno izobraževanje.

6 > RAZVIJANJE SPRETNOSTI UČENJA PRI POSAMEZNIH PREDMETIH

RAZREDNIKOVE NALOGE

Razrednikove naloge lahko delimo v štiri širša področja: vodenje oddelka, vodenje dijakov kot posameznikov, skrb za lastni profesionalni razvoj in povezovanje z drugimi šolskimi podsistemi.[6] Naloga učenje učenja sodi v prvi dve področji nalog. Razredniki spremljajo učenje in učne rezultate posameznih učencev in oddelkov kot celote, lahko pa učence za učenje tudi usposabljajo, tako da izpeljejo nekatere delavnice iz Priročnika, npr. glede zastavljanja ciljev, zapisovanja, miselnih vzorcev, evalvacije učenja ali skrbijo, da učenci urejajo svoje portfolie. Najbolj pa učenci potrebujejo njihovo pohvalo in podporo. Pomembno je, da razredniki koordinirajo delo učiteljskega zbora tudi pri razvijanju kompetence vseživljenjskega učenja.

NALOGE PREDMETNIH UČITELJEV

Temeljna vloga predmetnih učiteljev je poučevanje predmeta. Poleg učenja vsebin in sledenja procesnim ciljem sta pomembna cilja, da predmetni učitelji učence učijo, kako se učiti njihov predmet, in da povežejo splošna znanja učencev o učenju s specifičnimi znanji učenja predmetov. Pomembno je, da vključijo cilje razvijanja te kompetence v vsebino ali izvedbo pouka predmetov. Da bi se učenci znali učiti določen predmet, jih morajo učitelji učiti, kako ustrezne učne strategije uporabljati, in preverjati ali in kako jih učenci uporabljajo. Učitelji lahko učencem svetujejo pri zapisovanju učne snovi in izdelavi miselnih vzorcev, ki se pri kemiji razlikujejo od tistih pri slovenščini ali pri drugem učnem predmetu, izpeljejo vaje koncentracije in sproščanja, z učenci vadijo specifične tehnike za urjenje spomina in jim omogočijo ozavestiti in premagati odpor ali strah do nekega učnega predmeta, prilagajajo pouk spoznavnim stilom učencev, jih učijo organizacije učenja določenega predmeta in jih usposabljajo za samooceno znanja predmeta.

Nekaj primerov:

Pri psihologiji je mogoče obravnavo čustev, motivacije in inteligentnosti povezati z učenjem.

Pri biologiji je moč znanje o učenju (spomin, pomnjenje, čustvovanje, občutenje) povezati z razlago delovanja možganov, živčevja, možganske celice in čutil.

Pri slovenščini je ena od tem pogosto spis o učenju. Z vsebino bi lahko učenec seznanil tudi razrednika.

Pri informatiki se učenje povezuje z razlago nastanka, iskanja in vrednotenja informacij, obravnava delovanja računalnika pa s človekovim pridobivanjem informacij in spominom.

V tem priročniku se delavnice ne nanašajo na učenje posameznih predmetov. To delo prepuščamo učitelju v času pouka predmeta, saj je zanj strokovnjak. Če imamo čas, pa ni odveč kake ure posvetiti izmenjavi izkušenj med učenci, kako se učijo določenih predmetov. O tem se pogovorijo v majhnih skupinah, pri čemer vsaka obravnava drug predmet (najbolje je, da si vsak učenec sam izbere predmet, o katerem želi izvedeti kaj več). Skupine narišejo povzetke (miselne vzorce), jih predstavijo drugim, učitelj pa nato za vse razmnoži miselne vzorce vseh skupin.

[6] Avtorica te delitve je Tatjana Ažman, glej doktorsko disertacijo.

7 > POSEBNOSTI UČENJA NADARJENIH UČENCEV

V osnovnih in srednjih šolah se vedno bolj zavedamo pomembnosti odkrivanja nadarjenih učencev in posebnosti njihovega učenja. Podlaga za delo je zapisana v dveh konceptih odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci, dijaki in vajenci, ki ju je potrdil Strokovni svet Republike Slovenije v letih 1999 za osnovne in 2007 za srednje in poklicne šole.

Nadarjen učenec je zelo bister, ustvarjalen in talentiran. Njegovo delo je originalno, izjemno napredno za njegovo starost in potencialno trajne vrednosti. Ima kombinacijo treh osnovnih značilnosti: nadpovprečnih splošnih sposobnosti, visoke ravni ustvarjalnosti in visoke ravni predanosti nalogi.[7] Pogosto so nadarjeni učenci za učenje notranje motivirani, zato manj odvisni od učitelja; raje imajo nestrukturirane in fleksibilne naloge; raje imajo aktivnejše metode dela; za učenje uporabljajo različne zaznavne kanale; so na splošno bolj odgovorni; raje se učijo sami ali z dobrimi prijatelji.[8] Posebnosti učenja nadarjenih učencev in tudi specifične težave, ki jih imajo, je moč v tečaju učenja upoštevati s pomočjo individualiziranega pristopa in diferenciacije dela v delavnicah. Pomembno je, da pomeni učenje učenja tudi za nadarjene učence izziv. V ta namen lahko zanje izberemo težje delavnice, kot npr. delavnico o delovanju možganov (št. 9), hitro branje (št. 29), spoznavni stil (št. 19), vrste znanja (št. 42) ali delavnice, ki jim pomagajo razvijati čustvene (št. 22, 35) in socialne komponente osebnosti (št. 8, 12).

[7] 1991, Renzulli, Reis (1997), po Education of the gifted and talented. Allyn and Bacon, str. 123.

[8] 1985, Dunn in Griggs, po Education of the gifted and talented, str. 34.

8 > NAVODILA ZA IZVAJALCA: POGOJI ZA IZVEDBO PROGRAMA UČENJE UČENJA

Za uspešno izvajanje delavnic učenje učenja je treba zagotoviti določene pogoje, ki so vezani na izvajalca/učitelja, učence, učno ozračje, prostor in učno tehnologijo.

8.1 USPOSOBLJENOST IZVAJALCA/UČITELJA

Za izvajanje delavnic učenje učenja potrebuje učitelj temeljna znanja iz psihologije pouka in učenja. Pomembno je, da razume pomen in zgradbo kompetence za vseživljenjsko učenje, je motiviran za učenje in učenje učenja in zna prilagoditi delavnice potrebam in pričakovanjem učencev, kar mu omogoča predvsem lastna izkušnja.

8.2 VLOGA UČENCEV

Učenci uspešno izboljšujejo svoje učenje, če imajo možnost čim bolj aktivno sodelovati v delavnicah učenje učenja. Na začetku jim učitelj da možnost, da izrazijo svoje potrebe in pričakovanja v zvezi z znanjem, učenjem, vsebinami in potekom delavnic. V ta namen je v splošnem delu priročnika opisana delavnica 3 z delovnim listom. Delavnice potekajo po načelih izkustvenega učenja. Učenci v delavnici sami ali v pogovoru v manjši skupini razmislijo o svoji izkušnji o učenju (izkušnjo dobijo v šoli, pri pouku ali pri učenju doma), s pomočjo novih znanj načrtujejo novo izkušnjo (spremenjeno učenje), ki jo preizkusijo že na delavnici ali pa kasneje bodisi pri pouku ali doma. Vse gradivo zbirajo v svojem portfoliu. Na koncu delavnice ali tečaja učitelj učence spodbudi, da zapišejo ali povedo, kako so učenje doživeli, kaj bi spremenili ipd. Pomembno je, da vsak učenec samostojno spoznava svoje učne prednosti in pomanjkljivosti ter išče svoje načine za bolj učinkovito učenje.

8.3 UČNO OZRAČJE

Izhajajoč iz konstruktivističnih teorij, menimo, da se učenci veliko naučijo drug od drugega z izmenjavo izkušenj. Pogoj za učenje s pomočjo skupinskih oblik dela je ustrezno ozračje v oddelku. Iz izkušenj vemo, da učenci za izmenjavo izkušenj potrebujejo ozračje, ki ga označujejo medsebojno zaupanje, strpnost, razumevanje in pripravljenost vseh poslušati druge in z njimi sodelovati. To velja za odnose med učenci in za odnose med učenci in učiteljem. Takšno delovno ozračje je treba vzpostaviti na začetku izvajanja delavnic s postavitvijo jasnih pravil dela in ga vzdrževati ves čas učenja v delavnicah.

Delavnica 9 v splošnem delu priročnika je namenjena skupnemu dogovoru o pravilih dobrega ozračja in uspešne komunikacije. Pravila naj bodo zapisana tako, da jih vsi učenci vidijo in so učitelju pri roki, če jih mora na kako od pravil v času poteka delavnic znova spomniti. Učitelj učence ves čas izvajanja delavnic usposablja za učenje s pomočjo skupine in v skupini.

Usposablja jih za ustrezno komuniciranje v skupini, za pisno in ustno izražanje znanja, zbrano poslušanje in dajanje korektnih povratnih informacij. Strpnosti in načinov vzpostavljanja visoke ravni kulture pogovora jih uči s svojim zgledom, ustreznim ravnanjem, s pomočjo teorije in opozarjanja na dogovore.

8.4 METODE IZVAJANJA DELAVNIC UČENJE UČENJA

Temeljna metoda je izkustveno učenje, ki povezuje neposredno izkušnjo (naredim), opazovanje (premislim), spoznavanje (se naučim) in ravnanje (uporabim) v celoto. Namen je povezava teorije in prakse. Pomemben cilj je postaviti učenca v aktivno vlogo in izhajati iz njegove izkušnje. Učitelj učenje predvsem organizira in vodi.

Druge učne metode so delo z besedilom (delovni listi), reševanje vprašalnikov, reševanje testov, pisanje refleksij, pogovor, povzemanje s pomočjo računalnika.

Raznolika paleta predlaganih metod in tehnik za izvedbo delavnic, ki so predstavljene v navodilih pri vsaki izmed njih, je predstavljena z namenom, da je mogoče pri izvedbi upoštevati specifične zaznavne in učne stile učencev.

8.5 UČNE OBLIKE

Učitelj delo organizira frontalno, v skupinah, dvojicah in individualno.

8.6 PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Delavnice praviloma izvajamo v učilnicah, v katerih tudi sicer poteka pouk. Pomembno je, da so opremljene z mizami, ki jih lahko učenci prestavljajo (za delo v paru ali v majhnih skupinah). Od učne tehnologije vedno potrebujemo tablo, liste, pisala, včasih tudi računalnik s projektorjem (ali grafoskop), radio enoto s CD– predvajalnikom in zgoščenke z glasbo. Pogosto potrebujemo luknjač, selotejp, velike in male liste, flomastre. Za izvedbo vsake delavnice učitelj vsakemu učencu priskrbi kopije delovnih listov.

8.7 DELOVNI LISTI

Večina delavnic je sestavljena iz dveh delov: prvi del so navodila za učitelja, drugi del pa delovni listi za učenca z navodili za reševanje. Če je potrebno, so dodani napotki učitelju za različne variante izvedbe posamezne delavnice in ustrezni delovni listi. V praksi se je namreč pokazalo, da so si oddelki tako kot tudi učenci med seboj različni. Nekateri so raje delali v skupinah, izdelovali skupne postre, povzetke ipd., drugi pa so imeli raje delo v paru ali celo individualno delo. Gradivo je oblikovano tako, da nikoli ne ponuja poenostavljenih rešitev in terja ustvarjalen pristop. Celo rezultati rešenih vprašalnikov, testov in podobnih gradiv niso nikoli enoznačni. Namen je, da učenca navajajo na razmislek o odgovorih in rezultatih in mu tako omogočajo primerjavo z lastnimi cilji in izmenjavo izkušenj s sošolci.

Delovne liste lahko učitelj uporabi na dva načina. Če namerava izpeljati več ur učenja spretnosti učenja, potem lahko učenci gradivo shranijo v osebni mapi – portfoliu učenja. Izgradnji portfolia smo posvetili posebno poglavje. Če je ur učenja učenja malo in ni časa za celovit pristop k učenju te spretnosti, učenci gradivo/delovne liste, ki so jih izpolnili, vsakokrat odnesejo domov.

8.8 IZBIRA DELAVNIC

Učitelj bo delavnice izbral glede na število ur, ki jih bo imel na razpolago za učenje učenja, potrebe učencev (znanje, starost, težave), cilje in svojo usposobljenost za izvajanje.
Avtorica je tečaj učenje učenja pogosto začenjala z delavnicami: naslovnica mape (delavnica 1), pričakovanja (delavnica 3), dogovor o pravilih komunikacije (delavnica 8), nadaljevala je s teorijo učenja (delavnica 4), prepričanji o znanju in učenju in značilnostmi vseživljenjskega učenja (delavnica 10), motivacijo za učenje (delavnica 20), zaznavnimi stili (delavnica 18), pisanjem zapiskov in izpiskov (delavnica 27), miselnimi vzorci (delavnica 31), vajo pomnjenja (delavnica 13), vajo natančnosti (delavnica 28), načrtovanjem učenja (delavnici 16, 17), vprašalnikom o učenju (delavnici 38, 39), ustnim sporočanjem znanja (delavnica 45), pripravo na test (delavnica 44) in zaključila z ovrednotenjem učenja in znanja (delavnica 43) in refleksijo o tečaju (delavnica 5).

Lahko bi začeli z enim od dveh vprašalnikov za učenje (delavnici 38, 39) in nadaljevali z delavnicami, ki se nanašajo na devet področij učenja, ocenjenih z vprašalnikom, ali pa učencem predstavili več tem delavnic o učenju, izmed katerih bi ti nato sami izbrali tiste, ki bi jih želeli preizkusiti.

8.9 NEKAJ IZKUŠENJ GLEDE IZPELJAVE DELAVNIC

Delavnice o učenju učenja je mogoče izpeljati kot tečaj petnajstih ur, ki ga mora šola učencem ponuditi v okviru obveznih izbirnih vsebin. Lahko pa izpeljemo manj ali več delavnic, odvisno od potreb učencev, ciljev šole in organizacije dela v šoli. Pri tem ima odločilno vlogo vodstvo šole.

Mi smo delavnice izpeljali v celem oddelku, kar pomeni, da je skupina štela tudi do 34 učencev. Posamezno delavnico je moč izpeljati v času ene šolske ure, priporočamo pa, da učenju učenja namenite stalen čas (npr. enkrat tedensko) ali pa ga izpeljete v daljših časovnih blokih. Izkušnje so pokazale, da je na tehniških šolah dobro izpeljati po tri ure skupaj, na gimnaziji pa tudi do šest. Izkazalo se je, da je učence za tečaj težko motivirati, če ga izvajamo po eno uro v času rednega pouka, ker so pogosto vznemirjeni zaradi pridobivanja ocen pri predmetih. Laže in bolje so sodelovali, če je bil učenju učenja namenjen poseben dan ali polovica delovnega dne. Njihova zbranost na triurnem tečaju v popoldanskem času po pouku je bila zaradi utrujenosti manjša. Učenci prvega letnika so tečaj na začetku in sredi šolskega leta, ko so začeli pridobivati prve ocene, dobro sprejeli.

Sprva je tečaj izvajala šolska svetovalna služba, po nekaj letih pa so del vsebin (npr. pregledovanje in izboljševanje zapiskov, redno učenje s pomočjo domačih nalog, miselne vzorce) v svoje redno delo pri pouku prevzeli posamezni predmetni učitelji, ki so bili na tečaju učenja učenja navzoči, če jim je to omogočal urnik. Nekatere delavnice so izvedli tudi razredniki, ki so prisostvovali na tečaju svojega oddelka dlje časa, kar jim je omogočilo bolje spoznati razred. Kasneje so učence usmerjali pri opredelitvi njihovih učnih ciljev in vsako šolsko leto s pomočjo portfolia te cilje načrtovali, spremljali in vrednotili. V tretjem letniku je profesorica psihologije nadgradila znanja o učenju na podlagi predznanja učencev z novimi in razširjenimi vsebinami.

Učenci, ki so imeli težave z učenjem in so želeli pridobiti več znanj o učenju, so kasneje prihajali po pomoč v šolsko svetovalno službo. Tečaj jim je pomagal težave ozavestiti, jih poimenovati in poiskati možne rešitve.

Starši so izpeljavo tečaja vedno znova z navdušenjem podprli. Pomembno je, da jim na Svetu staršev ali na roditeljski sestankih predstavimo cilje, vsebino in način dela, kasneje pa tudi evalvacijo.

9 > PRAKTIČNI DEL

Ta del obsega delavnice za učence in je razdeljen na štiri poglavja: Splošno o učenju učenja, Pred učenjem, Med učenjem in Po učenju.

9.1 SPLOŠNO O UČENJU UČENJA

V tem poglavju je zbranih 7 delavnic, s katerimi pomagamo učencu zaokrožiti njegovo učenje s pomočjo portfolia (naslovnica, kazalo, pričakovanja, miselni vzorec o učencu in učenju, razmislek o tečaju, literatura, samoocena mape), in 6 delavnic, ki se nanašajo na splošna znanja o učenju (pravila komunikacije, temeljna znanja o možganih, stališča in prepričanja o znanju in učenju, dejavniki učenja, organizacija učnega prostora, spomin in pomnjenje).

9.1.1 UVOD V PORTFOLIO ALI MAPO DOSEŽKOV

Portfolio bomo zaradi lažega razumevanja za učence imenovali mapa osebnega napredka. Izraz portfolio pomeni listovnik, mapa dosežkov.[9] Je avtentični instrument za dokumentiranje posameznikovega procesa učenja in njegovih rezultatov. Učenec izbere za portfolio »dokaze« o svojem delu, razvoju in napredku v nekem časovnem obdobju in znotraj jasno definiranega referenčnega okvira, ki jih kronološko uredi in opremi z zapisi refleksij. Služi mu za pridobivanje uvida v lasten napredek, ga spodbuja k raziskovanju in reflektiranju svojega dela, pogovori s prijatelji pa k izmenjavi izkušenj in spoznanj ter k širjenju razumevanja percepcij in stališč. Predstavitev portfolia je namenjena prikazu dosežkov (Sentočnik, 2002, 2004).

Temeljni namen portfolia je učencu omogočiti, da spremlja svoj napredek pri učenju. Omogoča mu, da shranjuje gradivo o učenju, ga pregleduje, o njem razmišlja in se na ta način uči svoje učenje uravnavati. S pomočjo zbranega gradiva dobiva boljši vpogled v svoje učenje. Učenci, ki so ga preizkusili, so povedali, da se ob tem, ko urejajo učne liste in jih rešujejo, učijo urejati zapiske in organizirati učno snov.

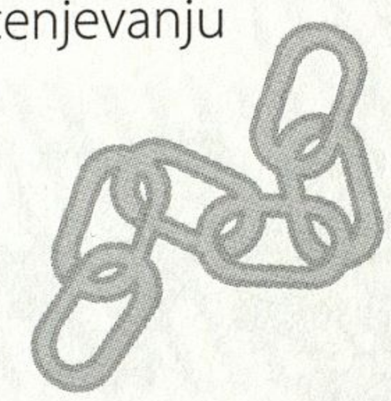
Zelo pomemben element portfolia je razmislek, refleksija. Proces refleksije uvrščamo v metakognitivno področje osebnosti in obsega samorefleksijo, samooceno, samoevalvacijo in aktivno načrtovanje nadaljnjega razvoja. Omogoča, da se učenec zave svojih čustev, občutkov in razmišljanj, razmisli o doseženih ciljih, prepozna svoja močna in šibka področja in aktivno načrtuje izboljšave in spremembe svojega učenja (Sentočnik, 1999).

Izvajalcu učenja učenčev portfolio omogoča svetovanje, individualiziran pristop in uravnavanje delavnic glede na aktualne potrebe učencev.

Mapa o učenčevem osebnem napredku je namenjena izključno učencu samemu. Če želi, lahko nekatere dele ali celo mapo pokaže »kritičnemu prijatelju«, staršem, razredniku ali predmetnemu učitelju, s katerim/i bi se rad pogovoril o učenju. V nobenem primeru ni namenjena ocenjevanju

[9] Veliki slovar tujk (2002).

učenčevega napredka ali nepoklicanim bralcem. V praksi se je pokazalo, da so učenci, ki jih je vsebina zanimala, pogosto odnesli mape domov in jih prinesli v šolo znova takrat, kadar jim je učitelj povedal, da jih bodo potrebovali. Bolj »pozabljivi« učenci, ki so razredniku zaupali, pa so mape pustili kar v šoli, saj niso bili dovolj vestni, da bi jih po potrebi pravočasno prinašali k pouku.

TEMELJNI POJMI IN VPRAŠANJA V ZVEZI S PORTFOLIEM

Samorefleksija: Kaj sem se naučil? Kaj sem spoznal o sebi in svetu okrog sebe? Kaj občutim v zvezi s tem?

Samoocena: Kako se najbolje učim? Kako se razvijam? Katera so moja močna področja? Katera so moja področja rasti (kaj mi še ne gre)?

Samoevalvacija: Kako sem se izkazal? Kaj sem izboljšal? Kako daleč sem na poti do zastavljenih ciljev?

Zastavljanje novih ciljev: Kaj bom izboljšal? Kako se bom tega lotil? Kaj bom potreboval? Kakšno pomoč bom potreboval?[10]

KONČNI IZGLED PORTFOLIA UČENCA IN UČITELJA

Portfolio mapa o učenju je sestavljena iz naslednjih delov:

- naslovnica
- kazalo
- osebni načrt, cilji
- kronološko razporejene izbrane teme in refleksije
- (samo)evalvacije in refleksije
- reflektivno pismo

Učenci si za oblikovanje mape kupijo plastično srajčko s sredico za vpenjanje delovnih listov. Gradivo dodajajo v mapo sproti, tako kot nastaja. V ta namen ima učitelj pri urah s seboj luknjač. Na koncu tečaja učenci mapo znova pregledajo in uredijo. Ob kasnejših težavah pri učenju si lahko z njo pomagajo, uporabijo pa jo tudi pri pouku psihologije. V mapo zbirajo gradivo, ki ga sami predelajo in liste s povzetki ugotovitev oddelka.

Svojo portfolio mapo sestavlja tudi **učitelj/izvajalec**. Vanjo zapiše namen, cilje in teme tečaja, vpenja delovne liste za učence, doda refleksijo po izvedenih delavnicah, napiše opombe na delovne liste. V mapo sodijo tudi priprave predstavitev tečaja za starše, kolektiv in vodstvo šole. Na koncu mape naj bosta zaključna evalvacija, ki jo učitelj naredi s pomočjo učencev, in celovit razmislek z načrti za naprej. Dobro je, če učitelj izkušnjo deli z drugimi, npr. s pomočjo članka v strokovni reviji, predstavitve na strokovnem posvetu ipd.

[10] Sentočnik, 1999, prirejeno po Campbell in Ruptic, 1994.

DELAVNICA 1

NASLOVNICA MAPE OSEBNEGA NAPREDKA (PORTFOLIA)

CILJI

Učenec ozavešča, spremlja, nadzoruje in uravnava svoj napredek pri učenju učenja.
Uči se refleksije, zbiranja, povezovanja in primerjave informacij, urejanja mape.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Delavnico izvedemo v običajni učilnici z razporeditvijo klopi za individualno delo.
Učitelj na šest listov papirja z veliko pisavo napiše ali natisne šest misli o znanju, modrosti in učenju (besedilo je na zgoščenki, delovni list 1).
Vsak učenec ima svojo plastično mapo za vlaganje delovnih listov in drugih gradiv.
Barvni flomastri – prinesejo jih učenci.
Luknjač.
Učitelj razmnoži delovni list *Naslovnica mape osebnega napredka, formalna* (delovni list 2) ali delovni list *Naslovnica mape osebnega napredka, ustvarjalna* (delovni list 3).
Misli o učenju natisne z delovnega lista na zgoščenki.

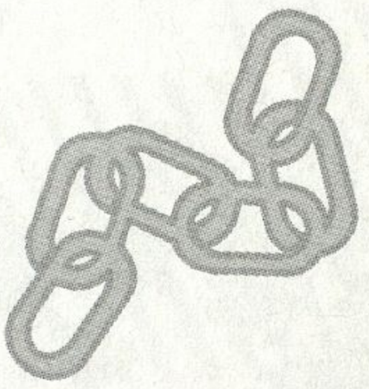
UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Mapa osebnega napredka je zbirka zapisov, razmišljanj, opažanj in dokumentov, ki ohranjajo zapisana dejstva, ki pomembno vplivajo na učenčev razvoj osebnega stila učenja in doseganje njegovih učnih ciljev.

IZVEDBA

- Učitelj v 5 minutah pojasni učencem potek in namen delavnice. Posebej natančno pojasni, zakaj je zbiranje gradiv o osebnem napredku pri učenju učenja smiselno.
- Na 6 mest v učilnici nalepi 6 plakatov z modrimi mislimi, ki jih razreže iz natisnjenega delovnega lista *Misli za učitelja*.
- Učence povabi, da si misli preberejo in se postavijo k tistemu plakatu, katerega misel jih najbolj nagovarja. Z njo se lahko strinjajo ali pa ji nasprotujejo. Pravilo je, da je pod vsakim plakatom lahko največ šestina učencev iz oddelka (štiri ali pet).
- Učencem da na voljo 5 minut časa, da si izberejo misel, in 10 minut, da se o njej pogovorijo in izberejo poročevalca, ki bo pogovor povzel.
- Poročevalci imajo nato minuto časa, da poročajo celemu oddelku. Učitelj komentira odgovore, pohvali, da povratno informacijo.
- Učenci sedejo nazaj v klopi.

- Učitelj jim razdeli delovne liste *Naslovnica mape osebnega napredka, formalna ali Naslovnica mape osebnega napredka, ustvarjalna* in jih spodbudi, da jih podpišejo in pobarvajo. Učenci lahko mapo poimenujejo vsak drugače.
- **Različica 1**: Učenci na naslovnico mape narišejo nekaj pozitivnega v zvezi z učenjem (risba, geslo, strip, pregovor), lahko pa narišejo tudi sebe kot učenca.
- **Različica 2**: Učitelj učence s pomočjo tihe glasbe, v tišini, z zgodbico popelje v prihodnost in nazaj v sedanjost. Cilj tega domišljijskega potovanja je, da učence popelje v čas čez eno leto, čez štiri leta, v čas srednjih let (starost njihovih staršev), in v čas njihove starosti (starost njihovih starih staršev) in nazaj v sedanjost. S pomočjo tega potovanja vsak učenec zase poišče svoj življenjski nauk (moto, vrednoto), ga ubesedi v poved in zapiše v krog na delovnem listu. Primer: »V življenju so pomembni ljubezen, prijatelji in sreča.« »Uživaj dan.«
- Učenci list/naslovnico vstavijo v mapo.
- Učitelj spodbudi razpravo z vprašanji: Kaj menijo učenci o mapi? Ali se jim zdi koristna?
- Učitelj se z učenci dogovori, kje bo mapa shranjena – v šoli ali pri učencih.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec lahko izkušnjo urejanja gradiva prenese na pouk, npr. na urejanje zapiskov v mapi za vlaganje listov.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Misli za učitelja
Delovni list 2 – Naslovnica mape osebnega napredka, formalna
Delovni list 3 – Naslovnica mape osebnega napredka, ustvarjalna

DELAVNICA 2

KAZALO

CILJI

Učenec se uči zbirati in sistematično ter pregledno organizirati učno gradivo. Spozna različne vrste kazal in njihov pomen.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica z razporeditvijo klopi za individualno delo v vrstah ali v obliki črke U.
Učenec potrebuje mapo za vstavljanje listov.
Luknjač.
Učitelj se dogovori s knjižničarko za obisk šolske knjižnice in ogled knjig s področja učenja.
Razmnoži delovni list *Kazalo* ali razdeli učencem prazne liste velikosti A4.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Kazalo je v učbenikih in poučnih knjigah pomemben element, ki poveča preglednost gradiva in bralcu olajša iskanje informacij. Lahko je na začetku ali na koncu knjige. V leposlovnih delih kazala pogosto ni.

Kazalo naj bo v učenčevi mapi na drugem mestu. Vsebine v kazalo ne zapišemo vnaprej. Učenci kazalo oblikujejo sproti, tako kot vpenjajo posamezno gradivo ali pa počakajo do konca delavnic, gradivo pregledajo, uredijo, oštevilčijo in šele takrat zapišejo naslove v kazalo.

IZVEDBA

- Učitelj razloži učencem potek ure.
- Povabi jih v šolsko knjižnico, kjer si vsak ogleda vsaj eno knjigo in njeno zgradbo. Če je mogoče, naj bodo učencem na voljo knjige, ki govorijo u učenju, značilnostih učenca, znanju … (15 minut)
- Ko se vrnejo v učilnico, se učitelj z njimi pogovori o vrstah in pomenu kazala v različnih zvrsteh knjig. Vprašanja za razpravo: Kakšen je pomen kazala v učbenikih, enciklopedijah in slovarjih? Kakšen je pomen kazala v leposlovnih knjigah? (15 minut).
- Učitelj učencem razdeli delovne liste – *Kazalo* ali **različica:** da jim popolno svobodo pri oblikovanju kazala. Učenci po svoje, s pomočjo domišljije oblikujejo kazalo (miselni vzorec, časovni trak, oblački, drevo z listi ipd.).
- Učencem pojasni, da bodo kazalo lahko oblikovali sami.
- Vprašanja za razpravo: Kaj menijo učenci o samostojnem pisanju kazala?

- Učitelj se z učenci dogovori, ali bi kazalo raje pisali sproti vsako uro ali po koncu delavnic.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci lahko način urejanja gradiva s ciljem večje preglednosti prenesejo na urejanje zapiskov in izpiskov pri predmetih.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kazalo

DELAVNICA 3

PRIČAKOVANJA UČENCEV GLEDE TEČAJA UČENJE UČENJA

CILJI

Učenec ozavesti svoja prepričanja in pričakovanja glede tečaja učenje učenja.
Učitelj/izvajalec tečaja spozna pričakovanja učencev.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica in razporeditev klopi, primerna za individualno delo.
Tečaj obsega minimalno 15 ur. Priporočamo strnjeno organizacijo izvedbe v (blok)urah ali več urah skupaj.
Vsak učenec prinese s seboj mapo za vstavljanje delovnih listov.
Učitelj razmnoži delovni list – *Pričakovanja učenca o tečaju učenje učenja*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Vsak človek se uči od rojstva do smrti. V današnjem svetu hitrih sprememb je vseživljenjsko učenje postalo bolj pomembno, kot je bilo v preteklosti. Pri posameznikih se ceni raznolikost znanj in sposobnost nenehnega učenja. Učimo se o svetu okoli sebe in o sebi, da bi se v njem laže znašli, učimo pa se lahko tudi, kako se učinkovito učiti.

Tečaj o učenju je namenjen razmisleku o znanju in učenju. Dobro je poznati svoja prepričanja in stališča, motivacijo, cilje, dejavnike in tehnike učenja. V tečaju imajo učenci možnost ozaveščati in pridobivati znanja o pripravi na učenje, o tem, kako se učiti in, kako učenje vrednotiti.

V portfolio ali mapo osebnega napredka vsak učenec vlaga delovne liste, ki jih dobi na tečaju.

IZVEDBA

- Učitelj pojasni učencem, kdaj bo tečaj potekal in kako. Lepa misel za motivacijo: »Kdor ničesar ne pričakuje, ni nikdar razočaran.« E. M. Remarque
- Pojasni, čemu je koristno spremljati svoj napredek s pomočjo portfolia,
- kako se mapo ureja in
- kako pomembno je v 21. stoletju imeti dobro znanje in se znati učiti. Razloži cilje učenja.
- Primeri vprašanj za razpravo z učenci: Kaj pričakujete od tečaja? Kaj menite o svojem znanju? Kaj menite o svojem učenju? Kakšna je vaša motivacija za učenje? Kaj bi radi

izboljšali? Katere težave imate?

- Učencem razdeli delovne liste *Pričakovanja učenca o tečaju učenje učenja* in jim razloži, kako jih izpolnijo in zakaj. Namenjeni so učencu, ki se bo k pričakovanjem vrnil po koncu tečaja, in učitelju, ki bo tečaj s pomočjo teh informacij izvajal bolj prilagojeno njegovim značilnostim.
- Učenci delovne liste lahko podpišejo ali označijo s šifro.
- Sprva jih oddajo učitelju, ki zapise prebere in upošteva potrebe in pričakovanja učencev, ko izvaja tečaj. Delovne liste nato na naslednjem srečanju vrne učencem.[11]
- Različica: Učenci v majhnih skupinah izmenjajo spoznanja iz delovnih listov in o ugotovitvah poročajo.
- Učenci list s pričakovanji vpnejo v mapo.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci premišljujejo o svojih pričakovanjih glede šolanja in poklica. V novi situaciji, ki je lahko vezana na določen šolski predmet, uporabijo podoben način premisleka, kot jim ga omogoča delovni list.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Pričakovanja učenca o tečaju učenje učenja

[11] Povzetek idej ene od izvedenih delavnic je v prilogi.

DELAVNICA 4

MISELNI VZOREC O UČENCU IN UČENJU

CILJI

Učenec spozna oz. razširi teorijo o učenju, jo razume in poveže s predznanjem in izkušnjami.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica in razporeditev klopi za individualno delo. Zahtevnejša izvedba: razporeditev klopi za delo v skupinah.
Učenci potrebujejo liste A4– formata, svojo portfolio mapo, luknjač.
Učitelj lahko za učence razmnoži delovni list – *Miselni vzorec o učencu in učenju*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Da bi učenci zmogli ozavestiti svoje učne strategije, morajo poznati teorijo, ki osvetljuje različne dejavnike učenja. Vedeti morajo torej naslednje:

Na posameznikovo učenje vplivata dva glavna dejavnika: učenec sam in okolje. Na učenca vplivajo njegove podedovane značilnosti in njegova samoiniciativnost. Dejavnike učenja lahko delimo tudi na kognitivne (razumske) in afektivne (čustveno–motivacijske). Oboji vplivajo na učenčevo ravnanje. Na motivacijo vplivajo torej tako zunanji kot tudi notranji dejavniki.

Poleg osebnostnih dejavnikov vplivajo na učenca tudi dejavniki iz okolja, drugi ljudje (socialno okolje) in materialno okolje. Informacije iz okolja sprejema učenec s petimi čutili: vid, sluh, dotik, vonj, okus.

Učenje učenja lahko delimo na pripravo na učenje, učenje in razmislek po učenju.

IZVEDBA

MANJ ZAHTEVNA

- Učitelj frontalno razloži teorijo učenja, dejavnike učenja in oblikuje tabelno sliko. Pri tem upošteva predznanje učencev. Pomaga si z delovnim listom *Miselni vzorec o učencu in učenju*.
- Učenci spremljajo razlago, vprašajo, če česa ne razumejo, narišejo svoj miselni vzorec.

BOLJ ZAHTEVNA

- Učitelj organizira učence v manjše skupine.
- Razloži jim, da bodo uporabili za razlago dejavnikov učenja vse svoje dosedanje znanje. Primeri vprašanj za razpravo: Kaj za vas pomeni učenje? Kaj vpliva na učenje? Kaj je motivacija? Kaj vpliva na motivacijo? Kako poteka učinkovito učenje? Od kod in kako dobi učenec informacije iz okolja?
- Učenci se v skupinah pogovorijo, kaj vse vpliva na učenje, in ugotovitve zapišejo.
- Povzetek predstavijo vsemu oddelku.
- Ob poročanju učencev učitelj riše na tablo miselni vzorec o učenju, ki povzema ideje učencev.
- Vsak učenec oblikuje svoj celovit zapis o teoriji učenja.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec doma uresniči načrtovane spremembe. Nova znanja in spoznanja o učenju lahko predstavi učencu, ki je pri delavnici manjkal.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO ZA UČITELJA

Delovni list – Miselni vzorec o učencu in učenju

DELAVNICA 5

RAZMISLEK O TEČAJU UČENJE UČENJA – Povratna informacija o poteku tečaja

CILJI

Učenec spozna pojem povratna informacija.
Razmisli o tečaju učenje učenja in pove izvajalcu povratno informacijo.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica in razporeditev klopi za individualno delo.
Učitelj ustvari primerno ozračje, zato da bi bila povratna informacija učencev iskrena in izčrpna.
Razmnoži delovni list – *Razmislek o tečaju učenje učenja* ali delovni list – *Refleksija o tečaju učenje učenja.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Povratna informacija je za povečanje kakovosti dela in učenja neizogibno potrebna. Pomembno je, kako drugemu povemo, kaj nam je pri njegovem delu všeč in kaj ne. Pri sporočilu se je treba osredotočiti na dejanje in vsebino in ne hvaliti ali kritizirati osebe. (Primer: Janez je ustvarjalen/Janez izkazuje pri pouku veliko ustvarjalnost in Neža je počasna/Neža matematične naloge rešuje zelo počasi). Kakovostna povratna informacija pomeni pogovoriti se o temi in odnosu med sogovornikoma. Kakovostna je takrat, ko oba sogovornika rečeno razumeta čim bolj enoznačno. Način podajanja je odvisen od konteksta/okoliščin: družbenega ozračja (vrstniki), družinskega ozračja, pogojev pogovora. Zahteva primeren prostor, čas, spodbude, zaupanje, spoštovanje, odprta vprašanja. Je »jaz« komunikacija. Kakovostna povratna informacija je besedna, skladna s telesom in čustvi, prilagojena času in prostoru, pravočasna, jasna, razumljiva, objektivna, realna, iskrena, dobronamerna, uporabna, razumljena, sprejeta.

Refleksija je podrobneje opisana v poglavju teorija o učenju.

IZVEDBA

- Učitelj učencem razloži namen in način podajanja povratne informacije. Primeri vprašanj za razpravo: Kaj učenci mislijo o tem, kako si sporočajo kritiko ali pohvalo? Pod katerimi pogoji kritiko sprejmejo in pod katerimi jih prizadene?

- Učitelj razdeli delovne liste *Razmislek o tečaju učenje učenja* ali različico: *Refleksija o tečaju učenje učenja.*
- Učencem pove, da se jim na liste ni treba podpisati, le označijo naj jih tako (šifra), da jih bodo naslednjič prepoznali in shranili. Razloži jim, da se tudi sam nenehno uči, da želi svoje delo nenehno izboljševati, zato pa potrebuje njihovo iskreno in konkretno zapisano mnenje. Opozori jih, da bodo na ta način tudi sami izboljševali svoje delo že v času šolanja (povratne informacije s strani učiteljev, staršev, sošolcev) in pri poklicnem delu.
- Učenci odgovorijo na vprašanja. Liste oddajo učitelju.[12]
- Učitelj odgovore doma prebere, povzame in na naslednjem srečanju učencem pove povratno informacijo o tem, kaj so mu sporočili in kako bo informacije uporabil.
- Naslednjič učenci vpnejo liste v svoje mape.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci lahko model iskanja povratne informacije uporabijo pri pouku, kadar sami izpeljejo neki projekt, predstavijo seminarsko nalogo, vodijo krožek ipd.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Razmislek o tečaju učenje učenja
Delovni list 2 – Refleksija o tečaju učenje učenja

VIR

- Brajša, P. (1993). Pedagoška komunikologija. Zagreb: Školske novine.

[12] Povzetek idej ene od izvedenih delavnic je v prilogi.

DELAVNICA 6

VIRI IN LITERATURA O UČENJU

CILJI

Učenec se uči iskati informacije o učenju s pomočjo pisnih in spletnih virov.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Računalniška učilnica s priključki na svetovni splet.
Učenec prinese k uri svojo mapo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list – *Viri in literatura.*
Šolska knjižnica in knjige o učenju.
Spletna stran Cobiss–Opac: http://cobiss.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=getid&lang=win (20. 5. 2007).

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Uvodna misel: »Dovolj vedo tisti, ki vedo, kako se učiti.« Henry Brooks Adams
Za učenje učenja obstaja veliko število različnih pisnih in drugih virov. Seznam na delovnem listu *Viri in literatura o učenju* je zato treba posodabljati. Pomagamo si lahko s šolsko knjižnico ali uporabo spletne strani Cobiss-Opac.

IZVEDBA

- Frontalni pogovor. Učitelj učencem pojasni, da se lahko o učenju izobražujejo s pomočjo dodatne literature in drugih virov. Primeri vprašanj za razpravo: Ali so se učenci že kdaj učili o učenju iz pisnih virov? Kaj so ugotovili? Katero knjigo bi priporočili drugim? Zakaj?
- Učitelj razdeli učencem delovne liste *Viri in literatura o učenju* z naslovi knjig za učenje.
- Liste vpnejo v mape.
- Učitelj povabi učence, da sami poiščejo še druge vire o učenju učenja prek svetovnega spleta. Ključne besede so: učenje, vseživljenjsko učenje, tehnike učenja, metode učenja, učne strategije. V angleščini: *Learning Skills, Study Strategies, Emotional Inteligence, Longlife Learning, Lifelong learning.*

Opomba: V iskanje virov v angleškem jeziku se lahko vključi učitelj angleškega jezika. Učenci, ki bolje obvladajo angleščino, lahko pomagajo drugim pri prevodih.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci način iskanja informacij uporabijo pri učenju neke izbrane učne snovi.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Viri in literatura o učenju

DELAVNICA 7

SAMOOCENA MAPE

CILJI

Učenec se uči ovrednotiti svoje delo. Uči se kriterijev vrednotenja in jih uporabi pri oceni svoje mape.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica urejena za individualno delo.
Učenec potrebuje svojo mapo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list – *Samoocena mape* ali delovni list – *Refleksivno pismo.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Samovrednotenje je ena od pomembnih spretnosti, ki učencu pomagajo pri napredovanju. Ni enotne poti za pisanje opisne samoocene. Pot je odvisna od cilja tečaja, osebnih ciljev, osebnega stila in potreb. Pomembno je biti čim bolj konkreten, iskren in si postaviti prava vprašanja. Nanašajo se naj na razmislek in ugotovitve glede znanja, občutkov, čustev, počutja, ravnanja in učnega okolja. Več informacij o samooceni in samovrednotenju je na voljo na začetku poglavja portfolio.

IZVEDBA

- Učitelj razdeli učencem delovne liste *Samoocena mape* za samooceno mape.
- Pojasni namen in kriterije.
- Povabi učence, naj zapisane ocene v paru pregledajo in pridobijo s pomočjo sošolca še primerjalno ceno.
- Primeri vprašanj za razpravo: Ali je težko oceniti lastno delo? Zakaj je to treba znati?
- Različica: Učenec napiše refleksivno pismo. Učitelj razdeli učencem delovni list – Refleksivno pismo. Vprašanja za razpravo: Kako vam je uspelo? Ali lahko tak način samovrednotenja uporabite še pri čem drugem?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci s pomočjo ocenjevalnega lista ocenijo svoje delo na drugih področjih (seminarsko, projektno nalogo).

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Samoocena mape
Delovni list 2 – Refleksivno pismo

DELAVNICA 8

DOGOVOR O PRAVILIH KOMUNIKACIJE IN SODELOVANJA V ODDELKU

CILJI

Učenec razmisli o svojih potrebah glede dobrega počutja in komunikacije v oddelku. Sooblikuje pravila vedenja in komunikacije.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica urejena za delo v skupinah.
Učitelj za skupine razmnoži delovni list – *Pravila vedenja in komunikacije.*
Plakat za razred. Barvni flumastri.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Za uspešno izvajanje delavniške oblike učenja v oddelku je pogoj, da v njem vzpostavimo in vzdržujemo ozračje dobrih odnosov. Takšno ozračje omogoča odprtost, iskrenost in izmenjavo izkušenj, ki omogoča medsebojno učenje. Napake in nenavadne ideje morajo biti dovoljene in sprejete strpno, brez posmehovanja in neprijetnih komentarjev. Za ozračje je v veliki meri odgovoren učitelj, ki vodi delavnice. V tej delavnici so dani napotki, kako priti do skupnih dogovorov, ki omogočajo dobro počutje učencev in učitelja v oddelku. Pomembno je, da učitelj na vsaki delavnici poskrbi, da se dogovori spoštujejo.

Dobro ozračje označujejo odnosi: sprejemanje drugačnosti, prijateljstvo, strpnost, odkritost, pravičnost, sproščenost, dobra volja, zaupanje, sodelovanje, enakopravnost, spoštovanje, dobronamernost. V delavnici naj učenci zapišejo pravila v aktivni obliki, kot vedenje, npr. vedemo se strpno, odkrito, prijateljsko …

Načela dobre komunikacije so: govorimo o sebi in svojih izkušnjah (JAZ stavki), ne o tebi in kako bi ti moral nekaj narediti. Govorimo o tem, kar mislimo, kar čutimo in kar počnemo. Sporočamo usklajeno z besedami, vedenjem in čustvi. Sogovornika aktivno poslušamo. Razmišljamo o slišanem. Ne izključujemo mnenj drugih. Vprašamo po povratni informaciji. Sogovornika ne prekinjamo, ne žalimo, kritiziramo, se mu ne posmehujemo, ali mu grozimo, ga ne obtožujemo ipd. Kritiziramo lahko le dejanje, izdelek …, nikoli pa osebe.

Načela povratne informacije so: povej jo le takrat, ko te drugi sliši, izčrpno in konkretno; zaznave sporoči kot zaznave, čustva sporoči kot čustva; ne analiziraj drugega, ne usmeri se le na negativno; bodi pripravljen sprejeti odgovor; upoštevaj količino informacij, ki jo lahko drugi sprejme; govóri le o konkretnem vedenju; upoštevaj, da jo bo sogovornik sprejel le, če tako želi in če je pripravljen na pogovor s teboj (Brajša, 1993).

IZVEDBA

- Motivacijski uvod: Učitelj povabi učence, da stopijo v krog in skupaj sestavijo poved razreda. Prvi (predsednik) pove ime oddelka npr. »1. f«, ostali pa po vrsti nadaljujejo poved. Vsak sme izreči le eno besedo. Eden od učencev stavek zapisuje in ga na koncu prebere. Vajo je možno je nadaljevati tako, da poskušajo učenci poved zapeti. Primer je v Prilogi.[13]
- Učitelj pomaga učencem, da se dogovorijo za delo v majhnih skupinah. Skupine lahko oblikuje po različnih kriterijih. Nekaj idej: Prva: učenci se poiščejo v skupinah, ki imajo po 4 člane, na podlagi podobne barve obleke. Druga: vnaprej razrežemo 8 razglednic (slik, koledarjev), vsako na 4 dele (za 32 učencev). Vsak dobi naključno v roke en del, nato se 4 poiščejo in sestavijo sliko.
- Ko so skupine oblikovane, jim učitelj naroči, naj razmislijo, v kakšnem ozračju se lahko dobro učijo in kakšna naj bodo pravila pogovora, da se bodo slišali in poslušali.
- Učenci na delovni list *Pravila vedenja in komunikacije* napišejo ideje in o njih poročajo.
- Po en predstavnik iz vsake skupine sodeluje pri zapisu pravil, s katerimi se vsi strinjajo (lahko jih damo na glasovanje), na večji poster, ki naj visi v učilnici, v kateri izvajamo delavnice.
- Na koncu učitelj poskrbi, da je poster končan, obešen v učilnici in da učenci razumejo, zakaj so pravila pomembna. Pove, da jih bo sam spoštoval in po potrebi nanje učence opozoril.

GRADIVO

Delovni list 1 – Pravila vedenja in komunikacije

ČAS: 1 šolska ura

[13] To vajo je zabavno izvesti v tujem jeziku, kar lahko pride prav učiteljem tujih jezikov.

DELAVNICA 9

TEMELJNA ZNANJA O UČENCU IN UČENJU

RAZLAGA ZGRADBE IN DELOVANJA MOŽGANOV: KAKO DELUJEJO MOŽGANI?

CILJI

Učenec spozna in razume delovanje možganov in informacije poveže z učenjem.
Razume kompleksnost delovanja možganov in njihovo izjemno kapaciteto za učenje.
Razume pomen učenja z razumevanjem v človekovem življenju, še posebno v zvezi s šolo.
(Tema je še posebno primerna za zahtevnejše, radovedne in nadarjene učence).

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Delavnico učitelj izvede v običajni učilnici. Učenci na začetku ure sedijo v klopeh, razporejenih v kolone in vrste (tradicionalno), pri skupinskem delu pa mize združijo za delo v 4 skupinah.
Računalnik s projektorjem ali grafoskop.
Po možnosti priključek na svetovni splet.
Knjige o zgradbi in delovanju možganov.
Učitelj za vse učence razmnoži delovne liste – *Razlaga zgradbe in delovanja možganov, Anatomija: deli in funkcije možganov, Kako deluje živčevje? Možganske funkcije in inteligence.*
Štirje večji plakati za skupinsko delo.
Flomastri za učence.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Z razlago in delavnico želimo učencem posredovati pomembna znanja o delovanju možganov, njihovi fiziologiji in kompleksni predelavi informacij. Bistvene informacije se tako nanašajo na zgradbo in delovanje možganov.

Opomba: Ker je snov precej zahtevna in pomembna, lahko obravnavo namesto v eni šolski uri izpeljemo v dveh šolskih (blok)urah. Prvo uro učenci predelujejo gradivo in iščejo dodatno razlago, drugo uro pa poročajo in razjasnjujejo odprta vprašanja. Izvajalcu bo vodenje delavnice zelo olajšano, če mu bo pri tem pomagal učitelj biologije.

- Možgani so težki do 1,4 kg in veliki kot večja grenivka. Sestavljajo jih milijarde (10^{11}) možganskih celic ali nevronov. 100 milijard je aktivnih nevronov, oskrbuje jih 900 milijard glia celic, da lahko možgani delujejo. (Za primerjavo: muha ima aktivnih možganskih celic 100 000, miš 5 milijonov, opica pa 10 milijard.) Do nedavnega so znanstveniki menili, da ostaja število nevronov od rojstva dalje enako, danes pa je znano, da nastajajo tudi novi nevroni še po rojstvu, kar kažejo izjemne možnosti regeneracije možganov

po poškodbah. Možganska celica je kot malo drevo, ki se z vejami povezuje z ostalimi v gozdu. Pri učenju namreč raste število povezav med celicami. Viri jih omenjajo od 20 000 in celo do 80 000. Celice se povezujejo prek dendritov, po katerih sprejemajo in oddajajo signale. Z drugimi nevroni v možganih in drugod po telesu komunicirajo celice tako, da prek rež, imenovanih sinapse (ki jih je okoli 10^{15}), pošiljajo molekule kemijskih snovi, imenovanih nevrotransmiterji.

- Možgani pri predelavi informacij torej ne delujejo zaporedno, ampak s pomočjo povezav. Zato uporabljamo pri učenju slike, barve, simbole, vzorce, asociacije, glasbo, gibanje, vonj, dotik, domišljijo, humor in rišemo miselne vzorce, kar bistveno pripomore k tvorbi le– teh.

- **Nevron** je velik nekaj tisočink milimetra. Sestavljajo ga: CELIČNO TELO, AKSON – glavno vlakno, maščobna MIELINSKA OVOJNICA, RANVIEREVI ZAŽEMKI, SINAPSE IN DENDRITI.

- **Dendrit** (grško *dendrites*: drevesni) je izrastek iz živčne celice, odgovoren za privzem informacij, ki jih dobiva od sosednjih celic preko sinaps. Po dendritih se signali širijo proti somi in nadalje po aksonu do naslednje celice. Dendriti po navadi izraščajo iz some nevrona v večjem številu in tvorijo drevesasto strukturo.

- Pogosto je zapisano, da možgane sestavljata leva in desna polovica, ki imata različne funkcije. Povezuje ju PREČNIK ali corpus collosum. Zaradi velike kompleksnosti možganov pogojno lahko rečemo, da je leva polovica odgovorna za besede, govor, logiko, številke, matematiko in sekvenčna opravila. Desna je odgovorna za zavedanje telesa in prostora, za pesmi, ritem, glasbo, slikanje in domišljijo.
- Različni deli možganov imajo različne funkcije. V zadnjem delu skorje je področje za vid, nad njim področje za gibanje, orientacijo v prostoru in računanje. Za ušesi in senci je področje za zvok, govor, razumevanje. Spredaj je področje za razmišljanje, odločanje, načrtovanje, nadzorovanje pozornosti in delovni spomin. Na tem področju možgani uravnavajo kompleksna čustva, kot so npr. obžalovanje, morala, empatija. Obstaja ločeno področje za sprejemanje zaznav in reagiranje nanje. Nižje spredaj so področja za uravnavanje vedenja in bolečine, gibanje in motivacijo.
- Na podlagi ugotovitev o delovanju možganov psihologi razlikujejo različne vrste inteligentnosti. Gardner (1995; Musek, 2005; Kompare idr., 2006) loči jezikovno, logično– matematično, prostorsko, glasbeno, telesno– gibalno, medosebno, notranje osebno in naravoslovno inteligentnost. Drugi dodajajo še kreativnost (Dryden in Vos, 2001).

Možgani so zgrajeni iz več anatomsko različnih delov:

- MOŽGANSKO DEBLO ali medula (plazilski možgani), spodnji del možganov je na vrhu hrbtenjače. Vzdržuje budnost. V njem so za življenje telesa izredno važna središča: za

dihanje, za delovanje srca, za izločanje sline, žvečenje, požiranje, sesanje, znojenje in še druga.

- MALI MOŽGANI ali cerebelum, skrbijo za usklajevanje gibov (športi, spretnosti), vzdržujejo ravnotežje. Do njih prihajajo sporočila predvsem iz notranjega ušesa, pa tudi iz očesa. Od tod gredo naročila, katere mišice naj se skladno krčijo, da je telo v pravi legi. Seveda so ti gibi zamotani refleksni gibi.

- LIMBIČNI DEL, osrednji del, nadzira čustva (strah, bes, ljubezen, strast), motivacijo, apetit in spolnost. Ima ključno vlogo pri pomnjenju. Na dnu je amigdala velikosti mandlja.

- MOŽGANSKA SKORJA ali cerebrum (korteks), zunanji del možganov, zavzema dve tretjini možganov. Možganska skorja, zlasti velikih možganov, je močno nagubana in s tem zelo povečana. Površina človeških velikih možganov meri 1600 do 2450 cm^2. Omogoča mišljenje, govor, gledanje, poslušanje in kreativnost. Ena izmed možganskih brazd je zelo globoka. Ta deli velike možgane v dve poluti – hemisferi, v levo in desno, ki ju povezuje prečnik ali corpus collosum.

- MOŽGANSKE OVOJNICE ali opne oskrbujejo možgane s krvjo, hrano in kisikom. Možgani porabijo 25 % kisika.

Kljub temu da so možgani zelo raziskovan človekov organ, pa še vedno ostajajo skrivnostni. Večina možganske aktivnosti je nezavedne. Največja skrivnost zaenkrat ostaja, kako se človek sebe, svojih misli, zaznav in občutkov sploh lahko zaveda.

IZVEDBA

- Frontalni pogovor. Učitelj skupaj z učenci na kratko obnovi znanje o sestavi in delovanju možganov, ga razširi ter poglobi s pomočjo vprašanj in dialoga. Primeri vprašanj za razpravo: Kaj o možganih že veste? Kako so zgrajeni? Kako delujejo? Kako človek sprejema dražljaje/podatke iz okolja in kako odgovori nanje (jih predela, hrani in prikliče v spomin)?
- Učitelj učencem pomaga pri razdelitvi v 4 majhne skupine po načelih sodelovalnega učenja. Vsak učenec v skupini dobi svoj delovni list. V prvi skupini dobijo učenci delovni list – *Razlaga zgradbe in delovanja možganov,* v drugi *Anatomija: deli in funkcije možganov,* v tretji *Kako deluje živčevje?* in v četrti delovni list – *Možganske funkcije in inteligence.*
- Vsaka od skupin je ekspert za svojo temo. Učenci po skupinah preberejo besedilo, označijo ključne besede, se o vsebini pogovorijo in narišejo povzetek na plakat.
- Plakat predstavijo vsem učencem. Drugi jim ob poročanju lahko postavljajo vprašanja. Pri poročanju lahko uporabijo informacije in slike, ki so dostopne na svetovnem spletu. Ključne besede v angleščini so: Human Brain, Nervous System.
- Učitelj v času predstavitev na tablo nariše skico učenca (učenec lahko uporabi za izdelavo risbe naslovno stran mape) in ob njej riše miselni vzorec v katerem poveže biološke, psihološke in socialne značilnosti učenja, o katerih poročajo učenci.

- Učenci vsak zase narišejo skico na svoj list.
- Učitelj razdeli ostale delovne liste učencem, ki jih zaradi narave dela v sodelovalnem učenju prej niso dobili. (Učenci dobijo poleg lista, ki ga že imajo, še ostale tri.)
- Učitelj z učenci povzame ključna dejstva o možganih in jih poveže z učenjem. Vprašanja za razpravo: Kako lahko uporabite poznavanje delovanja možganov pri svojem učenju?, Razložite povezavo med značilnostmi možganov in učenjem, Zakaj je vsak učenec drugačen (ima drugačne možgane) in kako je to povezano z učenjem (vsak učenec se uči na svoj način)?

Opomba: Vsa štiri besedila imajo preštete besede. Učitelj jih lahko kdaj kasneje uporabi za ponovitev snovi, tako da učenci s pomočjo njih urijo hitrost branja, iskanje ključnih besed ali oblikovanje miselnega vzorca.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi nova znanja pri pouku biologije, psihologije in pri vsakdanjem učenju.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Razlaga zgradbe in delovanja možganov
Delovni list 2 – Anatomija: deli in funkcije možganov
Delovni list 3 – Kako deluje živčevje?
Delovni list 4 – Možganske funkcije in inteligentnost

VIRI

- Toga, Arthur W.; B.S., M.S., Ph.D. (2006). Brain (html). MSN Encarta. Microsoft Encarta Online Encyclopedia. (21. 12. 2006). (http://encarta.msn.com/encyclopedia_761555359/Brain.html) (15. 5. 2007).
- Philips, Helen (2006). Instant Expert – The Human Brain. New Scientist. Reed Business Information Ltd. (22. 12. 2006). (http://www.newscientist.com/channel/health/brain/dn9969) (15. 5. 2007).

DELAVNICA 10

STALIŠČA IN PREPRIČANJA O ZNANJU IN UČENJU

CILJI

Učenec ozavesti svoja stališča in prepričanja o znanju in učenju. Spozna, kako lahko razvija pozitivna stališča in prepričanja do učenja in znanja.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica, pripravljena za individualno delo, ki jo v času dela v skupinah preuredimo.
Listi za plakate, barvice.
Gradivo o pomenu razvijanja spretnosti vseživljenjskega učenja.
Razmnoženi delovni listi – *Vprašalnik: Kaj je zame učenje?* ali *Moja stališča in prepričanja o znanju in učenju* in delovni list – *Zakaj je pomembno razvijati spretnost vseživljenjskega učenja?*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Samomotivacija izvira iz:

- učenčevih prepričanj o lastni učinkovitosti (samoučinkovitost), lastni zmožnosti, da se lahko nečesa nauči;
- učenčevih pričakovanj o izidu učenja, iz pričakovanja posledic, ki jih bo učenje imelo za učenca osebno;
- učenčeve notranje motivacije (interes, ocena vrednosti naloge): kako učenec vrednoti znanje, ki ga bo pridobil s posamezno nalogo in
- njegove orientacije glede učnih ciljev, ki zajema učenčevo vrednotenje učenja na splošno. (Zimmerman, 2002, po Vesel, 2006, str. 3)

Stališča in prepričanja so pomemben element učenčeve samomotivacije. Stališča so trajni sistemi pozitivnega ali negativnega ocenjevanja, občutenja in aktivnosti do različnih socialnih situacij in objektov.[14] So trajna, pridobljena in močno vplivajo na človekovo obnašanje. Imajo kognitivno, emotivno in aktivnostno komponento. Prepričanja so zasnovana predvsem na intelektualni komponenti, na dejstvih.

Stališča so pomemben vzvod človekovega ravnanja. Pogosto jih ni lahko ozavestiti in težko jih je spreminjati. Če je učenec neuspešen, je lahko vzrok skrit v njegovih negativnih stališčih in prepričanjih o sebi kot učencu, zato je treba to področje njegove osebnosti ozavestiti, da bi imel možnost svoje učenje spremeniti. Vsak učenec znanje in učenje pojmuje na svoj način.

[14] Krech, Crutchfield in Ballachey, 1962, v Ule Nastran, M. (2000). Temelji socialne psihologije. Ljubljana. Znanstveno in publicistično središče.

Ker stališča močno vplivajo na učenje, je dobro, če jih učenec ozavesti in po potrebi spreminja.

S pomočjo vprašalnika učenec v delavnici opredeli svoje pojmovanje učenja kot ožje ali širše in spozna, ali mu pomeni učenje predvsem napor ali pa ga razume kot srž življenja. Če imajo učenci premalo znanja o informacijski družbi, jim učitelj da dodatno gradivo za domačo nalogo. Ta tema je tudi v letnem načrtu dela pouka informatike v gimnaziji.

IZVEDBA

PRVA ŠOLSKA URA

- Frontalna razprava: Učitelj predstavi potek delavnice in temo. Primeri vprašanj za razpravo: Kaj je znanje? Kaj je učenje? Kako je znanje povezano z učenjem? Kaj vpliva na rezultate učenja (ocene)? Zakaj sta v 21. stoletju znanje in učenje drugačna kot pred sto leti?
- Učencem ponudi, da si izberejo temo znanje ali učenje, in jim pomaga pri razporeditvi v majhne skupine.

Primer: Učitelj napiše na majhne listke besedi ZNANJE in UČENJE. Napiše toliko listkov, kolikor je učencev. Polovica listkov ima napis znanje, polovica pa učenje. Poleg naslova je na listku še številka skupine. Učenci listke naključno vlečejo in se razporedijo v skupine.

- Skupina o izbrani temi razmisli, se pogovori in naredi plakat.
- Skupine poročajo.[15]
- Ob poročanju vsak učenec zapiše bistvene ugotovitve o znanju in učenju v obliki miselnega vzorca. Izhodišča so lahko vprašanja: UČENJE: zakaj, kdaj, kje, kako (pripomočki, preverjanje, ovire). ZNANJE: zakaj, kakšno (vsebinsko, procesno, spretnosti, uporaba).

OPOMBA: To znanje bo lahko preveril v delavnicah 41, 42 in 43.

Različica: Učenje je zabavno, če je igrivo in čim bolj ustvarjalno. Učitelj razdeli delovni list: *Moja stališča in prepričanja o znanju in učenju*. Pojma znanje in učenje vsak učenec zapiše v obliki gesla, pesmi, ju nariše kot grb, strip ali sliko ali naredi lepljenko iz starih revij. Izdelek predstavi sošolcu, odgovori na vprašanja in list shrani v mapo.

Če delavnico izvaja predmetni učitelj, ki želi spoznati prepričanja učencev o svojem predmetu, jo lahko izpelje tako kot v prejšnji različici, le da učenci na delovni list dopišejo, da bodo razmišljali o znanju in učenju npr. matematike, kemije, slovenščine ipd.

DRUGA ŠOLSKA URA

- Individualno učenje. Učitelj razdeli delovne liste – *Vprašalnik: Kaj je zame učenje?* Ob

[15] Povzetek idej ene od izvedenih delavnic je na voljo v Prilogi.

tem pove, da je vprašalnik samo pripomoček za razmišljanje in ne sporoča absolutnih vrednosti, kakšen rezultat je za posameznika dober ali slab. Vsak učenec mora o odgovorih razmisliti v luči svojih učnih ciljev in tega, kako svoje učenje doživlja (kako je učinkovit, motiviran, zbran, koliko volje ima).

- Vsak učenec preveri svoje pojmovanje učenja s pomočjo delovnega lista *Kaj je zame učenje?*
- Ugotovitve predstavi sošolcu ali različica: učitelj povabi učence, da z dvigom rok povedo, koliko točk so zbrali. Učitelj pove kategorijo: npr. OP (ožje pojmovanje) od 10 do 14 točk in učenci, ki jih imajo toliko, dvignejo roko.
- Učitelj razdeli učencem delovni list *Zakaj je pomembno razvijati spretnost vseživljenjskega učenja?* (To je lahko tudi domača naloga.)
- Učenec besedilo prebere in odgovori na vprašanje.
- Učitelj spodbudi razpravo o odgovorih. Učenci bodo veseli tudi njegovega mnenja.

Možni odgovori: Da si ustvariš pogoje za učenje (knjige, računalnik, internet). Da znaš sam načrtovati, izpeljati in oceniti svoje znanje in izobraževanje. Da se želiš učiti. Da znaš premagovati ovire. Da se znaš učiti z drugimi in od drugih.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec se uči stalne refleksije svojih stališč in prepričanj. Pri učenju predmetov razmisli, kaj mu pomenita znanje in učenje nekega predmeta, konkretne učne vsebine ali teme, in poskuša ugotoviti, kakšno je njegovo pojmovanje učenja v luči znanja ožje ali širše.

ČAS: 2 šolski uri

GRADIVO

Delovni list 1 – Moja stališča in prepričanja o znanju in učenju
Delovni list 2 – Vprašalnik: kaj je zame učenje?
Delovni list 3 – Zakaj je pomembno razvijati spretnost vseživljenjskega učenja?

DELAVNICA 11

DEJAVNIKI UČENJA: KAJ VPLIVA NA UČINKOVITOST UČENJA?

CILJI

Učenec spozna dejavnike učenja in ozavesti njihov pomen za lastno učenje.
Razmisli o tem, kateri dejavniki ga pri učenju podpirajo in kateri ga ovirajo, in načrtuje spremembe.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica in tradicionalna razporeditev klopi. Učenci na začetku ure sedijo v klopeh, razporejenih v kolone in vrste (tradicionalno), pri skupinskem delu pa mize združijo za delo v skupinah (4-5 učencev v skupini).
Grafoskop ali računalnik s projektorjem.
Razmnožena delovna lista za vse učence: *Dejavniki učenja 1 in 2.*
Za različico: 4 večji plakati.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Učenci pogosto enostransko razumejo vzroke za svoj učni uspeh. Praviloma ga pripisujejo visokim ali nizkim sposobnostim ter pridnosti oziroma lenobi. Malo vedo o kompleksnosti vplivov različnih dejavnikov, ki sovplivajo na to, kako učinkovito je učenje nekega učenca pri določeni starosti. Z razlago in delavnico jim želimo posredovati pomembna znanja o različnih dejavnikih, ki vplivajo na učinkovitost učenja in posledično tudi na učno uspešnost.
Na uspešnost učenja vplivajo štiri skupine dejavnikov: fizični, fiziološki, socialni in psihološki.

Fizični dejavniki izvirajo iz fizičnega okolja: vreme, osvetlitev, hrup, temperatura, urejenost delovnega prostora in urejenost informacij. Vsak posameznik si prostor uredi po svoje. Poizkusiti velja to, da se učimo določen predmet v določenem prostoru in ob izbrani glasbi, drugega pa drugje in ob drugačni glasbi. Pomembno je, da se učimo podnevi, ob dnevni svetlobi. Izkušnja pravi, da je pol ure dnevnega učenja enako eni uri nočnega.

Fiziološki dejavniki izvirajo iz počutja in zdravstvenega stanja osebe (npr.: utrujenost, bolezen, lakota, žeja, zaspanost učenje ovirajo); vid, sluh.

Socialni dejavniki izvirajo iz družbenega okolja, najpomembnejša sta družina in šola (učitelji, sošolci).

Psihološki dejavniki izvirajo iz osebe same: sposobnosti za učenje, predznanje, motivacija, učne navade, interes za učno snov, učni stili in čustvene in osebnostne značilnosti človeka.

Vsi dejavniki so pomembni.

Med seboj se dejavniki neprestano prepletajo in vplivajo drug na drugega. Pomanjkanje določenih pogojev lahko drugi dejavniki nadomestijo. Če hočemo biti pri učenju čim bolj uspešni je prav, da dejavnike, ki vplivajo na učenje, spoznamo in poskrbimo, da bodo za učenje zagotovljeni pogoji. Vendar pa na način učenja ne vplivajo okoliščine same po sebi, ampak to, kako jih učenec dojema, kako si jih razlaga in kako se nanje odziva.

IZVEDBA

- Frontalna razprava. Učitelj začne delavnico s postavljanjem vprašanj učencem: Kaj vas pri učenju najbolj moti? Kaj vas pri učenju najbolj spodbuja? Če je diskusija negativno orientirana v poudarjanje sposobnosti in nesposobnosti, lahko njihove misli preusmerimo tako, da jih spomnimo na kak slaven primer ljudi, ki so ob nizkih zmožnostih in visoki motivaciji dosegali izjemne učne rezultate.
- Učitelj poimenuje štiri vrste dejavnikov učenja in jih na kratko opiše.
- Individualno delo. Učitelj učencem najprej razdeli delovni list – *Dejavniki učenja 1.* Učenci vsak zase ali pa v paru preberejo navodilo in podatke dopolnijo.
- Učitelj razdeli delovni list – *Dejavniki učenja 2.*
- Učenci razmislijo o vprašanjih in nanja odgovorijo.
- Učitelj spodbudi pogovor o tem, kaj želijo učenci izboljšati. Vpraša: Kaj ste ugotovili? Na katerem področju ste pri učenju manj učinkoviti kot bi želeli? Kako boste odpravili težave pri nekem dejavniku?

RAZLIČICA

- Učitelj pomaga učencem, da se razdelijo v štiri večje skupine. Vsaka skupina poišče in opiše eno od štirih področij dejavnikov učenja.
- Poroča drugim, tako da pojasni svoj dejavnik in razloži njegov vpliv na učenje.
- Vsak učenec ob poročanju dejavnike dopiše v delovni list *Dejavniki učenja 1.*
- Nato izpolni drugi delovni list, s pomočjo katerega oceni vpliv dejavnikov na svoje učenje.
- Učitelj spodbudi pogovor o tem, kaj želijo učenci izboljšati.

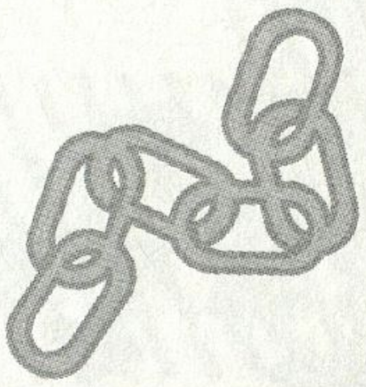
UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci poizkusijo načrtovane spremembe uresničiti pri učenju v šoli in doma.

ČAS: 1 šolska ura

Opomba: Če imajo učenci večje težave z organizacijo pogojev za učenje, lahko delavnico razdelimo na dva dela in jo izpeljemo v 2 šolskih urah.

GRADIVO

Delovni list 1 – Dejavniki učenja 1
Delovni list 2 – Dejavniki učenja 2

VIR

- Požarnik Marentič, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.

DELAVNICA 12

ORGANIZACIJA UČNEGA OKOLJA

CILJI

Učenec spozna značilnosti dobre organizacije notranjega in zunanjega učnega okolja.
S pomočjo razmisleka izboljšuje svojo organizacijo učenja doma in v šoli.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica in razporeditev klopi za individualno delo
Učitelj za vse učence razmnoži delovne liste – *Organizacija učnega okolja.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Organizacija prostora in pripomočkov za učenje sta ključnega pomena za učinkovito učenje. Z dobro organizacijo učenec prihrani čas in se izogne frustraciji, ki nastane, če česa ne najde. Slaba organizacija povzroča odpore in je lahko eden od vzrokov za odlašanje z učenjem. Dobra organizacija prostora pomeni, da učenec zlahka najde vse, kar za učenje potrebuje, hkrati pa pomeni, da ga pri učenju nič ne moti. Za učenje potrebuje ustrezno veliko in urejeno mizo, primeren stol, urejene predale, tablo za obvestila (magnetno, iz plute), učne pripomočke (pisala, zvezki, papir, vse za računanje, zemljevidi, atlas, slovar, računalnik, internetna povezava ipd.). Vsak večer naj pospravi prostor za učenje in pripravi šolsko torbo. Šolske potrebščine, tudi torbo, je dobro imeti vedno na istem mestu. Učenje v postelji ni priporočljivo.

IZVEDBA

- Za bolj zabaven začetek delavnice učitelj učence povabi, da vsak odigra prikaz, kako se doma uči. Učenci zavzamejo ustrezno držo. Najprej to naredi polovica učencev, medtem ko jih drugi opazujejo, nato vloge zamenjajo. Izkušnja kaže, da jih ta vaja zelo pritegne, tudi zato, ker se izkaže, da se marsikdo uči v postelji.
- Frontalno voden pogovor. Učitelj skupaj z učenci ponovi dejavnike učenja. Vprašanja za razpravo: Kaj ste zapisali v delovni list – *Dejavniki učenja 2?* Kaj ste želeli izboljšati v svojem učnem okolju? Kako pomembna je za vas dobra organizacija prostora?
- Učencem razdeli delovne liste – *Organizacija učnega okolja.*
- Individualno delo. Učenci preberejo navodila in delovne liste rešijo.
- Učitelj organizira izmenjavo izkušenj med učenci. Primera vprašanj: Kaj vas pri organizaciji prostora najbolj ovira? Kaj vam pri organizaciji prostora najbolj koristi? To lahko stori tako, da se učenci o zapisih najprej pogovorijo v majhnih skupinah, nato pa eden poroča.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci doma in v šoli izpeljejo načrtovane spremembe.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Organizacija učnega okolja

DELAVNICA 13

SPOMIN IN POMNJENJE

CILJI

Učenec razširi znanje o spominu in zapomnitvi.
Oceni svoj spomin.
Spozna različne tehnike za izboljšanje pomnjenja.
Spozna in razume, da je treba uporabiti različne tehnike za urjenje spomina v skladu z učno snovjo, časom in cilji učenja.
Znanje uporabi.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica, klopi razporejene za individualno delo.
Računalnik s projektorjem in priključkom na svetovni splet ali grafoskop.
Večji listi (A1) za poročanje skupin.
Učitelj za učence razmnoži delovne liste *Test pomnjenja besed, Spomin in pomnjenje* in *Tehnike za urjenje spomina*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Z razlago in delavnico želimo učencem posredovati pomembna znanja o delovanju spominskih procesov pri človeku. Bistvene informacije se tako nanašajo na naslednje teme.

Pomnjenje je ena izmed človekovih najpomembnejših sposobnosti. Spomin omogoča hranjenje informacij in zmožnost priklicati jih v zavest. Povprečen človek si zapomni več sto tisoč besed in pomenov (semantični spomin). Navadno si dobro zapomni obraze, tudi več tisoč, skladbe in okuse (čutni spomin). Zapomni si usvojene spretnosti, podatke (faktični spomin) in doživljaje iz življenja (epizodni spomin). Verjetno spomin nastaja tako, da proteini, ki se sentetizirajo v telesu nevrona, povzročajo spremembe v sinapsah – dolgoročni spomin. Če snovi učinkujejo le na električno aktivnost v sinapsah, je spomin kratkoročen.

Zapomnimo si različne količine podatkov, različno dolgo, različno zanesljivo, različne vsebine in jih različno obnovimo.

Velik pomen pri pomnjenju ima **pozornost**. Večja pozornost omogoča globlje dojemanje pomenov in v možganih pusti močnejšo sled. Snov je za posameznika bolj razumljiva in smiselna, povezave so laže in pomnjenje boljše.

Značilnost ljudi je, da prejete informacije spremenimo tako, da so za nas bolj smiselne (usoda govoric).

Laže si zapomnimo dogodke, ki ustrezajo našemu razpoloženju oziroma **čustvom**.

Asociacije nam pomagajo iskati po spominu, delujejo kot brskalnik za iskanje po svetovnem spletu. Snov si laže zapomnimo, čim več asociacij se veže nanjo. Najbolj nam pomaga, če se spomnimo okoliščin: vonja, prostora, barve, zvokov, okusa in občutka, ki je spremljal naše učenje. Spomin je podoben razvejanemu drevesu, mreži, ki nenehno raste.

Vsak posameznik si po svoje organizira novo snov, zapomni si jo tako, da jo organizira v vzorec, po določenih zakonitostih in osebni logiki. Uporabi lahko mnemotehnike.

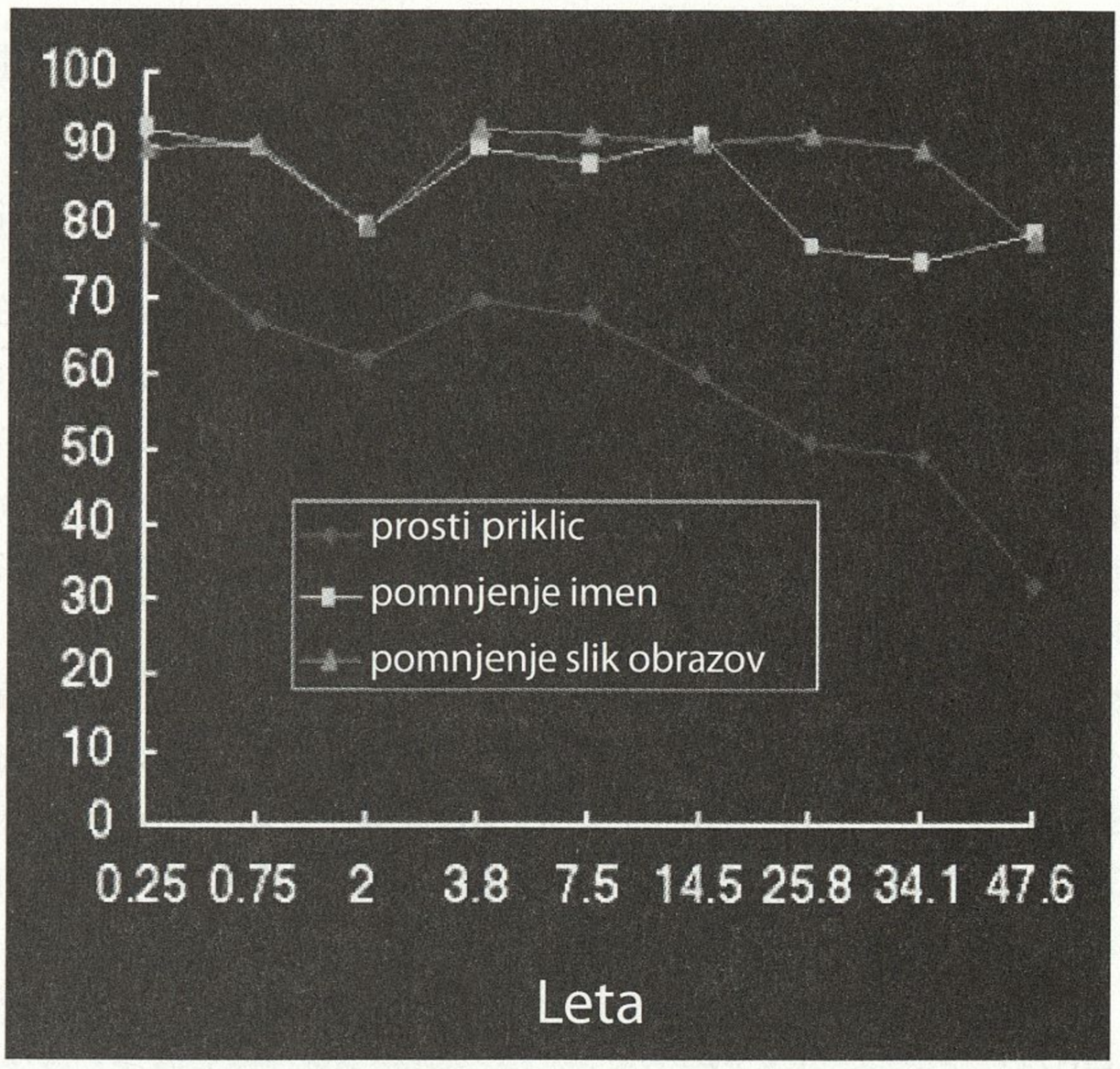
Predstave so miselne podobe, ki nastajajo zunaj dejanskih okoliščin, ki bi zbujale čutne dražljaje. Zmožnost predstavljanja imajo vsi ljudje in je neomejena. Spomin se s pomočjo razvite spretnosti predstavljanja nekajkrat izboljša, saj predstava okrepi asociacije in povezave. Predstavnost se da izboljšati z vajami. Predstave so vidne, slušne, čutne, vohalne, gibalne in okušalne. Izboljšujemo jih z vajami, ki jih izvajamo z zaprtimi očmi in umirjeni.

Predstavljamo si npr. svojo sobo. Natančno si ogledamo vse predmete po vrsti, oblike, barve, predstavljamo si zvoke, ki prihajajo skozi odprto okno, predstavljamo si občutek, ko se dotaknemo mehke postelje, gladke omare, kosmatega tepiha, pobožamo toplo muco, predstavljamo si vonj po kavi, ki prihaja iz kuhinje, okus limoninega soka, jabolka, juhe ipd. Predstavljamo si, da smo obuli drsalke in da drsamo na drsališču …

Zakaj pozabljamo?

Vzroki pozabljanja so lahko zelo različni. Spomin izgubimo zaradi poškodb in bolezni možganov. Pozabimo (potisnemo v podzavest) travmatične dogodke. Informacije se med seboj premešajo (interferirajo). S časom pozabimo, ker sledi v možganih bledijo.

Krivulja pozabljanja podatkov brez pomena in asociacij je zelo strma. Takoj po učenju pozabimo polovico vsega, v enem mesecu pa 80 % (poizkusi Ebbinghausa). Krivulja je bolj položna, če je snov bolj obsežna, bolje organizirana in zbuja čim več asociacij, predvsem pa, če snov ponavljamo. Največ si zapomnimo na začetku in na koncu učenja, zato so vmesni kratki odmori zelo pomembni. Bolje si zapomnimo nenavadne podatke, ker zbudijo višjo pozornost. Večina ljudi si v povprečju zapomni 7 podatkov (dva več ali manj). Razumeti ni isto kot zapomniti si. Ljudje si zapomnimo veliko več informacij, kot jih lahko prikličemo v spomin. Hitreje pozabimo dogodke, ki se nam niso zdeli pomembni.

Pomnjenje imen in obrazov pri srednješolcih.
Bahrick idr. (1975) po http://www.mtsu.edu/~sschmidt/Cognitive/forgetting/forgetting.htm (10. 3. 2007)

Ponavljanje spomin okrepi. Najbolje je ključne informacije neke teme ponoviti takoj po koncu učenja, nato dan kasneje, nato čez teden dni, čez en mesec, čez šest mesecev.

Možgani potrebujejo veliko kisika, zato je prehrana pomembna. Pravilna prehrana vsebuje: natrij, kalij, železo in nenasičene maščobe. To vsebuje sveže sadje: banane, pomaranča, kivi in sveža zelenjava: oreški, ribe, rastlinsko olje. Pomembna sta redna telovadba in pitje vode.

IZVEDBA

PRVA ŠOLSKA URA

- Frontalni pogovor. Učitelj učence motivira za delo tako, da jim pove, da bo izrekel najprej eno besedo (SPOMIN), ob kateri naj si zapomnijo prvo misel (asociacijo), ki jih prešine, in nato drugo (POMNJENJE), ob kateri naj storijo enako. Asociaciji lahko zapišejo na listek, da ju ne bodo pozabili.[16]
- Učitelj spodbudi učence, da asociacije zapišejo na tablo v dve koloni: SPOMIN in POMNJENJE. Različica: po razredu kroži list, na katerem sta ta dva pojma zapisana v tabeli, v katero učenci prepišejo svoje asociacije. Ko list izpolnijo vsi učenci, nekdo prebere povzetek.
- Učitelj postavi vprašanje: Kaj smo ugotovili?

[16] V prilogi je predstavljen povzetek dela skupin.

- Nato predstavi potek delavnice in temo spomin. Razloži temeljne pojme, ki so zapisani v uvodnih informacijah za učitelja.
- Učencem pomaga oblikovati manjše skupine.
- Da jim navodila za delo. Skupine odgovarjajo na tri različna vprašanja.

Navodilo: V skupini razmislite o spominu in pomnjenju. Odgovore boste predstavili ostalim.

1. Ali se ljudje razlikujemo v tem, koliko si zapomnimo? Zakaj?
2. Kaj vpliva na dobro ali slabo pomnitev?
3. Kako si največ zapomnimo?

- Učenci izmenjujejo mnenja v skupini približno 10 minut. Ugotovitve zapišejo na poster.
- Učitelj organizira poročanje skupin. Zbere zapise.
- Učencem ponudi dodatno gradivo, Delovni list 2 – *Spomin in pomnjenje,* ki ga preberejo doma in odgovorijo na dve vprašanji.

DRUGA ŠOLSKA URA

- Frontalno vodeni pogovor. Učitelj odpre razpravo z naslednjimi vprašanji: Zakaj je pomnjenje pomembno? Kaj veste o različnih vrstah spominov? Poiščite primere za ultrakratki, kratkoročni in dolgoročni spomin. Kaj se dogaja s pomnjenjem pri učenju? Kaj se dogaja s pomnjenjem s starostjo?
- Učitelj učencem razloži tri vrste spominov in krivuljo pozabljanja. Znanje poveže z delovanjem možganov.
- Učencem ponudi, da vsak zase ocenijo svoj spomin.
- Individualno delo. Razdeli jim delovne liste 1 – *Test pomnjenja besed.*
- Najprej učencem ponudi, da svoj spomin ocenijo z ocenami od 1 do 5.
- Nato razloži, kako bo potekalo testiranje. »Prebral bom 15 besed. Ta čas ne smete pisati. Najbolje je, da sedete pokonci in prekrižate roke na hrbtu. Ko bom besede prebral, boste morali glasno odštevati od 550 do 505 po tri številke. Šele tedaj boste vzeli v roke pisalo in besede po spominu zapisali.« Pojasni kriterije. Kot pravilne štejejo samo popolnoma enake besede, kot so bile narekovane. Vrstni red besed ni pomemben. Učence opozori, naj besed ne ponavljajo na glas. Pove, da imajo pri tem testu prednost slušni tipi učencev.
- Poskrbi, da je v učilnici tiho, da ni hrupa od zunaj in da učencev med testiranjem ne bi nihče zmotil.
- Učencem počasi, glasno in jasno narekuje besede.

Učitelj samo enkrat prebere naslednjih 15 besed: DEŽNIK, PLAŠČ, BELUŠ, CIGARA, KNJIGE, ZLATENICA, ČEVLJI, PLEVEL, SIR, RADIO, AVTOCESTA, PREDSEDNIK, ŽLICA, TENIS, ZOBOZDRAVNIK. Če imamo delavnice v več razredih, je dobro v naslednjem besede zamenjati, ker se učenci med seboj družijo in si lahko besede izmenjajo. Uporabimo drug niz, npr: PALICA, KLOBUK, CVETAČA, BOMBON, UČBENIKI, ANGINA, COPATI, ROŽE, KRUH, TELEVIZIJA, PEŠPOT, VODITELJ, VILICE, KOLESARJENJE, VRAČ.

- Učenci nato glasno štejejo od 550 nazaj do 505, in sicer vsako tretjo številko (547, 544, 541 …). Pri tem morajo misliti nanje in tako preusmeriti pozornost. Šele potem smejo začeti pisati.
- Učenci potrebujejo približno 3 minute, da zapišejo besede. V razredu naj bo tišina.
- Učitelj nato besede znova prebere, učenci pa jih oštevilčijo po vrstnem redu in preverijo, ali so pravilno zapisane. Tistim, ki so, dodelijo točko.
- Učitelj povzame dosežke učencev v razredu, tako da na tablo nariše tabelo in v en stolpec kategorije: 14 ali 15 zapomnjenih besed, 12 ali 13 itd. Kategorije nato izpolni v drugi koloni s številom učencev (ki dvignejo roke), ki so dosegli npr. rezultat 14 ali 15 zapomnjenih besed (to dosežejo redke izjeme). Povprečje je 6 – 8 besed.[17]
- Učence, ki so si zapomnili največ besed, povabi, da predstavijo tehniko, ki so jo uporabili. Učenci pogosto povedo, da so uporabili asociacije, spletli predstavo (zgodbo, film), kategorizirali pojme (hrana skupaj …) ali pa so tiho ponavljali vsako besedo (slušni tipi).
- Učitelj razdeli učencem delovni list 3 – *Tehnike za urjenje spomina.*
- Učenci preberejo besedilo v šoli, vprašajo, če česa ne razumejo, in uporabijo eno od tehnik tako, da si 15 besed organizirajo na enega od predlaganih načinov, ki ga pred tem sami niso uporabili.
- V šoli ali doma odgovorijo na dve vprašanji, zapisani na koncu delovnega lista.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi novo tehniko pomnjenja na istem primeru in ko se uči različne predmete. Zabavna domača naloga: učenci doma rešijo test pomnjenja obrazov, ki je na voljo na spletnem naslovu: http://www.bbc.co.uk/science/humanbody/sleep/tmt/instructions_1.shtml (18. 10. 2007). Rezultate naslednjič predstavijo drug drugemu in učitelju.

ČAS: 2 šolski uri

GRADIVO

Delovni list 1 – Test pomnjenja besed
Delovni list 2 – Spomin in pomnjenje
Delovni list 3 – Tehnike za urjenje spomina

VIRI

- http://www.mtsu.edu/~sschmidt/Cognitive/forgetting/forgetting.html (10. 3. 2007).
- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy, str. 196.
- Pečjak, V. (2001). Učenje, spomin, mišljenje. Ljubljana: FDV.

[17] Izkušnja: Število zapomnjenih besed v oddelku 1. f v šolskem letu 2003/04 je bilo: od 0 do 5 besed sta si zapomnila 2 učenca, od 6 do 8, 6 učencev, od 9 do 10, 11 učencev, od 11 do 12, 11 učencev in od 13 do 15 besed 3.

9.2 PRED UČENJEM: PRIPRAVA NA UČENJE

V tem poglavju so zbrane delavnice, ki se nanašajo predvsem na pripravo učenca na učenje, in sicer miselno in čustveno. Za razvijanje kognitivnih učnih strategij je ponujenih 6 delavnic: cilji, metode in tehnike učenja, načrtovanje časa, zapisovanje, zaznavni in spoznavni stili. Za razvijanje afektivnih učnih strategij so opisane 4 delavnice: motivacija, pripisovanje uspeha, počutje/čustva in zbranost.

9.2.1 KOGNITIVNE UČNE STRATEGIJE

DELAVNICA 14

OZAVEŠČANJE CILJEV: ZAKAJ SE UČIM?

CILJI

Učenec spozna pomen in vrste ciljev.
Ozavesti, kaj mu pojem »cilji« pomeni.
Začne razmišljati, kako lahko lastne cilje opiše in kako jih lahko razvrsti.
Izmenja izkušnje in mnenja o pomenu ciljev z vrstniki, kar mu spodbuja refleksijo o samem sebi in prihodnosti.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Običajna učilnica, ki omogoča razporeditev klopi za delo v skupinah.
Učitelj za vse učence razmnoži delovni list – *Vrste ciljev, samoocena*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

»Noben veter ni pravi, če ne vemo kam plujemo,« pravi kitajski pregovor. Cilj predstavlja izid ali dosežek, ki ga skuša doseči posameznik. Cilji so za naš napredek zelo pomembni, saj usmerjajo našo pozornost, nam dajejo okvir, kompas, smer in moč, da premagamo ovire na poti do njih. Cilji mobilizirajo trud, povečajo vztrajnost in nas učijo novih strategij učenja, če stare niso bile uspešne. Motivirajo nas s tem, da se zavedamo razlike med tem, kje trenutno smo, in tem, kje želimo biti. Z dosežki raste občutek kompetentnosti. Ko cilj dosežemo, občutimo ugodje. Cilje se je treba naučiti načrtovati in meriti. Učiteljeva vloga je, da učencem pomaga postaviti realne cilje, jih skupaj z njimi spremlja, jim jih pomaga doseči in ovrednotiti. Doseženi cilj je praznik tako za učenca kot za učitelja.

V ozadju ciljev je vrednota dosežka. Ta vrednota pomembno vpliva na to, kako spretno učenec samouravnava motivacijo za učenje. Vpliva na to, kako učenec pristopi k šolskim učnim ciljem, koliko truda vloži, da bi jih dosegel, in kako se nanje odziva.[18]

[18] http://gifted.unconn.edu/siegle/Goal/valuation/ashvalue.html (3.5.2007)

Po eni od teorij[19] ločimo glede usmerjenosti pet vrst učnih ciljev. Združili jih bomo v tri vrste:

1. USMERJENOST V POT/UČENJE: Učenec je usmerjen predvsem v učenje. Išče vedno nove izzive, vztraja, napreduje, zahtevnim nalogam se ne izogiba, v učenju uživa. Začenja vedno nove športe, krožke, brska po knjigah, internetu, lahko opušča začete naloge, preden jih dokonča. Verjame, da napor vodi k uspehu.

2. USMERJENOST V DOSEŽEK/OCENO: Učenec je usmerjen predvsem v dosežek. Pri tem ga ne skrbi mnenje drugih, je notranje motiviran, v delu se »izgubi« kot umetnik, ko slika na platno. Začete naloge konča. Veseli ga rezultat. Verjame, da sposobnost vodi k uspehu. Lahko, da si želi za vsako ceno doseči cilj. Zanima ga predvsem zunanji vidik uspeha, občutljiv je na mnenje drugih in na ocene. Na vsak način želi zmagati. Rad tekmuje. Težke naloge hitro oceni kot zanj pretežke.

3. USMERJENOST V IZOGIBANJE UČENJU: Učenec je predvsem usmerjen na to, da se učenju izogiba. Izogiba se nalogam, v skupini prepušča iniciativo drugim, pove, da je len ali nesposoben. Lahko je usmerjen v druženje z vrstniki. Naloge, povezane z učenjem, ga ne zanimajo. Nenehno je v družbi, s prijatelji, sošolci, znanci, izogiba se delovnim obveznostim in učenju.

Glavni cilj izogibanja učenju, samooviranja[20] je zaščita učenčevega samospoštovanja v primeru neuspeha. Učenec sam ustvarja ovire pri doseganju uspeha, tako da lahko svoj morebitni neuspeh pripiše tem oviram in ne pomembnim osebnim lastnostim (sposobnostim, inteligentnosti). Primeri samooviranja so: učenec odlaga učenje do zadnjega trenutka, v učenje ne vlaga truda in napora, oboleva, je sramežljiv, se izgovarja, je nerazpoložen, zlorablja droge in alkohol, premalo spi, se pretirano druži s prijatelji ali ukvarja z drugimi aktivnostmi (Urdan in Midgley, 2001, po Vesel, 2006, str. 11). Ena od najpogostejših strategij samooviranja in hkrati težav pri učenju je odlaganje učenja,[21] ko učenec kronično odlaga izvajanje sicer priznano pomembnih aktivnosti, kot sta učenje in pripravljanje na ocenjevanje znanja. Samooviranje se pojavlja kot strategija takrat, kadar je za učenca varovanje pred posledicami neuspeha pomembnejše kot samo doseganje uspeha. Povezuje se z negotovimi preteklimi uspehi, negotovostjo uspeha, pojmovanjem inteligentnosti kot prirojene zmožnosti, zaščito samospoštovanja, nezadovoljstvom v šoli in nizkim splošnim počutjem.

Konkretne cilje lahko glede na vrednote, ki so v ozadju, delimo na: **materialne dobrine** (stanovanje, hiša, potovanje, avto), **telesne vrednote** (zdravje, sprostitev, gibanje, dobro počutje), boljše **odnose** z ljudmi (razumevanje, ljubezen, spoštovanje) in **duševne in duhovne vrednote** (novo znanje, mir, samouresničitev, samozavest).

Glede na vloge jih delimo na **delo** (poklic, šolanje, zaposlitev), **družino** (odnosi), **partnerstvo in prijateljstvo** (odnosi), **prosti čas** (zabava, sprostitev, gibanje, hobiji) in **položaj posameznika v družbi** (politika, status).

[19] Po Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy, str. 329.
[20] (angl. *self– handicapping*)
[21] (angl. *procrastination*)

IZVEDBA

- Učitelj motivira učence z vprašanjem: Če bi imeli čarobno palico, kaj bi na svetu spremenili in česa ne bi nikoli spremenili? Učenci zapišejo odgovor na majhne listke in ga nato preberejo. Primer si lahko ogledate v prilogi, Delavnica 14.
- Frontalno vodeni pogovor. Učitelj vpraša: Zakaj so cilji pomembni za človekov uspeh in srečo? Kakšni cilji vas osrečujejo? Kaj se zgodi, če si ne postavimo ciljev? Kaj se zgodi, če ciljev ne dosežemo?
- Učitelj pomaga učencem, da se združijo v manjše skupine.
- Skupine imajo nalogo, da napišejo asociacije na pojem CILJ. (10 minut)
- Skupine poročajo. Učitelj ob tem riše na tablo miselni vzorec s tremi kraki in razloži tri vrste delitev ciljev: po usmerjenosti, vrednotah in vlogah.
- Vsak učenec na svoj izviren način nariše miselni vzorec o ciljih.
- Učenci se iz skupin presedejo v klopi, razporejene za individualno delo.
- Učitelj vsem učencem razdeli delovne liste: *Vrste ciljev, samoocena.*
- Razloži navodila. Vsak učenec najprej razmisli, v katere izmed naštetih treh vrst ciljev je usmerjen in v kakšni meri. Kateri prevladuje? Vrstni red označi ob usmeritvah, zapisanih na delovnem listu.
- Učitelj povabi učence, da skupaj naredijo pregled. Z dvigom rok učenci povedo, kateri cilj pri njih prevladuje, učitelj pa za vsak cilj prešteje dvignjene roke. Številke zapiše na tablo. Koristijo mu pri povzemanju delavnice.
- Nato učenec razdeli krog, narisan na delovnem listu, v pet delov glede na to, kako doživlja različne cilje. Velikosti delov predstavljajo pomen, ki ga ima posamezni cilj za učenca. Učenec izbere cilje na naslednjih 5 področjih: družina, delo/šolanje, sprostitev/prosti čas, prijatelji, partnerstvo, zapiše konkretne cilje in jim odmeri v krogu ustrezno velikost izseka – v skladu s pomenom, ki ga imajo zanj tisto področje in konkretni cilji.
- Risbo učenec primerja s sošolčevo in razmisli, kaj bi v zvezi s svojimi cilji lahko spremenil. Zapiše odgovore na vprašanja.
- Učitelj prebere odgovore pri vsakem učencu. Komentira, če učenec tako želi.
- Učence vpraša, kako velike težave imajo z odlaganjem učenja. Pojasni vzroke in predlaga, da skupaj poiščejo rešitve.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec doma premisli, kateri cilji so zanj najpomembnejši in kako to vpliva na njegovo učenje in življenje. Če težave ozavesti, naredi načrt za spremembe.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Vrste ciljev, samoocena

DELAVNICA 15

UČNE METODE IN TEHNIKE: KAKO SE UČIM?

CILJI

Učenec razširi svoje znanje o učnih metodah in tehnikah.
Spozna temeljne značilnosti učinkovitega učenca in razmisli o tem, kakšen učenec je sam: kaj se uči, kako se uči in kako se pri učenju počuti.
Značilnosti »idealnega« učenca primerja s svojimi in prepoznava lastne učinkovite in neučinkovite strategije učenja.
Ozavesti in analizira svoje učne strategije: spozna, katere so njegove prednosti in slabosti.
Načrtuje spremembe.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica naj bo oblikovana za individualno delo in za delo v majhnih skupinah.
Učitelj razmnoži za vse učence delovne liste: *Zavedanje lastne usposobljenosti za učenje, učenec; Kakšen učenec, kakšna učenka sem?; Znam, zmorem, počnem in želim izboljšati.*
Za skupine razmnoži delovni list *Zavedanje lastne usposobljenosti za učenje, skupina.*
Računalnik.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Pomembno je, da učenci poznajo čim več učnih metod in tehnik. Vsak učenec mora znati izbirati in uporabljati takšne učne metode in tehnike, ki mu ustrezajo glede na njegove osebnostne značilnosti, cilje in okoliščine učenja. Kadar učenec zadanih ciljev ne dosega, mora premisliti o tem, kako se uči. Zavedati se mora, da je treba načine učenja nenehno preverjati in prilagajati ciljem. Za vsako spremembo pa sta potrebna čas in energija, saj je navade težko spreminjati.

V dveh delavnicah damo učencem priložnost za ozaveščanje učenja in izmenjavo izkušenj o učinkovitih načinih učenja ter razmislek o njih.

Nekaj informacij o zavedanju učenja in delovanju možganov je na voljo v poglavju Teoretični uvod. Tukaj dodajamo še eno teorijo zavedanja oz. model »Johari okna«, ki sta ga oblikovala Luft in Ingram leta 1961 (po Schein, 1999, str. 127). Gre za razlago posameznikovega področja zavedanja stališč, čustev in vedenja.

Johari okno

	ZNANO UČENCU		
NEZNANO DRUGIM	prikriti jaz 2 JAZ VEM, DRUGI NE	odprti jaz 1 JAZ VEM, DRUGI VEDO	ZNANO DRUGIM
	neznani jaz 4 JAZ NE VEM, DRUGI NE VEDO	slepi jaz 3 JAZ NE VEM, DRUGI VEDO	
	NEZNANO UČENCU		

Povratna informacija, ki jo učencu nudijo sošolci in učitelji, mu pomaga razkrivati prikriti in slepi jaz. Učencu pomaga ozaveščati (širiti) prvo polje, odprti jaz, s pomočjo varnega ozračja ga spodbuja, da oži drugo polje, prikriti jaz, da razume tretje polje, slepi jaz, kar sčasoma na podlagi skupnega učenja in vedno boljšega poznavanja in razumevanja svojih prepričanj, sposobnosti, močnih in šibkih plati vpliva tudi na oženje četrtega polja, neznanega jaza.

IZVEDBA

PRVA ŠOLSKA URA

- Frontalno vodeni pogovor. Učitelj začne delavnico z vprašanji: Koliko veste o sebi in svojem učenju? Ali vse učenje poteka zavestno? Ali se učimo tudi v spanju? Ali se zavedate vsakega koraka, ko hodite, vsake mišice, ko vozite kolo v klanec navzgor?[22]
- Odgovore poveže s teorijo zavedanja in delovanjem možganov (glej teoretični uvod). Učencem pove: »Človekovo védenje bi lahko razdelili na področje, ki se ga zaveda (zavestna usposobljenost, zavestna neusposobljenost), in na področje, ki se ga ne zaveda (nezavedna usposobljenost, nezavedna neusposobljenost). Področje nezavedanja trenutka je zelo široko. Pomembne cilje si moramo v življenju postaviti zavestno, zato moramo najprej vedeti, kje smo, potem, kam hočemo, in nato poiskati najboljši način do tja. Tudi učenje poteka večinoma nezavedno. Izboljšamo ga lahko samo zavestno in ob pomoči drugih. Ozaveščanju je namenjena naslednja vaja.«
- Učitelj organizira z učenci delo v 4 ali 8 skupinah s po 4 učenci. Razdeli jim delovne liste *Zavedanje lastne usposobljenosti za učenje, skupina*. Vsaka skupina (ali pa po dve enako) poišče primere za eno od 4 področij (ne)zavedanja učenja. Primere zapišejo na list k svojemu pojmu.
- Po 10 minutah učenci iz vsake skupine poročajo in primere razložijo. Na ta način vse skupine predelajo vsa 4 področja zavedanja učenja.
- Učenci uredijo učilnico za individualno delo.

[22] Učitelj lahko izpelje uvod z učenjem v majhnih skupinah. Primer povzetka dela skupin je v prilogi.

- Vsak učenec reši delovni list – *Zavedanje lastne usposobljenosti za učenje, učenec.* Učenec tako ugotovi stopnjo zavedanja o lastnem znanju: 1 – nezavedno neznanje, 2 – zavedno neznanje, 3 – zavedno znanje, 4 – nezavedno znanje.
- Odgovori na vprašanja.

DRUGA ŠOLSKA URA

- Učenci pripravijo učilnico za delo v majhnih skupinah.
- Učitelj začne delavnico z vprašanji: Ali obstaja idealen učenec? Ali obstaja idealno učenje? Kateri način učenja je najboljši?
- Učencem pomaga pri razdelitvi v manjše skupine.
- Učenci se po skupinah pogovorijo, kakšne so značilnosti učinkovitega učenca. Opišejo njegove značilnosti: kako razmišlja, kako je motiviran, kako se počuti, kaj počne. Različica: Učenci, razdeljeni v 4 skupine, razmislijo v vsaki skupini samo o enem od štirih dejavnikov učinkovitega učenca (mišljenje, motivacija, počutje, ravnanje). Zamisli skupine zapišejo in predstavijo drugim. Eden od učencev piše povzetek na računalnik.
- Učitelj povabi učence k individualnemu delu.
- Razdeli delovne liste – *Kakšen učenec, kakšna učenka sem?*
- Najprej učenci odigrajo položaj, v katerem se doma najpogosteje učijo. Ogledajo si sebe in sošolce.
- Vsak zase zapiše, kako se uči. Lahko se tudi nariše.
- Učitelj jim razdeli delovni list – *Znam, zmorem, počnem in želim izboljšati.*
- Učenec svoje značilnosti učenja primerja z »idealnimi«, razmisli in zapiše, kaj bo spremenil.
- Učitelj pregleda načrte učencev in ponudi individualno pomoč pri izboljševanju učenja, če jo kdo potrebuje.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec si izbere področje učenja, ki ga želi izboljšati, naredi načrt in mu skuša slediti.

ČAS: 2 šolski uri

GRADIVO

Delovni list 1 – Zavedanje lastne usposobljenosti za učenje, skupina
Delovni list 2 – Zavedanje lastne usposobljenosti za učenje, učenec
Delovni list 3 – Kakšen učenec, kakšna učenka sem?
Delovni list 4 – Znam, zmorem, počnem in želim izboljšati

VIRI

- Watkins, C. et al. (2000). Learning About Learning. London and New York: Routledge, Palmer.
- O. Connor, J., Seymour, J. (1996). Spretnosti sporazumevanja in vplivanja. Žalec: Sledi.

DELAVNICA 16

ORGANIZACIJA ČASA ZA UČENJE

CILJI

Učenec spozna temeljne principe upravljanja s časom.
Ozavesti, kako načrtuje čas za učenje.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica z razporeditvijo klopi za individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovne liste *Načrtovanje časa.*

UVODNE INFORMACIJE

Organiziranje časa ali upravljanje s časom je ena od najpomembnejših veščin, ki jo morajo obvladati učenci, študenti in zaposleni. Dobro upravljanje s časom pomeni znati si postaviti cilje, postaviti prioritete in časovno načrtovati aktivnosti za dosego ciljev. Pomembno je, da je načrt časovno uresničljiv in da mu zmoremo slediti. Ne smemo si naložiti preveč aktivnosti naenkrat. Pomembno je, da predvidimo, katere so možne ovire, in jim namenimo čas za reševanje.

Vsak učenec mora najti svoj najboljši način ravnanja s časom. Ugotoviti mora, kdaj se najlaže uči, in se učiti, če je le mogoče, praviloma vsak dan ob istem času. Znati mora najprej narediti tisto, česar nima rad ali kar je težko, delati redne premore med učenjem in poskrbeti, da ga nihče ne moti, da je zdrav, sit in naspan, ter se po učenju sprostiti in nagraditi.

IZVEDBA

- Učitelj povabi učence, da razmislijo, kaj jim pomeni čas. V ta namen lahko uporabi tehniko zapisovanja asociacij na besedo ČAS ali pa uporabi katero od modrih misli, ki so zapisane na delovnem listu:

Čas je denar.
Čas je moj prijatelj, ne sovražnik.
Čas je življenje.
Bolje pozno kot nikoli.
Vsak dan imam na voljo 24 ur časa.
Tečem za časom, pa me vedno prehiti.
Če dovolj dolgo odlašaš, se problemi rešijo sami od sebe.
Nihče ne more narediti vsega.

Problem pomanjkanje časa ne obstaja.

- Pogovor vodi z vprašanji: Ali se pravočasno pripravite na preizkuse znanja? Ali imate težave z načrtovanjem časa? Kateri načini načrtovanja časa vam ustrezajo?

Različica: Učitelj pomaga učencem pri razporeditvi v manjše skupine. Učenci se pogovorijo o tem, kaj jim pomeni čas in poročajo.

- Individualno delo. Delovni list *Načrtovanje časa* lahko izpolni vsak učenec zase, nato vsi poročajo. Učitelj ugotovitve povzame.
- Vsak učenec zase razmisli, kako načrtuje svoj čas, in reši vprašalnik.
- Učitelj povabi učence, da z dvigom rok povedo, koliko točk so zbrali. Prebere kategorije.
- Vsak učenec zapiše, kaj mu glede načrtovanja časa ustreza in kaj bo spremenil.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec si izbere način, kako bo uravnaval svoj čas učenja, in skuša načrtu učenja slediti.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO: Delovni list 1 – Načrtovanje časa

VIRI

- Lakain, A. (1991). Kako obvladati čas. Ljubljana: Ganeš.
- http://www.iamnext.com/academics/priorities.html (4. 12. 2006)
- http://www.oakton.edu/learn/timesvy.htm (4. 12. 2006)

DELAVNICA 17

ORGANIZACIJA INFORMACIJ: KAKO NAJ NAČRTUJEM PREDELAVO UČNE SNOVI?

CILJI

Učenec spozna različne načine zbiranja in organizacije informacij.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, ki jo je moč urediti za individualno delo in delo v skupinah.
Učitelj za vse učence razmnoži delovni list – *Kako naj načrtujem učenje?*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Večina učne snovi je podana ustno in pisno, prek demonstracij, v šoli. Učenec, ki mora učno snov usvojiti, mora znati informacije zbrati, organizirati in predelati tako, da jih razume in si jih zapomni.
Z učenci v tej delavnici izpeljemo pogovor o tem, kako se učijo in organizirajo informacije o učnih vsebinah, ki jih dobijo iz različnih virov.

IZVEDBA

- Individualni razmislek učencev o učni snovi in virih. Učitelj povabi učence, da v 3 minutah v tišini zapišejo na list papirja pisne in druge vire informacij o učni snovi, ki jih imajo s seboj v šolski torbi, in dodajo še druge, ki so na voljo v šoli, doma in drugje, vendar samo tiste, po katerih se učijo predpisano šolsko učno snov. Vpraša npr.: Iz česa se učite učno snov? Možni odgovori so: zvezek, zapiski, učbenik, slovar, fotokopije – delovni listi, »plonk« listki, zemljevidi …
- Organizira poročanje. Vsak učenec pove, kaj je zapisal. Eden od učencev sproti piše vire na tablo. Vsak vir zapiše samo enkrat (jih ne ponavlja). Zanimivo bo ugotoviti, koliko virov učenci znajo najti in koliko jih v resnici uporabljajo.
- Učitelj jim pomaga pri razvrstitvi v manjše skupine.
- Naloga skupine je, da se učenci pogovorijo, kako si učenje organizirajo: razpored predmetov, čas, namenjen nalogam, ponavljanju, odmorom in počitku; kako se nagradijo, ali znajo sodelovati in poiskati pomoč.
- Učenci ugotovitve zapišejo in poročajo.
- Individualno delo. Učitelj razdeli učencem delovne liste *Kako naj načrtujem učenje?*
- Vsak učenec oblikuje urnik in načrtuje predelavo učne snovi za en dan.
- Učitelj poveže delavnico o virih s predznanjem učencev. Učence vpraša npr. Zakaj ima vsak učenec svoj način organizacije predelave učne snovi? Kateri načini so boljši, kateri slabši in zakaj?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi način načrtovanja, ki ga je spoznal, v naslednjih dneh.

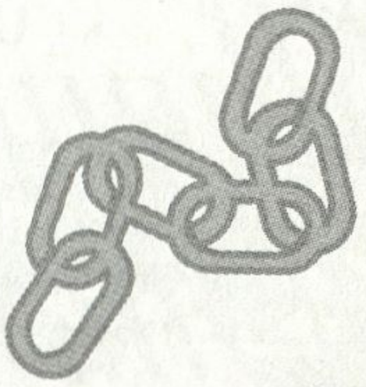
ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kako naj načrtujem učenje?

DELAVNICA 18

SPREJEMANJE INFORMACIJ: KAKŠEN JE MOJ ZAZNAVNI STIL?

CILJI

Učenec razširi poznavanje teorije o zaznavanju dražljajev oz. pridobivanju podatkov.
Spozna, s katerimi čutili najlaže sprejema informacije iz okolja.
Spozna svoj zaznavni učni stil.
Poveže ga z metodami in tehnikami učenja.
Primerja svoj zaznavni stil z drugimi in izbere sebi in ciljem primerne učne metode in tehnike.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica z razporeditvijo klopi za individualno delo.
Učenci prinesejo s seboj barvne markerje.
Učitelj razmnoži za vse delovne liste *Kakšen je moj zaznavni stil?* in *Zaznavni stili in ustrezne učne metode in tehnike.*

UVODNE INFORMACIJE

Ljudje se razlikujemo po tem, katerim čutnim kanalom dajemo prednost pri zaznavanju, predstavljanju, pomnjenju in sporočanju informacij. Informacije iz okolja sprejema človek s petimi čutili: VID, SLUH, VONJ, OKUS, TIP. Vsak učenec ima drugačen stil zaznavanja. Stile delimo na VIDNI – VIZUALNI, SLUŠNI – AVDITIVNI, ČUTNO/ČUSTVENI – KINESTETIČNI. Za slednjega se uporablja tudi angleški izraz *»hands on«*.

Raziskave kažejo, da je med učenci:

- 35 % vidnih/vizualnih tipov (slikovno gradivo),
- 25 % slušnih/avditivnih tipov (pogovor, predavanja, zvok, glasba),
- 40 % kinestetičnih tipov (ročne spretnosti, gibanje, delo, dotik).

Opomba: Izkušnja med gimnazijci kaže, da se učenci v največjem številu prepoznajo kot vidni tipi, v manjšem številu kot kinestetični in v najmanjšem kot izrazito slušni tipi. Večina jih je seveda zmožna za sprejemanje učne snovi uporabiti vse tri vrste zaznav, kar je tudi najbolje.[23]

IZVEDBA

- Učitelj z učenci s frontalno razpravo ponovi znanje o čutilih (biologija) in sprejemanju podatkov (informatika). Vprašanja: S katerimi čutili sprejemate podatke v šoli? Katero čutilo prevladuje? Zakaj je to za učenje pomembno? Kdaj si zapomnite največ?[24]
- Učitelj pojasni, kaj je to zaznavni stil.

[23] Konkretni podatki iz treh oddelkov leta 2000 so takšni. (Šteli smo samo nadpovprečne rezultate s testa Colin, Goll): **oddelek 1. a**: vidni – slikovni: 7 učencev, vidni – besedni: 1 učenec, slušni – 9 učencev, kinestetični – 13 učencev; **oddelek 1. c:** vidni tip – 9 učencev (slikovni), 3 učenci (besede), slušni tip – 4 učenci, kinestetični tip – 11 učencev; **oddelek 1. b:** vizualnih tipov je bilo 8, verbalno– vizualna sta bila 2, slušnih je bilo 16 in kinestetičnih 10 (nekateri so imeli nadpovprečno izražena po dva čuta).

[24] Namesto frontalnega uvoda lahko učenci o zaznavah razmislijo v majhnih skupinah. Povzetek takšne oblike dela je v prilogi.

- Učitelj učence pripravi na test zaznavnih kanalov. Povabi jih v domišljijsko zgodbo. Predlaga, da zaprejo oči in poslušajo zgodbo. Opiše jim potovanje s turistično agencijo. Učenci so v neznanem velemestu. Vodič jim da dve uri prostega časa. Popotniki želijo najti restavracijo in muzej. Vodič jim opiše pot v stilu: pojdite naravnost do prvega semaforja, zavijte levo, pojdite do cerkve, za njo zavijte desno, ko zagledate park, ga prečkajte in zavijte desno. Po 50 metrih boste zagledali restavracijo z napisom Pri dobrem kuharju. Nasproti je vhod v Muzej.
- Razloži: Slušni tipi popotnikov bodo odšli in se znašli. Vidni tipi bodo prosili za zemljevid. Kinestetiki bodo rekli, naj jih vodič odpelje do restavracije, nazaj pa bodo pot našli sami.
- Učenci ob zgodbi premislijo, kaj bi ustrezalo njim. Pomislijo tudi, kako si največ zapomnijo v šoli. Slušni tipi pogosto gledajo učitelja, ko govori, in teže nadomestijo spredavano učno snov, če niso bili pri pouku. Vidni tipi želijo, da učitelj piše snov na tablo, jim pokaže zemljevid, slike. Kinestetiki si želijo eksperimentalnih vaj, dela na terenu, projektov, ekskurzij.

Različica:

Poleg ali namesto zgodbe uporabi učitelj test, ki ga dobi v viru: Colin, R. in Goll, L. (1993). Umetnost učenja. Učbenik. Ljubljana: Tangram.[25] Izkušnja: test se zelo obnese, učenci ga radi rešijo, traja okoli 20 minut, če učitelj kar sam narekuje 50 besed namesto posnetega glasu na avdiokaseti. V tem primeru izpusti naslednji tekst.

- Učenci rešijo test *Kakšen je moj zaznavni stil?* in izračunajo rezultate.
- Učenci rešijo delovni list *Zaznavni stili in ustrezne učne metode in tehnike*. Na levi strani lista z barvnim prozornim markerjem označijo pri vsakem zaznavnem stilu ključne besede, ki jih opisujejo. Na desni strani z eno barvo označijo metode in tehnike učenja, ki jih že uporabljajo, in z drugo barvo tiste, ki bi jih želeli preizkusiti.
- Učitelj se pri vsakem učencu ustavi, povpraša, kaj je ugotovil, in ponudi individualno pomoč, če jo kdo potrebuje.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi novo znanje pri pouku in učenju doma.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kakšen je moj zaznavni stil?
Delovni list 2 – Zaznavni stili in ustrezne učne metode in tehnike.

[25] Test je v drugačni obliki na voljo tudi v viru: Tomić, A. (1999). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: CPI FF, str. 74.

VIRI

- Colin, R. in Goll, L. (1993). Umetnost učenja. Učbenik. Ljubljana: Tangram, str. 87.
- Grinder, M. (1991), povzeto po DePorter, B. in Hernacki, M. (1996). Kvantno učenje. Ljubljana: Glotta Nova, str. 110.

DELAVNICA 19

KAKŠEN JE MOJ SPOZNAVNI STIL?

CILJI

Učenec spozna različne spoznavne stile, njihove prednosti in slabosti.
Primerja svoj stil z drugimi.
Poveže ga z učnimi metodami in razmisli, katere učne metode mu najbolj ustrezajo.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica z razporeditvijo klopi za individualno delo.
Učenci prinesejo s seboj barvne prozorne markerje.
Učitelj razmnoži za učence delovne liste *Kakšen je moj spoznavni stil?*, in če so motivirani, da bi izvedeli kaj več, tudi delovni list *Značilnosti spoznavnih stilov*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Ta delavnica je primerna za bolj sposobne dijake, saj je vprašalnik precej zahteven. Namesto da jo izpeljemo za vse dijake, jo je moč uporabiti za delo s posamezniki.

Večina raziskovalcev učenja se strinja, da ljudje pridobivamo znanje po treh poteh: prek čutil (zaznava), razuma (mišljenje) in intuicije (vpogled). V tem, koliko znanja posameznik dobi po kateri od poti, se ljudje med seboj razlikujemo. Nobena pot ni boljša od druge. V različnih okoliščinah pa je pomembno, kako dobro zna učenec uravnavati strategije učenja skladno s svojimi močnejšimi potmi pridobivanja znanja. Npr. če poteka pouk predvsem prek čutil (terenske vaje, laboratorijske vaje, delo v delavnici), potem je to prednost za tiste učence, ki jim je ta pot sprejemanja znanja najbližja, težje pa je učencem, ki imajo razvit predvsem razmišljujoč stil učenja. Če je učenec vseh treh poti enako vešč, potem mu učenje s tega vidika ne sme predstavljati težav. V tej delavnici bo učenec ocenil svoj spoznavni stil in spoznal njegove značilnosti.

IZVEDBA

- Učitelj razloži, da obstaja več različnih teorij, ki učence delijo po razlikah glede spoznavnih stilov učenja. Eno izmed njih je postavil avtor Rancourt. Povabi jih, da sami razložijo pojme: ČUTNI, INTUITIVNI in RAZUMSKI STIL učenja. To stori lahko tako, da se vsak učenec sam odloči, o katerem stilu bo premišljeval. Učitelj postavi pogoj, da sme vsakega od stilov izbrati tretjina učencev. Pomaga jim lahko tako, da najprej poiščejo kandidate za čutni stil, in ko tretjina (npr. 10) učencev dvigne roko, ustavi morebitne druge kandidate. Tako naredi izbor še za drugi in tretji stil.

- Učenci se nato združijo v treh skupinah in si mnenja izmenjajo.
- Učitelj organizira poročanje in pogovor o tem, kako pomembno je razvijati vse tri stile učenja.
- Učitelj razdeli učencem delovne liste 1 – *Kakšen je moj spoznavni stil?*
- Učenci rešijo test spoznavnih stilov.
- Domača naloga: učitelj ponudi učencem v branje dodatno gradivo, delovne liste 2 – *Značilnosti spoznavnih stilov*, ki pojasnjuje spoznavne stile in njihovo povezavo z učnimi metodami in svetuje, kako premagovati težave. Poveže jih celo s predlogi za izbiro poklica.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi novo znanje pri pouku in učenju doma.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kakšen je moj spoznavni stil?
Delovni list 2 – Značilnosti spoznavnih stilov

VIRI

- Rancourt, 1988, po Marentič Požarnik, B. idr. (1995). Izziv raznolikosti. Nova Gorica: Educa, str. 111–132.

DELAVNICA 20

MOTIVACIJA IN ČUSTVA

KAKŠNA JE MOJA MOTIVACIJA ZA UČENJE?

CILJI

Učenec razširi znanje o motivaciji za učenje.
Oceni svojo motivacijo za učenje.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica oblikovana za individualno in skupinsko delo.
Učitelj s pomočjo učencev zbira brezplačne razglednice, ki se dobijo v kinu, restavraciji ipd. Prinese jih k uri.
Učitelj za učence razmnoži delovne liste *Moj motivacijski avto* in *Miselni vzorec o motivaciji za učitelja*.
Računalnik.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Človekovo obnašanje spodbujajo potrebe, nagoni, motivi in usmerjenost k ciljem, vrednotam in idealom. Motivacija je notranje stanje, ki vedenje zbuja, usmerja in vzdržuje. Ena od komponent motivacije je interes, zanimanje. Interes je lahko osebni ali situacijski. Slednjega pa sestavljata dejavnik pritegnitve in dejavnik obdržanja interesa in pozornosti. Učenci najpogosteje omenjajo pomanjkanje interesa, če so pri učenju neuspešni. Uspešnost pa najpogosteje povezujejo z interesom in trudom/voljo za predelavo učne snovi.

Sodobni avtorji[26] ne ločujejo motivacije na notranjo in zunanjo, ampak obe vidijo kot dva konca motivacijskega kontinuuma. Renzulli[27] namesto motivacije pogosto govori o učenčevem interesu in zavezanosti nalogi (angl. *task commitment*). Učinkovit in uspešen učenec je za učenje predvsem NOTRANJE MOTIVIRAN. Zavedati se mora, da vsak trenutek v življenju izbira in da ni pasivni izvrševalec načrtov drugih. Pomaga, če sam išče odgovore na vprašanja kot npr.: Zakaj se učim? Kako lahko to znanje uporabim v vsakdanjem življenju?

Motiviran učenec ohranja radovednost. Uči se iz vsake okoliščine. Sprašuje se ZAKAJ, KAKO, KAJ, KRITIČNO RAZMIŠLJA in IŠČE POVEZAVE. Znanje uporablja sebi in drugim v prid. Usmerja svoje življenje in dogodke okoli njega. Znanje je njegova osebna vrednota. Uspehov se zna veseliti in se nagraditi zanje. Ima občutek lastne moči. Za učenje in razvoj ne potrebuje predvsem zunanjih spodbud, kaznovanja ali nagrajevanja.

[26] Alderman, 2000, po http://www.gifted.uconn.edu/siegle/GoalValuation/goalva05.html (3. 5. 2007).
[27] Seminar za nadarjene učence, 23. do 25. 4. 2007, Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.

Učitelj s pomočjo razglednic omogoči učencem gibanje, jih popelje v domišljijo in naredi razmislek o učenju lažji in bolj privlačen. Poskrbi za dobro ozračje v oddelku in ga hkrati spozna. Razglednica sama je darilo učencem. Učitelj lahko tudi zase izbere razglednico in zapiše, kaj bi podaril sebi kot učitelju. Učence lahko spodbudi, da mu napišejo razglednico s sporočilom (naloga za razrednega predsednika), in jim jo napiše tudi sam. Različic je veliko.[28] Izkušnja je zelo pozitivna.

IZVEDBA

Glede izvedbe predlagamo dve vsebini, ki jima namenite dve (blok)uri, ki ju izpeljete zaporedoma.

1. delavnica: MOTIVACIJA ZA UČENJE – DARILO

- Učitelj na začetku ure na večji mizi (ali po več klopeh) razporedi večje število različnih razglednic.
- Učilnico učenci pripravijo za skupinsko delo.
- Razporedijo se v majhne skupine.
- Učitelj da učencem navodila. »Vstanite, pridite k mizi, oglejte si razglednice in izberite eno, takšno, ki vam je všeč. Sedite nazaj na svoje mesto in na razglednico na eno stran napišite vsak zase, kakšno darilo bi podarili sebi kot učencu, če bi si lahko podarili kar koli (npr. kot bi imeli zlato ribico). Uporabite domišljijo. Na drugo stran razglednice napišite, kaj bi podarili svojemu razredu oz. vsem svojim sošolcem v zvezi z učenjem/šolanjem.«[29]
- Učenci se zberejo okoli mize in izberejo vsak svojo razglednico.
- V skupinah izmenjajo ideje, eden poroča vsem. Pri poročanju imen (kdo je kaj zapisal) ne omenja. Tajnik razreda piše poročilo (lahko sproti na računalnik).
- Kasneje ga natisne in razmnoži za vse učence.
- Učitelj vodi frontalni pogovor z vprašanji: Kaj lahko ugotovimo? Kakšna darila prevladujejo (materialna, abstraktna, vrednote, čustva …)? Ali darila izražajo vaše prednosti ali slabosti? Kakšno vlogo ima nagrada pri spodbujanju k učenju? Ali se darila nanašajo na razmišljanje, motivacijo, ravnanje učenca ali na socialno/učno ozračje v razredu? Tako ponovijo teorijo učenja.

Različica

- Učenec na eno razglednico napiše, kaj bi podaril sebi kot učencu, na drugo razglednico pa napiše, kaj bi podaril sošolcu. Razglednici si učenca izmenjata in jih shranita. Vsak učenec v razredu na glas pove, kakšno darilo je dobil.

[28] Na svojo razglednico je o počutju v oddelku dijakinja napisala tole: »V razredu se počutim kot poštni nabiralnik. Vsakdo kaj vame vrže in tudi nekaj vzame.«

[29] Povzetek ene od izvedenih delavnic je v prilogi.

2. delavnica: MOTIVACIJA ZA UČENJE – AVTO

- Učilnica je urejena za skupinsko delo. Učitelj začne pogovor z učenci z vprašanji: Kaj menite o pomenu motivacije za učenje? Kaj je pri motivaciji najbolj pomembno? Kaj vpliva na motivacijo?
- Učitelj učence povabi, da razmišljajo o motivaciji v 6 majhnih skupinah, če je učencev 30. Skupine lahko izberejo med 3 različnimi nalogami (po 2 skupini imata isto nalogo): 1. učenci razmišljajo o motivaciji na splošno, 2. razmišljajo o dejavnikih zunanje motivacije in 3. razmišljajo o dejavnikih notranje motivacije.
- Učitelj organizira poročanje skupin. Informacije oblikuje na tabli v miselni vzorec teorije o motivaciji, ki ga vsak učenec zase zapiše in shrani. (Ideja, kako narisati miselni vzorec, je v prilogi, delovni list 2, *Miselni vzorec o motivaciji za učitelja*.)
- Individualno delo. Učitelj da učencem navodila za reševanje delovnega lista *Moj motivacijski avto*. Delovni list lahko rešujejo z mislijo na svoje učenje na splošno, lahko pa se osredotočijo na neki izbrani šolski predmet. Razmislek jim je lahko v pomoč pri učenju predmeta, pri katerem imajo težave.
- Ob koncu ure učenci poročajo, kaj so ugotovili, kakšno je razmerje med njihovo notranjo in zunanjo motivacijo in kaj nameravajo glede motivacije spremeniti. Učitelj pove, da je namen šolanja ta, da so učenci z leti vedno manj odvisni od zunanje motivacije in vedno bolj notranje motivirani za učenje.

Različica

- Vsak učenec označi na lestvici od 1 do 10, koliko je motiviran za učenje ali šolanje, koliko volje ima. Premisli, kaj ga motivira in kaj ga ovira. Ugotovitve zapiše pod lestvico in ideje izmenja s sošolcem.

Primer 1 ⊢┼┼┼

DELAVNICA 21

KOMU ALI ČEMU PRIPISUJEM SVOJ USPEH IN NEUSPEH?

CILJI

Učenec se zave svojih prepričanj o tem, komu ali čemu pripisuje svoj učni uspeh in neuspeh.
Razume moč in pomen prepričanj o samoučinkovitosti pri izbranem šolskem predmetu.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno in skupinsko delo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Čemu/komu pripisujem svoje uspehe?* ali za različico: *Vprašalnik o pripisovanju uspeha*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Teorija o učenju in motivaciji trdi, da se ljudje razlikujemo glede na prepričanja o tem, zakaj se uspešno učimo. Bandura[30] trdi, da je za učenčev uspeh najpomembnejši občutek zaupanja v lastne sposobnosti in to imenuje **samoučinkovitost.**[31] Gre za učenčevo samooceno, presojo lastnih zmožnosti, ali je zmožen opraviti določeno nalogo. V ospredju je pričakovanje posledic nekega ravnanja. Učenci z nizkim občutkom samoučinkovitosti glede neke naloge se nalogi pogosteje izognejo, ne pričakujejo uspeha, izbirajo laže naloge, so manj vztrajni, prej obupajo. Tisti z visokim občutkom samoučinkovitosti se nalog pogosteje lotijo, izbirajo zahtevnejše naloge, vložijo več truda v izpolnitev nalog in so pri premagovanju težav bolj vztrajni. Občutek samoučinkovitosti se razvija na podlagi učenčevih preteklih izkušenj, z boljšim učnim uspehom, z višjo stopnjo prizadevanja in vztrajnosti pri težkih nalogah, z učinkovitejšim izbiranjem ustreznejših učnih strategij, z opazovanjem drugih, na podlagi spodbud iz okolja (učitelji, starši) in psiholoških vzvodov.

Teorija pripisovanja uspeha (kavzalna atribucija) razlaga, čemu ali komu pripisujemo vzroke lastnih uspehov ali neuspehov. Če učenec pripisuje vzroke neuspeha notranjim in stabilnim dejavnikom (npr. inteligentnosti ali sposobnostim), to na njegovo učenje vpliva neugodno, saj ne verjame, da je mogoče učni rezultat izboljšati s trudom in prizadevanjem. Če pripisuje neuspeh nadzorljivim vzrokom (npr. uporabi neustrezne učne strategije), pa laže vzdržuje motivacijo za učenje, saj verjame, da je mogoče z drugačno učno strategijo učni rezultat izboljšati. Za razumevanje samouravnavanja učenja je posebno pomembno raziskati interakcije med samoučinkovitostjo, cilji in pripisovanjem uspeha.[32]

Primer: Učenec se uči na bolj samoregulativen način, če je npr. prepričan, da se zmore naučiti uporabe časov v angleškem jeziku, si postavi kratkoročen cilj (do kdaj se bo časov naučil),

[30] Bandura, A. (1986), po http://www.gifted.unconn.edu/siegle/SelfEficacy/section1.html (4. 5. 2007).
[31] (angl. *self– efficacy*)
[32] Eccles in Wigfield, 2002, po Vesel, 2006.

meni, da mu bo to znanje v življenju koristilo, doživlja angleški jezik kot zanimiv in pripisuje uspeh svojemu trudu.

Občutek samoučinkovitosti lahko pomagamo učencem razviti tako, da ozavestijo, čemu pripisujejo svoj uspeh ali neuspeh pri dokončanju nalog. Spoznajo naj možne vzroke za nastanek prepričanj o sebi in razumejo, da jih lahko opredelijo kot zunanje (pomoč staršev, lahek test) ali notranje (sposobnosti, talenti, znanje), stabilne (težavnost snovi) ali spremenljive (razpoloženje) in kot take, ki jih lahko nadzorujejo (lasten trud) oz. jih ne morejo (razpoloženje učitelja). Pripisovanje vzrokov za uspeh ali neuspeh je povezano z otrokovim samospoštovanjem,[33] pričakovanji glede prihodnosti in občutkom odgovornosti.

Uspeh spremljajo občutki kot npr. ponos, upanje, sreča, hvaležnost, višje samospoštovanje, neuspeh pa občutki kot npr. sram, jeza, negativna pričakovanja, nižje samospoštovanje.

Sposobnosti in volja za vlaganje naporov izvirajo predvsem iz posameznika (notranji motivatorji), druge ljudi in srečo pa uvrščamo k okolju (zunanji motivatorji). Pomembno je, da učenec verjame, da na svoje življenje in učenje lahko vpliva, in da sprejme, da so njegovi uspehi v največji meri odvisni od njegovega občutka samospoštovanja, pozitivnih pričakovanj in odgovornosti. Tega se uči tako, da vzroke za uspeh ali neuspeh (zunanji/notranji, stabilni/spremenljivi, nadzor je mogoč/nemogoč) spozna in o njih premišljuje. Temu je namenjena naslednja delavnica.[34]

IZVEDBA

- Učitelj začne delavnico z vprašanji: Zakaj nekateri učenci vlagajo v učenje veliko truda, izbirajo težje predmete, šole, vztrajajo tudi, ko doživljajo neuspehe, drugi pa izbirajo laže poti, se izogibajo učenju, delu, naporom in ob težavah hitro obupajo?
- Učencem pomaga pri razdelitvi v štiri skupine po vzrokih, čemu pripisujejo učni uspeh: sposobnosti, delo/trud, drugi, sreča.
- Vsaka skupina premišljuje o eni vrsti vzrokov za pripisovanje uspeha. Poišče primere. Ugotovitve zapišejo.
- Učitelj organizira poročanje skupin.
- Pojasni teorijo (tabela) pripisovanja uspeha in njen pomen.
- Z vprašanji vodi učence do pomena notranjih dejavnikov uspeha: Kateri od vzrokov so bolj pomembni? Zakaj? Kaj lahko stori neuspešen učenec?
- Individualno delo. Učitelj razdeli učencem delovne liste *Čemu/komu pripisujem svoje uspehe?* in pojasni način reševanja. Posameznikom pomaga razčistiti dileme.
- Zaključno povzemanje vodi z vprašanji: Česa ste se naučili? Kako lahko znanje uporabite?

[33] Samospoštovanje opredelimo kot splošno emocionalno vrednotenje sebe.

[34] Povzetek dveh podobnih delavnic je v prilogi.

RAZLIČICA

Če časa ni dovolj, kadar imajo učenci težave pri ocenjevanju dejavnikov, ki vplivajo na njih same, ali je ozračje v razredu manj strpno, skupinsko delo lahko tudi izpustimo.

- Učitelj začne delavnico z vprašanji: Zakaj nekateri učenci vlagajo v učenje veliko truda, izbirajo težje predmete, šole, vztrajajo tudi, ko doživljajo neuspehe, drugi pa izbirajo laže poti, se izogibajo učenju, delu, naporom in ob težavah hitro obupajo?
- Učencem pojasni teorijo samoučinkovitosti in pripisovanja uspeha.
- Razdeli jim delovne liste *Vprašalnik o pripisovanju uspeha.*
- Učenci rešijo vprašalnike. Odgovore seštejejo po rubrikah: SPOSOBNOSTI – vprašanja 2, 7, 9, 12, 16; DELO/TRUD – vprašanja 4, 11, 14, 17, 19; DRUGI – vprašanja 3, 6, 8, 10, 15; SREČA – vprašanja 1, 5, 13, 18, 20.
- Učitelj spodbudi pogovor: Česa ste se naučili? Kako lahko znanje uporabite?
- Spodbudi uporabo znanja na primerih. Glej naslednje poglavje.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učitelj omogoči učencem, da znanje uporabijo na primerih. Pojasnijo naj, kateri dejavniki so v ozadju naslednjih učnih neuspehov in kakšne so možne rešitve.

- Fizike nikoli razumem.
- Vprašan sem ravno tisto, česar se nisem učil.
- Učim se vedno zadnji trenutek.
- Na dan testa zbolim.
- Šola je težka.
- Učitelj je pristranski.
- Pogosto imam smolo in dobim težji test, če da učitelj dve različici.
- Strah me je, da mi bo pri testu zmanjkalo časa.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Čemu/komu pripisujem svoje uspehe?
Delovni list 2 – Vprašalnik o pripisovanju uspeha

VIRI

- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy, str. 338.
- Watkins, C. idr. (2000). Learning About Learning. London and New York: Routledge, Falmer, str. 60.

DELAVNICA 22

KAKO DOŽIVLJAM SVOJE UČENJE?

CILJI

Učenec pozna in razume vpliv fizičnih in psihičnih dejavnikov na učenje.
Ozavesti svoje počutje in čustva pri učenju.
Spozna več tehnik ozaveščanja in sproščanja.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Miren prostor (učilnica) ali manjša telovadnica. Vajo laže izvajamo, če učence razdelimo v dve skupini po okoli 15 učencev. Potrebujemo CD-predvajalnik in CD-ploščo z ustrezno glasbo za sproščanje. Vajo sproščanja izpeljemo v treh do petih minutah.
Učitelj za vse učence razmnoži delovne liste *Vaja ozaveščanja počutja in čustev.*
Zase pripravi delovni list *Navodilo za vajo ozaveščanja počutja in čustev za učitelja.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

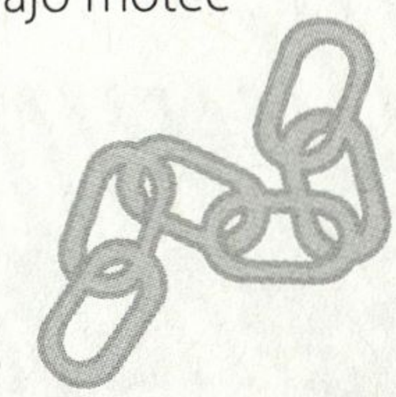
Na naše učenje vpliva več dejavnikov, poleg socialnih in fizičnih tudi fiziološki in psihološki. Različni dejavniki lahko naše učenje vzpodbujajo ali ga ovirajo. Pomembno jih je poznati in vedeti, kateri so za nas kot učence najbolj pomembni. Na temo dejavnikov učenja najprej izpeljemo delavnico 11, ki je opisana v poglavju Splošno o učenju. Tukaj opisujemo delavnico ozaveščanja čustev in počutja.

IZVEDBA

- Učitelj z učenci ponovi dejstva o fizioloških in psiholoških dejavnikih učenja. Pogovor vodi z vprašanji: Kateri dejavniki vplivajo na naše učenje? Naštejte fiziološke in psihološke dejavnike učenja. Kako se danes počutite?
- Razloži, kako bo potekala vaja ozaveščanja počutja in čustev. Glej prilogo, navodila za učitelja.
- Učitelj izpelje vajo.
- Razdeli učencem delovne liste *Vaja ozaveščanja počutja in čustev.*
- Učenci izpolnijo delovni list. Razmislijo o svojem počutju in čustvih pri učenju. Odgovorijo na obe vprašanji.
- Pogovorijo se o ugotovitvah. Vprašanja sklenejo z razpravo: Kdo se je uspel sprostiti? Komu ni uspelo? Zakaj? Kakšne tehnike še poznate in uporabljate?

Opomba: Izkušnja je pokazala, da je delavnico moč izpeljati tudi s 34 učenci v učilnici. Redko kdaj se kdo od učencev odloči, da pri vaji ne bo sodeloval. Če je kak učenec med vajo moteč

(smeh), ga tiho pošljemo iz učilnice. Smeh kaže na odpore. Vajo imajo učenci zelo radi in si pogosto želijo ponovitve. Ko postane tak način sproščanja v šoli utečen, je priprava učencev na vajo kratka.

RAZLIČICE

Zaključki vaje so lahko različni, s tem pa tudi cilji. Učenci lahko na koncu opravijo razmislek o tem, kaj mislijo o sebi kot učencu/-ki. Lahko pomislijo na svoje odpore, se spomnijo česa pri učenju ne marajo. Vajo lahko zaključimo tako, da si zamislijo neki svoj učni uspeh. Predmetni učitelj jo lahko konča tako, da učence povabi, naj si zamislijo, zakaj imajo lahko njihov predmet radi.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci poizkusijo vajo izpeljati doma, pred začetkom učenja.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Navodilo za vajo ozaveščanja počutja in čustev za učitelja
Delovni list 2 – Vaja ozaveščanja počutja in čustev

DELAVNICA 23

KAKO NAJ SE ZBEREM ZA UČENJE?

CILJI

Učenec spozna pojem zbranosti/koncentracije.
Preizkusi tehniko koncentracije.
Ozavesti svojo koncentracijo.
Izkusi način razvijanja miselnih predstav za večjo zbranost.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Miren prostor (učilnica) ali manjša telovadnica. Vajo laže izvajamo, če učence razdelimo v dve skupini po približno 15 učencev. Potrebujemo CD-predvajalnik in CD-ploščo z ustrezno glasbo za sproščanje.[35]
Umirjena glasba, npr. valovanje. Trajanje vodene domišljije: 3 do 5 minut.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Domišljijsko potovanje*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Sproščenost in usmerjena pozornost omogočata zbranost, ki je ena od temeljnih psiholoških funkcij. Njen razvoj odločilno poveča našo sposobnost za delovanje. Samouravnavanje učenja zahteva od učenca, da zmore sam skrbeti za svoje temeljne potrebe (zdravje, počutje), zna premagati notranje in zunanje motnje, zmore ohranjati pozitivno samopodobo in se zbrati, če je to treba. Zbranost zviša učinkovitost učenja. Vsako sposobnost razvijamo in ohranjamo z vajo, tudi to.

IZVEDBA

- Učitelj pripravi učence na vajo. Razloži cilj, opiše lahko neko svojo izkušnjo.
- Izpelje vajo za zbranost oz. osredotočenost.

Navodilo: Učitelj ob glasbi učence popelje na domišljijsko popotovanje. Učenci mižijo, sedijo udobno. Poskušajo slediti navodilom.

Učitelj umirjeno in počasi pripoveduje zgodbo. Po vsakem stavku se za nekaj trenutkov ustavi.

»V domišljiji bomo odšli na popotovanje. Najprej poslušajte glasbo, približno eno minuto. Če vam misli uhajajo, jih vedno znova vrnite k glasbi.

[35] Npr. Gibson, D. in Gibson, G. (1993). Solitudes. Angels of the Sea; Rocky Mountain Suite.

Gremo na morje. Je vroč poletni dan. Zamislite si, da hodimo bosi po rumenkasti peščeni obali. Pod podplati čutimo vlažno, drobno mivko. Stopimo na plosko belo skalo, čutimo njeno toploto. Stopimo v vodo, ki je prijetno hladna. Valovi nam pljuskajo do kolen. Poberemo pisano školjko in pobožamo njeno hrapavo lupino. Poslušamo valove. Slišimo krik galeba. Slišimo šumenje vetra v bližnjih zelenih borovcih. Čutimo veter v laseh. Vonjamo sol v zraku. Vroče nam je. Sprehodimo se do borovcev. Odtrgamo svež zelenorjav storž, prst se nam prilepi na borovo smolo. Roka nam diši po smoli. Iz rdečega nahrbtnika vzamemo grenkosladko čokolado in pojemo košček. Čutite okus na jeziku? Vzamemo prozorno steklenico z vodo, popijemo požirek. Čutimo hladno vodo v ustih, grlu, kako teče po požiralniku. Ozremo se v nebo, sonce nas za kratek čas oslepi. Za trenutek zapremo oči. Ležemo na mehko vzorčasto brisačo. Opazujemo obalo, barvito morje, majhno ladjico na njem, svetlo nebo. Poslušamo glasbo valov še eno minuto.«

Učence počasi prebudimo z besedami: Vrnite se nazaj v šolo, pretegnite telo, poglejte naokrog.

- Učitelj razdeli učencem delovne liste *Domišljijsko popotovanje*.
- Učenci odgovorijo na vprašanja. Katero čutilo so najlaže uporabili s pomočjo predstav? Zapišejo, kdaj in kako se najlaže zberejo za učenje in kaj za to potrebujejo.
- V paru izmenjajo ideje.
- Učitelj vodi sklepno razpravo: Kako vam je uspelo? Kako se najlaže zberete? Ali ste si lahko predstavljali dražljaje vida, sluha, tipa/občutkov, okusa, vonja? Kdo je stvari videl? Kdo je vonjal …? Kdo je okušal …? Kdo je slišal …? Kdo je občutil otip …? (učenci dvigujejo roke)

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci doma vadijo ob učenju in ponavljanju neke učne snovi svoje predstave. Npr. Z vsemi čutili podoživijo zgodovinsko bitko, potovanje po Severni Afriki, lepo pesem.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Domišljijsko popotovanje

VIRI

- Ferrucci, P. (2006). Kdo sem in kaj lahko postanem. Ljubljana: SDK, Zavod za izobraževanje, vzgojo, razvoj in kulturo.
- Vopel, K. W. (1996). Interakcijske vaje I. in II. del. Piran: Center za socialno delo.

9.3 MED UČENJEM: NAČRTOVANJE UČENJA, UČENJE IN NADZOR

9.3.1 KOGNITIVNE UČNE STRATEGIJE

DELAVNICA 24

KAKO NAJ NAČRTUJEM IN SPREMLJAM SVOJE CILJE?

CILJI

Učenec spozna različne vrste ciljev in njihov pomen.
Ozavesti svoje kratkoročne in dolgoročne cilje. Določi prioritete.
Postavi si kratkoročne in dolgoročne cilje za eno šolsko leto.
Spozna strategijo načrtovanja SMART in jo uporabi.
Kritično oceni svoje dosedanje načrtovanje in določanje ciljev.
Razmišlja o svojih ciljih in išče koristi, ki jih uresničitev ciljev prinaša.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno in skupinsko delo.
CD-predvajalnik, CD-plošča z mirno glasbo. Priporočamo baročno glasbo.
Za razmislek o ciljih je treba vzpostaviti ustrezno ozračje. Uporabimo mirno glasbo, lepo misel.[36]
Učitelj predhodno poišče in na začetku ure prebere zgodbo o uspešnem posamezniku.[37]
Učitelj za učence razmnoži delovne liste *Potovanje z vlakom, Moji učni cilji – nedokončani stavki* ali za prvo različico: *Moji učni in življenjski cilji; Koristi, ki jih prinaša uresničitev cilja*. Za drugo različico: kartončki, lesene paličice (lahko slamice) in sukanec.
Delavnico izpeljemo v dveh urah.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Različni raziskovalci so dokazali,[38] da je za uspeh v življenju pomembno, da si vsak človek cilje postavlja in jih ocenjuje, meri. Cilji naj bodo učencu jasni. Nenehno naj jih ima v mislih (ozaveščene), o njih naj razmišlja in jih po potrebi tudi spreminja. Pomembno je, da cilje načrtuje v skladu s svojimi sposobnostmi, interesi in okoliščinami. Ne smejo biti prezahtevni, pa tudi ne premalo zahtevni. Velja pravilo »manjše je boljše«. Kadar učenec ciljev ne dosega, se mora vprašati, ali je izbral prave cilje in poti do njih. Neuspešni učenci imajo nižji občutek samoučinkovitosti in si ne postavijo jasnih ciljev ali pa so cilji zanje nedosegljivo zahtevni.

Cilje časovno delimo v kratkoročne in dolgoročne cilje. Prvi učencu pomagajo na poti do slednjih. Doseženi kratkoročni cilji pomagajo učencu predvsem pridobiti občutek samoučinkovitosti, dolgoročni pa predvsem usmerjajo njegov napor. Da bi učenec dosegel

[36] V spletni iskalnik vpišemo geslo »lepe misli«. Primer koristne spletne strani: http://www.pozitivke.net/article.php/20031109095836880 (4. 5. 2007)

[37] Veliko zgodb je na voljo v zbirki Canfield, J. in Hansen, M. V. (1997). Kurja juhica za … Tržič: Učila.

[38] Taylor, R. (1964), Wood, R. in Locke, E. (1987), Bandura, A. in Schunk, D. (1981), po http://www.gifted.unconn.edu/siegle/SelfEfficacy/sections8.html (5. 5. 2007).

kratkoročni cilj, potrebuje samo nekaj dni ali tednov. Npr. načrtuje, kako bo potekalo učenje v enem dnevu, kako bo naredil domačo nalogo, poročilo ipd. Da bi dosegel dolgoročne cilje, potrebuje več tednov, mesece, leto in celo več časa. Izboljšati želi npr. učni uspeh v naslednjem šolskem letu, se vpisati na izbrani študij ipd. Na poti do dolgoročnega cilja načrtuje kratkoročne cilje. Po njih se kot po stopnicah vzpenja do dolgoročnih ciljev. Raziskave kažejo, da boljši učni uspeh dosegajo učenci, ki si pri učenju postavljajo specifične in bližje cilje (npr. danes se moram naučiti na pamet pesmico) in izbirajo za nalogo primerne učne strategije (npr. najprej si bom zapomnil eno misel v vsaki kitici in rimo).

Cilje je treba nenehno preverjati in jih včasih spremeniti. Pogosto ni treba, da učenec vse cilje doseže tako, kot jih je načrtoval, niti ne stoodstotno. Pomembno je, da o njih razmišlja, poišče vzroke za morebitne neuspehe in zmore premagati razočaranja.

Vloga učitelja je, da pomaga učencem pri postavljanju realnih ciljev, spremljanju (zapisovanju), kako jih uresničujejo, vrednotenju, ko so cilji doseženi, in pri analizi vzrokov, če niso.

Cilj postavljamo s pomočjo strategije SMART:

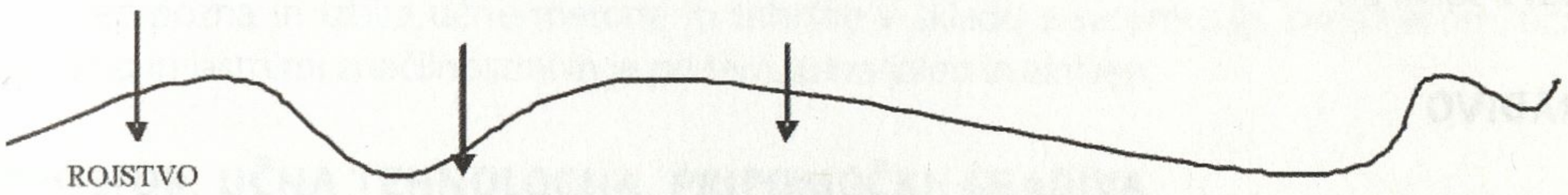
- *Specific* (specifični): cilj je podrobno opredeljen, jasno je, kdaj je treba kaj narediti, da ga dosežemo. Ni dovolj napisati, učil se bom matematiko. Opredeliti je treba, kaj natančno kdaj, kako … se bom učil.
- *Measurable* (merljiv): natančno zapišimo, kaj bo rezultat učenja. Prebral bom zapiske, ni dovolj dobro. Bolje je: prebral bom to in to snov, izpisal ključne besede, povzel …
- *Attainable* (dosegljiv): cilje si postavimo sami, glede na svoje prednosti in slabosti.
- *Realistic* (realen): postavimo si raje manj ciljev kot preveč, začnimo z lažjimi, pustimo si čas za nenačrtovane dogodke. Cilj naj vseeno ne bo prelahek.
- *Tangible/Time frame* (jasen, časovno izvedljiv): cilje natančno časovno opredelimo.

IZVEDBA: PRVA ŠOLSKA URA

- Učitelj vpraša učence, kakšen pomen imajo zanje cilji.
- Povabi jih, naj o ciljih razmišljajo sami, zapišejo misli na listke in jih nalepijo na skupen plakat, eden jih prebere.
- Povabi jih, naj 3 minute poslušajo glasbo in ob njej v tišini razmišljajo kam jih pelje njihov vlak prihodnosti. Ob glasbi jih tiho vodi v razmislek.

Navodila: 3 minute boste poslušali glasbo in ob njej v tišini razmislili, kateri doseženi cilji so vas pripeljali do sedanjega trenutka. Izberite enega izmed ciljev, ki so vas osrečili. Kako ste se ob tem počutili?
Sedaj razmislite, kam vas pelje vlak prihodnosti. Katere cilje želite doseči?

- Na delovni list *Potovanje z vlakom* učenci narišejo svojo železniško progo kot časovni trak, na katerem najprej označijo pomembne dogodke, ki so se jim v življenju že zgodili, in nato dogodke, ki si jih želijo doživeti v naslednjih 5 letih.
- Risbe predstavijo sošolcu.
- Učitelj sklene učenje s pogovorom o ciljih s pomočjo vprašanj: Ali ste težko izbrali cilje? Ali o svojih ciljih pogosto razmišljate? Kakšen pomen imajo cilji za uspeh v življenju?

RAZLIČICE

- Namesto risanja ciljev na časovni trak lahko učenci napišejo cilje na kartončke, le-te preluknjajo in obesijo na vrvice (sukanec). Cilje po pomembnosti razporedijo na nosilno palico. Izdelek lahko odnesejo domov. Način dela ustreza kinestetičnim učencem.
- Na podoben način lahko na en kartonček napišejo dolgoročni cilj, na druge pa kratkoročne, ki vodijo do njega, in jih nato po palici časovno razporedijo.
- Domača naloga: Vsak učenec zapiše en cilj po načelih sistema SMART. Lahko je cilj s področja njegovega hobija, športa, glasbe, zdravja ali šolanja.

DRUGA ŠOLSKA URA

- Učilnica, pripravljena za skupinsko delo. Učitelj pomaga učencem pri razporeditvi v majhne skupine.
- Učitelj razdeli učencem delovne liste *Moji učni cilji – nedokončani stavki*.
- Učenci vsak zase izpolnijo delovni list.
- V skupinah se pogovorijo o svojih zapisih in načrtujejo poti do ciljev.
- Poročajo tako, da povzamejo podobnosti in razlike, ki so se pokazale v njihovi skupini.
- Nato vsak učenec zase izpolni delovni list: *Moji učni in življenjski cilji*. S pomočjo tega lista vsak natančneje opredeli svoje dolgoročne in/ali kratkoročne cilje. Te cilje bo potem večkrat v šolskem letu (npr. ob konferencah) pregledal in ovrednotil, ali jih dosega. Glej delavnico 37.
- Možna sklepna vprašanja: Kako ste opravili domačo nalogo? Ali je težko postaviti cilje? Kako si postavljate cilje? Kateri cilji najbolj motivirajo? Kako lahko sami naslednjič uporabite strategijo SMART za postavljanje ciljev?
- Za domačo nalogo dobi od učitelja vsak učenec delovni list *Koristi, ki jih prinaša uresničitev cilja*. Na ta način spozna pot, kako si lahko pomaga pri vsakokratnem osmišljanju ciljev.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci lahko način postavljanja ciljev in prioritet uporabijo na konkretnem primeru, pri predmetu, pri katerem imajo težave, pri prostočasnih aktivnostih, npr. na športnem področju ipd. Razmislek o ciljih naredijo v rednih časovnih obdobjih.

ČAS: 2 šolski uri

GRADIVO

Delovni list 1 – Potovanje z vlakom
Delovni list 2 – Moji učni cilji – nedokončani stavki
Delovni list 3 – Moji učni in življenjski cilji
Delovni list 4 – Koristi, ki jih prinaša uresničitev cilja

DELAVNICA 25

UČNE METODE IN TEHNIKE: KAKO NAJ SE UČIM, DA SI BOM ČIM VEČ ZAPOMNIL?

CILJI

Učenec pozna in izbira učne metode in tehnike v skladu s svojimi cilji, predmetom, učno vsebino in lastnimi značilnostmi in je pri tem ustvarjalen in aktiven.

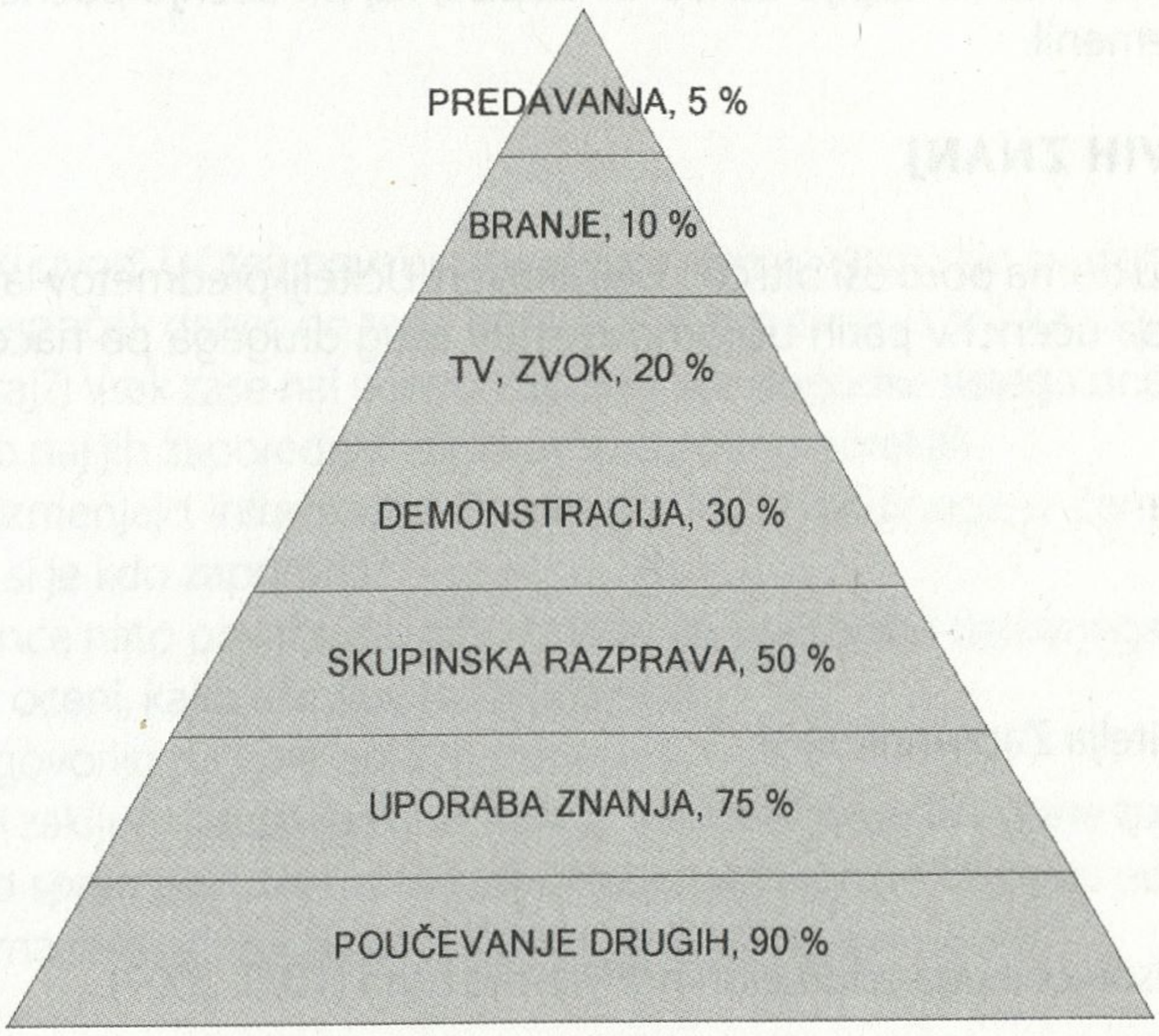
PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno in skupinsko delo.
Listi za plakate – glede na število skupin
A4-listi za vsakega učenca. Barvice.
Zase pripravi delovni list za učitelja *Zapomnimo si* …, ki ga bo projiciral na platno.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Obstaja več različnih pristopov k razdelitvi učnih metod in tehnik. En pristop obravnavamo pri delavnici zaznavnih stilov, drugega na tem mestu. Gre za povezavo različnih aktivnosti pri učenju in pomnjenju. Različni viri omenjajo različne odstotke zapomnitve glede na učenčevo aktivnost. Omenjamo dva:

Piramida učnih metod in tehnik in pomnjenje (povprečen % zapomnjenih informacij) [39]

[39] http://jwilson.coe.uga.edu/LearningPyramid.html (10. 3. 2007).

Drugi vir: Zapomnimo si 20 % tega, kar preberemo, 30 % tega, kar slišimo, 40 % tega, kar vidimo, 50 % tega, kar povemo, 60 % tega, kar storimo, in 90 % tega, kar vidimo, slišimo, povemo in storimo.

IZVEDBA

- Učitelj popelje učence v uro s kratko motivacijsko delavnico. Cilj je učence motivirati za delavnico in jih seznaniti s podatki. Primer: Kaj vam je najbolj ostalo v spominu od zadnje ure učenja učenja? Kaj ste si najbolj zapomnili od prejšnje ure pouka? Zakaj?
- Učitelj učence razdeli v dve skupini glede na prevladujoči slušni ali vidni zaznavni stil. Uporabi delovni list *Zapomnimo si* … z dvema idejama. Učenci sedijo z rokami na hrbtu. Učitelj piramido učenja ali zapisane podatke s prvega dela lista za minuto pokaže na platnu s pomočjo projektorja. Podatke hkrati enkrat glasno prebere. Polovica učencev (vidni zaznavni stil) sme sliko gledati in poslušati učitelja in si tako podatke zapomniti, polovica učencev (slušni zaznavni stil) pa sme podatke samo slišati.
- Nato vsak učenec zapiše, kar si je zapomnil.
- Učitelj sliko znova projicira.
- Vsak učenec zase oceni, koliko podatkov ima pravilnih. Podatke skupini primerjata.
- Učitelj nato pomaga razdeliti učence v manjše skupine po interesu za posamezne učne predmete. Učenci se pogovorijo, kako se predmet učijo, in narišejo poster.
- Vse skupine predstavijo postre. Učenci jih sproti dopolnjujejo z dodatnimi idejami.
- Vsak učenec zapiše zase povzetek (miselni vzorec), kako se učiti katerega od predmetov.[40]

ALI

- Učitelj naredi kopije miselnih vzorcev skupin.
- Vsak učenec zase na kopijo označi ali dopiše, kaj pri učenju počne tudi sam in kaj bi lahko spremenil.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec pri učenju doma poizkusi biti čim bolj aktiven. Učitelji predmetov lahko eno šolsko uro posvetijo temu, da učenci v parih učijo novo snov drug drugega po načelih sodelovalnega učenja.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list za učitelja Zapomnimo si …

VIR

- http://jwilson.coe.uga.edu/LearningPyramid.html (10. 3. 2007).

[40] Primeri miselnih vzorcev, kako se učiti predmetov, so v prilogi, pri delavnici 42.

DELAVNICA 26

SAMOURAVNAVANJE ČASA: KAKO MINE MOJ DAN?

CILJI

Učenec ozavesti, kako porabi svoj čas.
Razmisli o strategijah, kako lahko učinkovito načrtuje in uravnava svoj čas.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo in delo v paru.
Učitelj za učence razmnoži dva delovna lista: *Organizacija časa – dan in Organizacija časa – teden.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Znati ravnati s časom, je ena od pomembnih spretnosti, ki jih mora razviti vsak učinkovit učenec, saj ni pomembna samo za doseganje učnih ciljev, ampak ciljev nasploh. Čas ni le denar, kot pravi pregovor, čas je življenje. Učinkovitost je povezana s tem, da čas načrtujemo. Čas, ki si ga vzamemo za načrtovanje, nam pomaga bolje izkoristiti čas, ki nam je na razpolago. Delavnica je namenjena tistim učencem, ki se jim zdi, da časa ne obvladujejo, da jim ga zmanjkuje, da se začnejo učiti prepozno, tistim, ki z učenjem odlašajo, in tistim, ki se učijo veliko preveč časa, a ne dosegajo želenih učnih rezultatov. Pomaga jim ugotoviti, čemu namenijo svoj čas dnevno ali tedensko. Kdor ve, kako porabi čas, ga lahko načrtuje. Ta delavnica se navezuje na delavnico 15.

IZVEDBA

- Motivacijski uvod. Učitelj povabi učence, da skupaj razmislijo o učenju in času. Vpraša npr.: Kaj ste počeli danes do tega trenutka? (Če je to prva šolska ura, pa vpraša: Kaj ste počeli včeraj?) Vsak zase naj učenci zapišejo vse dogodke tistega dne, ki se jih spomnijo. Nanizajo naj jih zaporedno, tako kot so časovno potekali.
- V parih si izmenjajo informacije. Primerjajo, kaj je skupnega, v čem so razlike. Koliko dogodkov si je kdo zapomnil?
- Učitelj učence nato povabi, da vsak izmed njih s pomočjo delovnega lista *Organizacija časa – dan* oceni, kako učinkovito izkoristi čas.
- Učenci odgovorijo na vprašanja za razmislek.
- Učitelj vodi zaključno razpravo z vprašanji: Kaj ste ugotovili? Katere barve imate največ? Kaj bi lahko spremenili, da bi čas bolj učinkovito izkoristili? Učenci poročajo.
- Učenci doma rešijo drugi delovni list: *Organizacija časa – teden*.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec naredi domačo nalogo. Novo znanje uporabi za redno časovno načrtovanje šolskih in drugih obveznosti.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Organizacija časa – dan
Delovni list 2 – Organizacija časa – teden

DELAVNICA 27

USVAJANJE UČNE SNOVI: ZAPISKI

CILJI

Učenec izlušči bistvo iz prebranega besedila.
Besedilo na kratko povzame.
Spozna različne oblike zapiskov.
Razmisli o tem, kakšni zapiski mu ustrezajo glede na učno snov, cilje in osebnostne značilnosti.
Svoje zapiske ovrednoti in razmisli, kako bi jih izboljšal.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Prvo uro naj bo učilnica urejena za skupinsko, drugo pa za individualno delo.
Učitelj za skupine razmnoži delovni list *Zapiski: skupine*.
Učitelj za vse učence razmnoži delovne liste *Zapiski: zakaj, kam, kaj, kako?* in *Vprašalnik s kriteriji dobrih zapiskov.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Dobri zapiski so temelj učinkovitega učenja. Bistvo zapisovanja je zapisati glavne ideje in razlago predavanja ali povzeti pisni vir. Dobre zapiske pogosto pišejo vidni tipi učencev, za slušne in kinestetične je lahko zapisovanje malce večji izziv. Zapiski povečujejo pomnjenje in razumevanje učne snovi in omogočajo povezavo znanja.

Informacije v zapiskih morajo biti točne, dobro organizirane in celovite. Učencu zapisovanje pomaga, da je pri pouku bolj pozoren, da predavanju sledi in je aktiven, povečujejo razumevanje vsebine, olajšajo učenje za pisno ali ustno ocenjevanje znanja in izboljšujejo bralne sposobnosti. Pogoj za dobre zapiske je, da je učenec vešč usmerjanja pozornosti in aktivnega poslušanja. Na zapisovanje se učenec miselno pripravi, tako da preleti prejšnje zapiske in naredi domače naloge. Tako osveži bistvo predmeta, ponovi glavne ideje učnih vsebin in si postavi temeljna vprašanja. Pomembno je, da ve, kaj mora zapisati, da zapiše ključne misli in besede. Ključne besede so v besedilu tiste, ki nosijo največ informacij. Nanašajo se lahko na vsebino (pri zgodovini: imena, letnice, dogodki; pri biologiji: deli celice …), postopke (glagoli: naredi, izračunaj …) ali poudarjajo pomen informacije (prednosti, slabosti, razlike, podobnosti, razlogi …).

Ustno in pisno sporazumevanje potekata zaporedno, linearno in urejeno, zato nekaterim učencem bolj ustrezajo linearni zapiski, po točkah. Procesi nastajanja informacije potekajo

popolnoma drugače. Besede in ideje možgani hkrati sprejemajo, razvrščajo, izbirajo, oblikujejo, urejajo, odrejajo, iščejo povezave in osmišljajo. Besede se prepletajo z zvoki, slikami, simboli, podobami, občutki, čustvi, vonji in okusi. Delovanje možganov je torej bolj podobno miselnim vzorcem. To so razlogi za pisanje različnih vrst zapiskov. Zapiski se razlikujejo zaradi osebnih značilnosti in učnih stilov učencev, načina predstavitve gradiva (ustno, pisno), stila učiteljevega pouka in vsebine, vrste gradiva. Predstavili bomo več vrst zapiskov: po točkah, Cornellova metoda,[41] kartice, miselni vzorci.

IZVEDBA

PRVA ŠOLSKA URA

- Učitelj predstavi temo in potek ure. Učence vpraša: Ali pišete vsi zapiske? Kdaj jih pišete in kdaj ne? Ali ste z njimi zadovoljni? Kdo pogosto kopira tuje zapiske? Ali je to koristno za učenje?
- Učencem pomaga pri razvrstitvi v dve skupini.
- Skupinama pojasni nalogo. Ena naj zapiske zagovarja kot koristne, druga naj poišče razloge, zakaj niso koristni.
- Poročilo zapišejo učenci na tablo v dve koloni in na računalnik. Kasneje poročilo razmnožijo za vse.
- Delo v manjših skupinah. Skupine dobijo delovni list *Zapiski: skupine*. Skupine razmislijo o tem, ali se strinjajo, da so zapiski potrebni, in kakšni naj bodo.[42]
- Učitelj organizira poročanje skupin. Zbere zapise.
- Učitelj učencem razdeli delovni list *Vprašalnik s kriteriji dobrih zapiskov*. (Če nimamo dveh ur časa, ga lahko učenci rešijo za domačo nalogo.)
- Učenci izpolnijo vprašalnik.
- Učitelj z učenci povzame rezultate in jih komentira. Učenci z dvigom rok povedo, kdo je zbral od 30 do 25 točk, od 24 do 20 točk itd. Učitelj pojasni, da so zapiski za posameznega učenca različno pomembni. Dobri zapiski so za nekatere učence vstopnica k uspehu, za druge (npr. takšne z odličnim slušnim spominom) pa so za učni uspeh manj pomembni.[43]

Različica

Učenec da vprašalnik svojemu sošolcu skupaj z zapiski, ki mu jih ta oceni.

DRUGA ŠOLSKA URA

- Učitelj vsem učencem razdeli delovni list – *Zapiski: zakaj, kam, kaj, kako?*. Pojasni namen in zahteve.
- Ko učenci preberejo besedilo, sproti označijo ključne besede.
- K vsaki od štirih oblik zapiskov napišejo primer učne vsebine, kateri bi izbrana oblika najbolj ustrezala. Primer: linearni zapiski – za potek zgodovinskih dogodkov, miselni

[41] Cornellova metoda: list razdelimo na tri dele, na dve koloni in spodnji del. V desno, širšo kolono piše učenec zapiske, v levo zapiše po pouku glavne ideje, pojasnila, dopolni zapiske, spodaj napiše kratek povzetek.

[42] Primer povzetka takšne delavnice je v prilogi.

[43] 1. c oddelek 2003/04 je skupne rezultate povzel takole:
- učenci zadovoljni z svojimi zapiski: 24
- učenci, ki bi radi izboljšali svoje zapiske: polovica razreda
- kako pomembni so zapiski? – 28, da so pomembni
- Zbrane točke: 0–10 točk, št. učencev – 0; 10–20 točk, št. učencev 8; 20–30 točk, št. učencev 22.

vzorci – za pregled snovi pri geografiji, učne kartice za učenje delov celice, Cornellova metoda, za obravnavo književnosti.

- Na koncu delovnega lista učenci napišejo kratek povzetek.
- Nekaj učencev učitelj povabi, da povzetek glasno preberejo.
- Učence vpraša: Katere učne vsebine ste zapisali k posamezni obliki zapiskov? Zakaj? Zakaj se povzetki med seboj razlikujejo? Ali so povzete bistvene misli? Ali znate na koncu vsake šolske ure povzeti novo snov v nekaj povedih?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi novo znanje pri pouku in učenju doma. Preizkusi eno od 4 oblik zapiskov, ki je do tedaj ni uporabljal. Učitelj predmeta lahko sodeluje, predlaga učno snov in zapiske pregleda.

ČAS: 2 šolski uri

GRADIVO

Delovni list 1 – Zapiski: skupine
Delovni list 2 – Zapiski: zakaj, kam, kaj, kako?
Delovni list 3 – Vprašalnik s kriteriji dobrih zapiskov

VIRI

- De Porter, B. (1996). Kvantno učenje: osvobodite genija v sebi. Ljubljana: Glotta Nova.
- Pečjak, V. (1993). Pripravljanje na izpit. Ljubljana: samozaložba.
- http://www.muskingum.edu/%7Ecal/database/ (30. 4. 2007)

DELAVNICA 28

KAKO NAJ IZBOLJŠAM NATANČNOST IN PREPOZNAVANJE NAPAK?

CILJI

Učenec ozavesti, kako natančen je pri branju.
Spozna pomen napak in strategijo, kako se jim izogniti.
Naredi vajo pomnjenja.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica urejena za individualno delo.
Učitelj za vse učence razmnoži delovne liste *Vaja za urjenje natančnosti in prepoznavanja napak* in *Preizkus pomnjenja.*
Zase pripravi prosojnico ali projekcijo delovnega lista *Vaja za urjenje natančnosti in prepoznavanja napak – učitelj.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Učenci so po ocenjevanju znanja, ko dobijo vrnjen pisni test, pogosto razočarani. Ko si napake ogledajo, večkrat ugotovijo, da je bil vzrok »površnost«. Ko jih vprašamo, zakaj so bili površni, navadno odgovorijo, da pri testu niso bili zbrani ali da ne vedo odgovora. Natančno branje navodil, besedil in drugega pisnega gradiva zahteva od bralca pozornost, od učenca pa aktiven pristop k označevanju ključnih zahtev, pojmov ipd. Z naslednjo delavnico omogočimo učencem, da preverijo svojo pozornost (zbranost), natančnost branja, in jih učimo kategorizacije napak, kar jim lahko pomaga pri izboljševanju rezultatov učenja.

IZVEDBA

- Motivacijski uvod. Učitelj se z učenci pogovori, ali ocene njihovih pisnih testov odražajo njihovo znanje ali so morda nižje zaradi površnosti. Učenci pregledajo npr. pisne teste pri matematiki, kemiji ali tujem jeziku in ugotovijo, koliko napak je nastalo zaradi površnosti.
- Učitelj učencem razdeli delovne liste *Vaja za urjenje natančnosti in prepoznavanja napak.*
- Naroči, naj besedilo po odstavkih preberejo. Pri vsakem odstavku poiščejo in popravijo napake. Ugotovijo tipe napak. Čas zapišejo na začetku in na koncu branja.
- Potem napake, ki so jih odkrili, preštejejo. Izračunajo odstotek pravilno najdenih napak in si dodelijo oceno v skladu z lestvicami, ki jih uporabljajo učitelji (npr. od 90 do 100 % je ocena 5).

- Povzamejo bistvo članka v desetih ključnih besedah, ki jih zapišejo na prazen list.
- Vsak učenec določi tipe napak in poišče dejavnike, ki vplivajo na njegove napake.
- Učitelj na platno projicira delovni list *Vaja za urjenje natančnosti in prepoznavanja napak – učitelj,* na katerem so napake označene. Z učenci se pogovori, katere tipe napak so prepoznali. Povzame rezultate oddelka tako, da vpraša vse učence, kdo ima od 60 do 55 točk, od 54 do 50 točk itd. Učenci dvigujejo roke. Pogovorijo se o tem, kako je čas vplival na število najdenih napak (ali sta čas in število najdenih napak premo sorazmerna: daljši čas – boljši rezultat?
- Učitelj spodbudi nekaj učencev, da glasno preberejo 10 ključnih besed. Skupaj ugotovijo, katere besede so izbrali vsi, katere so različne, in razmislijo zakaj.
- Učitelj sklene uro z razpravo: Kako ravnate, ko dobite vrnjen pisni test? Ali se znate učiti iz napak? Kakšne strategije poznate? Kaj to pomeni, da se učimo iz napak?

DODATNA MOŽNOST

Hitri učenci rešijo vajo prej kot drugi. V tem primeru jim lahko učitelj ponudi v reševanje delovni list *Preizkus pomnjenja* z manjkajočimi besedami. Drugi lahko vajo naredijo doma. Učenci rešijo delovni list, preverijo zapisane besede v prvotnem besedilu in preštejejo vse pravilne rešitve. Izračunajo lahko odstotek pravilno zapisanih besed. Celotna vsota je 30. Vaja pomnjenja se navezuje na delavnico 13.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi sistem iskanja in določanja napak po pisanju pisnih nalog pri predmetih. Sodeluje naj s sošolcem ali učiteljem. Vprašanja za razmislek po testu: Ali sem z oceno zadovoljen? Zakaj da/ne? Kakšne napake sem naredil? Kako sem se učil? Na kaj bom prihodnjič pozoren?

ČAS: 1 šolska ura

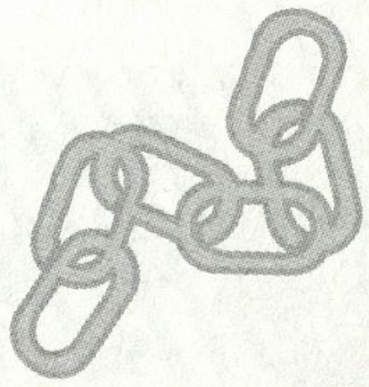
GRADIVO

Delovni list 1 – Vaja za urjenje natančnosti in prepoznavanja napak–učitelj
Delovni list 2 – Vaja za urjenje natančnosti in prepoznavanja napak
Delovni list 3 – Preizkus pomnjenja

VIR

- Dolenc, S. (9. 2. 2006). Nič več banan? Polet, str. 26 in 55.

DELAVNICA 29

HITRO BRANJE

CILJI

Učenec spozna pojem in strategije hitrega branja in jih preizkusi.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Strategije hitrega branja.*
Izbere besedilo s preštetimi besedami in ga razmnoži za vse učence (nekaj primerov je v Priročniku, delavnici: 13, 27.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Tehnike hitrega branja bralcu omogočajo, da besedilo čim hitreje predela v skladu s svojimi potrebami (cilji). Če išče neko določeno informacijo, besedilo hitro preleti, če ga želi v celoti razumeti, potrebuje za branje več časa. Hitro branje pomeni, da bralec besed ne izgovarja glasno, da ne bere besed po črkah, zlogih ali besede za besedo, ampak se z očesom ustavlja na skupinah besed. Pomembno je, da se z očmi ne vrača nazaj (regresijski gib), na že prebrano besedilo. Hitri bralec je pri branju pozoren, zajame z očesom večjo skupino besed (npr. 6), jo hitro razume in premakne fokus na naslednjo skupino besed. Navadno se z očmi ustavi (fiksacijski postanek) enkrat do dvakrat na vrstico. Postanek lahko traja od 250 milisekund do 1,5 sekunde.[44] Pomaga si lahko s kazalom ali prstom, s katerim spremlja besedilo. Poglejmo tri primere počasnega in hitrega branja:

branje po črkah	Branje širi obzorja in bogati duha.	
število gibov oči	111111 1111 1111111 11 111111 1111	= 29
branje besede za besedo	Branje širi obzorja in bogati duha.	
število gibov oči	1 2 3 4 5 6	= 6
branje skupin besed	Branje širi obzorja in bogati duha.	
število gibov oči	1 2	= 2

Hitrost branja je količnik števila prebranih besed na minuto. Za vsako minuto branja si je načeloma treba zapomniti eno glavno idejo. Hitrost branja lahko povečamo, če vadimo hitro branje 15 minut dnevno. Pomagamo si tako, da prst (ki mu sledimo z očmi) postavimo na vrstico sprva trikrat, ko smo bolj izurjeni dvakrat, dokler ni dovolj enkrat. Z očmi skušamo vsakokrat zagledati celotno širino besedila ob prstu, ne da bi oči premikali. Povprečni angleško govoreči

[44] Vir: Pečjak, S. (1999). Osnove psihologije branja. Ljubljana: ZIFF, str. 36.

govorec spregovori od 125 do 150 besed na minuto in povprečni bralec bere enako hitro. Prednost hitrega branja je v prihranku časa, povečanju zbranosti in zmanjšanju utrujenosti.

IZVEDBA

- Učitelj učence vpraša: Kdo pozna tehnike hitrega branja? Kaj veste o njih?
- Učencem razloži namen tehnik hitrega branja, jih opiše in opozori na pomen cilja.
- Učencem razdeli delovne liste *Strategije hitrega branja*.
- Učenci rešijo test.
- Učitelj z učenci povzame rezultate. Kdo je zbral od 18 do 30 točk, od 31 do 40 itd. Manj točk pomeni boljše bralne strategije.
- Učitelj izbere primerno besedilo (lahko je katero koli besedilo iz Priročnika učenje učenja, kjer so besede preštete (pomnjenje, zapiski …) in z učenci meri čas branja (3 minute).
- Učenci izračunajo svoj bralni količnik.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci doma vadijo 15 minut dnevno hitro branje.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO:

Delovni list 1 – Strategije hitrega branja

VIRI

- http://www.muskingum.edu/~cal/database/general/reading.html (1. 1. 2007)
- Cutler, W., E. (1988). Triple your reading speed. New York: Simon and Schuster Inc.

DELAVNICA 30

UČENJE IZ UČBENIKA, UČENJE IZ BESEDIL

CILJI

Učenec spozna novo tehniko branja in jo uporabi.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica urejena za individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Kako se učimo z branjem?*.
Učitelj izbere besedilo iz učbenika ali izbere delovni list (lahko iz priročnika Učenje učenja) z okoli 150 besedami. Učbenike naj učenci prinesejo s seboj.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Sodobni učbeniki so napisani pregledno. Z različnimi vrstami in barvami pisav poudarjajo bolj in manj pomembne informacije, so ilustrirani in po navadi sledijo predpisanim učnim načrtom nekega predmeta. Učitelji navadno od učencev zahtevajo, da učbenike kupijo, zato da lahko vanje pišejo in dopisujejo. Učbenike uporabljajo učitelji na različne načine. Lahko so dopolnilo učenčevim zapiskom s predavanj (dodatna, razširjena razlaga) ali vir za samostojno učenje. V obeh primerih je dobro, če učenci gradivo predelajo tako, da ločijo temeljne informacije (moram vedeti) od dodatnih (dobro je vedeti) in takšnih, ki so za radovedne (zanimivo je vedeti).

Besedila so v člankih (ki jih učitelji prinašajo k pouku kot dopolnilno gradivo, npr. za pouk tujih jezikov iz revij) navadno napisana po načelih razumljivosti. Kaj to pomeni? Indeks razumljivosti besedila izračunate tako, da v sestavku, dolgem okoli 150 besed, izračunate povprečno število besed v povedih. Nato preštejete vse besede, ki vsebujejo tri zloge in več. Izrazite jih v obliki odstotka od celotnega števila besed (150). Oba rezultata seštejte in vsoto delite z 2,5. Primer: če je povprečno število besed v povedi 12, odstotek besed s tremi in več zlogi 18, je indeks razumljivosti 12 + 18 : 2,5 = 12. Time Magazine ima povprečje 11. Raziskave kažejo, da se vsak drugi bralec zmede, če so povedi daljše kot 14 besed. To je treba upoštevati, ko sami pišemo članke ipd.[45]

V razumljivih besedilih je dovolj, če označimo ob branju 10 do 20 % ključnih besed. To pomeni, da jih v besedilu s 150 besedami označite od 15 do 30.

Po zgledu tehnike PV3P smo z učenci v gimnaziji Vič razvili tehniko branja 10 PV, ki ima 10 korakov.

[45] Colin, R. in Goll, L. (1993). Umetnost učenja. Učbenik. Ljubljana: Tangram, str. 14.

KORAK	OPIS	VPRAŠAJ SE
1.	PRIPRAVI SE NA BRANJE (poišči gradivo, uredi učni prostor, zberi se)	kaj rabim, zakaj
2.	PREGLEJ (kazalo, naslove, skice, slike, zgradbo, vire …)	kako je sestavljen učbenik, zgrajen članek
3.	PRELETI (pri članku uvod in zaključek, pri učbeniku debeli, obarvan tisk)	o čem govori
4.	PREBERI (vse)	kaj me zanima, kaj moram znati, kaj je pomembno, česa ni treba znati, kaj ni pomembno
5.	POBARAVAJ/PODČRTAJ (ključne besede)	kaj je ključno za razumevanje
6.	PRIPIŠI/POJASNI (pojasnila, vprašanja, opombe)	kaj manjka, česa ne razumem, kaj pomenijo nove, neznane besede
7.	POVZEMI (izpiši)	za kaj gre, kaj je pomembno
8.	PONOVI (preberi znova, uporabi)	kaj moram znati, zakaj, kako, kaj
9.	POVEJ (na glas, po svoje, uporabi)	kako to razumem, kaj mi pomeni, kako lahko uporabim
10.	PREVERI/PREMISLI	kaj znam, kako sem se učil

IZVEDBA

- Učitelj vpraša učence: Ali pri učenju uporabljate učbenike? Kdaj in kako? Kako se učite iz leposlovnih knjig (domače branje) ali strokovnih knjig (za seminarske, raziskovalne naloge)? Kako se učite iz člankov?
- Pojasni, da bodo v tej uri predelali krajše besedilo iz učbenika ali delovnega lista s tehniko 10 PV.
- Učencem razdeli delovne liste Kako se učimo z branjem?. Pojasni vrstni red dejavnosti 10 PV.
- Učenci predelajo gradivo po načelih tehnike opisane na delovnem listu.
- Razmislijo o učinkovitosti tehnike in ugotovitve zapišejo.
- Učitelj zaključi uro s pogovorom: Kaj ste ugotovili? Ali je tehnika uporabna? Ali jo boste še kdaj uporabili? Kaj boste spremenili?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci uporabijo tehniko pri učenju doma.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kako se učimo z branjem?

DELAVNICA 31

MISELNI VZORCI

CILJI

Učenec ozavesti svoja prepričanja o miselnih vzorcih.
Spozna prednosti in slabosti miselnih vzorcev.
Spozna načela risanja miselnih vzorcev.
Uči se jih risati.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za gibanje in individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Abeceda miselnih vzorcev.*
Dva plakata za dve skupini.
Vsak učenec potrebuje list velikosti A4 in barvne svinčnike.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Miselne vzorce (MV) so ljudje že stoletja uporabljali za učenje, iskanje idej, izboljšanje spomina, razmišljanje s pomočjo podob in za reševanje problemov. V sodobnem času je miselne vzorce izčrpno opisal Tony Buzan.

MV je prikaz besed, idej, povezanih s središčno idejo ali ključno besedo. Uporablja se za ustvarjanje, predstavljanje, prikaz strukture in razvrščanje idej. Je pripomoček za učenje, organizacijo in reševanje problemov. Olajša odločanje in poveča priklic informacij.

Sestavljajo ga besede, slike in črte, ki označujejo povezave med pojmi in njihovo hierarhijo od bolj pomembnih proti manj pomembnim. Dober miselni vzorec je rezultat temeljitega razmisleka, iskanja vzrokov in posledic in primerjanja ter razvrščanja informacij. Gre za povezovanje novega znanja z obstoječim. Nastaja s pomočjo notranjega govora s pomočjo, vprašanj: kaj, kdo, kje, kako, zakaj.

Ključne besede so besede, ki nosijo večji pomen kot druge. Navadno so to samostalniki, glagoli, včasih pridevniki in prislovi. So konkretne. Ob njih laže nastajajo asociacije. To so besede, ki jih npr. vpišemo v spletni brskalnik s katerim iščemo informacije po svetovnem spletu. V besedilih je navadno med pet in deset, največ pa dvajset odstotkov ključnih besed. Odvisno od tega , kako so zahtevna. Ker si celih povedi ne zapomnimo, jih je nesmiselno zapisovati v celoti. Če zapišemo ključne besede, izpiske skrajšamo, imamo čas, da se v snov poglobimo, povečamo priklic in skrajšamo čas učenja. Z miselnimi vzorci se spomin posameznikov v primerjavi z učenjem iz klasičnih zapiskov poveča za polovico.

MV je najlaže narediti s pomočjo računalnika. Brezplačen program se imenuje npr. FreeMind. Učenci ga lahko poiščejo na svetovnem spletu in si ga naložijo na svoj računalnik. http://freemind.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page (7. 5. 2007).
Poleg razvejene oblike MV lahko učenci v programu Word poiščejo še druge oblike izpiskov, ki se imenujejo diagrami ali organigrami (piramida, snežinka, drevo, tarča, krogi).

IZVEDBA[46]

- **Motivacijska priprava na delavnico** (10 min). Vajo začne učitelj tako, da učence spodbudi k aktivnosti s pomočjo telesnih vaj, ki zbudijo telo in obe možganski polovici. Vsak učenec stoje, s pomočjo gibanja rok, po zraku riše sinhrone/zrcalne gibe. Gibe lahko riše po papirju: v vsaki roki drži svinčnik in riše zrcalne slike hkrati z obema rokama. Vajo lahko naredijo učenci v parih, tako da ploskajo v istem ritmu, krožijo z rokami (za roke se držijo) ipd. Lahko se vsi skupaj primejo za roke in vajo naredijo kot skupina. Posnemajo npr. valovanje, električni impulz, nihanje. Lahko jih učimo sinhronega ploskanja. V krogu se izmenjaje v parih obračajo drug k drugemu in hkrati zaploskajo: lahko vsak zase ali pa drug z drugim, se potem obrnejo in isto ponovijo z naslednjim učencem. Skupina skuša ujeti enakomeren ritem, ki je lahko iz kroga v krog hitrejši.
- Učitelj pomaga razdeliti učence v dve skupini z vprašanji: Kdo je ZA risanje miselnih vzorcev? Kdo je PROTI? Ena polovica jih razmisli, zakaj ne mara miselnih vzorcev, v čem so njihove slabosti, in ideje zapiše. Druga polovica učencev razmisli o prednostih miselnih vzorcev in ideje zapiše. Skupini poročata.
- Učitelj razdeli učencem delovne liste *Abeceda miselnih vzorcev*. Učenci besedilo preberejo, podčrtajo ključne besede in jih preštejejo. Učitelj vpraša učence, kdo ima npr. podčrtanih/pobarvanih 50 besed in več, od 40 do 49 besed itd. Komentira število in vrsto podčrtanih besed. Ustrezno je podčrtati približno 10 % besed, če je besedilo učencu znano. Ključne besede označujejo vsebino, napotke, lahko so samostalniki ali glagoli.
- Nekaj učencev svoje podčrtane besede glasno prebere. Tako učenci slišijo, kako so si različni, kaj je komu bolj/manj znano, pomembno, koristno. To je dokaz, da mora vsak pisati svoje povzetke.
- Učenci narišejo s pomočjo ključnih besed svoj miselni vzorec.
- Učitelj pregleduje miselne vzorce in individualno svetuje. Nekaj učencev lahko svoje miselne vzorce predstavi vsem drugim.
- Učitelj postavi učencem zaključna vprašanja: Kaj ste ugotovili? Kdaj je primerno narisati miselni vzorec? Učence opozori, da se je treba risanja dobrih MV učiti in jih večkrat narisati, da so res učinkoviti za učenje/ponavljanje.

[46] Delavnico lahko izpeljemo tudi tako, da se učenci v skupinah pogovorijo o tem, kaj vedo o miselnih vzorcih. Primer povzetka skupine je v prilogi.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec naredi povzetek neke učne snovi pri šolskem predmetu s pomočjo MV ali uporabi diagrame v programu Word. Predmetni učitelj naj te vzorce pregleda.

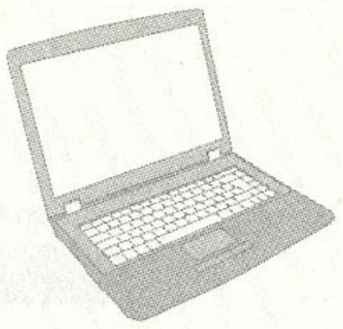
ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Abeceda miselnih vzorcev

VIRI

- Israel, L. (1993). Moč možganov za otroke: kako se v hipu preleviš v genija. Ljubljana: Artur.
- Beyer, M. (1995). Možganija (Mind mapping v akciji). Ljubljana: Glotta Nova.
- Svantesson, I. (1992). Miselni vzorci in spomin: uspešne tehnike za boljšo uporabo možganov. Ljubljana: CZ.
- Gabrijelčič, M. (1986). Učimo se z miselnimi vzorci. Ljubljana: DZS.
- http://www.en.Wikipedia.org/ (15. 4. 2007).
- http://www.muskingum.edu/%7Ecal/database/ (10. 4. 2007).
- http://freemind.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page (7. 5. 2007).

9.3.1 MOTIVACIJA IN ČUSTVA

DELAVNICA 32

KAKO SPREMENIM NEGATIVNA STALIŠČA ALI PREPRIČANJA?

CILJI

Učenec ozavesti nekatera svoja pozitivna in negativna stališča ali prepričanja.
Spozna, kako jih lahko nadzoruje.
Spozna tehniko spreminjanja negativnih prepričanj v pozitivna.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Kartonska škatla z režo v pokrovu, mali listki, lepa slika.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Kako spremenim negativna stališča ali prepričanja?*
CD-predvajalnik in CD-plošča z mirno, spodbudno glasbo.

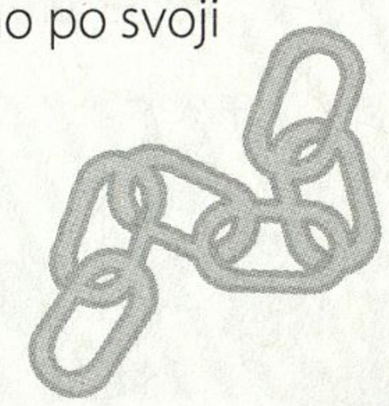
UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Človekov um je zavestni in podzavestni. Zavestni um uporablja za odločanje logiko, sklepanje in razmislek. S petimi čutili zaznava svet okoli sebe. Uči se z opazovanjem, izkušnjami in vzgojo. Nadzoruje progasto mišičevje.

Podzavest prek hrbtenjače in vegetativnega živčnega sistema nadzoruje gladko mišičevje (presnova, dihanje, srčni utrip). Deluje tako, da v spomin shrani uspehe, naučene spretnosti in veščine, ki postanejo avtomatizirane, postanejo navade in za delovanje skoraj ne potrebujejo zavestnega uma. Primeri: hranjenje, vožnja s kolesom, smučanje. Zavest pove podzavesti, kaj hoče, in podzavest temu sledi, zato je pomembno, da zavest nadzoruje podzavest, se pravi, da v njej ne shranjujemo strahov, skrbi in tesnobe, ampak upanje, prepričanja o zdravju, uspehu in moči. Podzavest »programiramo« s pomočjo domišljije, vizualizacije in predstav. Če hočemo negativna prepričanja spremeniti, ji je treba novo sporočilo vprogramirati, kot da je želja že uresničena (npr. ne rečemo si *bom*, ampak *sem* zdrav, uspešen …).

Pohvala in spodbuda sta čarobni palici uspeha. Uspešni ljudje živijo uspešno, še pomislijo ne na poraz. Za svoje ravnanje prevzemajo odgovornost. Do svojih napak so strpni. Zmagovalec živi v sedanjosti, poraženec v preteklosti in sanjač v prihodnosti, pravi pregovor. Negativno razmišljanje je posledica negativnih stališč in vodi k neuspehu, pozitivno pa k uspehu. Uspeh pomeni postopno uresničevanje ciljev, ki so vredni truda. Sreča prihaja iz uresničitve pravih želja. Za to pa je treba o željah razmišljati in si zanje prizadevati. Ljudje se razlikujemo po svoji

naravnanosti. Nekateri v novi situaciji najprej pomislimo na slabe ali grozeče možnosti, drugi pa na ugodne in spodbudne.

Pri doseganju učnih uspehov je zelo pomembno, ali ob nalogah (učenju) razmišljamo negativno (ne bo mi uspelo) ali pozitivno (uspelo mi bo). Če želimo negativne misli spremeniti, jih moramo najprej ozavestiti, nato o njih razmisliti in jih zavestno ustaviti oz. spremeniti v spodbudne.

Primeri negativnih in pozitivnih prepričanj:

Dolgčas je./Zdržal bom, minilo bo.
Ne zmorem …/Zmorem, če se potrudim.
Učitelj je krivičen./Nisem odvisen od učitelja.
Predmet me ne zanima./Zmorem se motivirati za učenje tega predmeta.
Tega znanja ne bom nikoli potreboval./To znanje je uporabno za …
Za tuje jezike nisem nadarjen./Četudi nisem nadarjen, se zmorem naučiti.
Kar koli naredim, vem, da bom test pisal slabo./Znam, dobro bom pisal.
Ne znam, strah me je./Znam, ni me strah.
Učim se več kot vsi drugi, torej sem nesposoben./Veliko se učim, ker imam visoke cilje.

IZVEDBA

- Motivacijski uvod. Pogoj za uspešno izvedbo je dober odnos med učiteljem in učenci. Učitelj povabi učence, da na listke napišejo kar koli, kar jih pri učenju ovira, bega, moti ali skrbi. Nepodpisane listke učenci oddajo v kartonsko škatlo z režo.
- Učitelj jih vzame iz škatle in glasno prebere.
- Razdeli delovne liste *Kako spremenim negativna stališča ali prepričanja?* in učence spodbudi, da jih rešijo. Vsak zase izberejo negativno stališče ali prepričanje, ki jih pri učenju najbolj ovira. Razmislijo o svojih občutkih in vedenju, ki spremljajo to misel, in zapišejo izbrano negativno prepričanje kot pozitivno misel.
- Učitelj učencem pomaga z vajo v predstavljanju te misli. Ob tihi sproščujoči glasbi v tišini učenci nekaj minut svojo zapisano pozitivno misel vizualizirajo kot podobo, si predstavljajo njene podrobnosti, barve, občutke, vonj, zvoke, svoje vedenje.
- Učitelj vodi zaključno razpravo: Ali se negativnih stališč in prepričanj zavedate? Odkod izvirajo? Kaj naredite, da vas pri doseganju ciljev ne ovirajo? Kako lahko uporabite vajo pri nadaljnjem učenju?
- Uporabo novega znanja izpelje konec ure, če je še dovolj časa.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci iz škatle izvlečejo listke in skušajo za naključno izbran problemi najti rešitev, se pravi, oblikujejo negativno misel, ki opisuje problem, in jo zapišejo v pozitivni obliki. Učenci si lahko večer pred testom predstavljajo, kako uspešno rešujejo naloge.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

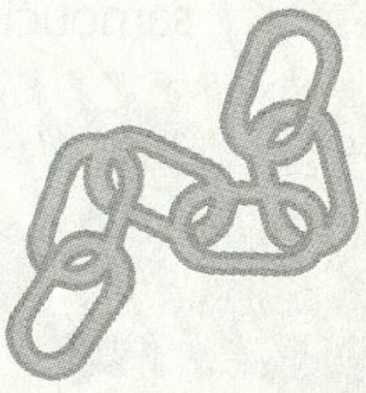
Delovni list 1 – Kako spremenim negativna stališča ali prepričanja?

VIR

- Fleet, J. K. van. (1992). Skrita moč osebnosti. Ljubljana: Tangram.

DELAVNICA 33

OHRANJANJE MOTIVACIJE

CILJI

Učenec spozna pojem in tehniko refleksije.
Ozavesti svoj učni cilj in motivacijo zanj.
Primerja svojo motivacijo z drugimi, spozna prednosti in slabosti izbranega cilja. Presodi njegovo ustreznost.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Tehtanje koristi in slabosti učenja*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

O motivaciji smo že pisali v delavnici 20. Tukaj nadaljujemo s temo ohranjanja motivacije in samomotivacije, ki se nanašata na vprašanje, kako obdržati interes in pozornost za učenje. Pozorni smo lahko sočasno samo na eno miselno zahtevno nalogo. Od tod napotki, da se je treba učiti tako, da ne delamo več stvari hkrati (npr. pišemo domačo nalogo, jemo sendvič in čakamo, da nas pokliče prijatelj po telefonu, ob tem pa je v sobi prižgana tudi televizija). Samouravnavanje motivacije obsega tiste posameznikove aktivnosti, s katerimi zavestno in namerno deluje na lastno motivacijo, npr. da bi začel, vzdrževal ali dopolnil svojo pripravljenost za začetek delovanja, da bi izpeljal svoje delo ali dosegel določen cilj ali nalogo. Regulacija motivacije zajema torej posameznikovo zavestno vplivanje na stopnjo lastne motivacije, s posredovanjem, uravnavanjem ali kontroliranjem enega od temeljnih procesov, ki sicer določajo njegovo motivacijo (Wolters, 2003, po Vesel, 2006, str. 19).

Regulacija motivacije se sproži predvsem takrat, ko posameznik naleti na ovire pri svoji motivaciji (npr. če nima temeljne motivacije za začetek izvajanja naloge ali če mu motivacija za izvedbo neke učne naloge upade iz različnih razlogov: zaradi težavnosti naloge, občutka nesmiselnosti ali nepomembnosti naloge, dolgočasnosti naloge, pojavljanja ovir pri izvajanju naloge, prijetnejših dražljajev).

Kot nekatere ključne strategije za reguliranje motivacije avtorji (Wolters, 2003, po Vesel, 2006) navajajo naslednje strategije: določanje posledic samemu sebi[47], ciljno orientirani samogovor, povečevanje interesa, spreminjanje okolja (zunanjega, fizičnega in »notranjega«, fiziološkega), nadzor nad pripisovanjem uspeha/neuspeha, uravnavanje samoučinkovitosti (razdelitev učne naloge na manjše enote in hkratno postavljanje bližnjih ciljev, defenzivni pesimizem, samoučinkovitostni samogovor), regulacija čustev.

[47] angl. *self– consequating*

IZVEDBA

- Učitelj pomaga učencem razmisliti o učnih ciljih. Povabi jih, da s pomočjo asociacij premislijo o svojih ciljih. Napišejo jih lahko na listek. Navodilo: »Na listek zapišite vse ideje, ki vam pridejo na misel ob besedah MOJI CILJI.«
- Nato učenci vsak zase izberejo enega od učnih ciljev, ki se jim zdi meglen, oddaljen, težaven, težko uresničljiv ipd. Lahko se dogovorijo, da si izberejo cilj, povezan z nadaljnjim šolanjem.
- Učitelj povabi učence k razmisleku o tem cilju. Razdeli delovne liste *Tehtanje koristi in slabosti učenja*. Učenci cilj zapišejo in razmislijo o koristih in slabostih učenja, ki jih vodijo do izbranega cilja.
- Učenci ugotovitve predstavijo drug drugemu v parih in poročajo o zaključkih.
- Učitelj sklene delavnico z razpravo: Kakšne cilje ste izbrali? Kaj ste ugotovili? Boste cilje spremenili?

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Tehtanje koristi in slabosti učenja

VIRA

- De Porter, B. in Hernacky, M. (1996). Kvantno učenje. Ljubljana: Glotta. Slika, str. 45.
- SLIKA: http://forward-moving.com/blog/wp-content/uploads/2006/04/scales.gif (12. 5. 2007).

DELAVNICA 34

KAKŠNE SO TEHNIKE SPROŠČANJA?

CILJI

Učenec spozna različne tehnike sproščanja.
Izkusi, kako se lahko sprosti in zbere pred učenjem, med učenjem ali po učenju.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Dovolj velika učilnica, da ima vsak učenec prostor za gibanje. Vaje je najlaže delati v telovadnici.
CD-predvajalnik in CD-plošče s prijetno glasbo.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Učence ta vaja uči nadzora nad telesom. Pri izvedbi vaj učitelj opozori učence, naj bodo previdni in delajo vaje zmerno. Nič jih ne sme boleti. Dobro je, če je učitelj vaje izkusil in jih obvlada. Izvaja jih lahko učitelj športne vzgoje. Pomembno je, da se učenci zavedo svojega telesa: kdaj so napeti, kdaj sproščeni. Pred testnimi situacijami so pogosto tako zelo napeti, da se jim zmanjša pretok krvi po telesu in jih zato zebe, se tresejo, so stisnjeni v dve gubi ipd. Zelo pomembno je, da takrat popravijo držo v pokončno, zadihajo normalno in sprostijo mišice.

Znanstveniki ločijo štiri stopnje možganskega delovanja. Ritem energije merijo s ciklusi na sekundo s pomočjo elektroencefalograma. Podzavest se odziva na ukaze zavesti najbolje v alfa stanju.

RITEM VALOVANJA	ŠT. CIKLUSOV NA SEKUNDO	STANJE
alfa	7 do 12	sanjarjenje, spanje, prebujanje, meditacija
beta	12 in več	budno, opravila
theta	4 do 7	spanje
delta	3 ali manj	trdno spanje, narkoza

Učitelj učencem pojasni, da možgani delujejo v različnih valovanjih. Sproščanje pomeni, da skušamo možgane uravnati v alfa stanje.

IZVEDBA

- Učitelj vpraša učence: Katere tehnike sproščanja poznate? O njihovih idejah se pogovori.
- Učitelj pripravi učence na vajo. Pojasni jim, kako pomembno je, da se na učenje fizično, čustveno in miselno pripravijo. Poudari, da je to le vaja in da jo lahko učenci doma ponovijo in izvajajo v veliko bolj primernih okoliščinah. Ponudi, da učenci, ki se za vajo ne bodo odločili, zapustijo prostor. Organizira varno okolje.
- Pojasni učencem, da bo vaja sproščanja potekala na podlagi sproščanja telesa.
- Vodi sproščanje. Najprej lahko izpelje sproščanje s pomočjo domišljije. Učence spodbudi, da sede, zaprtih oči, razmislijo kdaj so najbolj sproščeni, kakšna je njihova drža, kaj počnejo, kako se takrat počutijo, kaj razmišljajo. To lahko tudi zapišejo.
- Nadaljuje s telesnim sproščanjem.

MOŽNOSTI

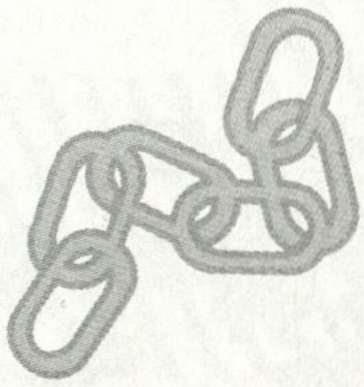
- Učence uči globokega dihanja in pravilne drže (joga, pilates). Učenci naj vstanejo, se vzravnajo, tako da imajo noge v širini bokov, telo raztegnejo, kot bi jih nevidna vrvica vlekla k stropu. Vdihnejo skozi usta, izdihnejo skozi nos. Dihajo počasi, z dlanmi pod rebri. Pri vdihu skušajo čim bolj razširiti prsni koš, pri izdihu stisnejo prepono, trebušne mišice. Desetkrat.
- Učencem naroči, naj sedejo v klopi ali stoje sprostijo roke in ramena, pogledajo levo in desno, zakrožijo z rameni, razgibajo vrat s kroženjem glave in ves čas nadzorovano dihajo. Vsak gib je vdih ali izdih. Ne hitimo.
- Učencem naroči naj stoje stresajo z rokami, kot da niso njihove, nato naj še cepetajo. Ta vaja telo sprosti in ogreje, da energijo.
- Učenci lahko sedijo v klopi. Učitelj jih uči sproščanja mišic rok, vratu in ramen, nog, tako da učenci mišice vsakega od teh delov telesa najprej napnejo in nato sprostijo. Vajo lahko ponovijo pred testi, če jih je strah in so napeti. Navodilo: »Stisnite pest desne roke, čutite napetost, sprostite pest, čutite sproščenost …«
- Učence povabi, naj stopijo v pare (izberejo naj sošolca, ki mu zaupajo) in si z nežnim udarjanjem zmasirajo ramena. To lahko storijo tudi sede v klopi, če sedita ob njej po dva učenca (ki si dovolj zaupata).

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci vaje doma redno vadijo in uporabijo v šoli tiste, ki so v skladu z učiteljevim načrtom vodenja pouka.

ČAS: 1 šolska ura

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

DELAVNICA 35

KAKO RAVNATI Z NEGATIVNIMI ČUSTVI PRI UČENJU?

CILJI

Učenec razširi znanje o čustvih.
Ozavesti svoja čustva pri učenju, jih poimenuje.
Spozna strategijo za premagovanje čustvenih ovir.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovne liste *Kako ravnati s čustvi pri učenju?* in/ali *Smeški* in/ali *Čustvena snežinka*.
Učitelj na listke napiše besede, ki označujejo različna čustva (našteta so v uvodnih informacijah). Pripravi toliko listkov, kolikor je učencev.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Na svet okoli sebe se odzivamo tudi s čustvi. Čustva so duševni procesi, s katerimi doživljamo poseben odnos do pojavov, predmetov in oseb. So bipolarna, nasprotna si. Pomagajo nam pri obvladovanju okolja in prilagajanju na okolje. Usmerjajo nas in motivirajo. Čustveno doživljanje ima različne vidike:

VIDIKI ČUSTVOVANJA		
VREDNOST	ugodje	neugodje
AKTIVNOST	vzburja	pomirja
JAKOST/MOČ	močno	šibko
TRAJNOST	kratkotrajno	dolgotrajno
GLOBINA	globoko	površinsko

Čustvene reakcije spremljajo telesni odzivi: smeh, jok, stiskanje pesti, potenje, zardevanje, pospešeno dihanje in bitje srca … Nekateri učenci svoja čustva zelo težko začutijo in poimenujejo. Telesni odziv jih opozori na čustveno dogajanje.
Osnovna čustva so: veselje, žalost, jeza, gnus, strah, sprejemanje, zavračanje, pričakovanje, presenečenje. Kompleksna čustva so: ljubezen, ponos, zavist, sovraštvo, estetska čustva, patriotska, religiozna čustva, naklonjenost, zdolgočasenost, sočustvovanje, nezanimanje, upanje, zanimanje, sram, krivda, samozavest, moralna čustva.

Čustva so delno prirojena, z odraščanjem in razvojem osebnosti se razvijajo. Učimo se jih s posnemanjem.

IZVEDBA

- Učitelj povabi učence k »igri«. Vsak učenec si sam izbere sošolca za delo v paru. Če število učencev ni parno, potem trije delajo skupaj izmenično. Učitelj vsem učencem razdeli listke z napisanimi čustvenimi stanji. Učenci se skušajo v čustvo, zapisano na listku, vživeti in ga drug drugemu izmenično pokazati. Vaja poteka brez besed. Listke lahko zamenjajo. Pogumni posamezniki lahko za vse odigrajo neko čustvo.

Različica uvoda

Vajo začne učitelj z domišljijsko delavnico. Učence z zgodbo popelje v svet čustev. Bere jo počasi in doživeto. Npr. »Povedal vam bom zgodbo. Skušajte se vanjo vživeti in podoživeti opisana čustva.«
Zgodba: Mojco navsezgodaj zjutraj zbudi telefon. Driiin. Zaspano ugasne budilko in jo jezno zažene v kot. Vstane. Bosa steče po hladnih tleh. Brrrr, zebe. V kopalnici se oprha z mlačno vodo. Kakšno ugodje. Obleče se. V kuhinji popije limonin sadni sok. Ker je zelo kisel, se namrdne. Nestrpna mačka jo poprosi za hrano. Natrese ji mačje kekse in počisti njeno smrdeče stranišče s peskom. Nakremži se. Ves čas premišljuje o šoli in grozečem kemijskem testu. Strah jo gloda nekje okoli želodca. Skrbi jo, če se bo test težek. Po kratki vožnji s starim kolesom je že v šoli. Veter jo poživi. Prvo uro je kemija. Ima potne roke. Dobi test. Hura, lahek je. Oddahne si. Reši ga pred koncem ure. Zvonca se razveseli. Na hodniku je zmenjena s fantom, Nejcem. Objameta se, srečna je in svet je za hip popoln.

- Učitelj vpraša učence: Katera čustva vas pri učenju najbolj spodbujajo? Katera vas ovirajo? Kaj lahko storite?
- Vsak učenec dobi delovni list *Kako ravnati s čustvi pri učenju?* in zapiše nanj vsa čustva, ki jih doživlja ob učenju in šolanju.
- Učenec na listu označi negativna in pozitivna čustva. Razmisli katera čustva ga k učenju spodbujajo in katera ga pri učenju ovirajo. Razmisli, zakaj doživlja negativna čustva, in skuša najti rešitve.

Različica s smeški

Učitelj razdeli vsem učencem delovni list 2 – *Smeški*. Učenci k vsakemu zapišejo čustvo, ki se jim zdi, da ga kaže »obrazek«. Delajo lahko v parih. Odgovorijo na vprašanja: Ali je iz telesne govorice zlahka prepoznati čustva? Katera čustva najlaže prepoznate? Kako čustva vplivajo na učenje?

Različica: Smeški v povezavi z angleščino

Učitelj angleškega jezika lahko uporabi delovni list Smeški iz vira: http://www.cometcartoons.com/images/www/oddsandends/smileyFeelings.jpg (12. 5. 2007). Učenci prevedejo besede, ki označujejo čustva, iz angleščine v slovenščino. Nato vsak učenec na listu označi čustva, ki so značilna zanj.

Igriva različica

Učitelj razdeli učencem delovne liste 3 – *Čustvena snežinka*. Učenci vsak zase na prosto mesto vpišejo čustvo, ki se jim zdi, da manjka. Nato izrežejo snežinko v krogu in kazalec. Kazalec vpnejo z risalnim žebljičkom na sredo snežinke in ga zavrtijo proti čustvu, ki je zanje tisti trenutek značilno. To lahko storijo nato doma vsakokrat pred učenjem in po njem.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi ideje, kako ravnati z negativnimi čustvi doma pri učenju.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kako ravnati s čustvi pri učenju?
Delovni list 2 – Smeški
Delovni list 3 – Čustvena snežinka

VIR (angleški smeški)

- http://www.cometcartoons.com/images/www/oddsandends/smileyFeelings.jpg (12. 5. 2007)

DELAVNICA 36

URAVNAVANJE ZBRANOSTI

CILJI

Učenec razširi znanje o zbranosti/koncentraciji.
S pomočjo vaj spozna različne tehnike, ki povečajo zbranost za učenje.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Dovolj velik prostor (učilnica, telovadnica).
Listi s tridimenzionalnimi slikami. Vir: Baccei, T. (1994). Magično oko. Maribor: Založba Obzorja Maribor. Slike iz knjige iztrgamo, da so na voljo kot listi.
Slike z dvema možnima interpretacijama. Vir: dodan pri slikah. Dodatni vir: v spletni brskalnik vtipkate besedo GESTALT in iščete slike. Nekaj slik je na priročnikovem CD-ju. Lahko jih povečate in natisnete.
CD-predvajalnik in CD-plošča.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Zbranosti lahko rečemo tudi osredotočenost. Učenci pogosto povedo, da imajo prav pri tem dejavniku učenja največ težav. Zbranost lahko izboljšamo s pomočjo razmisleka o njej, s predstavami in aktiviranjem vseh čutil, kar je predstavljeno v delavnici 22. Povečamo jo lahko tudi s pomočjo nadzora nad ravnotežjem telesa, z rednim urejanjem učnega okolja in učenjem s pravočasnimi odmori.

V tej delavnici se učenci učijo zbranosti s pomočjo iskanja telesnega ravnotežja in s pomočjo osredotočanja oči in misli. Vaje so zabavne in poučne. Izboljšujejo tudi odnose in strpnost v skupini. Izkušnja pokaže, da učenci v resnici nimajo težav z zbranostjo, če jih naloga zanima. Pogosto vidijo vzroke učnih težav v zbranosti namesto v motivaciji.

IZVEDBA[48]

- Učitelj se z učenci pogovori, kako si povečati zbranost pri učenju. Vodi diskusijo z vprašanji: Ali se težko začnete učiti? Kaj naredite, da ste pri učenju zbrani? Opozori na ovire: Če nas nekaj zelo skrbi, čustveno vznemirja, boli, smo zaspani, lačni, žejni, nas zebe ali nas nekaj v okolici močno moti (hrup), potem se nikakor ne moremo učiti. Najprej moramo ozavestiti te dejavnike in zadovoljiti svoje temeljne potrebe, potem nam lahko koristijo vaje za zbranost.

[48] Delavnico lahko izpeljemo tudi tako, da se učenci v skupinah pogovorijo o tem, kaj vedo o zbranosti s pomočjo miselnih vzorcev. Primer povzetka skupine je v prilogi.

Različica

Namesto frontalne razprave lahko učenje poteka v majhnih skupinah, v katerih si učenci izmenjajo izkušnje, jih zapišejo in o njih poročajo drugim.

- Učitelj izpelje z učenci različne vaje za izboljšanje zbranosti. Pogoj je, da je v oddelku vzpostavljeno dobro ozračje. Vsaka vaja naj traja nekaj minut. Stole in klopi učenci umaknejo, da je dovolj prostora za gibanje. Po vsaki vaji se učitelj z učenci pogovori, kako so jo doživeli, kaj so ugotovili.
- Učitelj vodi vaje z navodili. Prva je lovljenje ravnotežja na eni nogi. Učenci vstanejo, si najdejo dovolj prostora in skušajo nekaj minut stati na eni nogi in loviti ravnotežje v ustvarjalnih pozah (lastovka, naprej pokrčena noga, posnemanje plavanja z dvignjeno nogo …). Učitelj opozori, če se učenci zadevajo drug v drugega.
- Učenci se postavijo v dve vrsti, ki si stojita nasproti, v razmaku nekaj metrov. Zamižijo in se počasi, z iztegnjenimi rokami premikajo v parih drug proti drugemu. vaja je končana, ko se primejo za roke.
- Učenci v manjših skupinah (okoli 10 učencev) sedejo na tla v krogu in se primejo pod rokami. Skušajo vstati in si pri tem pomagajo, vendar položaja rok ne smejo spremeniti. Vaja je končana, ko vstane vsa skupina. To vajo lahko naredita dva učenca v paru tako, da se sede naslonita s hrbti in primeta pod rokami. Vstaneta. Učenci radi malce tekmujejo, zato je ob vaji ob neuspešnih poizkusih veliko smeha.
- Tridimenzionalne slike. Učitelj razdeli učencem 3D-slike in jim pomaga, da s pomočjo »šKiljenja« ali paralelnega vida zagledajo skrito sliko. Učenci pomagajo pri tem tudi drug drugemu. Pozor. Slike ne morejo videti tisti učenci, ki imajo z vidom specifične težave. Takšnih je približno 12 %.[49]
- Učitelj nariše na tablo piko in povabi učence, naj se z očmi nanjo osredotočijo in je ne izpustijo iz vida 3 minute.
- Učencem prinese slike, znane v gestalt psihologiji, ki omogočajo gledalcu na isti sliki videti dve različni podobi (vaza – ženska, stara ženska – mlada ženska) in jih povabi, da eno za drugo izostrijo obe podobi. Ta vaja ima dodatne razsežnosti. Pojasnjuje, kako vsak izmed nas po svoje vidi sliko ali dogodek in kako pomembno je, da imamo čas in priložnost, da se o pomembnih temah, ki jih vsak po svoje doživlja, pogovarjamo.
- Učitelj predvaja glasbo in povabi učence, da se osredotočijo samo na poslušanje 3 do 5 minut.
- Sklepno razpravo vodi učitelj: Katere vaje so vam bile všeč in zakaj? Ali ste bili med vajami zbrani (osredotočeni na ravnanje po navodilih)? Kaj lahko uporabite doma, da se boste laže osredotočili na učenje? Ali imate res težave z zbranostjo ali gre za težave z motivacijo za učenje?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci doma preizkusijo vaje pred učenjem in v odmorih med učenjem.

[49] Vir: http://www.children– special– needs.org/parent.html (13. 5. 2007).

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Gestalt slike za učitelja

VIR (za razlago 3D-slik in gledanja vanje)

- http://www.vision3d.com/3views.html (13. 5. 2007).

9.4 PO UČENJU: RAZMISLEK O ZNANJU IN UČENJU

V tem poglavju predstavljamo 9 delavnic s področja spremljanja in vrednotenja učenja, ki so namenjene učenju samouravnavanja učenja. Delavnice se nanašajo na razmislek o ciljih, izbiri učnih metod in tehnik, lastnih prednostih na devetih področjih učenja, o času učenja, vrstah znanja, znanju pri predmetu, motivaciji, strategijah pisanja testov in strategijah ustnega ocenjevanja znanja.

9.4.1 RAZMISLEK O KOGNITIVNIH UČNIH STRATEGIJAH

DELAVNICA 37

KAKO OVREDNOTIM SVOJE CILJE IN SE NAGRADIM?

CILJI

Učenec spozna, kako lahko ovrednoti pot in cilje, ko jih doseže.
Zastavi si kratkoročni cilj in načrtuje, kako ga bo dosegel in ovrednotil.
Spozna različne vrste nagrad, ki sledijo učenju.
Razume pomen samonagrajevanja.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo v prvi uri in za skupinsko delo v drugi uri.
Razmnoženi delovni listi *Preverjanje ciljev: konec šolskega leta, Moj kratkoročni učni cilj in Kako se nagradim po učenju.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Načrtovanje, spremljanje in vrednotenje ciljev je tako pomembna aktivnost, da ji namenimo v tečaju učenja več časa. Spremljanju namenimo dve šolski uri. Cilje je treba nenehno preverjati in jih včasih spremeniti.[50] V prvi uri se učenci učijo ovrednotiti začrtane cilje, v drugi uri pa razmišljajo o svojem počutju in nagradah.

Ena od pomembnih sestavin spretnosti samouravnavanja učenja je samoučinkovitost, ki se gradi tudi tako, da se učenec nauči odlagati zadovoljitev oziroma da uspe najprej narediti načrtovano delo, potem pa se za uspelo delo nagraditi. Samonagrajevanje[51] pomeni, da učenec sam sebi obljubi nagrado ali kazen, ki bosta sledili učenju. Sam ovrednoti, kako uspešno si je postavil in dosegel cilje, in izbere posledice, ki sledijo učenju – tako pozitivne *(nagrada)* kot negativne *(kazen)*, če ciljev ni dosegel. Pojma nagrade in kazni je treba razumeti s pridržkom. Ne gre za »klasično« razumevanje pojmov.

[50] Več o ciljih v delavnici 14.

[51] angl. *self– consequenting;* Več o tem v viru: http://www.gifted.unconn.edu/siegle(SelfRegulation/lesson2.html (5. 5. 2007).

Nagrada naj bo primerna zahtevnosti cilja: majhen cilj – majhna nagrada (npr. če učenec načrtuje uro učenja več na dan, se nagradi za vsako uro v tednu z eno TV-oddajo ob vikendih, obiskom kina ipd.). Velik cilj je npr. uspešen konec šolskega leta, nagrada naj bo temu primerna (npr. en teden počitnic po izboru učenca). Nagrada naj vedno sledi uspešno opravljenemu delu. Če delo ni končano, se zanj učenec ne nagradi, ali pa odloži nagrado do takrat, ko ga dokonča. Posledice (nagrado/kazen) načrtuje hkrati s cilji. Nagrade so lahko nematerialne ali materialne. Nagrada mora učencu nekaj pomeniti.

IZVEDBA

PRVA ŠOLSKA URA

- Učitelj z učenci ponovi teorijo o pomenu, vrstah in načinu načrtovanja ciljev. To lahko naredi s pomočjo vodene razprave: Se še spomnite, kaj pomeni SMART-strategija načrtovanja ciljev? Katere cilje ste si zadali na začetku šolskega leta? Kakšne so prednosti in ovire, ki jih doživljate ob načrtovanju in doseganju ciljev?
- Učencem razdeli delovne liste *Preverjanje ciljev: konec šolskega leta*, ki jih nato rešijo.
- Če imajo težave z ovrednotenjem ciljev, jim ponudi v reševanje delovni list *Moj kratkoročni učni cilj*. To je lahko tudi domača naloga.
- Sledi pogovor o tem, kako lahko učenci uporabijo novo znanje pri vsakdanjem učenju.

DRUGA ŠOLSKA URA

- Učitelj spodbudi učence k razmisleku o posledicah učenja, o tem, kako se *nagradijo*, če dosežejo cilj, ali *kaznujejo*, če ga ne. Ali sploh načrtujejo posledice? Kako razumejo samonagrado in samokaznovanje? Kakšne vrste nagrad poznajo? Kakšne nagrade izbirajo? Pogovor lahko teče frontalno, lahko pa učitelj spodbudi učence, da vsak zase napišejo asociacije na misel NAGRADA PO UČENJU na listek in nato poročajo. Učitelj lahko za uvod prebere zgodbico ali basen o tem, kako se je uspešna oseba nagradila.
- Učitelj nato razdeli učencem delovni list: *Kako se nagradim po učenju?*.
- Učenci izpolnijo delovni list.
- Učitelj vodi sklepno razpravo: Kaj ste ugotovili? Ali je samonagrajevanje pomembno? Kako doživljate nagrade drugih? Kaj bolj vpliva na vaše učne uspehe: nagrade, ki si jih obljubite sami, ali nagrade, ki jih dobite od drugih (starši, učitelji, tekmovanja)?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec načrtuje učne cilje pri predmetih in jih preverja. Izboljšuje poti, ki vodijo k uresničevanju ciljev.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Preverjanje ciljev: konec šolskega leta
Delovni list 2 – Moj kratkoročni učni cilj
Delovni list 3 – Kako se nagradim po učenju?

DELAVNICA 38

PREVERJANJE UČNIH METOD IN TEHNIK

CILJI

Učenec razmisli, ali se učinkovito uči: ali se na učenje dobro pripravi, ali izbira ustrezne učne metode in tehnike in ali svoje učenje učinkovito spremlja in izboljšuje.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Učitelj za učence razmnoži delovne liste *Vprašalnik o učnih strategijah*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Učinkovitost učenja se izboljšuje s samoregulacijo učenja. Samoregulacija pomeni, da ima učenec zavesten nadzor nad svojimi cilji, učnimi metodami in tehnikami, časom, organizacijo učenja in redno spremlja doseganje učnih ciljev. Za učinkovito učenje so pomembni fizična in psihična priprava učenca in organizacija okolja in časa, notranja in zunanja motivacija učenca, obvladovanje strahu in stresa, strategije pomnjenja in razumevanja učne snovi, strategije ohranjanja koncentracije in preverjanja znanja. Če je učenec s svojimi cilji in načinom učenja zadovoljen, mu bodo rezultati, pridobljeni s pomočjo vprašalnikov, povedali, kaj že počne kot učinkovit učenec. Kadar bo naletel na težave, si bo lahko pomagal z istimi vprašalniki, prav tako kot tisti učenci, ki s svojim učenjem niso v celoti zadovoljni. Odgovori pokažejo na posameznikova močna in šibka področja učenja. Močna lahko učenec še bolje izkoristi, šibka pa izboljšuje, če ciljev ne dosega oz. se ne uči dovolj učinkovito.

IZVEDBA: UVOD V DELAVNICE UČENJE UČENJA

- Učitelj z učenci ponovi, katere so etape učenja z vprašanji: Kako lahko časovno razdelimo učenje? Na katere etape? Kaj je značilno za pripravo na učenje, učenje in razmislek o učenju?
- Učencem razdeli delovne liste *Vprašalnik o učnih strategijah*.
- Učenci rešijo vprašalnik o strategijah učenja.
- Seštejejo točke in izračunajo odstotke.
- Učitelj vodi pogovor o rezultatih. Sprašuje, koliko točk so učenci zbrali (npr. Kdo je zbral od 70 do 80 točk, od 60 do 69 itd.), učenci pa dvigujejo roke. Vpraša, na katerem od treh področij (priprava, učenje, razmislek) so zbrali največ točk. Kaj so ugotovili: Kako se učijo v primerjavi s svojimi cilji? Ali nameravajo kaj spremeniti?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci izpeljejo načrtovane spremembe. Vprašalnik znova uporabijo sami takrat, ko zaznajo, da imajo težave z doseganjem učnih ciljev.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Vprašalnik o učnih strategijah

DELAVNICA 39

MOČNA IN ŠIBKA PODROČJA UČENJA

Opomba: Ta delavnica je v celoti delo mag. Jasne Vesel.

CILJI

- Učenec s pomočjo refleksije prepoznava posebnosti svojega učenja.
- Spozna devet pomembnih področij učenja v šoli.
- Ovrednoti, katera od teh področij učenja so pri njem močno, povprečno ali šibko razvita.
- Prepozna področja svojih učnih težav.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo. Delavnico učitelj izvaja deloma kot individualno delo, poljubno lahko tudi kot delo v paru.
Učitelj za vse učence razmnoži vprašalnik *Moja močna in šibka področja učenja* in *Grafični prikaz rezultatov.*
Pripravi si folijo s kopiranim grafičnim prikazom (ali ga skicira na tablo), na katerem nariše primer krivulje, ki jo sicer vsak učenec izriše za svoje rezultate na vprašalniku. S pomočjo projicirane folije lahko razloži tri ravni točk na posameznem področju: močna, povprečna in šibka področja.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

O učni uspešnosti učencev poteka na šolah veliko pogovorov ob različnih priložnostih, kot so npr. razglasitev ocen pisnih ocenjevanj znanja v razredu, pregled rezultatov ob konferencah, ponavljanje kontrolnih ali šolskih nalog, pogovor z neuspešnimi učenci in njihovimi starši itd. V pogovorih učiteljev in učencev se vedno znova odpirajo vprašanja, kako se učenci učijo, ali se znajo učiti, ali se učijo dovolj, kako bi se morali učiti in s kakšnimi učnimi težavami se soočajo ob prehodu iz osnovnošolskega v srednješolski način učenja.

Kadar razmišljamo o »učenju učenja«, je smiselno spoznati, kako učenci sami doživljajo lastno učenje: kako ocenjujejo svoje navadno učno vedenje, v čem vidijo prednosti in v čem slabosti oziroma težave lastnega učenja. Tako lahko nadaljnje načrtovanje spodbujanja učinkovitih učnih strategij prilagodimo konkretnim potrebam učencev.

Vprašalnik se je izkazal kot primeren in zanimiv način uvajanja učencev v razmišljanje o lastnem učenju, predvsem pa ozaveščanja močnih in šibkih področij njegovega učenja, ki vplivajo na učno uspešnost. Najpogostejša šibka področja učenja učencev se nanašajo na tri

področja učenja: obvladovanje časa, stresa in ohranjanja koncentracije (Vesel, 2004). Pri tem moramo upoštevati, da gre za samoocene učencev, ki osvetljujejo predvsem vidik njihovega doživljanja šole in formalnega šolskega učenja. Druge metode merjenja (npr. preizkusi, ocene učiteljev, neposredno opazovanje), bi verjetno poudarjale druga področja učenja.

Vprašalnik *Moja močna in šibka področja učenja* je namenjen:

- uvodnim uram v različne krajše ali daljše oblike (razredne ure, tečaji, delavnice …) **neposrednega poučevanja** »učenja učenja«;
- **usmerjanju pozornosti** učencev na nekatera pomembna področja učinkovitega učenja;
- bolj **individualiziranemu določanju**, kako se učenci učijo, saj se vsak med njimi uči na nekoliko drugačen način in imajo lahko učne težave na različnih področjih;
- ustvarjanje primernega in s strani učencev **aktivno doživetega izhodišča** za pogovore in razlage o učinkovitih načinih učenja;
- okvirni oceni **načina učenja učencev v oddelku** in določanju njihovih verjetnih težav pri učenju; vprašalnik ni psihološki test v pravem pomenu besede, čeprav omogoča dokaj dober (predvsem pa hiter) uvid v glavne pomanjkljivosti učenčevega načina učenja;
- **delu s celim oddelkom,** saj morajo šolske svetovalne delavke v okviru organizacije pouka najpogosteje tovrstne vsebine izvajati s celimi oddelki (seveda pa ga je mogoče uporabiti tudi v manjših skupinah);
- **izvedbi v eni šolski uri** (ali dveh šolskih urah, če je mogoče);
- **samovrednotenju lastnega načina učenja:** učenec sam ugotavlja obstoj manjših ali večjih težav pri lastnem načinu učenja, kar ga lahko bolj spodbudi k iskanju bolj učinkovitih učnih strategij.

Vprašalnik ima 45 trditev, ki opisujejo različne težave, ki se pojavljajo med učenjem srednješolcev. Trditve so grupirane v 9 skupin po 5 trditev (poimenovali smo jih področja učenja), katerih pogostost v lastnem učenju učenci ocenjujejo na petstopenjski Likertovi lestvici (od 0 – nikoli ali skoraj nikoli ne velja zame do 4 – vedno ali skoraj vedno velja zame). Čim višje je število točk na posameznem področju učenja, tem več težav ima učenec na tem področju. Minimalno število točk na posameznem področju je 0, maksimalno pa 20 točk. Področja učenja so v vprašalniku razporejena po vrstnem redu, kot je prikazan v spodnji razpredelnici v levi koloni. V desni koloni pa prikazujemo cilj, h kateremu naj bi težili učenci na posameznem področju učenja.

Tabela: Kaj meri vprašalnik ***Močna in šibka področja učenja***?

PODROČJA UČENJA NA VPRAŠALNIKU SE NANAŠAJO NA VPRAŠANJA	CILJ RAZLIČNIH UČNIH STRATEGIJ NA TEM PODROČJU UČENJA JE LAHKO
1. OBVLADOVANJE ČASA Vprašanja od 1 do 5 se nanašajo na načrtovanje potrebnega časa za učenje, pravočasnost učenja, izogibanje kampanjskemu učenju.	Ravnati s svojim časom kot z dragocenostjo.
2. POMNJENJE INFORMACIJ Vprašanja od 6 do 10 zajemajo učenčeve izkušnje pomnjenja velikega števila informacij, s katerimi se srečuje v šoli, nanašajo se na pomen učenja s priklicem namesto le s prepoznavanjem, ponavljanja učnih vsebin in krčenja količine informacij.	Poznati in upoštevati značilnosti človeškega (svojega) spomina.
3. UČENJE Z RAZUMEVANJEM Vprašanja od 11 do 15 se nanašajo na poglabljanje znanja, povezovanje znanja s prejšnjim znanjem, lastnimi izkušnjami, iskanjem bistvenih idej in smisla snovi, poglavja, teme.	Vedno težiti k iskanju smisla svojega učenja in k učenju z razumevanjem.
4. UREJENOST UČENJA – ORGANIZIRANOST Vprašanja od 16 do 20 zajemajo stopnjo učenčeve splošne organiziranosti pri učenju in njegovo težnjo po sistematiziranju učne snovi. Gre za veščino organiziranja informacij: pregled nad zahtevano učno snovjo, izdelovanje preglednic, miselnih vzorcev, obvladovanje učenja iz učbenikov, povezovanje zapiskov z učbeniki, vajami, delovnimi listi.	Razvijati spretnosti organiziranja informacij.
5. PREVERJANJE ZNANJA Vprašanja od 21 do 25 zajemajo učenčevo težnjo, da dovolj realistično presoja, kdaj že dovolj zna, kdaj lahko preneha z učenjem in kakšne so učiteljeve zahteve glede količine in vrste znanja.	Predvideti zahtevano količino in kakovost znanja.
6. OBVLADOVANJE STRAHU IN STRESA Vprašanja od 26 do 30 preverjajo, kako učinkovito se učenec sooča s stresom ocenjevalnih situacij v šoli: ali prepoznava prave vzroke morebitnih učnih neuspehov, ali ohranja samozavest in pozitivno samopodobo, razvija pozitivno mišljenje in obnavljanje preteklih uspehov.	Naučiti se preživeti neuspehe in se učiti iz napak.

7. INTERES ZA ZNANJE – NOTRANJA MOTIVACIJA Vprašanja od 31 do 35 zajemajo učenčevo notranjo motivacijo za znanje in učenje, njegov interes za vsaj nekatere šolske predmete, njegovo zmožnost vztrajanja in pripravljenosti na napor ter splošno visoko vrednotenje znanja.	Ohranjati naravno radovednost: vedoželjnost.
8. POMEN OCEN – ZUNANJA MOTIVACIJA Vprašanja od 36 do 40 so usmerjena na področje zunanje motivacije za ocene, na učenčevo ozaveščeno ambicioznost, zavedanje pomena šole in izobraževanja za osebni razvoj in uspešnost ter njegovo pripravljenost, da vloži napor za doseganje visokih ocen.	Zavedati se pomena šole za življenje in ga sprejemati.
9. URAVNAVANJE KONCENTRACIJE Vprašanja od 41 do 45 se nanašajo na pomembno področje usmerjanja pozornosti in koncentracije: kako uspe učenec obdržati pozornost na učne vsebine med poukom in med samostojnim učenjem doma, koliko upošteva lastni bioritem pozornosti.	Zavedati se pomena koncentracije in različnih vplivov nanjo.

IZVEDBA

- Po uvodnih besedah učitelj učence spodbudi, da čim bolj iskreno in realno ocenijo svoje učenje. Poudari, da imajo rezultati le tolikšno vrednost, kolikor v resnici odražajo njihov način učenja.[52]
- Razdeli jim vprašalnik. Učenci vodeno izpolnijo uvodne podatke v vprašalniku, nato učitelj prebere navodila za izpolnjevanje. Poudari, da morajo odgovoriti na vsa vprašanja. Izpolnjevanje traja približno 10 minut (počasnejši bralci odgovarjajo nekoliko dlje).
- Učenci seštejejo obkrožene številke v delne vsote za posamezno področje učenja in jih vpišejo v prazne vrstice.
- Šele sedaj jim učitelj pove, katera področja učenja merijo posamezne skupine vprašanj (najlaže naredimo to tako, da uporabimo folijo, na kateri so nazivi področij). Učenci nazive področij učenja vpišejo v svoj vprašalnik.
- Preden učitelj kar koli podrobneje razlaga, učenci delne vsote na vprašalniku prenesejo v grafično obliko (statistični poligon), zato jim sedaj razdeli še fotokopije predloge grafičnega prikaza rezultatov na vprašalniku. Svoje delne vsote s točko (debelejšo piko) označijo na ustreznem mestu. Pike med sabo povežejo z ravnimi črtami. Tako nastane njihov **profil močnih in šibkih področij učenja**.
- Na predlogi grafičnega prikaza sta izrisani dve odebeljeni premici, ki označujeta arbitrarno izpeljane »meje«, s tem pa tudi vpogled in poskus »interpretacije« rezultatov na vprašalniku v smislu **določanja močnih in šibkih področij pri učenju**.

[52] Težnja učencev po prikrojevanju odgovorov (učinek socialne zaželenosti) na različnih vprašalnikih o učenju je na splošno visoka. Lahko gre za nezavedno pristranskost v odgovarjanju, včasih pa tudi za zavestno manipulacijo načina odgovarjanja (npr. ponavljajoči se skrajni odgovori; izbiranje nevtralnih odgovorov), še posebno takrat, kadar učenci niso zares motivirani za sodelovanje, če gre za zbiranje podatkov s strani šole, če obstaja verjetnost, da podatki ne bodo ostali anonimni ipd. Pomembna sta ustrezna priprava in motiviranje učencev za sodelovanje.

- Na področjih učenja, na katerih so delne vsote pod spodnjo premico (6 točk ali manj), učenec nima težav pri učenju; to so njegova **močna področja**.
- Na področjih učenja, na katerih se njegovi rezultati pojavljajo na spodnji meji ali med obema premicami (7 do 11 točk), ima določene težave pri učenju; na teh področjih bi lahko svoj način učenja izboljšal.
- Na področjih učenja, na katerih je njegova delna vsota na zgornji premici ali nad njo (12 ali več točk), pa ima učenec resnejše učne težave; to so njegova **šibka področja,** ki bolj ali manj že vplivajo na njegov učni uspeh in počutje v šoli; na teh področjih ne uporablja ustreznih učnih strategij. Tu se lahko začne njegovo »učenje učenja«; primer, kako lahko učence vpeljemo v samovrednotenje rezultatov (besedilo lahko uporabimo na foliji).
- Predlogo grafičnega prikaza in profil močnih in šibkih področij, ki ga učenec izriše zase, nato učitelj uporabi na različne načine, ki spodbujajo aktivno udeležbo učencev. Učenci primerjajo svoje profile z drugimi sošolci in ugotavljajo razlike in podobnosti v načinih učenja. Z dvigovanjem rok lahko učitelj izpelje zapis razredne statistike učnih težav učencev po področjih ali po številu učnih težav.
- Učitelj lahko zastavi naslednja vprašanja: Ali se vam zdi, da je vprašalnik ustrezno prepoznal vaše sedanje težave pri učenju? Kaj lahko storite? Katere učne strategije uporabljajo drugi učenci na posameznem področju učenja?
- Lahko oblikuje skupine učencev, ki imajo podobne profile (podobna šibka področja), nato pa skupaj z njimi išče in predstavi ustrezne učne strategije.
- Lahko povabi učence, ki imajo močna določena področja učenja, da predstavijo, katere strategije učenja se jim posebno dobro obnesejo.
- Lahko se dogovori z učenci, da doma s pomočjo literature poiščejo in pripravijo predstavitev primernih učnih strategij.

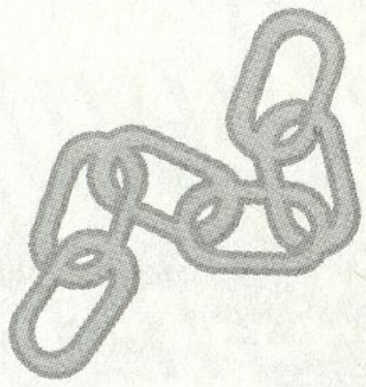
IZKUŠNJE Z IZVAJANJEM DELAVNICE

Pri vodenem samovrednotenju se ves čas izogibamo izrazom slabe in dobre učne navade, saj učenci svoj način učenja pogosto doživljajo kot močno utirjen, kot del njihove osebnosti in kot tak nespremenljiv. Bolj spodbudna je raba izrazov, kot so šibka in močna področja učenja, raznolikost učnih strategij, izbiranje učnih strategij ipd. Poudarimo, da je način, kako se učimo, spremenljiv, odvisen tudi od naših dosedanjih izkušenj, vendar v enaki meri tudi od vsakokratnih odločitev, stališč, pričakovanj, ciljev in vrednot.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Profil močnih in šibkih področij učenja predstavlja dobro izhodišče za nadaljnje razlage, predavanja ali delavnice, v katerih skuša učitelj učence seznaniti z različnimi učinkovitimi učnimi strategijami, ki se nanašajo na posamezna področja učenja. Rezultati posameznika na vprašalniku razlagajo trenutno stanje njegovega učenja, ki pa ga je moč izboljšati, če učenec tako želi.

ČAS

Za izvedbo vprašalnika in ustreznega grafičnega prikaza zadostuje 1 šolska ura. Če želimo učencem obrazložiti posamezna področja učenja, potrebujemo 2 šolski uri.

GRADIVO

Delovni list 1 – Moja močna in šibka področja učenja
Delovni list 2 – Grafični prikaz rezultatov

DELAVNICA 40

RAZMISLEK O ČASU UČENJA IN POČUTJU

CILJI

Učenec izmenja z drugimi izkušnje o načrtovanju časa za učenje.
Spozna različne načine načrtovanja časa.
Uporabi znanje o načrtovanju časa. Načrtuje čas in dejavnosti.
Spremlja svoje počutje in načrt ovrednoti, ko je čas mimo.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za skupinsko delo.
Učitelj za učence razmnoži delovni list *Tedenski dnevnik načrtovanja in spremljanja individualnega učnega načrta.*

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Ni dovolj, da zna učenec čas učenja in dejavnosti načrtovati, pomembno je tudi, da spremlja njihovo uresničitev. Način, ki si ga bo izbral, naj bo izviren in ustvarjalen. Vsak učenec naj »iznajde« način, ki mu ustreza v konkretnih učnih okoliščinah. V osnovni šoli bo najbrž čas načrtoval in porabil drugače kot v srednji šoli ali v času študija. Zato je razmislek o organizaciji časa potreben vedno znova, predvsem pa takrat, ko učenec začuti, da porabi za učenje preveč časa ali pa, da zastavljenih učnih ciljev ne dosega več. V tej delavnici predlagamo enega od možnih načinov organizacije in vrednotenja porabe časa.

IZVEDBA

- Učitelj pomaga učencem pri razporeditvi v majhne skupine. Lahko jih oblikuje po nasprotujočih si stališčih. Učence vpraša, kdo se strinja, da je treba obveznosti časovno načrtovati in kdo ne. V majhnih skupinah se najprej pogovorijo o prednostih načrtovanja časa in slabostih načrtovanja časa (če jih najdejo) in potem o tem, kako kdo načrtuje učenje, teste, referate.
- Učitelj organizira poročanje skupin. En učenec zapiše s pomočjo računalnika v dve koloni prednosti in slabosti načrtovanja učenja. Drugi piše na računalnik (ali na papir) povzetke idej, kako je mogoče načrtovati čas in obveznosti. Vsi učenci naslednjič dobijo natisnjen (skopiran) povzetek.
- Učitelj razdeli učencem delovne liste *Tedenski dnevnik načrtovanja in spremljanja individualnega učnega načrta.*
- Učenci jih rešijo v šoli (če je še dovolj časa) ali pa doma.
- Učitelj vodi sklepni pogovor z učenci: Kaj ste ugotovili?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenci kasneje na podoben način načrtujejo učne in druge obveznosti.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Tedenski dnevnik načrtovanja in spremljanja individualnega učnega načrta

DELAVNICA 41

PREVERJANJE ZNANJA: KAJ ZNAM?

CILJI

Učenec uporabi teorijo o več vrstah znanja na primeru.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Listi za učence.
Učitelj zase pripravi *Miselni vzorec o učencu in učenju* (delavnica 4, delovni list 1).

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Učence delavnica spodbudi k uporabi teoretičnega znanja na primerih. Ker razmišljajo o znanju, ki so ga veseli, jih delavnica tudi motivira za učenje.

IZVEDBA

- Uvod. Vsak učenec na list odgovori na vprašanje, česa se je naučil prejšnji teden (različice: danes, v času počitnic, zadnji mesec), kar se mu zdi pomembno. Čas za razmislek je npr. 3 minute. Vsak učenec lahko zapiše eno ali več idej. Ideje naj se nanašajo na znanje, pridobljeno kjer koli, ne le v šoli. Napišejo naj znanje, ki jim nekaj pomeni.53

RAZLIČICA

Učitelj predmeta lahko ponovi snov učne ure z vprašanjem, česa se je učenec naučil v minuli uri. Večji sklop snovi ponovi z vprašanjem o temi. Preveri lahko znanje učenca o predmetu in ga vpraša, česa se je naučil v minulem šolskem letu. Vpraša, katero znanje iz predmeta se mu zdi uporabno? Učenec naj zapiše samo eno idejo.

- Učenci poročajo o idejah, učitelj pa nariše na tablo tri kolone:

VSEBINA, RAZMISLEK	MOTIVACIJA, ČUSTVA, ODNOSI	VEŠČINE, SPRETNOSTI

[53] Primer povzetka takšne delavnice je v prilogi.

- Učenci stopijo v 3 skupine/kolone glede na to, kam uvrščajo svoje znanje, napisano na listku. Učitelj pove, kje stoji katera od kolon (pred tablo, med vrstami klopi). Vsaka kolona učencev združuje učence glede na vrsto znanja: prva – učne vsebine, razmislek (metakognitivna znanja), druga – področje motivacije, čustev, občutkov, odnosov in tretja – veščine in spretnosti. Vsak učenec v koloni prebere svojo idejo drugim v skupini. Skupine potem poročajo. Kolono lahko učenec zamenja, če ugotovi, da se je zmotil. Učitelj zbere ideje na tabli.

Primer: Naučil sem se dele celice, sodi v PRVO kolono. Naučil sem se, da za dežjem pride sonce, sodi v PRVO kolono. Naučil sem se reševati prepire z bratom, v DRUGO. Naučil sem se kuhati štruklje, v TRETJO.

- Zaključek: Učitelj spodbudi učence k razmisleku, kakšna znanja so vidna iz zapisa: Katera kolona je bolj zastopana? Zakaj? Zakaj imate neko znanje radi?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec lahko uporabi teoretično znanje o vrstah znanja pri predmetih.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list – Miselni vzorec o učencu in učenju (uporabimo isti miselni vzorec kot pri delavnici 4 – delovni list 1)

DELAVNICA 42

RAZMISLEK O TEM, KAKO SEM SE UČIL PREDMET

CILJI

Učenec ponovi teorijo o učenju in jo uporabi.
Razmisli o različnih vrstah (nivojih) znanja, ciljih in načinih učenja predmeta.
Razmisli o svoji motivaciji: cilji, samouravnavanje s pomočjo vprašanj, načini.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno in skupinsko delo.
Učitelj za učence razmnoži delovne liste Razmislek o učenju izbranega predmeta.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

O učenju ima vsak izmed nas svoje predstave. Pogosto so obarvane čustveno in vrednostno in niso povsem zavestne. Ker imajo veliko moč in vpliv na naše vsakdanje vedenje, jih je dobro poznati in po potrebi tudi zavestno spreminjati.

Vaja bo učencu pomagala spoznati, kakšne so njegove predstave o učenju določenega šolskega predmeta. Smiselno jo je izvesti takrat, ko imajo učenci že nekaj predznanja o učenju.

S pomočjo asociacij na učenje nekega šolskega predmeta, ki si ga sam izbere, lahko vsak učenec zase osvetli, kaj o tem predmetu misli, kaj čuti glede učenja tega predmeta in kako se ga uči. S pomočjo razlage učitelja ozavesti svoje prednosti in slabosti povezane z učenjem izbranega predmeta.

Predstavljamo posodobljeno Bloomovo taksonomijo. Dimenzija procesov na področju mišljenja obsega:

1. ZAPOMNJENJE: Učenec pozna definicije pojmov, simbolov, prikliče podatke, imena, primere, prepozna pravilo, kategorije, trende, vzroke, odnose, principe, postopke in teorije. Ni nujno, da snov razume, uporabi ali spreminja.
2. RAZUMEVANJE: Učenec razloži definicije, ilustrira pomen, interpretira odnose, oblikuje zaključke, predvideva posledice. Ni nujno, da gradivo povezuje z drugim.
3. UPORABO: Učenec uporabi principe, pravila in teorijo za reševanje določenega problema, izbira metode in organizacijo.
4. ANALIZO: Učenec prepoznava skrite predpostavke, strukturne elemente, odnose, ločuje informacije od mnenja, odkriva logične napake, posledice in skrite zakonitosti.

5. VREDNOTENJE: Učenec presoja vrednost gradiva, metod, vsebine, procesov in odnosov glede na njihovo uporabo v določeni situaciji.
6. USTVARJANJE: Učenec ustvari nove sheme, načrte, postavlja nove cilje in hipoteze s kombiniranjem različnih idej, ustvarja zgodbe in pesmi.[54]

Dimenzije znanja so: poznavanje dejstev, pojmovno znanje, proceduralno znanje in metakognitivno znanje.

Za lažjo uporabo teorije miselnih procesov s strani učencev (za razvijanje metakognitivnega nivoja znanja) smo v tabeli na delovnem listu strokovne pojme priredili v tri ravni znanja, jih opisali, jim dodali cilje in strategije učenja. Zaradi celovitega pogleda na učenje je v četrti koloni dodan razmislek o motivaciji za učenje.[55]

IZVEDBA

- Učitelj učencem pove, da bodo v tej delavnici spoznali nekaj več o sebi in učenju šolskega predmeta, ki si ga bodo sami izbrali. Predlaga, naj izberejo za razmislek predmet, ki jim dela težave, da bodo vajo bolje izkoristili.
- Učencem razdeli delovne liste *Razmislek o učenju izbranega predmeta.*
- Učenci si vsak zase izberejo, o katerem predmetu bodo premišljevali. Predmet zapišejo na delovni list.[56]
- Imajo 3 minute časa za razmislek in zapis 10 asociacij na izbrani predmet.
- Zberejo se v skupine glede na izbrani predmet in si povedo, kaj je kdo zapisal.
- Medtem učitelj nariše na tablo tabelo, v katero vpiše samo glavo in levo kolono.
- Učenci po skupinah poročajo. Učitelj jim pove, da bodo asociacije razvrstili v kolone po ciljih učenja. Vsako asociacijo zapiše v ustrezen stolpec. Učenci naredijo to na svoj delovni list.
- Nato vsak učenec premisli in zapiše, katere vprašalnice mu pomagajo preveriti vsako od ravni znanja.
- Na koncu razmisli o načinih učenja, ki ga vodijo k različnim ciljem. Ideje zapiše.
- Učitelj vodi poročanje učencev o njihovih idejah in jih zapisuje v svojo tabelo. Poudari, kako pomembno je, da se učijo s ciljem razumevanja in uporabe znanja in ne le na ravni učenja dejstev na pamet. Opozori, da se predmeti razlikujejo po tem, koliko faktografije zahtevajo. Tuji jezik je drugačen od npr. sociologije. Osnove znanja temeljijo na dejstvih, šele potem se znanje nadgradi. Učitelji te ravni znanja upoštevajo v skladu s cilji predmeta, tako sestavljajo tudi teste ocenjevanja znanja. Za lepo oceno navadno ni dovolj, da zna učenec vso učno snov ponoviti na pamet. Ob asociacijah z učenci razmišlja, kdaj sodi neka misel v prvo raven znanja, kdaj v drugo in kdaj v tretjo.

Primer iz geografije: Učenec pove, da je zapisal asociacijo podnebje v Severni Afriki. Učitelj jo vpiše k ciljem v prvo raven znanja. Nato učenci povedo, katera vprašanja so ustrezna za ponovitev te snovi: npr. kakšno je …, koliko je padavin, naštej države severne Afrike …. Če

[54] Vir: Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy, str. 431.

[55] V prilogi je povzetek, ki je bil narejen malce drugače.

[56] Različica: Učiteljica fizike je za motivacijski uvod v pogovoru o učenju fizike učencem naročila, naj poiščejo asociacije na pojem, ki so ga obravnavali prejšnjo uro: ČRNA LUKNJA. Rezultati so v prilogi.

zahteva učitelj razlago nastanka padavin, sodi znanje v drugo raven. Če zahteva učitelj, da učenec uporabi znanje na primeru; npr. Kaj boš vzel v kovčku s seboj v Severno Afriko poleti?, gre za tretjo raven znanja.

Primer iz učenja nemščine: Učenec pove, da je zapisal asociacijo dopisovanje. Učitelj jo zapiše pod tretjo raven znanja, saj gre za uporabo.

Primer iz fizike: Učenec zapiše asociacijo dolgčas. Učitelj jo zapiše v kolono motivacija. Z učenci se pogovori, kako premagujejo zapisano oviro.

RAZMISLEK O UČENJU – TABELA

	PRVA RAVEN ZNANJA	DRUGA RAVEN ZNANJA	TRETJA RAVEN ZNANJA	MOTIVACIJA spodbude/ovire
CILJI UČENJA	poznavanje dejstev, podatkov, pojmov	razumevanje, povezovanje znanja, vzroki in posledice	uporaba, znanje je del osebnosti	samouravnavanje motivacije, notranja motivacija, samoučinkovitost, samopodoba
VPRAŠALNICE, ZAHTEVE	naštej, opiši, kaj, kje, kdo, kako, kakšen, koliko	poveži, primerjaj, zakaj, kako, čemu, pojasni, razloži, vzrok–posledica	uporabi, preizkusi, pojasni na svoj način	zakaj se učim, kaj imam od tega, kako premagujem odpore, kaj mislim o sebi: o ciljih, učenju, čustvih, občutkih, potrebah
STRATEGIJE UČENJA IN MOTIVIRANJA	ZAPISKI, UČBENIK, ZEMLJEVID …	MISELNI VZORCI, SKICA, UPORABA PUŠČIC, IZPISKI, STRUKTURIRANJE INFORMACIJ	TERENSKE VAJE, PREIZKUS, PROJEKTNA NALOGA, ESEJ, EKSPERIMENT, RAZISKOVALNA NALOGA	SPROŠČANJE, ZBRANOST, NAČRTOVANJE, ORGANIZACIJA, SAMONAGRAJEVANJE

- Učitelj uro sklene z vprašanji: Kaj ste ugotovili? Ali preverjate svoje znanje na vseh ravneh zahtevnosti? Ali si postavljate prava vprašanja? Ali uporabljate ciljem ustrezne načine učenja? Kaj lahko spremenite, da se boste predmete bolj učinkovito učili?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi enak način razmisleka za neki drug predmet.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Razmislek o učenju izbranega predmeta

DELAVNICA 43

KAKO SE UČIM?

CILJI

Učenec razmisli o svojem učenju.
Uči se postavljati ustrezna vprašanja za nadzorovanje in ovrednotenje učenja.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za skupinsko in individualno delo.
Učitelj za skupine učencev razmnoži delovne liste *Kako se učim? – skupine*.
Računalnik in projektor.
Zase pripravi delovni list *Vprašanja o učenju za učitelja*.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

V tretji fazi samoregulacijskega učenja, fazi samorefleksije, potekajo procesi samopresojanja in reakcij na lastno učenje. Samopresojanje vključuje samovrednotenje in pripisovanje vzrokov. Samovrednotenje zajema primerjanje lastnih rezultatov učenja z nekim standardom (npr. s prejšnjimi lastnimi rezultati, z rezultati drugih učencev ali z nekim absolutnim standardom). (Zimmerman, 2002, po Vesel, 2006)

Učenci se v tej delavnici učijo postavljati prava vprašanja glede priprave na učenje, nadzorovanja učenja in ovrednotenja učenja. Ta vprašanja navadno potekajo kot tihi samogovor, ki se ga niti ne zavedajo. S pomočjo pravih vprašanj in odgovorov se učenci učijo nadzorovati svoje učenje in ga izboljševati.[57]

IZVEDBA

- Učitelj z učenci razmisli o pomenu postavljanja tihih vprašanj za spremljavo učenja. Spomni jih na zavestno učenje, na nadzorovanje učenja in samouravnavanje učenja.
- Pomaga jim, da se razdelijo v skupine. Polovica skupin razmišlja o učenju v šoli in polovica o učenju doma.
- Učitelj skupinam razdeli delovne liste *Kako se učim? – skupine,* v katere vpisujejo vprašanja, ki se jih domislijo o učenju.
- Skupine poročajo. Eden od učencev piše povzetek vprašanj na računalnik. Povzetek razmnoži za vse učence.
- Učitelj lahko učencem pomaga z idejami, ki so zapisane na delovnem listu 2 – *Vprašanja o učenju za učitelja*. Vprašanja lahko tudi projicira na tablo.

[57] Primer povzetka takšne delavnice je v prilogi.

- Učitelj vodi zaključno razpravo: Kaj ste spoznali? Ali ste si postavljali ta vprašanja? Ali so pomembna za nadzorovanje učenja?

UPORABA NOVIH ZNANJ

Vsak učenec lahko uporabi povzetek za lasten razmislek. Označi vprašanja, ki si jih postavlja, in tista, ki si jih (še) ne.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kako se učim? – skupine
Delovni list 2 – Vprašanja o učenju za učitelja

DELAVNICA 44

PRIPRAVA NA PISNO OCENJEVANJE ZNANJA

CILJI

Učenec spozna pojem priprave na pisno ocenjevanje znanja ali test (izpitne strategije).
Razmisli o svojih strategijah priprave na test znanja.
Samooceni svojo bojazen pred testi.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za individualno delo.
Učitelj za skupine učencev razmnoži delovne liste 1 – *Kako se pripravim na test?* in nekaj delovnih listov 2 – *Ali se bojim testne situacije?*
Zase za projiciranje pripravi delovni list 3 – *Navodila za preizkus za učitelja.*
Vsak učenec potrebuje en bel list papirja velikosti A4.
Računalnik s projektorjem ali grafoskop in prosojnica.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Ta delavnica je primerna tudi za pripravo učencev na maturo. Uspeh na testu in maturi je v veliki meri pogojen s pripravo. Kakovostna priprava je bolj pomembna kot količina časa, namenjenega pripravi. Razvijati strategije priprave na test, pomeni, da učenec izboljšuje učinkovitost izrabe časa za učenje, povečuje učinkovitost na testu, zmanjšuje strah pred testom, nervozo in zvišuje samozavest.[58]

Navodila za učence

Strategije priprave na test lahko delimo v strategije pred testom, na testu in po testu. Obsegajo razumske, čustvene/motivacijske, telesne in vedenjske dejavnike.

Pred testom: Učenje časovno načrtuj, organiziraj in nadzoruj. Vzemi si čas za zabavo in počitek. Znanje preveri: sestavi si poskusni test, sošolec naj te izpraša in oceni, postavi si vprašanja, kot jih postavlja učitelj, naredi dodatne vaje. Za ustno ocenjevanje se pripravi tako, da znanje glasno poveš. Natančno si zapiši, kdaj in kje boš pisal test. Večer pred testom pripravi potrebne pripomočke. Poskrbi, da se naspiš in zjutraj pravočasno zbudiš. Predstavljaj si, kako pisanje testa poteka gladko (v barvah, s podrobnostmi). Od doma pojdi dovolj zgodaj, da ne zamudiš. Primerno se obleči. Zajtrkuj lahek zajtrk. S seboj vzemi jabolko, energijsko ploščico, vodo. Z učenjem ne pretiravaj. Usvojiti moraš pregledno, temeljno znanje, podrobnosti se boš spomnil, ko bo treba.

[58] Primer povzetka podobne delavnice je v prilogi.

Na testu: Uredi si svoje učno mesto, razvrsti pripomočke. Sprosti se. Pazi na enakomerno globoko dihanje. Sprosti ramena, razširi prsni koš. Razmišljaj pozitivno. Ko dobiš test, ga najprej podpiši. Potem preleti zahteve: število nalog, točke, zahtevnost. Izračunaj čas za reševanje ene naloge in ga večkrat preverjaj. Najprej odgovori na vprašanja, za katera si gotov, da znaš nanja odgovoriti. Težjega vprašanja se loti največ dvakrat, če ti ne gre. Raje ga izpusti, da ti ne bo zmanjkalo časa. Odgovore piši čitljivo. Pri vsaki nalogi natančno preberi navodila: ob branju podčrtaj ali pobarvaj posamezne zahteve. Ob reševanju naloge jih sproti odkljukaj, ko jih izpolniš. Med reševanjem testa se spodbujaj (npr. dobro mi gre). Na koncu preveri odgovore, če imaš čas. Pravočasno oddaj test.

Za ustno ocenjevanje znanja je pomembno, kako si urejen (obleka, pričeska). Odgovarjaj jasno, glasno, samozavestno. Povej bistvo. Ne čakaj, da te izpraševalec nenehno spodbuja k odgovorom s podvprašanji. Če težko začneš, prosi za minuto časa za razmislek.

Po testu: Po končanem pisanju testa se sprosti, misli pozitivno in počakaj, da izveš rezultat. Vrnjeni test dobro preglej, preveri ocenjevanje in še posebej natančno razišči napake. Če napak ne razumeš, se o njih posvetuj s sošolci ali z učiteljem. Vrste napak si zapomni in jih skušaj odpraviti.
Doma premisli, kako si se pripravil na ocenjevanje znanja (ali si se učil ob pravem času, na pravi način). Shrani test do konca šolskega leta.
Če je rezultat slab, poišči vzroke, naredi načrt, kdaj lahko znanje znova pokažeš in boš ocenjen bolje. Neuspehu ne pripiši večjih razsežnosti, kot so realne. En test in ena ocena pomenita v celotnem šolanju morda le odstotek vseh ocen, ki jih boš dobil.
V primeru dobre ocene, ki ustreza tvojemu znanju in trudu, se uspeha veseli. Razmisli, kako se boš nagradil. Razmisli, kako si se učil. Strategije so bile očitno dobre, uporabi jih znova.

Na ocene poleg učenčevega znanja vplivajo tudi spretnosti priprave na test, navade in sposobnost premagovanja bojazni pred spraševanjem, ki se imenuje bojazen pred testom.

Bojazen pred testom.[59] Največje težave imajo pri pisanju testov učenci, ki jih je tega strah. Bojazen pred testom obsega vse oblike strahu pred ocenjevanjem znanja, pred ustnim spraševanjem in pisanjem različnih vrst testov. Ima miselne (skrb, negativne misli) in čustveno/fiziološke komponente (potenje, bolečine v želodcu).

Določena mera bojazni je za motivacijo učenca in njegovo osredotočenost pri reševanju testov nujna. Če je prevelika, pa učenec znanja ne more v celoti pokazati. Cilj je, da zna učenec to bojazen nadzorovati, kar pomeni, da jo zna prepoznavati in ohranjati na primerni ravni. Razlogi za bojazen pred testom so zelo raznoliki: slabe izkušnje – ponavljajoči se neuspehi, slabe ocene, slabe učne strategije in slabe strategije pisanja testov, negativen odnos do učitelja, šole, predmeta ali učenja, slabo počutje, negativna stališča o sebi, slabi odnosi v oddelku, previsoka pričakovanja staršev, slabi odnosi s starši ipd. Različni vzroki terjajo različne rešitve. Nist in Diehl (1990)[60] sta sestavila vprašalnik, s katerim lahko učenec ugotovi, ali občuti bojazen pred testom v mili ali resni obliki. Obširnejši vprašalnik bojazni pred testom in ideje, kako jo premagati, so na voljo v viru: Pečjak, V. (1993). Pripravljanje na izpit. Ljubljana: Samozaložba.

[59] V strokovni literaturi se imenuje izpitna bojazen. Za rabo v srednjih šolah se nam je zdelo bolj primerno uporabiti učencem bolj domač izraz bojazen pred testom.

[60] Prevedeno in prirejeno po viru: http://www.muskingum.edu/~cal/database/general/anxietyquest.html (17. 5. 2007).

Nekaj metod zmanjševanja bojazni pred testom: ozaveščanje, strategije uspešnega učenja, spretnosti reševanja testov, sprostitev telesa (pravilo dihanje, sprostitev mišic), igranje testne situacije, pogovor, spreminjanje negativnih stališč, načrtno zmanjševanje občutljivosti, pomoč strokovnjaka.

Posledice bojazni pred testom so: učenci naredijo več napak pri pisnih preverjanjih in ocenjevanjih znanja, ker že pri učenju učne snovi delijo pozornost na učenje in strah, teže se osredotočajo na zahtevne naloge, imajo slabe učne strategije in na testu snov pozabijo (»zmrznejo«).

IZVEDBA

Učitelj za motivacijski uvod izpelje preizkus natančnosti učencev pri branju navodil. Na tablo projicira delovni list 3 – *Navodila za preizkus za učitelja*. Naroči, naj vsak učenec zase bere navodila, v tišini, kot da gre za pravi test. Čas za preizkus naj bo 5 minut. Kdor hitro konča, naj molči, dokler ne končajo naloge vsi učenci.
Izkušnja kaže, da se učenci ob tej vaji od srca nasmejijo, saj jih samo nekaj navodilo najprej v celoti preleti. Večina se takoj loti sledenja posameznim navodilom.
Učenci po opravljenem preizkusu odgovorijo na vprašanja: Kako pristopaš k branju navodil v vsakdanjem šolskem delu? Ali jih bereš dovolj natančno? Kako poskrbiš, da jih pravilno razumeš? Ali si označiš posamezne zahteve? Ali označiš izpolnjene zahteve?

- Učitelj učence nato povabi, da preberejo delovni list 1– *Kako se pripravim na test?* in označijo ključne besede. S pomočjo ključnih besed narišejo miselni vzorec PRIPRAVA NA TEST.
- Učitelj vodi zaključno razpravo: Katere strategije priprave na teste uporabljate? Kaj bi želeli spremeniti? Ali želi kdo rešiti vprašalnik bojazni pred testom? Učence, ki jo občutijo, spodbudi, da začnejo iskati strategije za premagovanje te bojazni.

  - Če kak učenec meni, da želi več znanja o bojazni pred testom, lahko (doma) reši delovni list 2 – *Ali se bojim testne situacije?*.

UPORABA NOVIH ZNANJ

Učenec uporabi nova spoznanja v bodočih ocenjevalnih situacijah.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Delovni list 1 – Kako se pripravim na test?
Delovni list 2 – Ali se bojim testne situacije?
Delovni list 3 – Navodila za preizkus za učitelja

DELAVNICA 45

PRIPRAVA NA USTNO OCENJEVANJE ZNANJA: KAKO NAJ ZNANJE POVEM?

CILJI

Učenec ponovi znanje o učenju.
Ozavesti značilnosti ustnega sporočanja informacij.
Naredi vajo in o njej razmisli.

PROSTOR, UČNA TEHNOLOGIJA, PRIPOMOČKI, GRADIVA

Učilnica, urejena za delo v paru.
Učitelj za skupine učencev razmnoži delovne liste s slikami.
Vsak učenec potrebuje bel prazen list formata A4.
Samolepilni trak.

UVODNE INFORMACIJE ZA UČITELJA

Učenci se doma pogosto naučijo učno snov in so prepričani, da znajo vse, ko pa jih učitelj izpraša za ustno oceno, ne znajo povedati vsega, kar znajo. S pomočjo naslednje delavnice ozavestijo, da je vsak učenec drugačen: znanje drugače sprejme, razume, ponotranji in pove/sporoči. Delavnica jih navadno zelo pritegne, ker je zabavna.[61]

IZVEDBA

- Učitelj pove, da bodo učenci naredili vajo ustnega sporočanja na zabaven način. Uspela bo samo v primeru, da bodo natančno upoštevali pravila.
- Učenci se razporedijo v pare. Sedejo si nasproti, vsak na eno stran mize. Prvi v paru potrebuje prazen list in pisalo. Drugi potrebuje zvezek ali mapo, v katero bo pred pogledi drugih skril sliko, ki mu jo bo dal učitelj. Najbolje je, če sedijo ob stenah učilnice. Tisti, ki sliko opisuje, je s hrbtom obrnjen proti steni (oknu), tisti, ki riše, pa je s hrbtom obrnjen v središče razreda. Če je učencev več kot 20, razdeli učitelj dve različni sliki: vsakemu drugemu paru da isto sliko.
- Ko drugi učenec dobi sliko, jo začne opisovati prvemu. Na vsaki sliki je tudi napis, ki sporoča misel slike. Učencem damo navodilo, naj sliko v celoti opišejo partnerju. (Pogosto pozabijo sporočiti partnerju bistvo slike, kar je zelo pomembno). Prvi učenec riše risbo po nareku. Sme kaj vprašati. Prvi učenec ne sme videti slike, drugi učenec pa ne sme gledati, kako prvi riše. Uporabljati smeta samo besede, ne pa gest.
- Ko nehata risati, smeta oba pogledati izvirnik in risbo.
- Vlogi lahko zamenjata. V tem primeru potrebuje učitelj rezervno sliko.

[61] Primer povzetka takšne delavnice je v prilogi.

- Učenci risbe obesijo na tablo in jih primerjajo.
- Učitelj vodi razpravo z vprašanji: Zakaj so risbe drugačne od izvirnika? Katera je najbolj podobna izvirniku? Vsak par učencev pove, kako je drugi učenec začel opisovati sliko. Ponovita stavek, poved, prve besede. Iz povedanega se pokaže, kakšen pristop je ubral pripovedovalec: Je začel s podrobnostmi ali je izhajal iz celote? Ali je sporočil prvemu učencu pomen slike (misel)? Kako bi različni predmetni učitelji ocenili risbe (npr. biolog, matematik, učitelj umetnosti, psiholog …)? Kaj ceni posamezni predmetni učitelj? Primer: matematik bi gledal proporce, debelino črt, kote, velikost; učitelj umetnosti bi dobro ocenil realizem ali pa ustvarjalnost …
- Končna vprašanja so: Ali znate povedati svoje znanje, ko ste vprašani? Ali vaše ustne ocene odražajo vaše znanje? Ali si pri učenju doma postavite vprašanja? Ali poveste učno snov na glas? Ali učite svoje sošolce?
- Izkušnja kaže, da imajo učenci to delavnico zelo radi, saj je zabavna. Presenečeni so, ko učitelj izkušnjo z risanjem prenese na šolsko situacijo. Ob primerjanju vseh risb z originalom pove, da opisovalce risbe lahko vidi kot učitelje, ki učencem predavajo o isti učni snovi (originalna risba), pa vendar jo vsak od učencev razume in predela po svoje (risbe). Cilj učenja je, da bi bile risbe čim bolj podobne originalom, se pravi, da bi se znanje učencev čim bolj približalo znanju učiteljev. Učitelj učence spodbudi k razmisleku, zakaj pride do razlik pri risanju ali pa v šolski situaciji, ko učenec meni, da dobro obvlada učno snov, pisni preizkus pa piše slabo. Možni odgovori: Razlike so v predznanju (izkušnjah) in sposobnostih učiteljev in učencev, učnih stilih, spretnostih komunikacije, zaradi različnih ciljev. Sledi pogovor o tem, kako te razlike zmanjšati? Možni odgovori: sprotno preverjanje razumevanja, postavljanje vprašanj, povratna informacija, uporaba različnih gradiv ipd.

UPORABA NOVIH ZNANJ

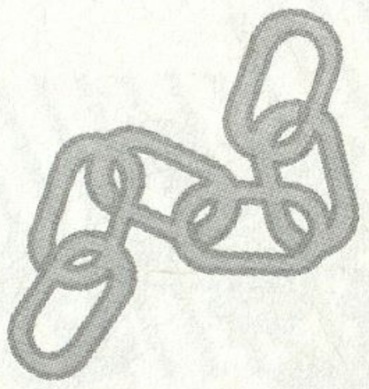
Učenci doma uporabijo nove strategije priprav na ustno ocenjevanje znanja.

ČAS: 1 šolska ura

GRADIVO

Primer: Delovni listi z risbami iz vira: www.kristianaparn.com/drawings.htm (13. 5. 2007).
Izbrati je treba preproste risbe, ki se jih da s pomočjo opisa v kratkem času narisati. Vsaka naj ima dodano zapisano misel. Risbe so lahko s kančkom humorja. Risb naj bo vsaj 6, da lahko učitelj v različnih oddelkih uporabi različne.

10 > LITERATURA

- Baccei, T. (1994). Magično oko. Maribor: Založba obzorja Maribor.
- Bambeck, J. in Wolters, A. (1995). Moč možganov. Žalec: Sledi.
- Beaver, D. (1995). Krog odličnosti: knjiga o hitrem, nenapornem učenju. Ljubljana: J. Pergar.
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (uredil Krek, J.). (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Beyer, G. (1992). Urjenje spomina in koncentracije. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Boud, D., Cohen, R., Walker, D. (1993). Using Experience for Learning. Buckingham: SRHE in Open Universitiy Press Imprint.
- Brajša, P. (1993). Pedagoška komunikologija. Zagreb: Školske novine.
- Buzan, T. (1980). Delaj z glavo. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Colin, R. in Goll, L. (1993). Umetnost učenja. Učbenik. Ljubljana: Tangram.
- Cvetek, S. (2003). Refleksija in njen pomen za profesionalno usposobljenost učiteljev. Sodobna pedagogika, 54/1, 104–121.
- Davis, G. A. in Rimm, S. B. (2002). Education of the gifted and talented. 4. izdaja. Allyn and Bacon.
- De Porter, B. in Hernacky, M. (1996). Kvantno učenje. Ljubljana: Glotta.
- DeBono, E. (1992). Tečaj mišljenja. Ljubljana: Ganeš.
- DeBono, E. (1998). Naučite svojega otroka misliti. Maribor: Rotis.
- Delors, J. idr. (1996). Učenje – skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Dembo, M. (2000). Motivation and Learning strategies for college success. A self-management approach. New Jersey: Lawrence Erlbaum associates.
- Dennison, B. in Kirk, R. (1990). Do, Review, Learn, Apply: a simple guide to experiental learning. Oxford: Basil Blackwell Road.
- DePorter, B., Hernacki, M. (1996). Kvantno učenje. Osvobodite genija v sebi. Ljubljana: Glotta Nova.
- Dryden, G., Vos, J. (2001). Revolucija učenja. Ljubljana: Educy.
- Ferrucci, P. (2006). Kdo sem in kaj lahko postanem. Ljubljana: SDK, Zavod za izobraževanje, vzgojo, razvoj in kulturo.
- Gabrijelčič, M. (1985). Učimo se z miselnimi vzorci. DZS: Ljubljana.
- Gardner, H. (1995). Razsežnosti uma. Ljubljana: Tangram.
- Gardner, H. (1995). Razsežnosti uma. Teorija o več inteligencah. Ljubljana: Tangram.
- George, M. (2001). Popolna sprostitev. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Gibbs, G. (1981). Teaching students to learn. A Student-centred approach. Stony Stratford: The Open University Press.
- Gippius, S. V. (1967). Gimnastika čutil (Praktične vaje za dramske igralce). Ljubljana: Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega.

- Goleman, D. (1997). Čustvena inteligenca. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Hrovat, M. (ur.) (1996). Znanje velja. Ljubljana: Artur.
- http://www.gifted.unconn.edu/siegle/SelfEficacy/section1.html (4. 5. 2007)
- http://www.gifted.unconn.edu/siegle/SelfRegulation/section5.html (3. 5. 2007).
- http://www.jobfreebies.co.uk/emotional-inteligence-course.htm (11. 4. 2007).
- http://www.mtsu.edu/~sschmidt/Cognitive/forgetting/forgetting.html (10. 3. 2007).
- http://www.muskingum.edu/ (10. 5. 2007).
- Inskipp, F. (1996). Skills Training for Counselling. New York: Cassell.
- Izhodišča kurikularne prenove. (1996). Nacionalni kurikularni svet. Graf.
- Janelle, A. B. (1995). Learning to Study through Critical Thinking. Chicago: Irwin.
- Jarvis, P. idr. (1998). The Theory and Practice of Learning. London: Kogan Page.
- Joungs, B. B. (2000). Šest temeljnih prvin samopodobe: Kako jih razvijamo pri otrocih in učencih. Ljubljana: Educy.
- Kolb, D. A. (1984). Experiental learning. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Kompare, A., Stražišar, M., Dogša, I., Vec, T., Curk, J. (2006). Uvod v psihologijo. Ljubljana: DZS.
- Koncept vključevanja ključnih kompetenc v izobraževalne programe srednjega poklicnega izobraževanja. (2003) Center za poklicno izobraževanje, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Krajnc, A. (1996). Kakšno znanje potrebuje sodobni človek. Andragoška spoznanja, 3, 5–10.
- Krajnc, A., Trček, J., Marentič Požarnik, B., Pečjak, V., Budihna Požar, D. (1994). Študentom na pot. Ljubljana: Center za razvoj univerze.
- Lashley, C. (1995). Improving Study Skills. A competence approach. London: Cassell.
- Le Poncin, M. (1998). Možganska telovadba. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Maddox, H. (1973, 1976). Kako naj se učim. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Marentič Požarnik, B. (1978). Prispevek k visokošolski didaktiki. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B. (1987). Nova pota v izobraževanju učiteljev. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B. (1988). Dejavniki in metode uspešnega učenja. Ljubljana: FF.
- Marentič Požarnik, B. (1991). Taksonomija kognitivnih smotrov za uspešnejši pouk. Izbrana poglavja iz didaktike. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Marentič Požarnik, B. (1998). Kako pomembna so pojmovanja znanja, učenja in poučevanja za uspeh kurikularne prenove (1. in 2. del). Sodobna pedagogika, 49/3, 4, 244–461, 360–370.
- Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B., Magajna, L., Peklaj, C. (1995): Izziv raznolikosti. Stili spoznavanja, učenja, mišljenja. Nova Gorica: Educa.
- Margulies, N. (1992). Miselne podobe. Ljubljana: Alpha center.
- Marzano, R. idr. (1988). Dimensions of Thinking. Alexyndria: The Assotiation for Supervision and Curriculum Development.
- Memorandum o vseživljenjskem učenju. (2000). Prevedla Mohorčič Špolar, V. http://linux.acs.si/memorandum/prevod/. (10. 5. 2002).
- Merriam, S. B. idr. (1997). The profession and practice of adult education: an introduction. San Francisco: Josey Bass.

- Musek, J. (2005). Psihološke in kognitivne študije osebnosti. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Musek, J., Pečjak, V. (1997). Psihologija. Ljubljana: Educy.
- O Connor, J. in Seymour, J. (1996). Uvod v nevrolingvistično programiranje (NLP). Žalec: Sledi.
- Pečjak, S. (1999). Osnove psihologije branja. Ljubljana: ZIFF.
- Pečjak, S., Gradišar, A. (2002). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., Košir, K. (2002). Poglavja iz pedagoške psihologije. Ljubljana: Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.
- Pečjak, V. (1973, 1977). Poti do znanja. Ljubljana: CZ.
- Pečjak, V. (1989). Poti do idej. Ljubljana: Samozaložba.
- Pečjak, V. (1991). Hitro in uspešno branje. Ljubljana: Samozaložba.
- Pečjak, V. (1993). Pripravljanje na izpit. Ljubljana: Samozaložba.
- Pečjak, V. (2001). Učenje, spomin, mišljenje. Ljubljana: FDV.
- Pergar Kuščer, M. (1993). Teorija mnogoterih inteligentnosti in možnosti njene vključitve v izobraževalni proces (po Howardu Gardnerju). Sodobna pedagogika, 44/1-2, 38–55.
- Philips, Helen (2006). Instant Expert – The Human Brain. New Scientist. Reed Business Information Ltd. (22. 12. 2006). (http://www.newscientist.com/channel/health/brain/dn9969).
- Reasoner, R. W., Duse, G. (1999). Razvijanje pozitivnega samovrednotenja mladostnikov. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
- Rose, C., Cool, L. (1993). Umetnost učenja. Ljubljana: Tangram.
- Russell, P. (1987). Knjiga o možganih. Ljubljana: DZS.
- Schein, E. H. (1999). Process consultation revisited: building the helping relationship. USA: Addison-Wesley Publishing Company, Inc.
- Sentočnik, S. (1999). Portfolio, instrument za procesno vrednotenje učenčevega in učiteljevega dela. Vzgoja in izobraževanje, 30/5, 40–44.
- Sentočnik, S. (2002). Critical reflection as a means of teacher empowerment. Treasure Within, 59–65. Antwerp: Garant.
- Sentočnik, S. (2004). Portfelj kot alternativna oblika vrednotenja - kritični pogled na možnosti njegove uporabe v slovenskih šolah. Sodobna pedagogika, 55/1, 70–91.
- Toga, A. W.; B. S., M. S., Ph. D. (2006). Brain (html). MSN Encarta. Microsoft Encarta Online Encyclopedia. (21. 12. 2006). (http://encarta.msn.com/encyclopedia_761555359/Brain.html).
- Tomić, A. (1999) Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: CPI FF.
- Tomić, A. (2000). Izbrana poglavja iz didaktike. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje FF.
- Ule Nastran, M. (2000). Temelji socialne psihologije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Veliki slovar tujk. (2002). Ljubljana: CZ.
- Svantesson, S. (1992). Miselni vzorci in spomin. Uspešne tehnike z boljšo uporabo možganov. Ljubljana: CZ.

- Vesel, J. (2000). Učni stili gimnazijcev – psihološka pomoč in svetovanje: učni stili, učne strategije in težave pri učenju. Specialistična naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Vesel, J. (2004). Najpogostejše težave pri učenju. Vzgoja. Revija za učitelje, vzgojitelje in starše, 21, VI/1, 3–6.
- Vesel, J. (2006). Program razvijanja samoregulacijskih spretnosti pri učenju v srednji šoli. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.
- Vopel, K. W. (1996). Interakcijske vaje I. in II. del. Piran: Center za socialno delo.
- Watkins, C., Carnell E., Lodge, C., Wagner, P., Whalley, C. (2000). Learning About Learning. London and New York: Routledge, Falmer.
- White, T. H. (1958). The Once and Future King. Collins.
- Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy.
- Znanje velja. Zbornik prispevkov o miselnih vzorcih, učenju in znanju v prihodnje. (1996). Ljubljana: Artur.

11 > PRILOGE – PRIMERI IZDELKOV UČENCEV, KI SO NASTALI PRI DELU V SKUPINAH

Pojasnilo

Priloge so namenjene ogledu učitelja/izvajalca, da bi pred izvedbo delavnic dobil vpogled v rezultate in bi se mu porodila še kakšna izvirna ideja.

V prilogah so zbrani povzetki manjših skupin (ali končni povzetki oddelka, po poročanju skupin), ki so nastali pri različnih delavnicah o učenju. Skupinsko delo je teklo vedno zelo uspešno, učenci ga imajo radi. Povzetki, ki jih boste videli v prilogi, niso vedno sad enakih navodil dijakom, kot jih lahko preberete v delavnicah v priročniku. Delavnice pač vsakokrat izvajamo malce drugače. Iz povzetkov je razvidno, kako ustvarjalni so bili učenci pri razmišljanju in zapisu. Vidi se, kako bogata je vsebina in kako koristno je, če znanje nastaja s pomočjo izmenjave vseh sodelujočih. Zapise je naredil pri poročanju posameznih skupin en učenec na računalnik, potem smo jih razmnožili za vse učence, da so jih shranili v svojo osebno mapo o učenju. Tako je nastajala bogata zbirka idej o učenju, ki je bila rezultat dela dijakov. Ob idejah smo se pogosto tudi nasmejali.

Priloge so razvrščene tako, da je na začetku vsake priloge številka delavnice, v kateri so povzetki nastali.

DELAVNICA 3

Gimnazija Vič, 07. 12. 2004
Razred 1. b

MOJA PRIČAKOVANJA O TEČAJU »UČENJE UČENJA«

❖ Kaj misliš o svojem znanju?

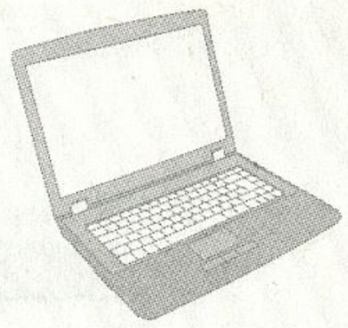
- dobro; lahko je še boljše (6 dijakov)
- zadovoljivo
- ne znam ga ustrezno uporabljati
- povprečno (2)
- lahko bi bilo boljše (3)
- moje znanje je boljše, kot kažejo ocene
- prevečkrat se učim samo za ocene
- izboljšati moram splošno razgledanost
- odvisno od predmeta (2)
- preveč podrobnosti, premalo celovitosti znanja
- imam ga toliko, kolikor ga potrebujem

❖ Kako učinkovito se učiš?

- dovolj učinkovito (6)
- v redu
- tako učinkovito, da so ocene temu primerne
- še kar (4)
- odvisno od koncentracije
- odvisno od predmeta
- ne učim se sproti
- slabo (problem v koncentraciji, motivaciji)
- porabim preveč časa, da se nekaj naučim (2)

❖ Kakšna je tvoja pripravljenost za učenje?

- zelo dobra (2)
- v redu
- ker imam malo časa, se učim sproti in sistematično
- povprečna
- slaba; učim se le takrat, ko je potrebno
- slaba, nimam koncentracije

- slaba, nimam motivacije (2)
- odvisno od dneva in mojega razpoloženja (3)
- odvisno od predmeta (5)
- slaba; nimam učnih navad
- v redu; učim se stvari, ki so obvezne in tudi tiste, ki me zanimajo, pa niso obvezne
- učim se le za ocene

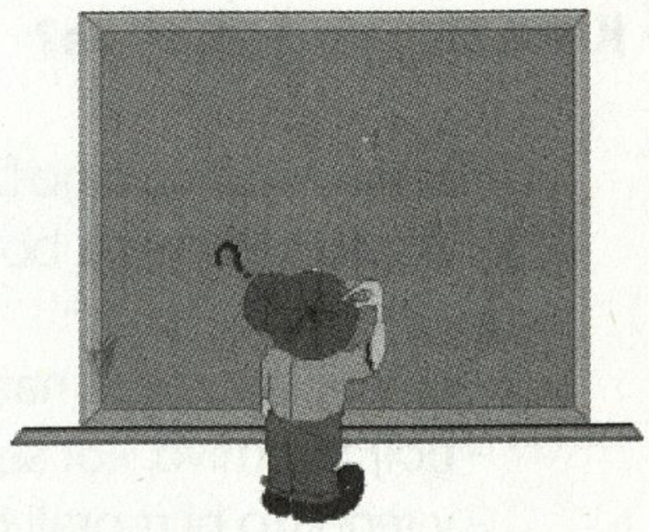
❖ Kaj bi rad/a pri učenju izboljšal/-a?

- način učenja tujih jezikov
- da bi spet imela željo po znanju
- boljše metode učenja (2)
- večja učinkovitost (9)
- večja pripravljenost za učenje (2)
- večja učinkovitost (2)
- hitrost učenja (4)
- večja koncentracija (5
- kako se učiti brez izpisovanja, ker za to porabim preveč časa (2)
- bolje izkoristiti čas za učenje
- sprotno učenje (2)
- naučiti se razlikovati med bistvenim in nebistvenim

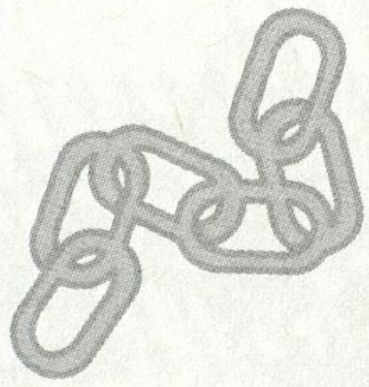
❖ Kaj pričakuješ od tečaja?

- Naučiti se:
  - kako se učinkovito učiti (5
  - kako razporediti čas za učenje (2)
  - kako se motivirati (2)
  - koncentracije
  - kako se hitreje učiti in si zapomniti snov (2)
- da bom izvedela več o sebi in načinih učenja (5)
- da bom popravila svoje pomanjkljivosti pri učenju (2)
- da mi bo kakorkoli pomagal
- da bo moje učenje po tečaju kvalitetnejše

Opomba: Številke v oklepajih pomenijo število učencev, ki so odgovorili enako na isto vprašanje.

DELAVNICA 5

Gimnazija Vič, 2. 12. 2004

REFLEKSIJE UČENCEV 1.A O TEČAJU »UČENJE UČENJA«

❖ Česa sem se danes naučil/-a (o sebi, učenju, razredu)?

Naučil/-a sem se:
- moj zaznavni stil učenja
- kako se zbrati
- kako si narediti boljše zapiske
- kako se učiti
- kako biti bolj motiviran, zbran
- kako se bolj učinkovito učiti
- kako bolje pomniti podatke
- kako delati miselne vzorce
- kaj vpliva na učenje
- veliko novih načinov učenja
- da je učenje lahko tudi zabavno in preprosto
- da je veliko stvari odvisno od mene
- da ne smem pustiti, da zunanji dejavniki (profesorji, sošolci) preveč vpliva jo name in na moje učenje
- veliko splošnih stvari o učenju

O razredu:
- za dobro razumevanje med seboj je potrebno sodelovanje
- sošolci imajo podobne težave kot jaz
- da je družba v šoli zelo pomembna
- da kljub kratkem času, delujemo kot celota
- da je naš razred zelo v redu in da mi bo stal ob strani
- da smo smešni

❖ Kako sem se počutil/-a?

- sploh ni bilo dolgočasno
- dobro (upam, da bo prihodnjič enako; hitro je minilo; ker ni bilo pouka)
- zabavno
- najprej zagnano, nato utrujeno
- bolj zanimivo, kot sem pričakovala
- v redu (to bi morali to večkrat ponoviti)

- sproščeno
- na začetku mi je bilo neugodno, ker so bili zraven profesorji
- teorija je bila dolgočasna, vaje zanimive
- prijetno (všeč mi je bilo skupinsko delo)
- prav super

❖ Kaj si želim prihodnjič?

- še več takih tečajev, ker se vsakič kaj novega naučim
- toliko dobre volje kot danes
- več zabave
- več skupinskega dela
- trenutno sem dobila odgovore na vsa vprašanja
- več zvedeti o motivaciji
- več pripravljenosti za učenje
- takšen tečaj za konkreten predmet
- manj ur, bolj razgibano
- ne vem
- nič

EVALVACIJA TEČAJA UČENJA V ŠOLSKEM LETU 2006/07 – 1. F

Tečaja učenja se je udeležilo 33 dijakov. Ob koncu tečaja učenja so dijaki odgovarjali na tri vprašanja:

1. Česa sem se danes naučil/-a?
2. Kako sem se počutil/-a?
3. Predlogi za drugi del tečaja?

1. Česa sem se danes naučil/-a?	Število odgovorov
Kako narediti miselni vzorec	14
Kateri zaznavni tip sem	13
Vaje za sproščanje	11
Novih načinov učenja	9
Kako izboljšati način učenja	9
Kako delati zapiske	4
Kako delati izpiske	4
Kaj vpliva na učenje	2
Vaje za koncentracijo	1
O motivaciji	1
O možganih	1

2. Kako sem se počutil/-a?	Število odgovorov
Odlično/dobro	21
Zdolgočaseno	1
Zaspano	1

3. Kaj predlagam za 2. del tečaja	Število odgovorov
Podoben program	7
Več vaj	3
Ne vem	3
Več praktičnih primerov	2
Bolj zanimivo	2
Več komunikacije	2
Igre	1
Več testov	1
Da bi tečaj večkrat ponovili	1
Več možnosti za ustvarjalno delo	1

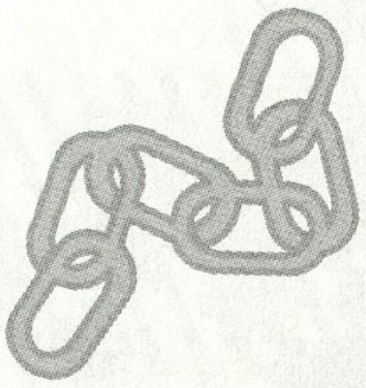
EVALVACIJA 2002/03 – Ali je tečaj potreben?

Dijaki vseh 6 oddelkov prvega letnika so odgovorili takole:

- DA: 88 ali 77 %
- NE: 26 ali 23 %

DELAVNICA 8

Stavek razreda:

1. A je zelo fin in prijeten, zabaven in poln smeha, raztura, ker ima veliko dobrih osebkov in različnih neverjetnih, pametnih, seveda Megi ne žura s Petro in Uršo.

Zapisala: Sanja

1. C JE ZELO ZELO THE BEST RAZRED, KER SMO FUL V REDU IN USKLAJENI, VESELI, PRIDNI, POVEZANI, DRUŽABNI, POLNI ENERGIJE IN VESELJA, PRIJATELJSTVA, POZITIVNOSTI IN 1.C SMO CARJI!!

Zapisal: Andrej

DELAVNICA 10

MOJ MOTO O UČENJU, 1. A, 2003/04

- Razumevanje in piflanje.
- Učenje, učenje in še enkrat učenje! To je pravo.
- Celo življenje se učimo.
- Piflanje in razumevanje.
- Ne uči se za šolo ampak zase(če se da).
- Z učenjem svetu nasproti.
- Uči se sproti.
- Učim se toliko časa, da bom zadovoljna z oceno.
- Sprotno učenje je zdravo učenje.
- Ne prelagaj na jutri kar lahko storiš danes!
- Učenje → cilj do uspeha.
- Učiš se za življenje.
- Uči se vsak dan sproti.
- Uči se dokler ne znaš.
- Učenje zadnji dan - deluje!
- Kar se Janezek nauči, to ve za vse dni.
- Uči se takrat ko se ti da, ne pa takrat ko se ti ne da.
- Snov si razdeli na več delov.
- Naredi si izpiske.
- Uči se sproti, povezuj svoje znanje in ga razumi.
- Kratko in jedrnato.
- Čim manj tem boljš.
- Nič ni nemogoče. (Teoretično bi lahko brez učenja dobival same petke.)
- Sprotno učenje je najuspešnejše učenje.

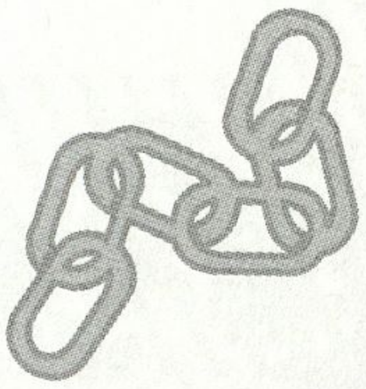
KAJ JE VSEŽIVLJENJSKO UČENJE?

- To so izkušnje, ki jih pridobivamo z vsem kar vidimo, slišimo, naredimo.
- To je učenje, ki ga uporabljamo v šoli, vsakdanjem življenju, na različnih področjih…so del naših interesov.
- Za to učenje potrebujemo PRIPRAVLJENOST.

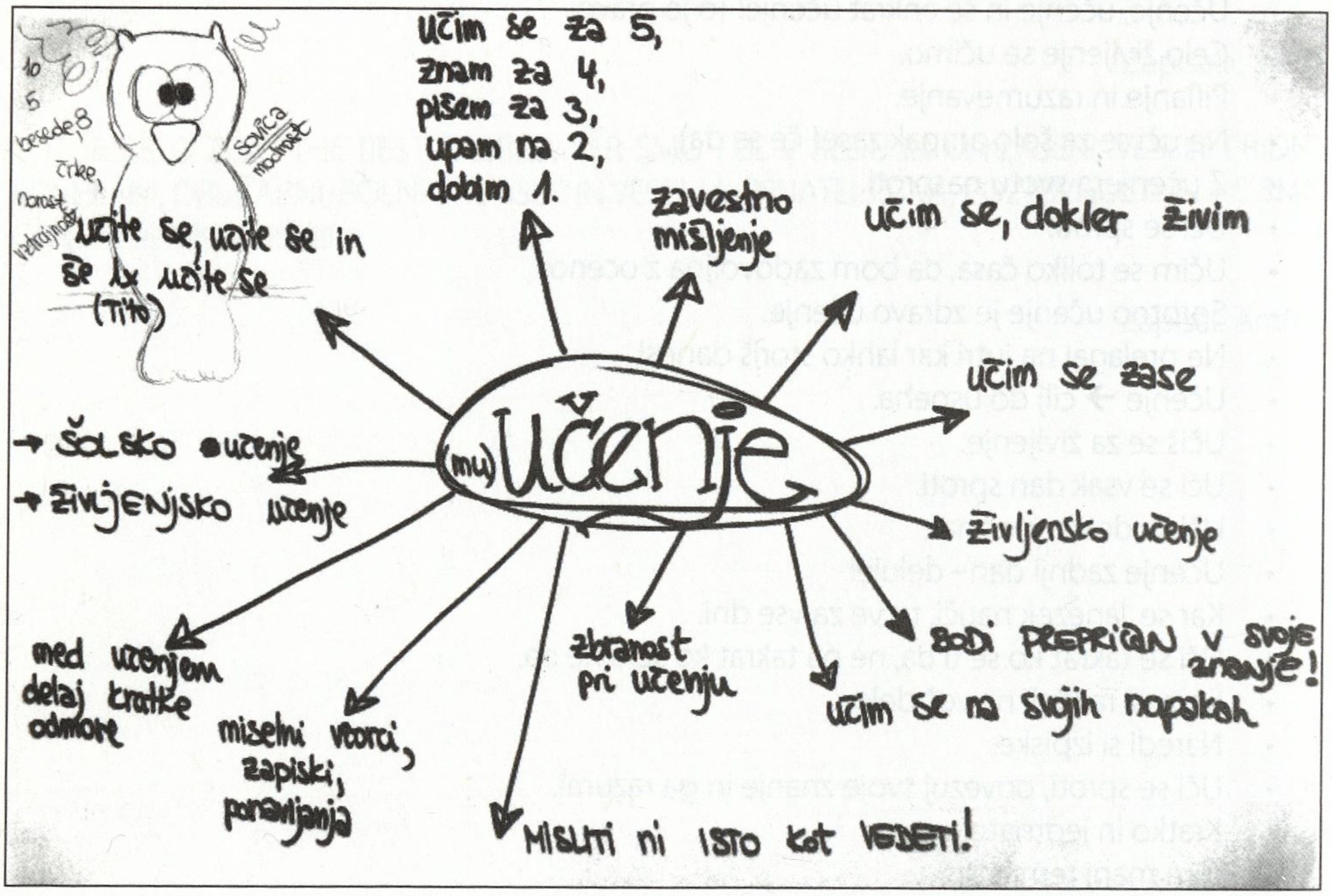
ZAKAJ JE VSEŽIVLJENSKO UČENJE POMEMBNO?

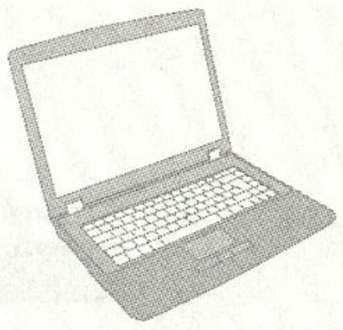
- Zato, da vemo, kako živeti.
- Da se izogneš ponavljanjem napak.

- Da se lahko pogovarjaš, meniš z različnimi ljudmi o različnih stvareh. Pomembno je tudi za splošno razgledanost.
- V življenju si moramo postavljati višje cilje (ne smemo biti zadovoljni s tem kar ŽE znamo) in se boriti za en položaj.
- UČENJE NA NAPAKAH!

DELAVNICA 13

1. Ali se ljudje razlikujemo v tem, koliko si zapomnimo? Zakaj?

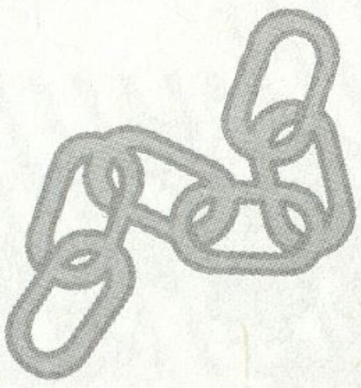
- Da, zato ker imamo različne umske sposobnosti. Nekateri se piflajo in ne razumejo, drugi pa snov razumejo in znajo vse natančno.
- Ja, ker naši možgani delujejo drugače in različno hitro. Pri poslušanju samo različno zbrani, na pomnjenje pa vpliva tudi to ali smo slušni, vidni ali zaznavni tipi.
- Da, ker se nekateri za to, da si določeno stvar zapomnijo bolj potrudijo ter se učijo na način, ki jim ustreza.
- Da, odvisno je od razvitosti spominskega dela možganov ter vplivov okolja (vinjenost itd.).
- Da. Nekateri imajo boljši, nekateri pa slabši spomin. Obstajajo različne vrste spominov – fotografski, kratkoročni, dolgoročni …
- Da, zato ker smo vsi različni in imamo različne interese.
- Da, ker vsi nimamo enakega spomina (rama).
- Se razlikujemo, ker smo različni. Imamo različne sposobnosti in tisti, ki poznajo svoje dobre lastnosti, jih lahko uporabijo pri učenju. Drugi, ki ne vedo kako bi se učili pogosto izberejo način, ki jim ni blizu. Odvisno je tudi od tega ali nas snov zanima.

2. Kaj vpliva na dobro ali slabo zapomnitev?

- Za dobro zapomnitev moraš biti zbran in skoncentriran na delo. Ne smeš misliti na več stvari. Biti moraš spočit in si vzeti čas za učenje. Ne smeš biti lačen, saj potem misliš na hrano. Dobro je, če si med učenjem vzameš prosti čas in greš na kratek sprehod v naravo, saj tako možgani dobijo veliko kisika.
- Več si zapomniš, če pravilno prejmeš podatke – odvisno kakšen tip si (slušni, vidni …)
- Laže si zapomnimo, če si nekaj razložimo s svojimi besedami.
- počutje, koncentracija, razpoloženje
- trema, drugi dejavniki
- užitek pri delu
- sprostitev, okolje (mir, razmere v katerih se učimo)
- trening, motivacija
- težavnost informacij
- interes – če se nočemo naučiti, se ne
- način ter naš trud
- koliko stvari naenkrat delamo
- zbranost pri pouku in učenju
- to, ali se učimo kakor nam ustreza in kolikokrat snov sploh preberemo
- Odvisno je tudi od tega, ali nas snov zanima (zanimanje za predmet).
- predhodno znanje
- asociacije
- razumevanje snovi

Zapisala: Mojca

DELAVNICA 14

TEČAJ ZA UČENJE, 1. A, 2003/04

Česa ne bi nikoli spremenil/-a …

- sebe
- dobrih stvari
- kar me veseli
- ljudi
- napovedanega spraševanja
- čokolade z lešniki
- gimnazije Vič
- da so trgovine zaprte ob nedeljah
- imeti veliko prijateljev
- družine, okolice
- da se zjutraj zbudiš z mislijo na lep dan
- morja, počitnic
- narave
- da obstajamo

Kaj bi spremenil/-a, če bi lahko …

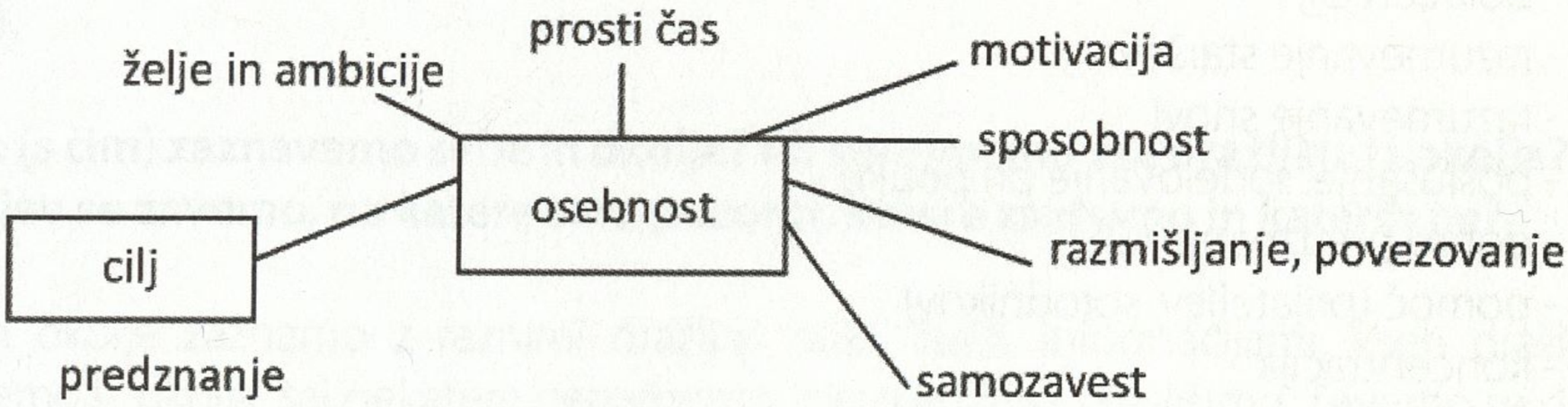
- razumevanje ljudi/da ne bi bilo vojn in nemirov
- plače/veliko denarja
- slabe stvari
- način življenja
- denar ni merilo vsega
- mir, enakopravnost, ljubezen, svoboda
- cenejše kino vstopnice
- točen javni promet
- avtomobili na vodo oz. svetlobo
- cenejša potovanja
- strpnost ljudi, manj konfliktov
- odstranili bi Busha
- manj onesnaževanja
- polno pozitivnih presenečenj

DELAVNICA 15

KAKŠEN JE UČINKOVIT UČENEC? 1. A, 2003/04

Učenje – asociacije

Dolgčas Geografija Slabe ocene Šola Priprava Strah

Delovni list – kakšen je učinkovit učenec?

Poročanje skupin

1. ženska, sprotno učenje, more bit pač, volja, izdelava zapiskov, poslušanje pri uri, učitelj nas mora motivirati

- motiviran
- ne misli na druge stvari
- samozavesten
- misliti mora pozitivno
- se uči sproti
- med učenjem ima krajše odmore
- je veliko čokolade (milka ne figaro)
- pije mleko z dodanim kalcijem.

Lastnosti: Učinkovit (v kratkem času se nauči določeno snov).
Početje: zbrano, ne počne drugih stvari zraven, posluša pri pouku, sodeluje.
Razmišljanje: učenje je za takega človeka pomembno.
Motivacija: hoče dobro pisati.

2.
- sprotno učenje
- samoorganizacija
- zapiski – urejeni
- čas (urejen popoldanski urnik)
- določen cilj
- razumevanje staršev
- razumevanje snovi
- poslušanje, sodelovanje pri pouku
- dobro predznanje (OŠ)
- pomoč (prijateljev, sorodnikov)
- koncentracija

Lastnosti:
- marljiv, delaven
- ubogljiv

3. Dober učenec se zaveda pomena ocen za nadaljnjo izobrazbo, da bi v življenju počel, kar bi hotel. Uči se sproti, ker kampanjsko učenje ponavadi ne pusti trajnega znanja. Zna se na učenje pripraviti. Ima dovolj prostega časa. Ima cilje in ambicije. V šoli si dela dobre zapiske in posluša razlago profesorjev.

Moraš logično razmišljat, treba je najti povezavo med snovmi, učiti se je treba pomembnejše stvari, ukvarjat se moraš še s kakšno dejavnostjo poleg šole, ki je tebi všeč, moraš imeti sistem, po katerem se učiš, ko se učiš, ne smeš delati še kakšne stvari, učiti se je treba takrat, ko imaš čim manj skrbi, ker si takrat največ zapomniš (koncentracija), delanje domačih nalog.

Sproščenost, sprotno učenje, želja po znanju, skoncentriranost ob učenju, dobri zapiski, sproti dela domače naloge.

4. Je oranžne barve. Se mu da učiti. Je brez življenja, njegov edini smisel je učenje. Ima motivacijo. Sledi pouku. Ima fotografski spomin. Razmišlja sklenjeno. Rodil se je na sodi dan. Poveže svoje znanje v smiselni sklop. Je discipliniran. Ima urejene zvezke in zapiske.

Zapisal: Blaž, 1. a

DELAVNICA 18

UČENJE UČENJA (1. F, 2003/04)

ZAZNAVNI STILI – skupine

Ljudje lahko preživimo in se učlovečimo le v neprestanem stiku z okoljem. Z okoljem zato kar naprej nekaj izmenjujemo. Naše okolje je materialno (stvarno) in socialno (ljudje).

1. Kako (s čim) zaznavamo sebe in okolje? Ali sprejmemo vse dražljaje iz okolja? Katerih dražljajev se zavemo, na katere smo pozorni, katere zaznamo in katerih ne?

Sebe in okolje zaznamo z raznimi dražljaji, stiki, čutili, informacijami. Vseh dražljajev ne sprejmemo iz okolja, saj nekatere nenamerno spregledamo, preslišimo. Zavemo se dražljajev, ki so nam blizu, so nam všeč, nas prizadenejo, bolijo, zavemo pa se tudi tistih dražljajev, ki kakor koli vplivajo na nas. Seveda pa je to pri vsakem posamezniku drugače. Zavemo se predvsem vidnih in slušnih dražljajev.

2. S katerimi čutili sprejemate informacije v šoli? Katero čutilo prevladuje? Kdaj si največ zapomnite?

V šoli sprejemamo informacije s sluhom in z vidom. Prevladuje sluh, nasploh pa je to odvisno od posameznika. Največ si zapomnimo, ko smo zbrani, zainteresirani, skoncentrirani. V snov oz. temo se moramo vživeti, saj na ta način snov laže razumemo in si jo seveda na ta način tudi laže zapomnimo.

Zbrala: Kristina, 1. f

DELAVNICA 20

UČENJE UČENJA, 1. A, 2004/05, 1. DEL

POVZETEK RAZREDA

DARILO MENI KOT UČENCU/-KI	DARILO RAZREDU
☆ uspešna kariera, ljubezen, sreča, čim manj nemščine ☆ uspeh, končan študij, vesel vsak dan, čokolada, izobrazba, nova soba ☆ čim večja štipendija, dobre ocene ☆ dobre knjige, odličen uspeh, zlata ribica, čim več petk ☆ zabava, dober uspeh ☆ zabava, lepa prihodnost, pisani štumfki, električna kitara ☆ potovanje v tople kraje, uresničitev vseh ciljev, želja, leče, dobra izbira študija, poklica, uspeh ☆ uspešen zaključek šolanja, nova soba, mobitel	☆ vsak dan petek, zabava, smešni dogodki ☆ najlepša možna 4 leta, sreča, veselje, poznanstva, uresničene želje ☆ vse, medsebojna pomoč, brez kreganja ☆ velika milka-čokolada, sreča, ponos nase ☆ uspeh, uspešno končana gimnazija ☆ lepe ocene, paket svinčnikov s poštevanko, 1 teden brez pouka, čeprav ne bi bile počitnice ☆ veliko zabave, dobro razumevanje, zadovoljstvo s samim seboj, enotnost v razredu, uspeh pri vsem, kar počnejo ☆ veliko potovanj, tople rokavice, da ne bi nikogar zeblo

Zapisala: Sanja

DELAVNICA 21

KAJ JE INTERES IN OD KOD PRIHAJA?

- Veliko zanimanje, naklonjenost neki stvari na določenem področju.
- Želja, da bi naredili nekaj dobrega.
- Je neko področje, stvar ali ideja, ki te zanima in bi se rad ukvarjal z njo.
- Dobri občutki in izkušnje.
- Nekaj zaznavamo s čutili, občutimo. Skozi izkušnje ugotovimo kaj je dobro in kaj ne.
- Interes ni dan v zibko.

KAJ JE TALENT OZ. NADARJENOST IN OD KOD PRIHAJA?

- Talent je človeška sposobnost ali lastnost pri čemer smo še posebno uspešni, spretni ali nadarjeni od ostalih, od povprečja.
- Pomeni biti zelo dober na nekem področju.
- To je, da si v nečem nadpovprečno dober, boljši od drugih.
- Da si v nečem zelo spreten.
- Je neka poudarjena ali dobro razvita človekova lastnost ali sposobnost.
- Je uspešnost na nekem področju.
- Dan nam je z rojstvom, včasih je tudi pridobljen.
- Talent izhaja iz genov ali iz interesa.
- Prihaja iz genov, razvoja, okolja in človeka samega.

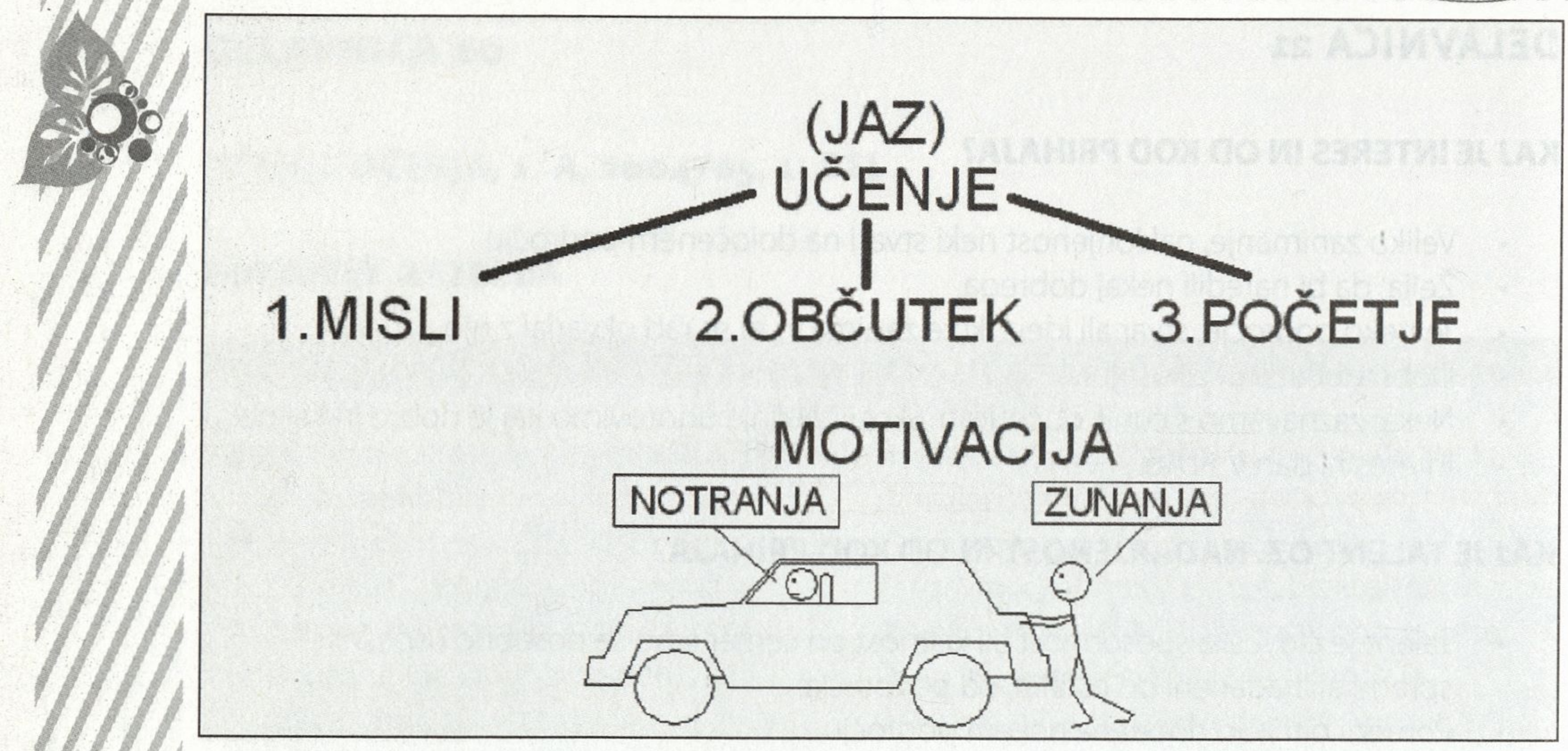

KAJ JE UČENJE ? KAJ JE PRI UČENJU POMEMBNO? KAKO JE UČENJE POVEZANO Z INTERESI IN TALENTOM?

- Učenje je pridobivanje znanja in izkušenj z različnih področij.
- Je pomnjenje informacij, podatkov, postopkov, ki nam služijo kot pomoč pri delu.
- Učenje je ponavljanje in utrjevanje snovi.
- Je pridobivanje novega znanja na nekem področju in uporaba znanja.
- Pomembno je da smo zbrani, da kaj odnesemo od učenja, pomembna je želja po znanju, predvsem pa vztrajnost.
- Pomembno je razumevanje in povezovanje znanja z različnih področij.
- Pomembni so tudi pogoji za učenje, trud in sprotno delo.
- Pri učenju nam veliko pomagajo interesi in talent.

1. a, oktober 2003

ZNANJE, UČENJE, PREPRIČANJA, 1. E in 1. C, poročilo skupin

1. Ali je znanje povezano z učenjem? Razložite odgovor.

Odgovor pri vseh skupinah je bil pritrdilen. Strinjali smo se tudi, da si znanje pridobimo z učenjem, izpostavljeno pa je tudi bilo, da o temah, ki nas zanimajo, vemo več.

2. Kaj vpliva na rezultate učenja (ocene)?

- koncentracija - predznanje oz. razgledanost - profesorji - sreča - zanimanje - količina učenja - cilj - motivacija - sposobnost razmišljanja motivacija - odvisno je od samega dneva - koliko časa pred kontrolno nalogo se učiš	- profesorjevo razpoloženje - učinkovitost učenja - če nas snov zanima - sprotno učenje - čas in prostor za učenje - sproščenost med preverjanjem (trema) - tvoje sposobnosti - pripravljenost - sreča pri vprašanjih - odvisno od količine snovi - če ti je predmet všeč - odvisno za koliko predmetov moraš biti pripravljen	- okolica - nespečnost - vreme - obšolske dejavnosti - sorodniki - podobnost in mešanje snovi - kje sediš (plonkič) - način učenja in tema ali snov, ki se jo učimo - če dobiš a ali b test - predznanje - sreča (40 %) - kako razumeš snov - kako se učiš

3. Teorija o učenju trdi, da se ljudje razlikujemo glede na prepričanje o tem, zakaj se uspešno učimo. Razlikujemo 4 tipe učencev, glede na to, čemu pripisujejo uspešnost svojega učenja: sposobnostim, delu/trudu, drugim ljudem ali sreči. Vsako prepričanje ponazorite vsaj z enim primerom iz vaših izkušenj.

SPOSOBNOSTI	DRUGI LJUDJE
- zapomniš si s poslušanjem - naravni spomin - logika - razumevanje - IQ - pamet - improvizacija - fotografski spomin	- tisti, ki razložijo snov na drug način kot profesorji. - profesorji - tekmovalnost (tekmeci) - materialna sredstva - starši (te vzpodbujajo; hočeš biti boljši od drugih)

DELO	SREČA
- sprotno del - vaja dela mojstra! - če veliko časa posvetiš šolskim zadevam, imaš dobre rezultate. - trud - količina učenja - brez muje se še čevelj ne obuje. - če hočemo imeti dobre rezultate, moramo vložiti delo	- sreča v smislu materialnih dobrin (potovanja) - točke - si vprašan, kar znaš - zaupanje v srečo - dobri/slabi dnevi - priljubljenost pri profesorjih - profesorjeva volja - zaprt tip nalog (ugibanje) - sreča kot stanje duha-opravljanje sanjskega poklica

Povzela: Anže, 1. e, Mojca, 1. c

DELAVNICA 27

ZAPISKI – POVZETEK 1. E RAZREDA, 2003/04

DA

- ker se iz njih učimo
- da izluščimo bistvo in se s pomočjo zapiskov spomnimo razlage
- lahko jih oblikujemo tako da se iz njih lažje učimo (skrajšamo razlago)
- zapiski so zelo potrebni
- brez njih se ne moremo učiti
- so pripomoček zaradi katerega si stvari lažje zapomnimo
- če pišeš, si že v šoli veliko zapomniš
- z njimi lažje razumemo snov
- s tem si veliko zapomnimo
- manj dela
- lažje in kvalitetnejše učenje
- razvijanje organiziranosti
- priprava na faks, bodoče življenje (z manj dela dosežemo več, z manj truda)
- samostojnost
- ABSOLUTNO
- Ker imamo tako izpisano bistvo. V življenju ni pomembno le znanje temveč tudi sredstva s katerimi pridemo do njega.
- Na kratko zapisane in razložena snov = zapiski.
- Zapiski se mi zdijo pomembni, saj si vsega ne moremo zapomniti.

NE

- pri pouku bolj zbrano poslušamo
- pred testom si narediš izpiske, zaradi katerih si več zapomniš
- zapiski niso natančni (za teste neprimerni ne obsegajo dovolj snovi)
- ker jih nekateri ne znajo pisati
- ker ne slediš uri
- ker imamo učbenike
- nekvalitetni zapiski – slabša ocena
- ker nam ne koristijo, če se zdijo nam druge stvari pomembne (kot profesorju)
- razlago napačno razumemo
- način zapisovanja je drugačen, kot ga zahteva test

Špela, 1. e

ZAPISKI

UPORABA

→ NAJPREJ SE ZAPISKE PREBERE
→ DOLOČENE NOVE BESEDE SE NAUČIŠ
→ TO SNOV SI PREBEREŠ TUDI V U.
→ NOVE IRRAZE IZ UČBENIKA ZAPIŠEŠ NA LIST IN SE JIH NAUČIŠ
→ PONOVIŠ VSE ZAPISKE
→ PONOVNO PREBEREŠ UČBENIK
→ CELOTNO SNOV PONOVIŠ

ZAKAJ?

→ SLEDIŠ POUKU
→ NE MOTIŠ OSTALIH
→ VELIKO SI ZAPOMNIŠ IN DOMA SAMO ŠE PONOVIŠ
→ NOBENEGA PODATKA NE IZPUSTIŠ
→ VEČKRAT JIH LAHKO POGLEDAŠ, PRED KONTROLNO N., KI VKLJUČUJE TUDI TO SNOV
→ UPORABIMO JIH ZA UČENJE PRED MATURO

KAM?

→ NAJBOLJ PREGLEDNO JE, ČE IMA DIJAK ZVEZEK ZA VSAK PREDMET POSEBAJ
→ V AKTO

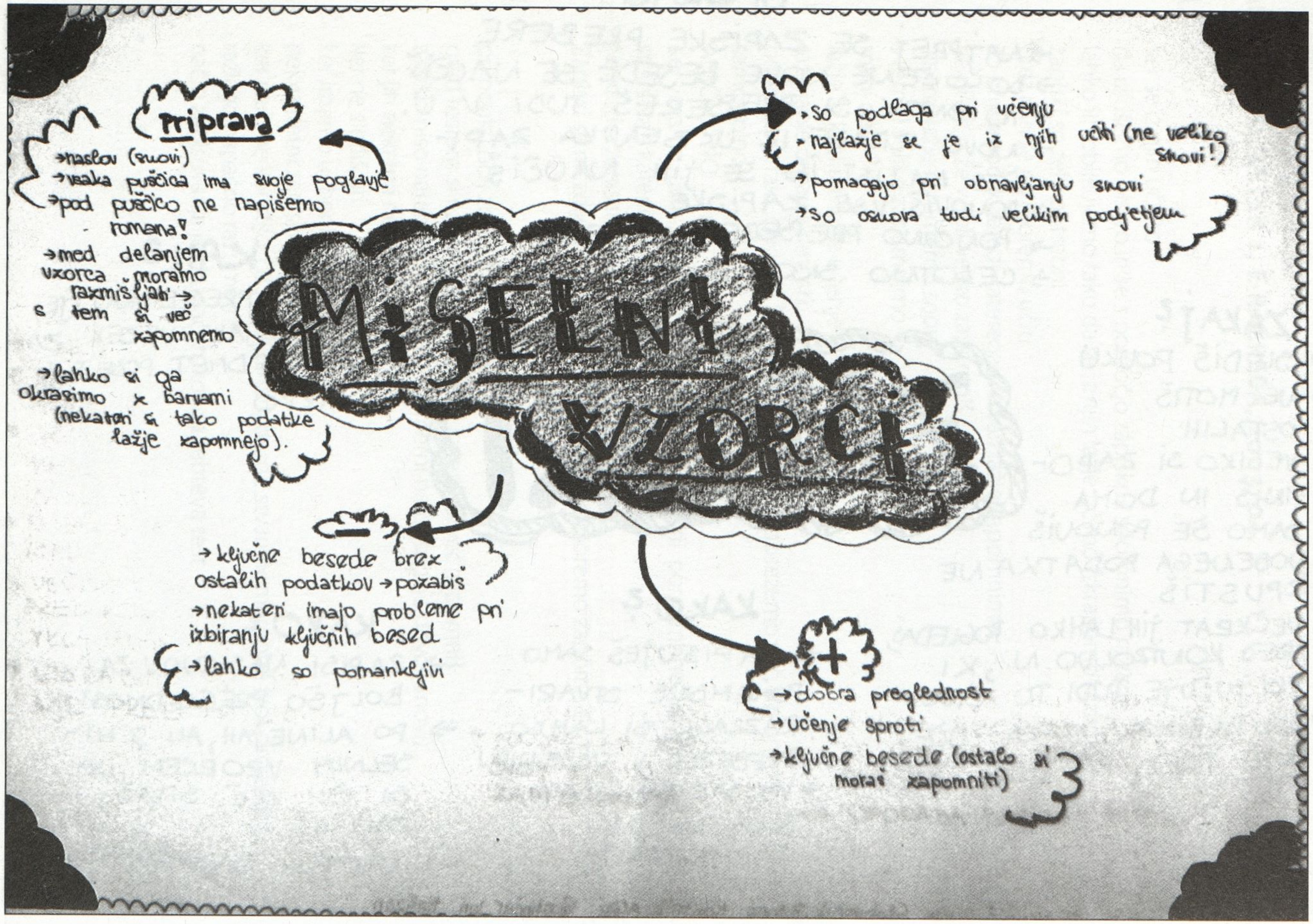
KAKO?

→ ZAPISUJEŠ SAMO POMEMBNE STVARI – RAZLAGO SI LAHKO PREBEREŠ V UČBENIKU
→ VENDAR IMA VSAK SVOJ NAČIN ZAPISOVANJA

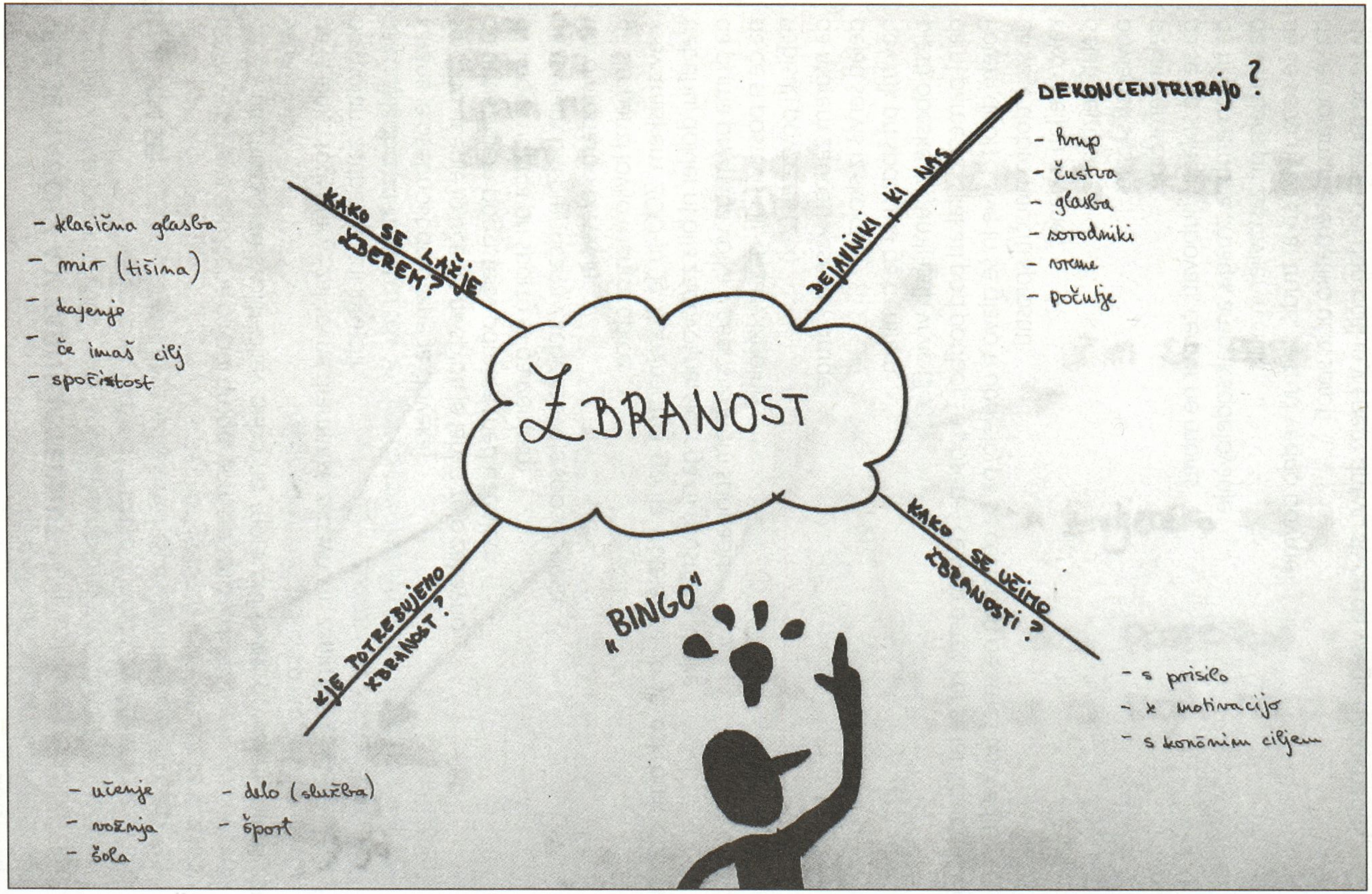
KAKO?

→ ZAPISI NASLOVOV ZA BOLJŠO PREGLEDNOST
→ PO ALINEJAH, ALI Z MISELNIM VZORCEM, DA SI ČIM VEČ STVARI ZAPIŠEŠ
→ UPORABA BARVNIH PISAL

DELAVNICA 31

DELAVNICA 36

DELAVNICA 41

ČESA SEM SE NAUČIL/-A V ZADNJEM TEDNU?

Odgovori dijakov 1. b, pomlad 2005

NAUČIL/-A SEM SE:

- da če je zastava spuščena na pol droga, pomeni smrt v državi
- da pri uresničevanju svojih ciljev nebo ne more biti ovira, poslušati moraš samega sebe
- da je lahko tudi branje zahtevne dramatike zabavno in zanimivo (2-x)
- da moram zaupati lastni intuiciji
- novo skladbo pri klavirju
- kakšna je osebnost določenega človeka
- sprotno učenje in učenje na sploh je lahko zelo zabavno
- da potrebujem pogostejše odmore med učenjem
- dva nova udarca pri športu, ki ga treniram
- da moram biti prepričana v sebe in svoje sposobnosti
- novo moderno pletenje
- da šimpanzi lovijo manjše opice
- v avstralskem ZOO-ju je dominantna gorila hotela, da jo je oskrbnik počohal po trebuhu, dokler ni bila zadovoljna, sicer ga ni spustila iz kletke
- da puma premaga volka v neposrednem spopadu
- da če si postaviš cilj, ga laže izpolniš
- napisati povzetek (2-x)
- da morem zaupati vase in v druge
- delati servis iz skoka
- nov trik pri športu, ki ga treniram
- plesti obeske iz gumijastih vrvic (3-x)
- da ni pametno skakati pod podboj, še posebej če je ta oster, ker se lahko udariš v glavo. Potem dobiš 3 šive in še glavo ti obrijejo, pa še cel teden ne smeš telovadit.
- da se je dobro naučiti sprostiti
- kako speljati v klanec
- delati neumnosti
- obvladati starše
- nekaj nemščine
- da se ne splača kljubovati, čemur ne moreš
- da ni pomembna zmaga, ampak sodelovanje
- da vztrajam pri zastavljenih ciljih
- da če se za neko stvar trudiš, se trud vedno povrne
- da se moram matematiko učiti sproti
- da se ne morem cel dan učiti in v enem dnevu se ne da vsega nadoknaditi

- da se ni treba preveč obremenjevati s šolo in da so trenutki s prijatelji tudi zelo pomembni
- da se je zabavno guncat v Tivoliju
- da ti postane slabo, če si predolgo na vrtiljaku
- da postaneš lačen, če ne greš dovolj zgodaj spat
- da ko sem zaspana, govorim kratke in brezpomenske stavke
- kako na prijazen način psu dopovedati, naj se usede
- da če greš zgodaj spat, si zjutraj bolj zaspan
- da ni slabo v nedeljo vstati že ob 7h zjutraj
- besedilo nove pesmi
- da se je laže dobro naučiti, če se učiš sproti
- reforme Julija Cezarja
- kako se »švercat« na avtobus
- da je včasih bolje biti le prijatelj, kot pa kaj več kot to, saj ni vredno izgubiti dobrega prijatelja

DELAVNICA 42

KAKO SE UČIMO ANGLEŠČINO? POVZETEK 1. A, 2003/04

ZAKAJ?	KAKO?	OVIRE
• sporazumevanje • filmi • testi • uspeh • spraševanje • ocena • prof. P • branje • tujina • Velika Brit. • znanje • Blair • uporaba • ekskurzije • glasba • internet • pogovori • komunikacija brez strahu	• nepravilni glagoli • časi • branje • govorjenje • prevajanje • razlaga • zapisovanje • slovar • nove besede • zvezek • knjiga • delo • vaje v delovni zv. • prijetni občutki • izgovorjava	• ni težko • zahtevna besedila • nerazumljivost • spraševanje • testi • dolgčas • piflanje

KAKO SE UČITI SLOVENŠČINO? POVZETEK 1. B, 2003/04

ZAKAJ?	KAKO?	OVIRE
• šolski uspeh • ocene • pravila • razumevanje besedil	• branje • ponavljanje • zbranost • MOŽGANI • knjige • razmišljanje • zapisovanje po točkah • pisanje domačih nalog • poslušanje drugih • pisno in ustno razmišljanje • sodelovanje • premišljevanje • iskanje podatkov po internetu • poglabljanje • risanje • pisanje (čečkanje) • plonkiči • podčrtovanje, obkroževanje • odpoved in kasneje nagrada	• dolgčas • zapravljeno popoldne • strah pred oceno oz testa • kritika • zavlačevanje • utrujenost • nezainteresiranost • neučinkovito učenje • zaspanost

Opomba:

Glej list: KAJ SVETUJEMO UČITELJI SLOVENŠČINE DIJAKOM?

FIZIKA

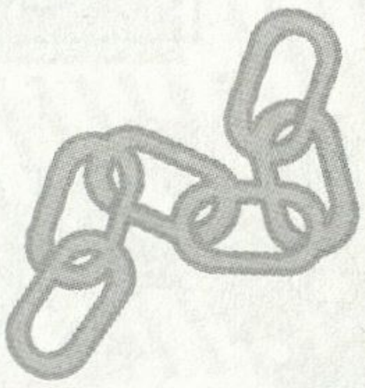
ASOCIACIJE NA BESEDO ČRNA LUKNJA (1. c, 2003/04)

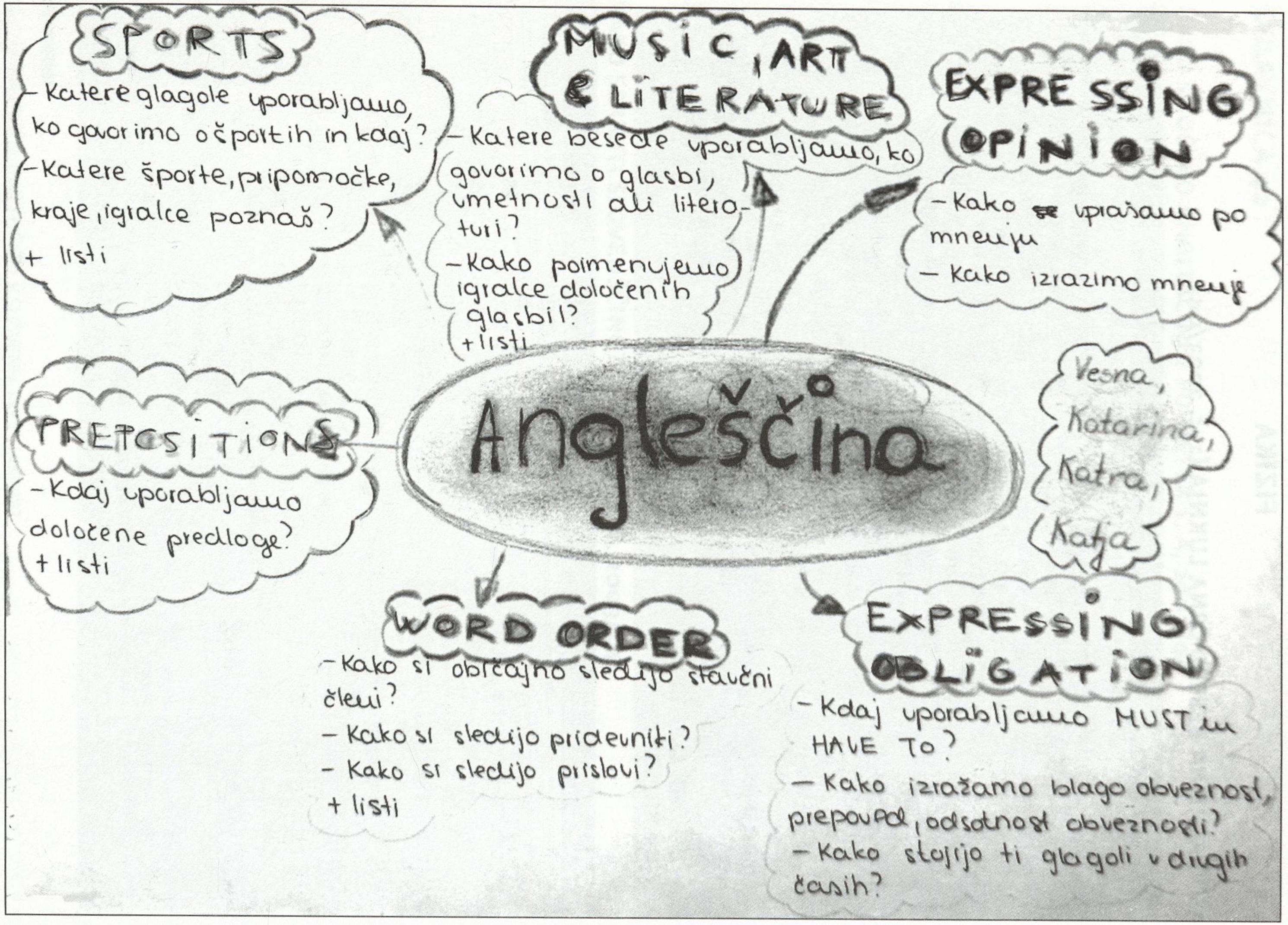
Nastale so pred pogovorom o tem, kako se učiti fiziko.

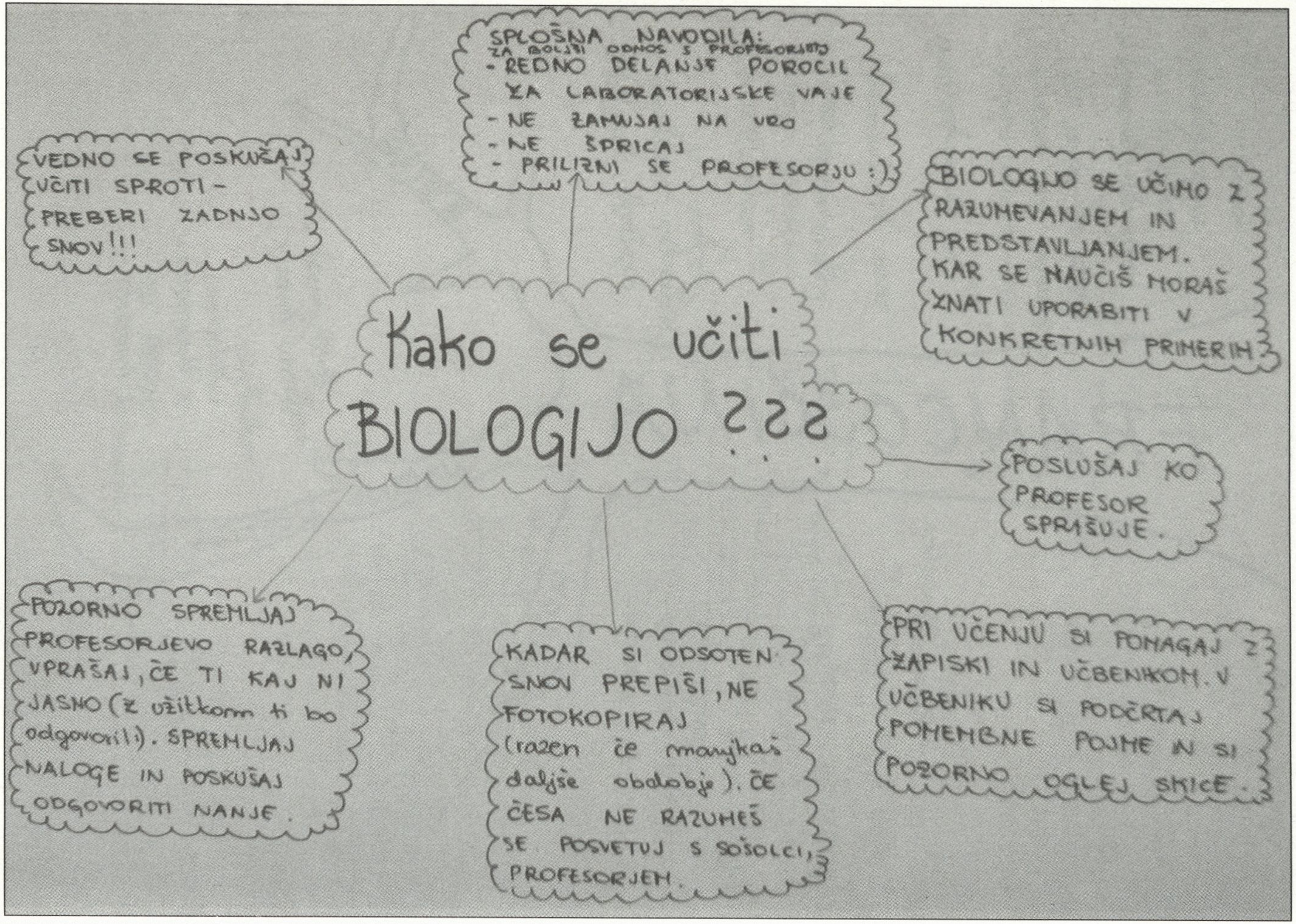
- vesolje
- ugasla zvezda
- supernova
- neznano
- nevarnost
- fizika
- tema
- okroglo
- praznina
- globina
- strah
- neskončnost
- brezčasnost
- požiranje
- črna barva
- vojna zvezd
- marsovčki ☺
- znanstveniki
- samota
- jama
- senca
- mraz brez spominov
- lebdenje
- astronomija
- gravitacija
- padec
- nič
- noč
- sile
- zvezde
- kvantna fizika
- smrt
- tišina
- paralelni svet
- srkajoč vrtinec
- konec sveta?
- prostor
- dimenzije
- raketa
- NLP
- pojav v vesolju
- sesedanje vase
- brezizhodnost
- v glavi
- optična prevara
- izginotje
- konec
- eksplozija in se sesede
- vroči disk
- med zvezdni uničevalec
- velika gostota

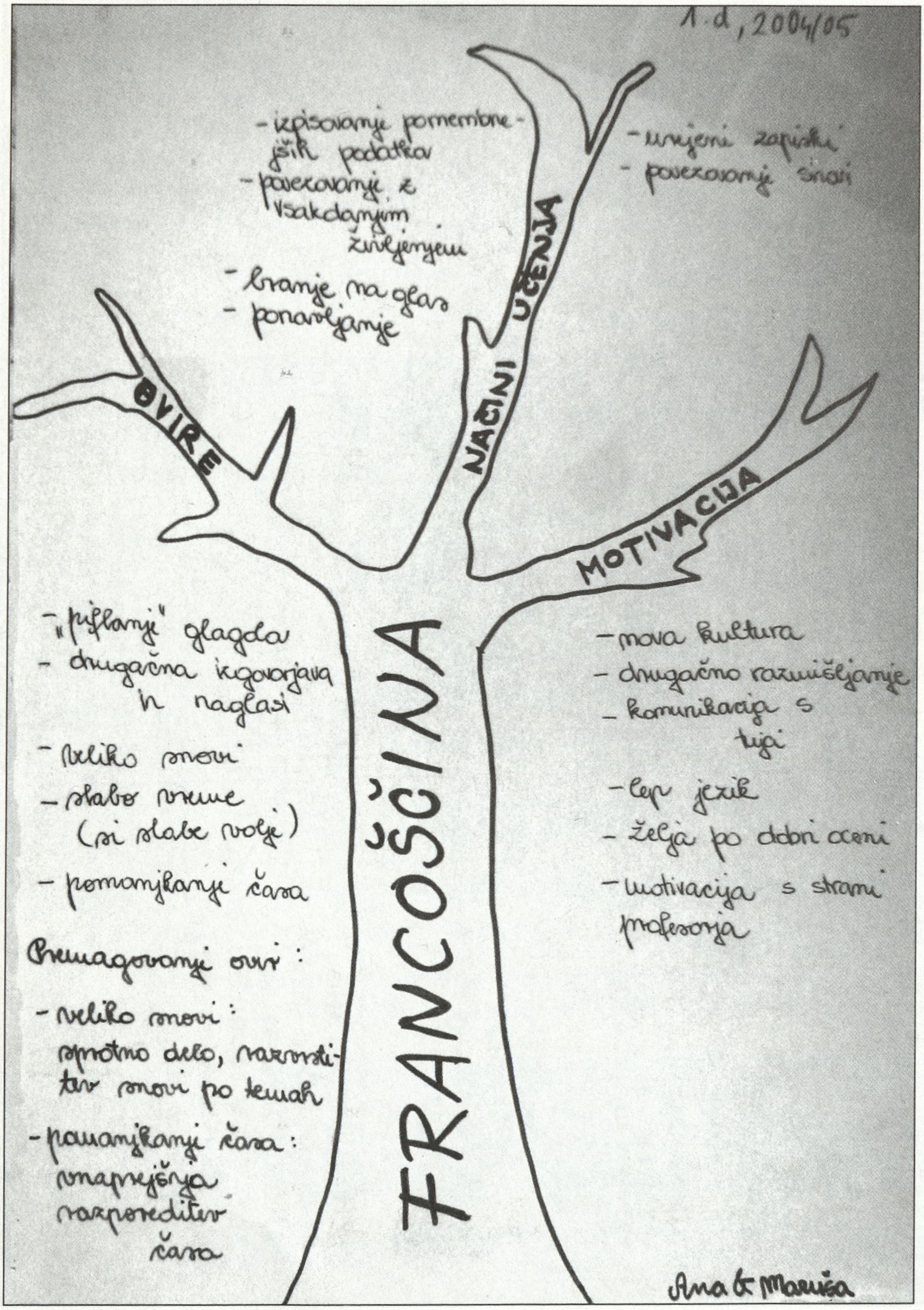

SPORTS
- Katere glagole uporabljamo, ko govorimo o športih in kaaj?
- Katere športe, pripomočke, kraje, igralce poznaš?
+ listi
MUSIC, ART & LITERATURE
- Katere besede uporabljamo, ko govorimo o glasbi, umetnosti ali literaturi?
- Kako poimenujemo igralce določenih glasbil?
+ listi
EXPRESSING OPINION
- Kako se vprašamo po mnenju
- Kako izrazimo mnenje
PREPOSITIONS
- Kdaj uporabljamo določene predloge?
+ listi
Angleščina
Vesna, Katarina, Katra, Katja
WORD ORDER
- Kako si običajno sledijo stavčni členi?
- Kako si sledijo pridevniki?
- Kako si sledijo prislovi?
+ listi
EXPRESSING OBLIGATION
- Kdaj uporabljamo MUST in HAVE TO?
- Kako izražamo blago obveznost, prepoved, odsotnost obveznosti?
- Kako stojijo ti glagoli v drugih časih?

SPLOŠNA NAVODILA:
ZA BOLJŠI ODNOS S PROFESORJEM
- REDNO DELANJE POROČIL ZA LABORATORIJSKE VAJE
- NE ŽAMUJAJ NA VRO
- NE ŠPRICAJ
- PRILIZNI SE PROFESORJU :)
REDNO SE POSKUŠAJ UČITI SPROTI - PREBERI ZADNJO SNOV!!!
BIOLOGIJO SE UČIMO Z RAZUMEVANJEM IN PREDSTAVLJANJEM. KAR SE NAUČIŠ MORAŠ ZNATI UPORABITI V KONKRETNIH PRIMERIH.
Kako se učiti BIOLOGIJO ???
POSLUŠAJ KO PROFESOR SPRIŠUJE.
POZORNO SPREMLJAJ PROFESORJEVO RAZLAGO, VPRAŠAJ, ČE TI KAJ NI JASNO (z užitkom ti bo odgovoril). SPREMLJAJ NALOGE IN POSKUŠAJ ODGOVORITI NANJE.
KADAR SI ODSOTEN SNOV PREPIŠI, NE FOTOKOPIRAJ (razen če manjkaš daljše obdobje). ČE ČESA NE RAZUMEŠ SE POSVETUJ S SOŠOLCI, PROFESORJEM.
PRI UČENJU SI POMAGAJ Z ZAPISKI IN UČBENIKOM. V UČBENIKU SI PODČRTAJ POMEMBNE POJME IN SI POZORNO OGLEJ SHICE.

1. d, 2004/05
- izpisovanje pomembne-
jših podatkov
- povezovanje z
vsakdanjim
življenjem
- branje na glas
- ponavljanje
- urejeni zapiski
- povezovanje snovi
NAČINI UČENJA
VIRE
MOTIVACIJA
- "pijlanje" glagola
- drugačna izgovarjava
in naglasi
- veliko snovi
- slabo vreme
(ni slabe volje)
- pomanjkanje časa
Premagovanje ovir:
- veliko snovi:
sprotno delo, razvrsti-
tev snovi po temah
- pomanjkanje časa:
vnaprejšnja
razporeditev
časa
- nova kultura
- drugačno razmišljanje
- komunikacija s
tujci
- lep jezik
- želja po dobri oceni
- motivacija s strani
profesorja
FRANCOŠČINA
Ana & Mariša

SLOVENŠČINA

POUK

- Ali sem ponovil zadnjo snov?
- Ali imam s seboj zapiske, učbenik, delovni zvezek?
- Ali me še kaj zanima o prejšnji snovi?
- Ali sem razumel vse od prejšnje snovi?
- Ali sem naredil domačo nalogo?

DOMA

PRIPRAVA

- Ali je dobro ponoviti zadnjo snov?
- Ali znam dovolj da sam naredim domačo nalogo?
- Ali imam vse gradivo?
- Ali je primerno okolje?

UČENJE

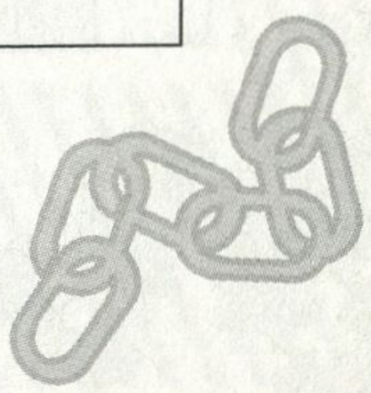
- Ali sem dovolj zbran?
- Ali imam dovolj časa?
- Kaj vse se moram naučiti?
- Ali imam voljo do učenja?

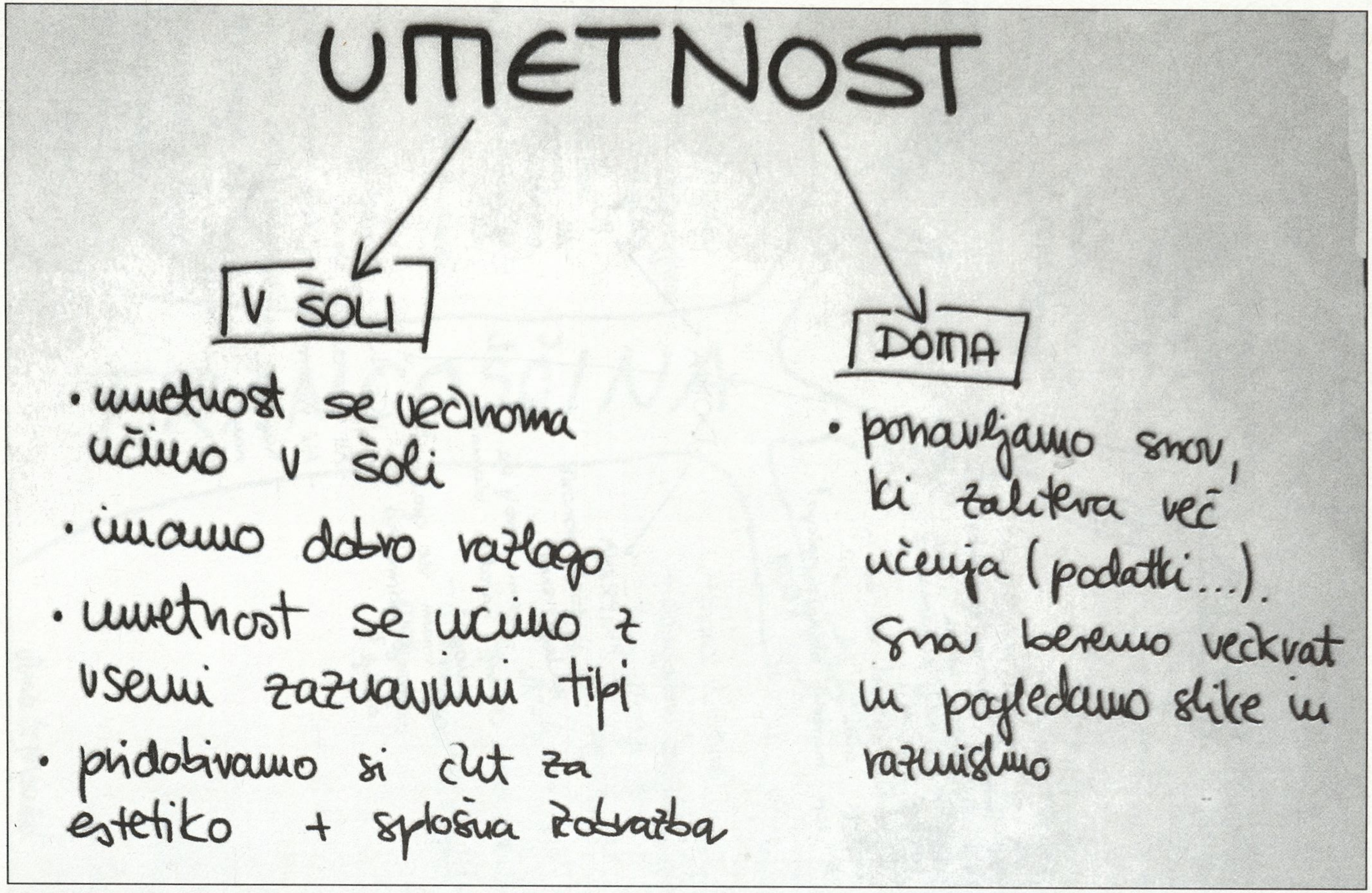
PO UČENJU?

- Ali znam vse potrebno?
- Ali sem se dovolj časa učil?
-

UMETNOST
V ŠOLI
• umetnost se večinoma učimo v šoli
• imamo dobro razlago
• umetnost se učimo z vsemi zaznavnimi tipi
• pridobivamo si čut za estetiko + splošna razvedrila
DOMA
• ponavljamo snov, ki zahteva več učenja (podatki...). Snov beremo večkrat in pogledamo slike in razmislimo

ZGODOVINA

MOTIVACIJA

⇒ poklicni cilji
⇒ zanimiva snov
⇒ razlaga
⇒ spoznavanje preteklosti

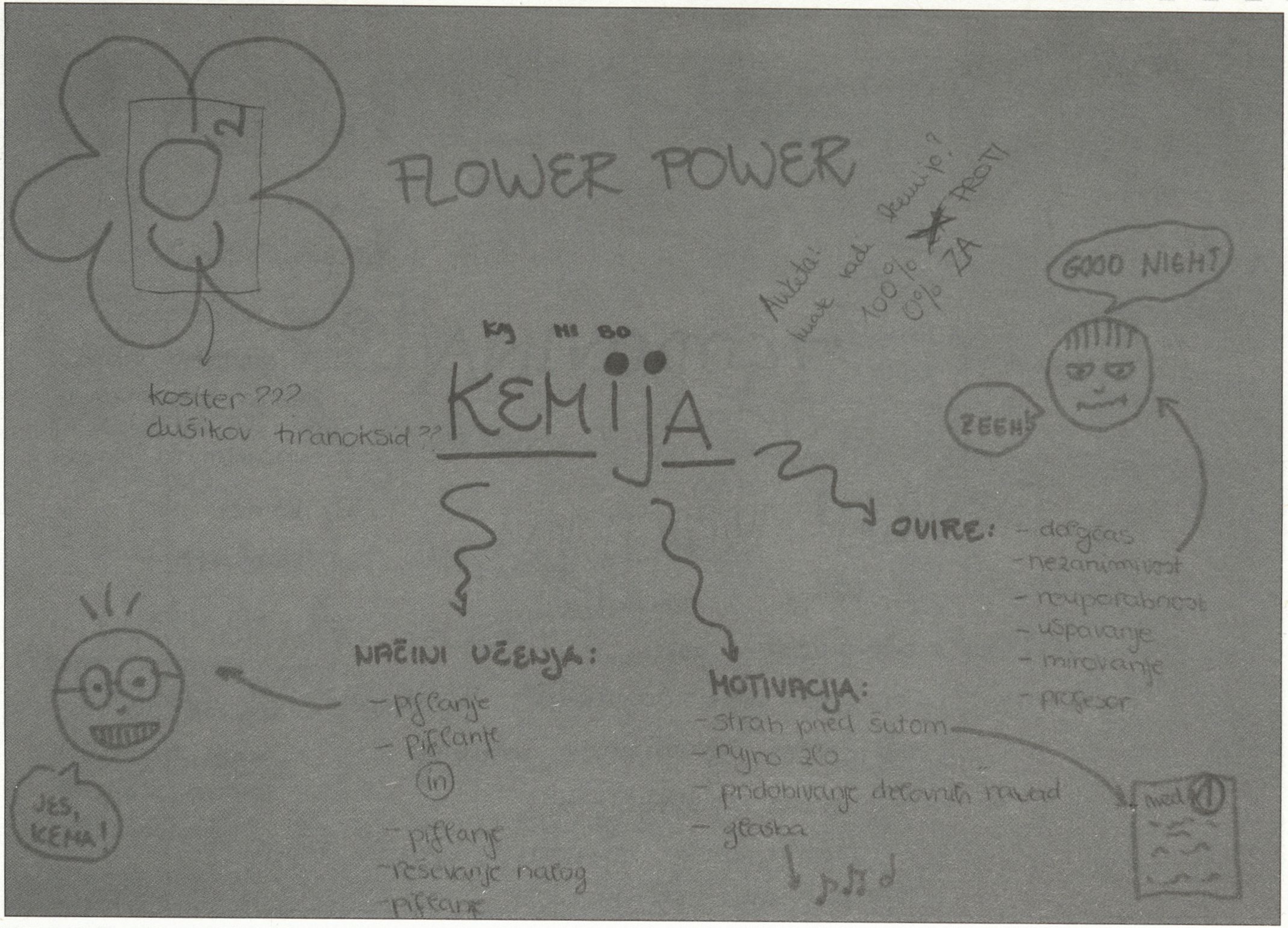
OVIRE

⇒ preveč podrobnosti
⇒ preveč snovi
⇒ za razumevanje je potrebno veliko znanja, predznanja
⇒ nezanimiva snov
⇒ letnice
⇒ slab spomin
⇒ strah

x Kako premagati ovire?
- koncentracija
- dobra motivacija
- sprotno učenje !

NAČINI UČENJA

⇒ branje z razumevanjem
⇒ pregledni zapiski
⇒ povezovanje dogodkov
⇒ branje zgodovinskih romanov
⇒ redno, sprotno učenje
⇒ dopolnjevanje zapiskov s pomočjo knjige
⇒ poslušanje pri uri

FLOWER POWER
KEMIJA
kositer ???
dušikov tranoksid ??
Anketa: kaste radi kemijo?
100% PROTI
0% ZA
GOOD NIGHT
ZEEHS
OVIRE:
- dolgčas
- nezanimivost
- neuporabnost
- uspavanje
- mrmranje
- profesor
NAČINI UČENJA:
- pisanje
- pisanje
- in
- pisanje
- reševanje nalog
- pisanje
MOTIVACIJA:
- strah pred šolom
- nujno zlo
- pridobivanje dobrih navad
- glasba
JES, KEMA!

MATEMATIKA

4 5 0,5 1 3 2 $\sqrt{10}$ $\frac{3}{4}$

1.) POUK:

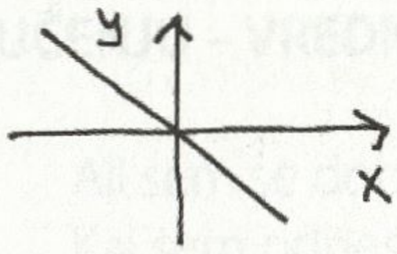
- pri pouku **postavim vprašanje** o tistem, kar mi pri domači nalogi ni bilo jasno.

• Če snov razumeš, sodeluješ

2.) DOMA:

PRED UČENJEM:

4 1. kaj je za nalogo? → narediš nalogo v prostoru, v katerem se dobro počutiš.
2. Če mi ni pri nalogi kaj jasno, prosim za pomoč sošolce prijate
3. Če mi ni tudi po tem jasno vprašam naslednjič v šoli
1 4. dra hitro pogledam/preletim snov in si poskusam organizirati čas, ki ga potrebujem za učenji nove snovi.

$|x| = ?$

UČENJE:

1. Delam dodatne vaje in jih s pomočjo rešitev preverim.
2. Dopolnim zapiske s pomočjo knjige.
3. Pogledaš zglede iz šole, če jih razumeš
4. Poskusiš si zapomniti nove definicije.
5. Ponoviš staro snov, s pomočjo vprašanj, ki jih učitelj pogosto postavi v pri pouku.

POGOSTA VPRAŠANJA: ~ kaj je realna funkcija?
~ lastnosti absolutne vrednosti?
~ kako izračunamo ploščino Δ v koordinatnem sistemu? Razloži!
~ kaj je linearna funkcija? Lastnosti? ....

POUČENJU:

kaj učiti

2; Da na koncu in skozi celo učenje veš, zakaj se učiš in kaj boš imel od tega.
1: Še enkrat preletim snov in preverim, če mi je res vse jasno in ali znam se splah

Tjaša, Mateja M., Mojca.

DELAVNICA 43

Povzetki skupin

Vprašanja, ki si jih mora postavljati vsak učinkovit učenec v času pouka, pred učenjem, med učenjem ter po učenju:

PRI POUKU:

- Česa ne znam in zakaj?
- Ali razumem snov, razlago?
- Kako naj se lotim dela (učenja)?
- Kaj je pomembno?
- Koliko časa potrebujem da bom usvojil snov?
- Kaj si moram pri pouku zapisovati?
- Ali sem prisoten z mislimi?
- Me snov zanima?
- Rešujem naloge sam, ali jih prepišem od sošolcev?

PRED UČENJEM – NAČRTOVANJE:

- Koliko snovi moram predelati?
- Kakšno oceno bom dobil/a?
- Koliko časa se bom učil/a?
- Ali se mi sploh da učiti?
- Ali se moram učiti?
- Kaj že znam?
- Ali potrebujem za učenje še kakšne pripomočke (npr. zemljevid, knjige, čokolada, glasba …)?
- kakšen cilj imam, kakšna so moja pričakovanja?
- Ali me snov zanima?
- Bom zmogel?
- Kaj vem novega?
- Kdaj se bom učil?
- Kje naj se učim?
- Kako bom pripravil/a delovno okolje?
- Ali imam vse zapiske oz. druge vire znanja?
- Ali potrebujem pomoč?
- Ali rabim za pomoč knjige ali druge vire?

MED UČENJEM – SPREMLJANJE:

- Ali me zanima?
- Kaj je bistvo?
- Kdaj bo malica?
- Za kaj že moram to vedeti?
- Ali razumem snov?
- Še 1 uro učenja?
- Saj bom hitro znal?!
- Ali končno znam?
- Ali bom znal, ko bo test?
- Ali bom zamrznil ko bo test?
- Kaj mi bo to pomenilo/koristilo v življenju?
- Kaj se moram učiti?
- Kako naj si čim več zapomnim?
- Koliko časa se moram učiti?
- Kaj je bolj pomembno?
- Kako naj se učim?
- Ali imam dovolj gradiva za učenje?

PO UČENJU – VREDNOTENJE UČENJA:

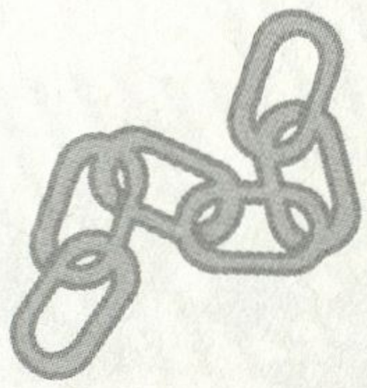
- Ali sem se dobro naučil/-a?
- Kaj sem odnesel/a od učenja?
- Kako se bo to dalo uporabiti v življenju?
- Zakaj sem se moral/a to naučiti?
- Ali znam rešiti naloge?
- Ali je moje znanje v sorazmerju s porabljenim časom?
- Ali znam obnoviti naučeno?
- Ali imam občutek, da znam?

Citat o učenju:

DOKLER VEMO, KAJ IN ZAKAJ SE UČIMO, JE UČENJE KORISTNO,
KO PA TEGA NI, POSTANE UČENJE NESMISELNO
(odvisno je tudi od posameznika).

Za 1. f zbrala: Anja

DELAVNICA 44

Povzetki 1. g

PO UČENJU - VREDNOTENJE

VPRAŠANJA:

- Kaj sem se naučil?
- Česa ne znam?
- Katero vprašanje bom dobil na preverjanju?

KAJ STORIM PO UČENJU?

- Zaprem knjigo.
- Začnem poslušati glasbo, grem na sprehod, se sprostim.
- Spijem kakav/privoščim si kopel.
- Grem telefonirat.
- Grem v posteljo, v glavi ponovim in zaspim.

KAJ STORIM PRED TESTOM?

- Zbudim se bolj zgodaj in snov ponovim.
- Privoščim si dober zajtrk.

KAJ POČNEM MED TESTOM?

- Pogledam na uro in začnem reševati od lažjih nalog k težjim.
  Pet minut pred koncem pregledam test in oddam.

PO TESTU?

- Upanje …

DELAVNICA 45

USTNO SPOROČANJE: POVZETKI DELA V DVOJICAH 1. B

Zakaj je prihajalo do razlik med originalom in risbo? Risali smo ptiča, ki je ulovil črva, iz knjige »In mulc si bo pomagal«.

- Z ustnim sporočanjem se je natančnost podatkov spremenila.
- Prejemnik si predstavlja sliko drugače, kot je v resnici. Drugačne predstave tistega, ki riše in tistega, ki opisuje.
- Drugačen poudarek na tisto, kar je za nekoga bistveno. Pod istimi pojmi/predmeti si predstavljamo različne stvari .
- Nejasno sporočanje.
- Risarske (ne)spretnosti.
- Zahtevnost risbe.
- Zaradi težko opisljivih delov slike.
- Nepoznavanje anatomije ptiča.
- Napačna orientacija.
- Bistvo originala je očem skrito.

Izberite si šolski predmet in z vidika tega predmeta zapišite tipična vprašanja, ki bi jih učitelj tega predmeta postavil učencu.

BIOLOGIJA

Ali je mogoče, da lahko črv ugrizne ptiča?
Kakšna je dolžina črva?
S čim se prehranjuje črv/ptič?
Kako se imenuje samec?
Kako pride črv/ptič na svet?
Kakšne dele telesa ima črv/ptič?
Kje ptič vali jajca? Za kaj jih uporabljamo?

MATEMATIKA

Ali je risba pravilno postavljena?
Iz katerih likov je sestavljena slika?
Kakšna je orientacija risbe?
Ali so kljuni enakokraki trikotniki?
Ali znaš izračunati ležišče očesa ptiča na obeh oseh koordinatnega sistema?
Ali znaš izračunati obseg in ploščino očesa?

LIKOVNA UMETNOST

Kaj vidiš na sliki? Koliko ptičev je v gnezdu? Kako je gnezdo narejeno?
Kdo je avtor?
Kakšna je kompozicija? Ali je kompozicija diagonalna?
V kakšni tehniki je risba narisana?
V katerem obdobju je nastala risba?
Ali se ti zdi da je slika v »gibanju«?
Ali je risba senčena?
Kakšna čustva izraža risba?
Ali je ustvarjen prostor?
Kakšna so razmerja med deli telesa?
Kakšno je sporočilo risbe?
Kateri motiv je uporabil avtor? Od kod izvira motiv?

FIZIKA

Kakšna je sila, s katero črv vleče ptiča za nogo?
Kakšna je sila, s katero ptič vleče črva?
Kakšna sila deluje na vejo?
Kakšna je vsota vseh zunanjih sil na vejo?
Kakšna je največja dovoljena sila na vejo, če je ta vodoravna in se pri 5 kg obremenitve upogne za 3 stopinje?
Ali je na sliki prisotno gibanje? Kakšno je to gibanje?
Kakšna je masa ptiča? Kakšna je masa črva?
Kakšna je razdalja med luknjama?
Kakšen je zračni upor ptiča?
Kako dolg je črv?

SLOVENŠČINA

Ali bi lahko označil ptička za simbol srednjeveške viteške ljubezni?
Primerjajte ptičjo ljubezen v antiki in srednjem veku.
Kakšni so občutki ptiča?
Kaj je tema in kaj vsebina risbe?
Ali smo ta motiv že srečali v kakšni pesmi?
Kaj je ptič storil, da ga je črv ugriznil?
Kaj nam pove sporočilo pod sliko?

GLASBA

Na katero zvrst glasbe pomisliš ob risbi? Ali je ritmična?
Katere tone bi pripisal sliki?
Kdo je napisal skladbo ki spremlja risbo?

Ali znaš svoje znanje sporočiti v celoti?

- Da. (2-x)
- Ne vedno. (4-x)
- Včasih ne znaš pravilno izraziti svojega znanja, zato dobiš slabšo oceno kot jo zaslužiš. Vendar se to ne dogaja pogosto. (2-x)
- Ne. (2-x)

Ali so ocene primerne znanju ki ga imate pri določenem predmetu?

- Da (2-x).
- Da, učitelji so pravični. (2-x)
- Delno. (2-x)

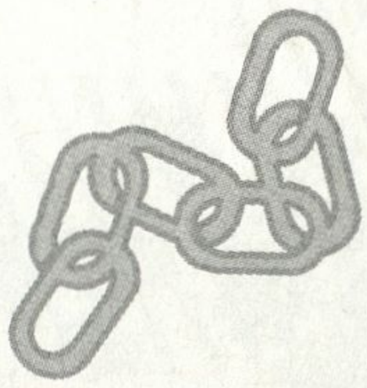

Ali se učite s pomočjo vprašanj, ki pomagajo izluščiti bistvo?

- Da, vprašanja ti pomagajo da ugotoviš kaj je pomembno in na kaj moraš dati poudarek. (2-x)
- Le, če ta vprašanja pripravi učiteljica in zahteva, da jih je treba znati ali če so v knjigi in si z njimi pomagaš pri razlaganju snovi. (2-x)
- Odvisno od predmeta. (2-x)
- Ne (2-x).

Zbrala in zapisala:
Damjana, svetovalna služba

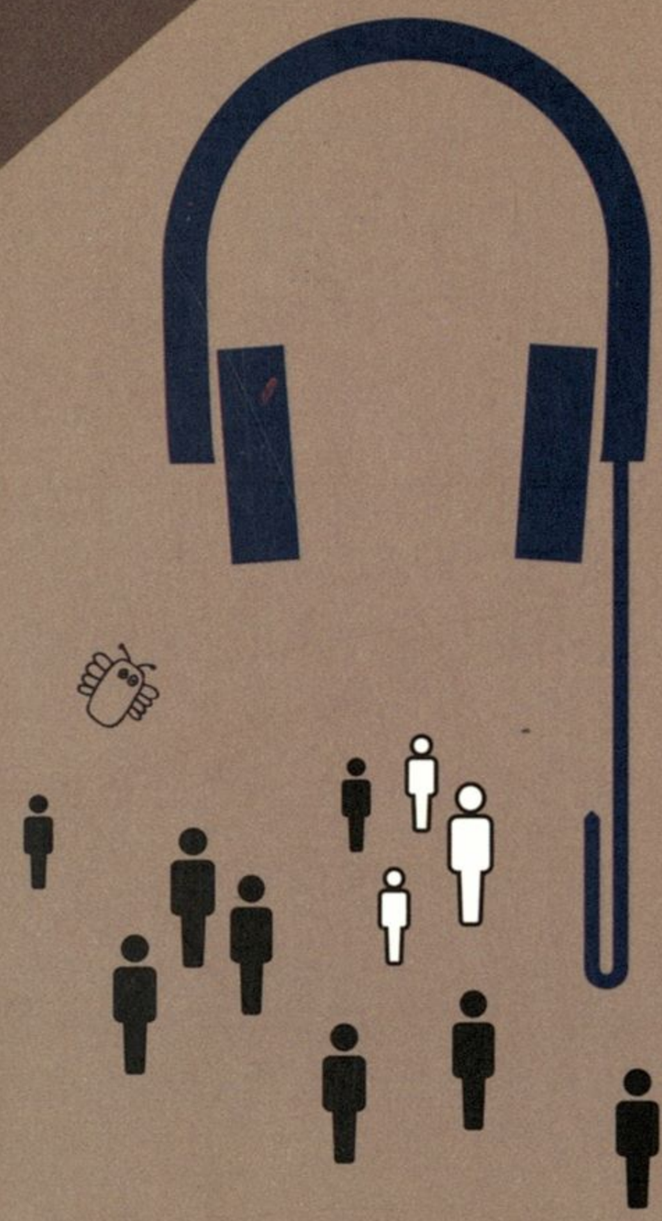
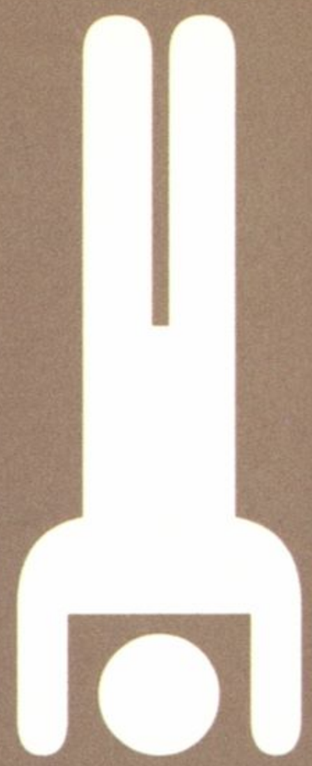
ZAPISKI

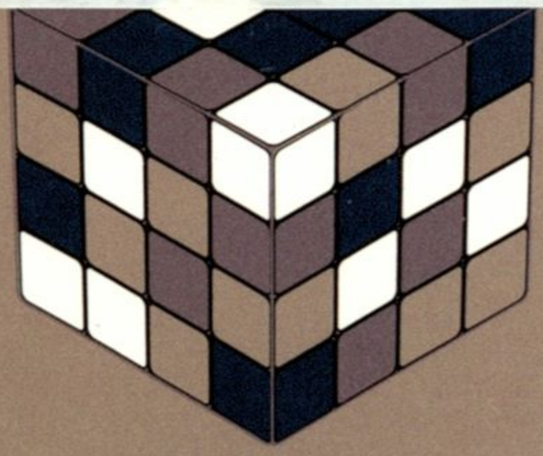
Narodna in univerzitetna knjižnica
Ljubljana

PRIL. ELEKTRONSKI VIR NA

SIGN. CD 700092

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
GS
I 701 901 knjiga
200805655 COBISS

Tatjana Ažman je profesorica pedagogike in sociologije.
Leta 2007 je v Ljubljani doktorirala iz pedagogike.
Zadnjih deset let dela v svetovalni službi Gimnazije Vič.
Članke objavlja v domačih in tujih strokovnih
in znanstvenih revijah.

ISBN 978-961-234-635-5
9 789612 346355 19,70€